

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ

1932

ΠΟΛΕ

—
1932

MEVARKO
SISMANOGLIO

5215

“ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ
ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ,,

1932

SISMANOGLIO
MEGARO

ΠΟΛΗ
—
1932

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ
ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ
1881

SISMANOGLIO
ΜΙΘΡΑΚΟ

Τῆ συγκέντρωση τῆς ὕλης καὶ τὴν ἔκδοση
τοῦ βιβλίου ἐπιμελήθηκεν ὁ
ΑΒΡ. Ν. ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ

ΣΤΟΝ ΤΟΜΟ ΤΟΥΤΟ ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΥΝΤΑΙ:

ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Μένος	ΜΑΓΙΑ ΔΡΟΣΟΥ
ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Γιώργος	ΜΑΜΜΕΛΗΣ Άποστόλος
ΒΛΑΣΔΣ Μ.	ΜΟΥΡΕΛΟΣ Γιώργος
ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ Νικόλαος (Ίατρος)	ΜΠΕΚΕΣ Όμηρος
ΒΑΣΣΟΣ Ιωάννης	ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ Γιάννης
ΒΙΣΑΝΘΗΣ Μ.	ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ Άβραμ
ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ Αντώνης	ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ Γιώργος
ΓΡΑΜΜΑΤΙΔΗΣ Άχιλλέας	ΣΑΡΑΝΤΑΚΟΥ Έλενη
ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Κώστας	ΣΚΑΡΑΒΑΙΟΥ Ίρις
ΙΩΑΚΕΙΜΟΠΟΥΛΟΣ Κορνήλιος	ΣΚΑΡΜΠΟΥΝΗΣ Νίκος
ΚΑΡΑΚΑΛΟΥ Λίλα	ΣΤΕΙΝΜΕΤΖ Alex.
ΚΑΣΑΠΑΚΗΣ Βασίλης	ΦΙΛΗΝΤΑΣ Μένος
ΚΑΣΤΑΝΑΚΗΣ Θράσος	ΧΑΛΚΟΥΣΗΣ Γιάννης
ΚΕΣΙΣΟΓΛΟΥ Θάλεια	ΧΑΛΚΟΥΣΗ Έλενα
ΚΟΒΑΣ Άρχης	ΧΑΝΝΟΥΣΗΣ Μιχόλης
ΚΩΣΤΑΛΑ	ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ Χαρής

ΔΥΟ ΣΥΝΟΜΙΛΙΕΣ ΜΟΥ

ΜΕ ΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ ΓΡΥΠΑΡΗ

Καθώς και σ' άλλες περιστασες έτυχε νά γράψω, τὰ πρῶτα δημοσιεμένα σοννέττα τοῦ Γρυπάρη στό περιοδικό «Ἐστία», μ' ἔκαμαν ἐντύπωση γιά τὴν πρωτοτυπία των.

Εἶταν σὰ 1895 καὶ βρισκόμουν μαθητὴς σὸ Βαρβάκειο τῆς Ἀθήνας. Γι' αὐτό, ὅταν τὸ καλοκαῖρι τελειώνοντας τὰ μαθήματα, γύρισα τὶς διακοπὲς στὴν Πόλη, μιὰ ἀπὸ τὶς πρῶτες φροντίδες μου στάθηκε νά γνωρίσω τὸν ποιητὴ. Ζήτησα δεξιὰ, ζήτησα ἀριστερά, σὸ τέλος τὸν ἀνακάλυψα. Πληροφορίες ἀσφαλέστατες μοῦ βεβαίωσαν ὅτι ὁ Γρυπάρης διεύθυνε τὸ κοινοτικὸ σχολεῖο τοῦ Μπεσικιᾶς.

Νά λοιπὸν ποὺ τὸν εἶχα βρεῖ, ἀλλὰ πῶς νά τὸν πλησιάσω; Στὴν ἡλικία ποὺ εἶχα τότε, ἀποφασίζει κανένας

πολύ εύκολα. Ἄντι νὰ περιμένω νὰ με συστήσουν τράβηξα κατ' εὐθείαν μόνος.

Κάθισα στὸ ἀλογόσυρτο ἀκόμα τότε τράμ τοῦ Μπρεικτάς, παίρνοντας θέση στὸ δεύτερο πάτωμά του (εἶταν δυὸ πατώματα) γιὰ φτηνότερα.

Σὲ λίγο τὸ βαγόνι ξεκίνησε μὲ τριξίμο γερὸ τῶν τροχῶν του, ἐνῶ μπροστὰ ἀπὸ τὰ ἄλογα ἔτρεχε κάποιος, διώχνοντας μὲ ξεφωνητὰ τὸ πλῆθος, γιὰ ἀποφυγὴ ἴσως δυστυχημάτων ἢ καὶ πρὸς τιμὴ τοῦ ἀλογόσυρτου, σουρουτζῆς τότε ὀνομαζόμενος.

Ἔτσι περάσαμε τὸ δρόμο τοῦ Τὸπ Χανέ, καὶ κατόπι τοῦ Δολμὰ Μπαχτσέ. Μόλις βγήκα, διευθύνθηκα ἴσα γιὰ τὸ σχολεῖο. Γύρεψα τὸν Γρουλάρη. Μοῦ εἶπαν πὼς εἶχε μάθημα. Περίμενα λοιπὸν στὸ διενδυντήριο.

Ὁ κώδων χτύπησε καὶ σὲ λίγο εἶδα τὸν ποιητὴ νὰ μπαίνει. Χωρὶς νὰ με γνωρίζει μ' ἔδωκε τὸ χέρι. Κάθισε στὸ γραφεῖο του κι' ἐγὼ πλάι του σὲ μιὰ καρέζα.

Τὸν παρατήρησα τότε καλὰ καλὰ. Εἶχε γένι καστανό, βαθὺ καὶ πρόσωπο μελαχρινό. Ὅπως σήμερα, μὲ τὴ διαφορὰ πὼς ξούρισε τὸ γένι.

Μ' ἔκαμε ἐντύπωση τὸ πλατὺ του μέτωπο.

Νὰ λοιπὸν μπροστὰ μου ὁ ποιητὴς ποῦ τόσο πολὺ μ' ἄρεσαν τὰ ἔργα του.

Ἐξήγησα τὴν αἰτία τῆς ἐπίσκεψης καὶ προσπάθησα ὅπως μποροῦσα νὰ δικαιολογήσω τὴν τόλμη μου. Ἐκεῖνος πολὺ λίγο πρόσεξε στὰ λόγια αὐτά.

Ἦρθαμε ἀμέσως σὲ φιλολογικὴ συνομιλία. Τότε ρώτησα γιὰ ὅσα δύσκολα σημεῖα τῶν «Σκαρβαίων» δὲν ἐννοοῦσα καὶ μοῦ τὰ ἐξήγησε. Κατόπι, πληροφορήθηκε ἂν ἔγραφα κι' ἐγὼ τίποτα.

Μὲ πολλὴ δειλία ἔβγαλα κάποια ἀρχαῖα μου σοννέττα. Τοῦ τὰ διάβασα κι' ἀνυπομόνησα τὴ γνώμη του.

Εἶταν πολὺ εὐνοϊκὴ καὶ γεμάτη ἐπιείκεια. Μ' ἔδωκε μερικὲς συμβουλὲς καὶ κατόπι, βγάζοντας ἀπὸ τὸ συρτάρι του ἓνα γαλλικὸ βιβλίο μοῦ σύστησε νὰ διαβάσω.

Εἶταν ὁ περίφημος τόμος τῶν «Trophées» τοῦ Ἑρεδιᾶ. Τὸν ἀρπαξα καὶ πέρασα κατόπι πολλὰς ὥραϊες ὥρες μελετώντας τον.

Μείναμε σχεδὸν μιὰ ὥρα μαζὺ κι' οἱ μαθητὲς τῆς τάξης ἐκείνης ποῦ ὁ ποιητὴς θὰ εἶχε μάθημα, δὲν τὸν εἶδαν νὰ πάει.

Στὸ τέλος παρακάλεσα τὸ Γρουλάρη, ἂν εἶταν δυνατό ν' ἀκούσω τίποτα δικό του ἀνέκδοτο.

Φάνηκε πρόθυμος καὶ βγάζοντας κάποιο χειρόγραφο γραμμένο μὲ τὸ στρογγυλὸ ἐκεῖνο ὥραϊο γράψιμό του, μοῦ διάβασε δυὸ σοννέττα, τὴ «Σαπφώ» καὶ τὴν «Κοσμογαλασία» ποῦ τὰ εἶδα κατόπι νὰ δημοσιεύονται καὶ νὰ ξαναδημοσιεύονται.

Ἄκουσα μὲ πολλὴ προσοχή.

Ὑστερα ἀπὸ πολλὰς ὁμιλίες, μοῦ πρότεινε νὰ φύγομε. Εἶχε ἔρθῃ ἡ βραδυνὴ ὥρα.

Πήραμε τὸν ἴδιο δρόμο μὲ τὰ πόδια καὶ φθάσαμε σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ παλιὰ ξύλινα σπίτια τῆς συνοικίας Τζιχαγγίρ, πίσω ἀπὸ τὴ Γερμανικὴ Πρεσβεία, ποῦ κἀηκαν κατόπι σὲ μιὰ μεγάλη φωτιά.

Ἐκεῖ κατοικοῦσε ὁ Γρουλάρης.

Καθίσαμε σ' ἓνα ἐξώστη μὲ θαυμάσια θεά, ἀπάνω σ' ἓνα κορμάτι Βοσπόρου καὶ Προποντίδας.

Ἡ μητέρα τοῦ ποιητῆ μᾶς ἔφερε δυὸ φλιντζάνια καφέ, ἓνα συνειθισμένο γιὰ μένα κι' ἓνα μεγάλο ξέχειλο σχεδὸν γιὰ κείνον.

Ἀπόρησα μὲ τὸν πολὺ καφέ ποῦ ἤπιε.

Ὁ ποιητὴς μοῦ διάβασε τότε, ἀκόμα ἓνα ἀδημοσίευτο ἀκόμα ποίημά του, «οἱ ὄρες».

Ἡ ὁμιλία ξεκινούθησε.

Θυμοῦμαι πὼς εἴταν μέρα ραμαζανιοῦ, γιατί μιὰ κανονιὰ διάκοψε τὴν κουβέντα μας. Ὁ κρότος ἐρχόταν ἀπὸ μιὰ μικρὴ κανονιοφόρο ἀγκυροβολημένη στὴ μέση τοῦ στενοῦ, ἀναμεταξὺ Σκουταριοῦ καὶ Δολμᾶ Μπαχτσέ.

Ἄναγγελε τὴ δύση τοῦ ἡλίου καὶ τὴν παύση τῆς νηστείας γιὰ τὴ μέρα ἐκεῖνη.

Γύρισα καὶ εἶδα τὸ μικρὸ πλοῖο· ὁ καπνὸς τὸ σκέπασε μιὰ στιγμή ὀλόκληρο. Οἱ ἄχνες σβύστηκαν κατόπι ἀπάνω στὰ γαλάζια μαγευτικὰ νερὰ κι' ἡ κανονιοφόρα ξαναπρόβηλε δροσερή, ἐνῶ τὸ πρῶτο σοῦρουπο ἄρχιζε ν' ἀπλώνεται.

Σηκώθηκα τότε κι' ἀποχαιρέτησα τὸν ποιητὴ. Ἄνέβηκα τ' ἀνηφορικὰ μὲ σκαλοπάτια σοκάκια γιὰ νὰ φτάσω στὸ Σταυροδρομί, ἐνῶ ὑπηρέτες μετακόμιζαν σὲ σκεπασμένα τεπιὰ καὶ ταβάδες, εἰδῶν εἰδῶν φαγιά, στὰ διάφορα κονάκια γιὰ τὸ βραδινὸ ἱφτάρι.

Πρὶν κανένα δυὸ μῆνες, ἐξ αἰτίας τῆς ἔκδοσης τοῦ μυθιστορήματός μου «Ἐρημίτες», ξαναεἶδα πάλι τὸ Γρουπάρη, στὴν Ἀθήνα.

Βρισκόταν στὸ γραφεῖο του, μέσα στὸ οἶκημα τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου πὸν εἶναι διευθυντῆς του.

Ἐπειδὴ τὸ Θέατρο διορθώνεται γιὰ νὰ εἶναι ἕτοιμο τὸ χειμῶνα, πέρασα ἀνάμεσα ἀπὸ γκαρμίσματα, ξύλα, πέτρες, χῶματα.

Συναντηθήκαμε μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση, γιατί εἴχαμε πολὺν καιρὸ νὰ ἰδοθοῦμε.

Κάθισα πλαῖι στὸ γραφεῖο του, σὲ μιὰ καρέκλα καὶ δὲ γνωρίζω γιατί σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ὁμιλίας μας, δὲ μ' ἔβγαινε ἀπ' τὸ νοῦ ἡ πρώτη μας συνάντηση στὸ Μπειςκιτάς.

Ἄφου ἄκουσα τὴ γνώμη του γιὰ τὸ μυθιστόρημά μου, ἔφερα πάλι τὸ λόγο ἀπάνω στοὺς «Σκαραβαίους».

Ὁ ποιητὴς σχεδὸν ὀργίστηκε μαζί μου.

—Θυμῶνω, εἶπε, πὼς αὐτὰ τὰ ποιήματά μου στέκονται ἀκόμα ὀρθια. Δὲ βγήκε τίποτα νὰ τὰ ρίξει;

Ἐπίμενα νὰ μιῶ γι' αὐτὰ, μ' ὄλο πού ὁ συνομιλητῆς μου δὲν ἤθελε ν' ἀκούσει.

— Τὸ ἔργο μου εἶναι ἡ μετάφραση τοῦ Αἰσχύλου, εἶπε.

Μιλήσαμε ἄρκετὰ ἀπάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα, πρὸ πάντων γιὰ τὸν «Προμηθεά».

Τόνε ρώτησα κατόπι τὴ γνώμη του γιὰ τὶς μετάφρασεις αὐτές. Μοῦ ἀπάντησε ὅτι τὶς θεωρεῖ γιὰ τὶς καλλίτερες τοῦ κόσμου. Στὴν ἀρχὴ λίγο σκανταλιστήκα, κατόπι ὅμως, σκεφτόμενος μερικὲς ξένες πού διάβασα, ἤνθα ὅτι δὲν εἶχε ἄδικο.

Ἐπειτα, πληροφορήθηκα ὅτι εἶχε ποιήματα ἀνέκδοτα πρωτότυπα. Ἔχει μερικά, ἔχτασης, στὸ συρτάρι του· ἀνάφερε τὸ «Παγανό».

Πρόσθεσε ὅτι δὲ θὰ τὰ ξανακοιτάξει ἂν καὶ τᾶχει ἀπάνω ἀπὸ δέκα χρόνια, ὅσο δὲ τελειώσει τὴ δημοσίευσή τῶν μεταφράσεων τοῦ Αἰσχύλου.

— Δύσκολη δουλειά, πρόσθεσε, σὲ βεβαιῶνω πὼς ἂν εἶχα καιρὸ θὰ ξαναδιόρθωνα τὸν «Προμηθεά».

Ἄσυναίσθητα, θυμήθηκα κάποιους (κι' εἶναι πολλοὶ) πού οὔτε ξανακοιτᾶζουν τὰ χειρόγρατά τους. Ἄπ' τ' ἀπτι καὶ στὸ δάσκαλο. Μιὰ πενιὰ κι' ἴσια στὸ τυπογραφεῖο, νὰ φωτιστεῖ ὁ κόσμος.

Κατόπι ὁ Γρουπάρης μοῦ ξήγησε, πὼς ἡ δημοτικὴ μας εἶναι ἡ μόνη κατάλληλη ν' ἀποδώσει τὸν Αἰσχίλο μὲ τὴν ἀτόρρευτη ἀκόμα γλῶσσα του.

Παροδικὰ τοῦ θυμίσα δυὸ ἰντερμέδια του δημοσιευμένα μόνο στὸ περιοδικὸ «Λόγος» τῆς Πόλης, τοῦ κ. Γιάννη Χαλκούση. Δὲν τὰ εἶχε λησμονήσει. Κατόπι μὲ βεβαίωσε ὅτι ἐργάζεται πάντα στὴ μετάφραση τῆς Ἰλιάδος.

Κομμάτια και τῆς μετάφρασης αὐτῆς, δημοσιεύτηκαν στο ἴδιο περιοδικό «Λόγος» τοῦ κ. Γιάννη Χαλκούση.

Ἡ συνομιλία βάσταξε πολλή ὥρα και στράφηκε τώρα ἀπάνω σὲ κάτι ἔργα δικά μου βυζαντινῆς ὑπόθεσης πού σκοπεύω νὰ τυπώσω.

Ὅταν μιλήσαμε γιὰ τὴν παλιὰ «Φιλολογικὴ Ἠχώ» τῆς Πόλης, ὁ ποιητὴς ἔφερε μὲ πολλὴ ἐχτίμηση τὸ λόγο ἀπάνω στὴν πολίτισσα διηγηματογράφου Ἀλεξάνδρα Παπαδοπούλου.

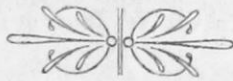
Ἐπειδὴ σκόπευα, κατόπι ἀπὸ μερικὲς μέρες, νὰ ταξιδέψω στὴν Πόλη, τὸν κάλεσα νὰ πᾶμε μαζί.

— Εἶμαι δυσκολομετακίνητος, μοῦ εἶπε, μεγάλωσα ἐκεῖ, σπούδασα ἐκεῖ στὴ Μεγάλῃ Σχολῇ, πέρασα ἓνα μέρος τῆς νεότητάς μου ἐκεῖ, μὰ εἶμαι δυσκολομετακίνητος.

Εἶχα μείνει πολὺ.

Τὸν ἀποχαιρέτησα σφίγγοντάς του τὸ χέρι κι' ὀδηγούμενος ἀπὸ κάποιον ὑπάλληλο στὸν ὁποῖο μὲ παράδωσε, ἔφυγα περνώντας πάλι ἀνάμεσα ἀπὸ χαλάσματα και ἐπισκευές τοῦ Θεάτρου.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ

Ἡ θάλασσα. Καὶ στὴν ἐρμιὰ τὴ μεγαλόστομη,
σὰν καρβάνια χρυσοπράσινα
τὰ ποιητικὰ δρομίζον θάμνη.
Καὶ πάντα ἡ φαντασιά μου ἀγνάντια σ' ὄραμα.
Καὶ πάντα ὁ νοῦς μου σάμπως κάρβουνο
μέσα στὸ διάβα τῶν ἀνέμων ὄλο φλέγεται,
σπιθοβολαεὶ και λάμπει.

Τοῦ γήλιου πέφτει τ' ὄργωμα πυρρὸ
πὰ στὴν κοιλιά τῆς θάλασσης
πὸν ἔτσι πλατιά σκιρτᾷ και πάλλει
και σπαράζει.
Ζούλιας καρφὶ τὸν πόθο μου κεντάει πεισματερὸ
κι' ὄλο τρυγᾷ τὶς ὄρες κι' ὄλο ἀρπάζει
κάτι ἀπ' τὴν Τέχνη τὴ μεγάλη.

Ὁ νυχτωμένος οὐρανὸς τῶρα στὸ πέλαγὸ
τρεμοβουτάει τὸ θάμα του
μέσα σὲ ὑγρὸ καθρέφτη.
Σὰ στίχος ἀξεδιάλυτος καψώνεται ὁ πορθημὸς,
καὶ σ' ἀστερίσιες ρίμες ὁ ρυθμὸς
κυλάει κ' ὑψώνεται καὶ πέφτει.

Μὲς στὰ χουσὰ τότε πανιὰ τῆς φαντασίας μου
φεγγοβολᾷ τὸ αἰώνιο νέο.
Καὶ καθὼς πλέω
στῆς ἁρμονίας τὸ χορὸ,
εἶμαι τὸ νόημα τὸ βαθὺ καὶ τὸ γερὸ
μὲς στὸ τεχνουργημα τ' ὄραϊο.

Κι' ἂν στὴ σκληρὴ παραφρονία τοῦ ἀνθρώπου
τὸ λυρικό μου δρόμισμα
κάποτε σπάξει καὶ σκοντάφτει,
βραχνὸ τοῦ γλάρου σκοιῆξιμο τὸ γέλιο μου
μὲς στὸν ἀγέρο' ἀνάφτει.

Τρέλλα πλατειὰ ἢ χαρὰ μου χύνεται,
σὰν προσευχὴ ἢ κατάρα βγαίνει.
Γιατί, φαρμακερὰ σουβλιὰ τὰ μάτια μου
κάποιου ἄγριου σαρκασμοῦ,
θωροῦν τὸν ἀδερφό μου τὸν ἀνάξιον
στὴ σκυθρωπάδα τοῦ πνιγμοῦ
νὰ κατεβαίνει . . .

ΟΜΗΡΟΣ ΜΠΕΚΕΣ

Η ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΑ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΟΥ ΓΘΕΤΗ

Στις 22 Μαρτίου 1932 πρόκειται νὰ γιορτασθῇ, παντοῦ ὅπου ζοῦν πολιτισμένοι ἄνθρωποι, ἡ ἑκατονταετηρίδα τοῦ θανάτου ἐνὸς ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα πνεύματα τοῦ κόσμου, τοῦ Goethe. Ὁ μέγας ποιητὴς γεννήθηκε γερμανός· μπορούσε νὰ εἶχε γεννηθῇ καὶ γάλλος καὶ ἄγγλος καὶ δεῖ ἄλλο θέλετε. Τὸ τυχαῖο αὐτὸ γεγονὸς τῆς γερμανικῆς του καταγωγῆς, ἐπιβάλλει στοὺς γερμανοὺς τὴν ἠθικὴ ὑποχρέωση νὰ σκεφθοῦν, ἂν καὶ μὲ τί τρόπο πρέπει νὰ γιορτασθῇ στις 22 Μαρτίου ἡ μνήμη ἐκείνου, ποῦ βέβαια εἶτανε καλὸς γερμανός, ἀλλὰ ὄχι σὲ μικρότερο βαθμὸ καὶ καλὸς Εὐρωπαϊὸς καὶ λαμπρὸς κασμοπολίτης. Ἡ δικὴ μας ἐποχὴ, ρωτᾶνε ὅμως πολλοί, εἶναι κατάλληλη γιὰ ἀναμνηστικὰς γιορτῆς; Οἱ σημερινοὶ ἄνθρωποι εἶναι ἄξιοι γιὰ μιὰ τέ-

τοια ιεροτελεστία ; Ποιά ἀπὸ τὰ ιδεώδη τοῦ Goethe ἔχουν ἀκόμα σήμερα πέραση ; Μήπως ἡ θρησκεία του ποὺ δὲν εἶχε καμιά σχέση μὲ τὰ ἐπίσημα δόγματα τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν ; Μήπως ὁ πατριωτισμὸς του, ἕνας πατριωτισμὸς ποὺ σεβότανε καὶ τὴν ἀγάπῃ τῆς πατρίδας τοῦ ἄλλου, ἐφ' ὅσον δὲν κατάντησε σωβινισμὸς ; Μήπως ἡ ποίησή του ποὺ εἶτανε ποίηση τῆς καρδιάς καὶ τοῦ νοῦ μαζί, συγχρόνως γερμανικὴ καὶ εὐρωπαϊκὴ καὶ παγκόσμια ; (Τί θὰ ἔλεγε ὁ Goethe, ἂν διάβαζε μερικοὺς ἀπὸ τοὺς δικούς μας «μοντέρνους» ;) Μήπως τὸ ιδανικὸ του γιὰ τὴν ἀριστοκρατία, τὸ ὅποιο εἶτανε ἐντελῶς ἀλλοιώτικο ἀπὸ τὸ ἀριστοκρατικὸ ιδανικὸ τῆς προπολεμικῆς καίξερικῆς ἐποχῆς, ἀλλὰ καὶ ἀντίθετο μὲ τὰ ὑλιστικὰ ιδεώδη τῶν μεταπολεμικῶν χουσοκανθάρων ποὺ ἀγοράζουν τὰ βιβλία μὲ τὴν ὀκᾶ καὶ μὲ τὸ μέτρο ; Μήπως ἡ ψυχικὴ του γαλήνη, τὸ αἶθροί του πνεῦμα, ἡ φυσικὴ του εὐθυμία ; Ποῦ εἶναι ὅλα αὐτὰ τὰ ιδανικὰ τοῦ βασιλιά τῶν ποιητῶν, στὴ σημερινή μας ἐποχὴ μιᾶς φοβερῆς οικονομικῆς, ἀλλὰ πῶς φοβερῆς πνευματικῆς κρίσεως ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος ; Καὶ ἔτσι συζητοῦνε στὰ σοβαρὰ στὴν Γερμανία, ἂν πρέπει κατὰ τὴν 22 Μαρτίου 1932 νὰ γιορτασθῇ ἡ μνήμη τοῦ Goethe ἢ ὄχι, ὁ ὅποιος, ἂν ζοῦσε σήμερα, χωρὶς ἄλλο θὰ μᾶς λυπότανε πολὺ, βλέποντας ὅτι ἱκανὰ χρόνια μετὰ τὸν θάνατό του ἀξίζει, γιὰ τοὺς περισσοτέρους ἀνθρώπους, ἕνας οικονομολόγος ἢ ἕνας πυγμαῖος ἢ ἕνας «ἀστήρ» τοῦ κινηματογράφου, πολὺ περισσότερο ἀπὸ ἕνα ποιητὴ. Οἱ γνώμες εἶναι διχασμένες. Ἄς ἀκούσουμε μερικοὺς ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς διανοομένους.

Ὁ Thomas Mann λέει, ὅτι καὶ στὴ Γερμανία πρέπει κατὰ τὴν 22 Μαρτίου 1932, ἀφοῦ καὶ οἱ γάλλοι, οἱ ἀμερικανοὶ καὶ ἄλλοι λαοὶ σκέπτονται ἀπὸ τώρα, πῶς νὰ γιορτάσουν τὴν ἀνοιχτὴ τὸν γερμανὸ ποιητὴ. Ἄλλὰ ὄχι μὲ τὸν συνειθισμένον τρόπο ποὺ γίνονται τὶς περισσό-

τεδες φορὲς τέτοια ἰωβιλαῖα. Σήμερα ποὺ βρῖσκεται ὁ πολιτισμένος κόσμος σὲ ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ σοβαρὰ στάδια τῆς ἐξελίξεώς του, μέσα σὲ ἕνα ἀγῶνα ζωῆς καὶ θανάτου, προβάλλει τὸ μεγάλο ἐρώτημα. Θὰ νικήσουν οἱ ὀπαδοὶ τῆς βίας ἢ τῆς ἀγάπης, τοῦ πολέμου ἢ τῆς εἰρήνης, τῆς βαρβαρότητας ἢ τοῦ πολιτισμοῦ ; Μὲ τὸ σύνθημα αὐτὸ λοιπόν, λέει ὁ Mann «βία ἢ ἀγάπη, πόλεμος ἢ εἰρήνη, ἐπιστροφή στὴν βαρβαρότητα ἢ πολιτισμὸς» ἄς γιορτάσουμε τὴ μνήμη ἐκείνου, ποὺ εἶτανε χωρὶς ἄλλο καὶ εἶναι ἀκόμα σήμερα, ἡ προσωποποίηση τοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ Emil Ludwig, ὁ ἔξυπνος αὐτὸς conferencier τοῦ γραπτοῦ λόγου, προτείνει κάπως εἰρωνικὰ — ἕνας conferencier πρέπει πάντα νὰ εἶναι εἰρωνικός—, νὰ δημοσιευθῇ γιὰ τὴν 22 Μαρτίου κάθε τι ποὺ εἶπε ὁ Goethe στὰ ἔργα του γιὰ τοὺς πατριώτες του, τοὺς γερμανοὺς. Φαίνεται ὅτι ὁ Ludwig νομίζει, πῶς μιὰ τέτοια συλλογὴ θὰ εἶναι πολὺ διδακτικὴ γιὰ τὸν γερμανὸ ἀναγνώστη, καὶ ὄχι τόσο κολακευτικὴ.

Ὁ Jakob Wassermann θέλει νὰ μὴ γίνῃ τίποτε. Ἄς τὸν ἀκούσουμε τὸν ἴδιο : «Καὶ πάλι θὰ ἀκουσθοῦνε λόγια ποὺ σὲ ὑποχρεώνουν σὲ τίποτε, καὶ τὰ ὅποια θὰ πετάξουν πάνω ἀπὸ τὸ ἄγρονο χωράφι τῆς ὑπαρξῆς μας, κνηγνημένα ἀπὸ μιὰν θύελλα μίσους καὶ φόβου, καὶ τὰ ὅποια ἔπειτα νεκρὰ θὰ μαζευθοῦνε σὲ ἕνα σωρὸ χαρτιοῦ ἐφημεριδῶν. Τί θέλομε θείες λειτουργίαι καὶ ιεροτελεστίας σὲ ἕνα κόσμον ποὺ δὲ θέλει καὶ δὲ χρειάζεται πιά, καθὼς λέει, κανένα Θεό ; . . . . . Γιὰ τὴν 22 Μαρτίου 1932 ταιριάζει σιωπὴ. Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν ἔπρεπε νὰ ἐπιβάλλῃ σιωπὴ. Ἐκεῖνος, ὁ Goethe, δὲν βιάζεται. Εἶναι πρόθυμος νὰ περιμένῃ ἀκόμα μερικὲς ἑκατονταετηρίδες. Οἱ ὑποκριτικὲς μας προσπάθειες τὸ πολὺν θὰ τὸν κάνουν νὰ χαμογελάσῃ».

Καὶ ἓνας ἄλλος ἀπὸ τοὺς γερμανοὺς διανοομένους, ὁ ποιητὴς Paul Ernst, συμφωνεῖ μὲ τὴν γνώμη τοῦ Wassermann. Ἐπειδὴ ἡ ἰδεολογία καὶ κοσμοθεωρία ἐν γένει τῆς σημερινῆς κοινωνίας, διαφέρει τόσο ἀπὸ ἐκείνη τοῦ Goethe, εἴμαστε οἱ πῶ ἀκατάλληλοι νὰ γιορτάσομε τὴ μνήμη του. Μὲ ὅλη τὴν καρδιά συγγαίρει ὁ Ernst, ἐκείνους ἀπὸ τοὺς συναδέλφους του, πὺ ἐδήλωσαν «ἀποχή».

Ἐνα παχὺ στρῶμα ἀπαισιοδοξίας κάθεται ἀπάνω στὸν σβέροκο τοῦ πολιτισμένου κόσμου. Ὅχι χωρὶς λόγο βέβαια. Γιατὶ τὴν 1 Αὐγούστου 1914, ὅταν ξέσπασε τὸ μακελειό, ἔπεσε ὁ πολιτισμὸς μας πὺ δφεῖλει σὲ πνεύματα σὰν τὸν Goethe τόσα, μέσα σ' ἓνα βοῦροκο ἀπὸ τὸν ὁποῖο δὲν μποροῦσε ἀκόμα νὰ σωθῆ, τώρα ὕστερα ἀπὸ 17 χρόνια. Καὶ μολαταῦτα. Εἶναι ἡ φοβερὴ αὐτὴ ἀπαισιοδοξία δικαιολογημένη; Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν μὲ ὅλα τὰ ἐλαττώματα καὶ τὶς ἀδυναμίες της δὲν ἀξίζει τίποτε; Ἡ κίνησις τῶν εἰρημιστῶν, πρὸ πάντων τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Γαλλίας, στοὺς ὁποίους βρίσκονται πνεύματα σὰν τὸν Barbusse, Romain Rolland, Gorky, Thomas Mann, δὲν σὰς λείει τίποτε; Καὶ τὸ μεγάλο παράδειγμα δύο μικρῶν, ἡ τουρκο-ελληνικὴ συμφιλίωσις, κατὰ τὴ γνώμη πολλῶν, τὸ θαῦμα τοῦ 1931, δὲ μᾶς δίνει καμιά ἐλπίδα, ὅτι μιὰν ἡμέρα καὶ οἱ μεγαλύτεροι λαοὶ τοῦ κόσμου, ἀπὸ τοὺς ὁποίους κρέμεται ἡ τύχη τοῦ πολιτισμοῦ μας, θὰ ἐνωθοῦν, γιὰ νὰ βγῆ ἐπὶ τέλους ἡ Εὐρώπη ἀπὸ τὸν βοῦροκο τοῦ 1914; Ἄς ἐλπίζομε λοιπὸν μὲ τὸν ποιητὴ «Τάχ' αὔριον ἔσσειται ἀμεινον».

Dr A STEINMETZ

ΕΡΩΤΕΣ

Ψηλὰ ἀπὸ μιὰ μαγεύτρα γιασεμιά,
ἓνα δροσᾶτο γιασεμί,
σὲ μιᾶς τριανταφυλλιᾶς πέφτει τὸ πλάι·

κι' ἀπ' τὴν πολύμοσχη τριανταφυλλιᾶ,
ἓνα ροδόφυλλο ἀπαλὰ
πέφτοντας δίπλα τὸ μοσχοφιλάει!

ΑΠ. ΜΑΜΜΕΛΗΣ

ΣΤΗΝ ΠΑΛΗΑ ΑΘΗΝΑ

ΜΙΑ ΓΕΝΕΑ ΠΙΣΩ

I

Όσο καλοθυμούμαι τὰ φοιτητικά μου χρόνια, τόσο δὲν ἀναγνωρίζω τὴν Ἀθήνα. Θὰ μοῦ πῆτε πὼς στὸν κόσμο ὅλα τὰ πράγματα ἀλλάζουν, πὼς ἀλλάξα κ' ἐγώ. Τὸ ξέρω. Μὰ στὴν Ἀθήνα ἀλλάξε και ἡ ψυχὴ, ἀλλάξε τὸ πνεῦμα πιὸ πολὺ παρ' ὅσο ἡ μορφή.

Σὰν ὄνειρο τὴ βλέπω, τὴν παλιὰ λευκὴ πόλι. Εἶχε ὄμορφα σπίτια κατάλευκα, ὁμόρρυθμα, ἠλιολουσμένα. Εἶχε τρεῖς φαρδεῖς παράλληλες λεωφόρους, Ἀκαδημίας, Πανεπιστημίου καὶ Σταδίου. Μιὰ ἄλλη δενδροφυτεμένη μ' ἀκαζίες, τοῦ Ἡρώδου Ἀττικοῦ κατέβαινε ἀπὸ τὸ βασιλικὸ κῆπο ὡς στὰ Ἡλύσια. Καὶ ἦταν αὐτὲς οἱ πιὸ γνωστὲς. Ἡ σημερινὴ Πατησίων, σταματοῦσε τότε πολὺ σύν-

τομα σὲ κάμπους καὶ ἡ σημερινὴ Κηφισιάς πήγαινε μόλις στοὺς στρατῶνες καὶ στοὺς ἀμπελοκήπους. Οἱ ἄλλοι δρόμοι ἦσαν συνοικιακοί. Οἱ ἐμπορικοὶ δρόμοι Ἐρμού καὶ Αἰόλου ὅπως ἐχαράχθησαν στενοὶ καὶ σήμερα πνίγουν τῆς ἀγορᾶς τὸν κόσμο· φανερώνουν πόσο ἦτο στενὸ τὸ μυαλὸ τῶν βαναυρῶν ποὺ τοὺς ἐχάραξε καὶ πόσο ἐνοιωθᾶν οἱ ξένοι τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἔκταση τοῦ ἔθνους μας στὴν πρώτη ἀναγέννησή του.

Ὁ κόσμος καὶ τότε καὶ τώρα ἦταν χυμένος στὶς πλατεῖες τοῦ Συντάγματος καὶ τῆς Ὀμονοίας. Καφενεῖα, ζαχαροπλαστεῖα καὶ λοῦστροι στὴ γραμμὴ. Δυὸ ἦσαν τὰ μεγάλα πολιτικὰ κέντρα, τὸ Καφενεῖο Ζαχαράτου στὸ Σύνταγμα καὶ ἡ Νέα Ἑλλάς στὴν Ὀμόνοια. Συζητήσεις ἀκατάπαυστες, ἐφημερίδες ἀπ' ὅλα τὰ κόμματα καὶ πολλὲς φορὲς οἱ θαμῶνες ἐδῶν ἐδῶ τὴν λύση στὴν πλειονοψηφία, εἴτε στὴν ἀντιπολίτευση πρὶν τὴν ἐπιβάλουν στὴ Βουλὴ. Δημόσιοι ὑπάλληλοι, δικαστικοί, ἀξιωματικοί, θεσιθῆραι ἐδῶ ψυχολογοῦσαν τὴ δημοσίαν γνώμη καὶ τὰς ὑποσχέσεις τῶν βουλευτῶν των. Καὶ στὰ τραπεζάκια τοῦ κέντρου συνεδρίαζε τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη ἡ φιλολογία. Μετὰ τὴν ἔξωσι τοῦ Ὀθωνος βουβάθηκε ἡ Νέα Ἑλλάς καὶ κυριαρχοῦσε πλέον τὸ Καφενεῖο Ζαχαράτου. Ὁ Ἀχιλλεὺς Παράσχος μετᾶφερε ἐδῶ τὸ θρόνι του. Σὰν νὰ τὸν βλέπω ἀκόμα ἀψηλὸ ξεροκιανό, μὲ ἀψηλὸ καπέλο καὶ μακρὸν μοῦσι, ν' ἀπλώνη νοχελὰ τὶς ἀρίδες του, νὰ σκορπᾶ μεγάλα λόγια καὶ νὰ χτυπᾶ μὲ κῆρος τὸ τραπέζι σὰν κυρίαρχος τῆς παρῆας. Πλάγι του συχνὰ θᾶβλεπες τὸν ποιητὴ Συναδινὸ νὰ φέρνῃ τὶς εἰδήσεις σπαρταριστὲς ἀπὸ τὴν κουμπάρα του βασιλίσσα. Θᾶβλεπες τὸν μικροσκοπικὸ Κόκκο νὰ διορθῶνῃ στίχους τῶν τραγουδιῶν του γιὰ τὰ ζωμειδύλλια. Θᾶβλεπες ἕνα λιγνὸ, μικρόσωμο καὶ κουφὸ φιναρτισμένο ἀπὸ τὴν κάλτσα τοῦ διαβόλου, ὅπως ἦταν ὁ Ροῖδης, νὰ ξεκαρδίζεται στὰ γέλια

μέ τὰ μεγαλόστομα λόγια πού ἄκουε τῶν ποιητῶν στὸν καναβά τῆς καθαρειούσας. Καὶ μερικὸς νεανίας τῆς ἐποχῆς νὰ χαΐζουν στῶν μεγάλων διδασκάλων τὰ διδάγματα.

Ἐξω στοὺς δρόμους καμίνι ἢ ζέστη. Ἡ σκόνη κυκλοφοροῦσε σὲ πυκνὰ σύννεφα πού σᾶς ἔπνιγε τὸν λάρυγγα, σᾶς στούμπωνε τὴ μύτη καὶ σᾶς ἄσπριζε καπέλο, μουστάκια, ροῦχα, παπούτσια. Ἐνας τροχιόδρομος βαρειαναστενάζοντας στὰ γερατεῖά του μετέφερε τὸν κόσμον στὸ Φάληρον νὰ δροσιαθῆ. Κ' ἓνας ἄλλος ἀπὸ τὸ σταθμὸ Λαυρίου ξεκινοῦσε λαχανιασμένος καὶ ἀνασαίνοντας θυμὸ, φλόγες καὶ καπνὸ σᾶς μετέφερε στὴν Κηφισιά. Ὅσοι ἔμεναν στὴν κλασικὴ πόλι ἐνδιαφερότανε γιὰ τὴ Βουλὴ. Αὐτὴ συνεδρίαζε καὶ ξαγρυπνοῦσε. Τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη εἶχε πεθάνῃ ὁ Κουμουνδοῦρος καὶ ὁ Δεληγιώργης καὶ στὸ βῆμα μονομαχοῦσαν ὁ Τρικοῦτης μὲ τὸν Δεληγιάννη. Τί κακὸ Θεέ μου! Οἱ ἄνθρωποι τοῦ κόμματος, οἱ ἀντιπολιτευόμενοι, ὅσοι περίμεναν βαθμούς, θέσι, διορισμούς, ὅλοι αὐτοὶ περίμεναν στὸν περίβολο τῆς Βουλῆς. Μετὰ τὰ μεσάνυχτα τὰ κουλούρια ἦσαν σὲ γενικὴ ἀναζήτησι καὶ στὰ ξημερώματα τὸ φασκόμηλο καὶ τὸ σαλέπι. Καὶ δὲν βαρειότανε κανεὶς. Ὁ κόσμος στὴν Ἀθήνα ψοφάει γιὰ πολιτικὴ. Ἐλῆά! Ἐλῆά! Κορδόνι, κορδόναρος, κορδοναρούμπαρος! Καὶ νά! Τὴν ἄλλῃ μέρα τὸ συλλαλητήριον. Χιλιάδες ἄνθρωποι, πού θάλεγε πῶς βρεθῆκανε καὶ πού; Ἀμάξια μὲ σημαῖες, μὲ τρανὲς ἐπιγραφές, μὲ λάβαρα καὶ μὲ σφυρίχτρες, ἓνα σωρὸ λουστρὸι στὴν πρωτοπορεία καὶ κάθε εἶδους ἄνθρωποι κατόπι νὰ φωνάζουν λόγο, λόγο, λόγο γιὰ τὴ σωτηρία τῆς πατρίδας!

Ἐφημερίδες τῆς πρωίας καὶ τοῦ βραδυνοῦ ἔφερναν τὰ νέα. Ὁ κόσμος δεξιὰ κι' ἀριστερὰ διάβαζε ἐφημερίδες. Τὸ καφενεῖο Ζαχαράτου ἦταν κατάμεστο. Ἀψηλά κολάρα, μαῦρες ρεντιγκότες, τριγωνικὰ ὑπογένεια καὶ δασεῖες γενειάδες διαφόρων χρωμάτων, πού καὶ πού μερικὲς ἀκόμα φουστα-

ΧΑΡΗ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΠΟΝΟΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

νέλλες και ραβδιὰ καθηγητῶν εἴτε διδασκάλων μαζευότανε κατὰ παρέες. Καὶ ἄκουες συχνά. Αἰσχος, κύριοι, αὐτὸ εἶνε αἰσχος! Καὶ παρέκει ἄλλος κρύβοντας τὸ χαμόγελο ἔλεγε στὸν πλαγινό του. Εἶδες πῶς τὰ εἶπε; ὀρθά-κοφτά! εἶνε, κύριε, μεγάλο κεφάλι! Οἱ θεσιθῆρες μετροῦσαν τὰ κουκιά, οἱ κομματάρχει ἔδιναν θάρρος πὸς λίγο ἀκόμα και ἡ κυβέρνησις πέφτει, ἔμπρὸς σὲ χάσκοντα, πὸ μύριζαν ἀπὸ τὴν πείνα, στόματα ἀέργων.

Καὶ ἡ πολιτικὴ εὗρισκε εἴσοδο στὸ Πανεπιστήμιο. Ὁ καθηγητὴς ἀντιπροσώπευε κι' αὐτὸς μιὰ πολιτικὴ. Μαγκοῦρες, ξεφωνητὰ και ποδοκροτήματα ἀντηχοῦσαν τότε στὴν παράδοσι. Κάτω! κάτω! Καὶ ὁ καθηγητὴς ἐξακολουθοῦσε. Ὅταν, κύριοι, ἡ Ἑλλάς . . . . Κάτω κύριε, τύραννε, προδότῃ! Καὶ κάτωχος ὁ καθηγητὴς κατέβαινε ἀπὸ τὴν ἔδρα. Ζήτω! ζήτω ἡ ἀντιπολίτευσις! Καὶ κοπάδια οἱ φοιτηταί, ὑψώνοντας γέλια, μαγκοῦρες και φωνές γέμιζαν τὰ καφενεῖα τῆς Νεαπόλεως. Τὰ μαθήματα ἐσυνεχίζοντο μὲ τὸ τάβλι πὸ δὲν ἄκουες παρὰ τρικ-τρακ τρικ τρακ! Καὶ ἡ ἀκαδημαϊκὴ νεολαία ἠγωνίζετο τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα τῶν προγόνων!

Στὶς ἔνδεκα πρὸ μεσημβρίας στὴ γωνιά τοῦ βασιλικοῦ κήπου, πλάγι στὸ παλάτι, ἔπαιζε τῆς φρουρᾶς ἡ μουσικὴ. Μερικοὶ μουσολήπτοι ἐντόπιοι ἀκουμπισμένοι στὰ κάγκελα ἔξω τὴν παρακολουθοῦσανε τακτικά. Ἄλλοι, Ἕλληνες τοῦ ἔξωτερικοῦ, στεκόντανε ὥρες μὴν τύχη νὰ βγῆ περίπατοῖ βασιληᾶς εἴτε κανένα βασιλόπουλο. Τρεῖς φορές τὴν ἔβδου μάδα ἡ μουσικὴ ἔπαιζε και στὴν πλατεῖα. Κι' ἂν βλέπατε σειρὰ ἀμάξια νὰ περνοῦν τὴ λεωφόρο μὲ ξένα πρόσωπα, πολλὲς φορές μὲ μιὰ γυναῖκα καθισμένη πλάγι στὸν ἀμαξῶ, μὲ μπερέτα στὸ κεφάλι και γιαλιὰ στὴ μύτη, ἦσαν ἐπισκέπται ἄγγλοι, γάλλοι, γερμανοί, πολλὲς φορές ἀμερικᾶνοι, συχνοὶ ἐπισκέπται στὴν Ἀκρόπολι, στὰ προγονικὰ μνημεῖα και στὰ Μουσεῖα. Μπροστὰ στὸν Παρθενῶνα εἴτε, ἀπὸ ἐπί-

γνωσι είτε ἀπὸ μόδα, εἶχαν ψυχικὴ διάχυσι σὲ θαυμασμό, σ' εὐλάβεια, πολλὰς φορὰς ἀφάνταστη. Ἄκουες ὅλες τὶς γλῶσσες σὲ μιὰ συνεννόησι λατρείας. Ἐβλεπες πολλοὺς, ὠρες ὄρθους νὰ στέκωνται, νὰ βλέπουν, νὰ βλέπουν σὲ μιὰ ἐκστασι πὺν θάλλεγες χαϊεύουνε τὶς πέτρος. Καὶ ἄλλους νὰ μετροῦν, νὰ ὑπολογίζουσι ἀπὸ κοντὰ, ἀπὸ μακρὰ, ἀπὸ τὰ πλάγια, σὰν ν' ἀνακαλύπτουσι ἄγνωστες ἰσομετρίες, νέες ἀναλογίες καὶ νὰ γράφουσι στὸ Σημειωματάριο. Ἔτσι πέρασε προσκνητὴς στὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς καὶ ὁ Σατωβριάνδος γράφοντας τὴν περιοδεία του. Ἔτσι πῆρε τὸν ἱερὸ ἐνθουσιασμό ὁ Μπαύρον. Καὶ ὁ Ρενὰν μπροστὰ στὸν δόμο τῆς Θεᾶς ἔσκυψε τὸ γόνατο καὶ προσευχήθηκε στὴν Ἀλήθεια, στὴν Ἀρμονία.

Βράδυναζε καὶ ὁ θαυμάσιος οὐρανός, οἱ ἀποχρώσεις, οἱ πύρρα ἀφάνταστες στὴν Δύσι τοῦ Ἡλίου καὶ στὶς ἀντανάκλασεις τοῦ Σαρωνικοῦ, πέρνανε ἕνα βαθὺ χροῶμα σκοῦρο. Ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολι οἱ σκιὲς ἔπεφταν πυκνὲς στὶς ὑπέροχες στήλες τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Στὸ Ζάππειο πλημμύρα ὁ κόσμος. Ἡ νεοελληνικὴ Ἀθήνα ἔπερνε πύρ σύγχρονη ζωὴ. Ἡ μουσικὴ τοῦ καφενεῖου ἐδῶ ἔπαιζε ὄπερες τοῦ Βέρδη, τοῦ Ροσσίνι, τοῦ Μπελίνι. Κάτω ἀπὸ τὶς στήλες ἕνα λαϊκὸ καφενεῖο εἶχε τὴν περίφημη κίθρ Κατήνα. Ἀμὰν μακρόσυρτο πὺν τὸ κεντοῦσαν καὶ συμπλήρωναν τὸ βιολὶ καὶ τὸ σαντοῦρι. Στὰ δυὸ σοβαρὰ θέατρα ἔπαιζε ἡ Βερῶνη καὶ ἡ Παρασκευοπούλου. Ὁ κόσμος ὅμως ἀρεσκότανε καὶ στὸν Παντόπουλο τὸν κωμικὸ καὶ στὰ κωμειδύλλια. Ἐπῆρχε θέατρο καὶ γιὰ τὸν κοσμικὸν στὰ Ἡλύσια. Καὶ σὰν Αἴαντες τῆς σκηνῆς ἐπρόβαλλαν καμμιά φορὰ ὁ Νιόνιος Ταβουλάρης μὲ τὸν «Ἀμλέτο» καὶ ὁ Λεκατσᾶς μὲ τὸν «Ἐμπορο τῆς Βενετίας». Στὶς συνοικίες μέσα ξεχώριζε τὸ Ψυρὶ με τοὺς Κουτσαβάκηδες μισομεθυμένους στὴ ρετσίνα καὶ ἡ Νεάπολις μὲ τὸν φοιτητῶν τὶς καντάδες. Ἐδῶ λυγίζονταν οἱ

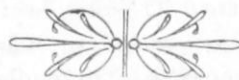
τενόροι, βούζαν τὰ μπᾶσα, γλυκολαλοῦσαν τὰ κοντροῦλα νὰ φανῆ ἀνάμεσα στὶς γκρίλες ἢ σκορδόπιστη μὰ καὶ πολλὰς φορὰς γιὰ νὰ δεχθοῦν κανὲν καθῆκι, τῶν τραγουδιστῶν ψυχρολουσία.

Οἱ πύρ θαλασσηνοὶ κατέβαιναν πύρ Φάληρο. Τὴ νύχτα εἶχε ὄπερα. Ἄσπρες βαρκούλες μὲ κάτασπρα πανιά, σὰν γλάροι φτερωτοὶ πηδούσανε στὰ κύματα. Ἡ Αἴγινα μόλις ξεχώριζε ἀπὸ μακρὰ πὺν ἔστελνε τὸ δροσερὸ ἀγέρι. Καὶ πύρ βάθος σκοτεινὰ μόλις ξεχώριζε τὸ Παλῆ Φάληρο πὺν κατισταλάζαν οἱ ἔρωτευμένοι. Ἡ ὄλοφεγγαριὰ ἔχυνε ἐδῶ ἕνα μυστήριο ἀφάνταστο. Ἡ διάφανη ἀτμόσφαιρα, τ' ἀστέρια πὺν φεγγολοῦσαν σ' ἕνα ἀέρινο φάδι, λεπτὸ σ' ἀφάνταστο βαθμό, ἄφιναν νὰ βλέπης μακρὰ ὤμορφιες ἀφάνταστες κ' ὄνειρεμένες. Κι' ἀπὸ τὸ πέλαγος ἄκουες νὰ ἔρχεται, σὰν τὰ τρεχάματα ἀνέμου, ἕνας ὕμνος μυστικὸς σὰν ἀπὸ μελωδία ὑπερκόσμια πὺν ψάλλουσι ἀόρατα στοιχεῖα γονατισμένα πύρ πόδια τῆς Θεᾶς. Κι' ἂν σήκωνες τὸ μάτι ἀπὸ ὑψηλὰ στὸν Ὑμηττό, στὴν Πάρνηθα καὶ στὴν Πεντέλη θᾶβλεπες νὰ πέφτουσι οἱ σκιὲς πύρ πόδια τῆς Λευκῆς Πόλης, τῆς ἀθάνατης, σὰν φύλακες αἰῶνιοι. Κι' ἡ νύχτα περνοῦσε σὲ μιὰ παραδείσια γοητεία. Τὸ φωτεινὸ σελάγισμα πὺν χίνεται θαμπὸ πύρ Ἴερὸ Βράχο, μόλις φωτίζει τὴ θεὰ πὺν ἀγρουπνᾶ πύρ Παρθενῶνα.

Ἦ ἡ Ἀθήνα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης! Ἄπ' ἐδῶ καὶ τριάντα χρόνια πίσω!

Ἀθήναι.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΕΣ

ΠΑΡΕΝΘΕΣΕΙΣ

13

Μέσα στα πολλά κατορθώματα της σύγχρονης λογοτεχνίας, πού η κριτική μ' επιμέλεια ή τὰ ἀρνεῖται ή τὰ καταδιώκει, εἶναι καί τὸ κάποιο λύσιμον τοῦ προβλήματος τοῦ ἐρωτισμοῦ. Κάποιο. Ὅχι ἀκόμη ἀπόλυτο.

Ὡς τὰ σήμερα, οἱ ψυχολόγοι μυθιστοριογράφοι καταγινότανε μὲ τὰ ἐρωτικά αἰσθήματα. Ἀλλὰ γιὰ τὴ βάση τους, τὸ γεννητήσιον τους βάρη πού χωρὶς αὐτὸ κανένα αἶσθημα δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ, γιὰ τὸ βάρη τους λοιπὸν οὔτε λέξι. Τὸ περνοῦσαν ξώπετσα. Ὁ βαθὺς ἐρωτικὸς κόσμος, τὸ λημέρι τῆς ἁμαρτίας πού σπαράζει, ἰσιώνει καὶ χουρδίζει τὴ ζωὴ μας, ἔμενε παραπέρα. Στὸ ἀδιάλειπτο σιόφως τοῦ χριστιανικοῦ μας σιιάχτρον.

20

Σ' αὐτὴν τὴν παράλειψη, ἴσως νὰ βρῆσεται ἡ ἐξήγησις τῆς χρεωκοπίας τόσων συγγραφέων πού, πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμον, βαστούσανε τὰ σκῆπτρα.

Ὁ Μεταπόλεμος, μὲ τὴν τολμηρότητα τῆς εἰλικρίνειας, μὲ τὴν ἀνάγκη τῆς εἰλικρίνειας, ἔφερε νέα συνήθεια ἀκόμη καὶ σ' αὐτὸ τὸ βιβλιακὸ ἔδαφος. Πλουτίζοντας τὰ ὄπλα, τὸ μηχανισμό, τοὺς θολοὺς μαιάνδρους τῆς ἐσωθεώρησής μας, τὴν ξεκαθάρισε κι' ἀπὸ τὰ σκιάχτρα της. Τὸ «ἁμάρτημα» κυκλώθηκε ἀπὸ τοὺς προβολεῖς τῆς μελέτης καὶ τῆς ἔκφρασης. Ἴσως σ' αὐτὴν τὴν εἰλικρίνεια, σ' αὐτὴν τὴν ἀπότομη προσγείωσις μας στὰ καθαντὸ ζητήματα τῆς ζωῆς νὰ ὀφείλεται ἡ ἐντύπωση τῆς ἀκατάσχετης βίας πού μᾶς δίνουν τὰ μεγάλα μεταπολεμικὰ βιβλία. Ἡ ἐντύπωση τῆς κτηνώδικης ἐπαναστατικότητος τους. Ἐχουν ξεπεράσει τὴν ἐποχὴ τοῦ σιιάχτρον. Ἀνοίγουν μιὰν ἀφοβὴ διεῖσδυσις στὰ ἀγενῆ, πηγαῖα, σκλαβώματα τοῦ πολυπλοκότερου κόσμου μας.

Ὡς πού θὰ μᾶς φέρῃ αὐτὴ ἡ διεῖσδυσις;

Πάντως σὲ κάποιο τόπον, ὅπου δὲν κατοικοῦσαν οἱ πατέρες μας.

14

Ὁ Λούθηρος εἶπε κάποτε:

«Μακάριοι ἐκεῖνοι πού ξαίρουνε, σὲ μιὰ στιγμὴ τῆς ζωῆς τους, νὰ μένουνε μονάχοι.»

Ἔτσι μόνοι, μόνο σὲ μιὰν ἐξαιρετικὴ στιγμὴ τῆς ζωῆς τους, ξαίρουνε νὰ μένουν ἐκεῖνοι ἴσα ἴσα πού διαρκῶς, σ' ὄλο τ' ἄλλο διάστημα, τρέμουν τὴ μοναξιά.†

15

Οἱ μεγάλοι γιατροί, μὲ τὶς τελευταῖες ψυχικὰς ἔρευνες, παραδέχονται πιά πὼς δὲν ὑπάρχουν ἀρρώστεις. Ὑπάρχουνε μόνο ἀρρώστοι.

21

Ἔτσι καὶ στὴ λογοτεχνία· δὲν ὑπάρχουν πάθη. Ὑπάρχουν μεγάλοι τύποι πού πάσχουν. Δὲν ὑπάρχουν «πάθη αἰώνια», ὅπως τὸ θέλουν οἱ καθηγητές.

Ὑπάρχουν ἀπλῶς τύποι αἰώνιοι.

16

Ὁ πιὸ μεγάλος κίνδυνος γιὰ ἓνα συγγραφέα :

Τὸ νὰ μιμεῖται τὸν ἑαυτό του.

Τὸ νὰ περιορίζεται σ' ἐκεῖνα πού μόνο τὸν ἴδιο ἐνδιαφέρουν, ν' ἀφίνεται στὴ μονόπλευρη λαχτάρα τῆς ὑποκειμενικότητος του.

Κακὸ γιὰ ἓνα συγγραφέα νὰ κἀνὴ ὑποχωρήσεις ἀπέναντι τοῦ κοινοῦ.

Κάριστο ὁμως νὰ κἀνὴ ὑποχωρήσεις ἀπέναντι τοῦ ἑαυτοῦ του.

17

«Δὲν παρουσιάζω καινούριες ἀλήθειες», ἔλεγε ὁ Μαχάτιμα Γκάντι, σὲ κάποια του ἀπάντηση, στὶς 12 Μαΐου 1920, ἐποχὴ ὅπου πρωταρχίζανε νὰ τὸν θεωροῦνε ἅγιο. «Τὴν παρουσιάζω τὴν Ἀλήθεια καὶ τὴν ἀκολουθῶ, τέτοια πού τὴν ξαίρω. Ρίχνω ἓνα φῶς καινούριο σὲ χίλιες δυὸ παλιὲς ἀλήθειες.»

Αὐτὸ τὸ καινούριο φῶς! Πάντα θ' ἀξίζει περισσότερο ἀπὸ τὴν ὅποιαν αὐτὴν ἀλήθεια πού φωτίζει. Μᾶς στηλώνει, μᾶς χτυπᾶ καταμεσίς στὴν τεμπελιά τῆς ψυχῆς μας, τὸ καινούριο φῶς μᾶς πηρουνιάζει, μᾶς δείχνει τὴ σάρκα τῆς ἀλήθειας καὶ τὴν ἀφεύγατη συγγένεια πού τὸ αἷμα μας κρατάει πάντα μὲ τὸ δικό της.

18

Μοῦ τυχαίνει κάπου κάπου καὶ διαβάζω ἐκεῖνα τὰ ρηξικέλευθα φιλολογικὰ ἄρθρα τῶν ἐφημερίδων μας. Προσέχω τὰ καλλήτερα. Τὰ πιὸ σοβαρά. Κι' ὅταν, ἀφοῦ τὰ τελειώσω, σταθῶ νὰ ξαναφέρω μέσα στὸ νοῦ μου τὰ λόγια τους, τότε

22

καταλαβαίνω ἐπιτέλους τί διάβαζα τόσην ὥρα: μιὰ ξεσαλωμένη συνοπτικὴ ἐπανάληψη γνωστῶν καθυστερημένων βιβλίων.

19

Ἄν κοιτάξουμε σήμερον τὸ τί γίνεται στὶς κυριώτερες εὐρωπαϊκὲς λογοτεχνίες, θὰ ἴδοῦμε ἓναν ἄγριο πόλεμον ἐνάντια στὸ πνεῦμα, στὴν πειθαρχία τῶν λεγομένων «φιλολογικῶν Σχολῶν». Οἱ «Σχολές», αὐτὲς οἱ κατ' ἐξοχὴν φωλιὲς τῶν ὁμαδικῶν τάσεων, εἴτανε ἓνα φαινόμενο χαρακτηριστικὸ τῆς προπολεμικῆς γενεᾶς. Σήμερα, ἡ παγκόσμια πνευματικὴ κίνησις, στὶς ὑψηλές της ἐκδηλώσεις, εἶναι ἀπόλυτα «ἀντι-σχολικὴ», ἂν μπορεῖ νὰ πῆ κανένας... Μέσα στὸ ἀτελεύτητο χάος τοῦ μεταπόλεμου πού, δόξα τῷ Θεῷ, τὸ ἀπολαμβάνουμε πάρα πολὺ καλὰ κι' ἀπὸ τὰ ἑλληνικά μας θεωρεῖα, ζῶντας ἀνάμεσα στὴν τρέλλα τῆς χαρᾶς καὶ στὴν τρέλλα τοῦ θανάτου, δοιλεύοντας ἀνάμεσα στὰ μισόφωτα τῶν ὄνειρων μας καὶ στὴν ἀμφίβωλη, τὴν πιὸ ἀπατηλὴ λάμψη τῆς πραγματικότητος, εἶναι ἀδύνατο νὰ κολνιόμαστε πιά σὲ μιὰ ἐκ τῶν προτέρων ἢ ἀπὸ τῆς ἔδρας χαραγμένη κατεύθυνσις... Ἐμπρὸς μας μιὰ εὐρήτητα ἐκτάσεων, ὅπου μόνο οἱ σεισμοὶ εἶναι ἀσφαλεῖς, ἀνατρέφει τὴ ματιά μας καὶ μᾶς μνεῖ στὶς ἀπόψεις τοῦ Ἀπροσοδοκίτου. Μέσα ἀπὸ τέτοιες ἐκτάσεις, τέτοιους σεισμούς, τέτοιες ὀρθὲς ἀπροσοδοκίτων γεγονότων, γυρεύουν τὸ δρόμον τους οἱ νέοι ὄλων τῶν χωρῶν. Καὶ τὸν γυρεύει ὁ καθένας χωριστὰ ἀπὸ τὸν ἄλλον, ὁ καθένας μονάχος του. Μιὰ γενεὰ ἐρημιτῶν, πού μάχονται μέσα στὸ πλήθος, αὐτοὶ εἶναι οἱ κορυφαῖοι τῆς σημερινῆς παγκόσμιας λογοτεχνίας. Τοὺς στέκει ἀδύνατο νὰ ἔχουν τάσεις ὁμαδικὰ κρυσταλλωμένες. Ζοῦν ἀναγκαστικά, ἀλλὰ καὶ θεληματικά, ἔξω ἀπ' αὐτὸ πού ὡς τώρα τοῦλάχιστον, ὀνομάζαμε «φιλολογικὲς Σχολές».

ΘΡΑΣΟΣ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗΣ

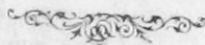
23

ΤΕΡΤΣΙΝΕΣ

Χαρούμενα τραβοῦν γραμμὴ τὰ ἐρωτικά ζευγάρια
καὶ τὴν ἀγάπη τραγουδοῦν ὅλα παλιὰ κι' ἀρχαῖα,
ὡς πού νὰ στήσουν τὸ χορὸ στὸν πλάτανο ἀπὸ κάτω!

Παλιὸς κι' ἐγὼ τραγουδιστὴς καὶ χορευτὴς ἀντάμα,
κυττοῦσα μόνο ἀπὸ μακρὰ κι' ἀπόλυτα ἀπ' τὸ κλάμμα,
γιατὶ εἶχα ἐντὸς μου χορευτὴ τὸν ἴσχιό τοῦ θανάτου!

ΑΠ. ΜΑΜΜΕΛΗΣ

ΤΟ ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΑΔΙΚΟ

Ἕνα μαγαζάκι πού πωλοῦν ἀφιερώματα, πλαῖι στὴν πόρτα τοῦ αὐλόγυρου τῆς ἐκκλησιᾶς. Καὶ περνα, ἀπὸ τὸ μαγαζάκι αὐτό, σχεδὸν καθημερινῶς, ὅλη ἡ δυσστιχισμένη κατάστασι τῆς κοινωνίας. Ἄλλοι, λαχανιασμένοι ἀπὸ τὴν πίστη. Στὶς γροθιὲς πού τοὺς κατεβάζει ἡ ζωὴ, νοιώθουν τὸ εἶναι τοὺς σκοτινιασμένο, ἀδύναμο καὶ ἀπραγο. Τρέχουν, ζητώντας σωτηρία, ἀπὸ τὸ καλὸ ἄγνωστο. Μερικοὶ σέρονουν μὲ τὸ ζόρι τὰ βήματά τους. Ἄναβαίνουν τὸ κατῶφλι τοῦ μαγαζακιοῦ, καὶ κοιτάζουν τὸν Μπαρμπά Γιώργη, σαστισμένοι. Σὰν νὰ ἔχουν ξεχάσει τὸ σκοπὸ τῆς ἐπίσκεψίς τους. Μέσα στὰ νεῦρα καὶ στὴν ψυχὴ τους, δὲν μπόρεσαν νὰ χωνέψουν πῶς οἱ ἅγιοι περιμένουν ἀνταμοιβὴ ἀπὸ κείνους πού θεραπεύουν, ἀφοῦ, μάλιστα, ὑπάρχουν καὶ γιατροὶ πού

την πληρώνονται από τους άρρώστους. Μά γύρω όλα, και άγέρας και τοίχοι και δικοί και ξένοι μιλούν για τὰ άφιερώματα. Για τὰ χέρια τὰ στραβοκομμένα και τὰ ποδάρια τ' άκαλαίστητα, και τὰ τυφλά μάτια και τ' αυτιά που μοιάζουνε τεράτου. Καρφομένα πάνω στον άγιο, είτε κορμασμένα στο λαϊμό του. Σάν θησαυρός τοκογλύφου. Μά ύστερα, πάλι, αλλάζουν οι ιδέες. Σάν μαθευτεί πως ό κανδηλάπτης είτε οι επίτροποι έκλεψαν τις άρμαθιές τὰ στολίδια. Και οι καλοί άγιοι, ούτε κομψεύόμενοι, ούτε και φιλάργυροι θα είναι άφουδέν πάτησαν τις φωνές σαν έννοιωσαν να τους γδύνουν οι ιερόσυλοι κακοϋργοι και δε σήκωσαν τὰ χέρια τους να τους σβερωκόσουν.

Ό γυιός του Μπάριμπα Γιώργη, ό Κώτσος, στραβομουτσούνιαζε, κάθε φορά που ό πατέρας του τον προσκαλοϋσε στο μαγαζάκι του, τις διακοπές. Η τέχνη του άφιερωματιά, δέν τον τραβοϋσε καθόλου. Δέν μπορούσε να συμβιβάσει την άνωτερότητα του άγίου, με τὸ να δέχεται τόσο άκαλαίστητα δώρα, προσφερόμενα, τις πιότερες φορές, από ανθρώπους που πεινοϋσαν και τὸ ψομί.

Μιά μέρα—είταν ακόμη στο γυμνάσιο—τσακώθηκε στα γερά με τον πατέρα του. Μιά γρηά χωρική που είχε πάθει άνεμοπύρωμα, έφερε τὴ «Θεοτόκο» της στο μαγαζάκι του Μπάριμπα Γιώργη για να της άσημώσει τὸ πρόσωπό της. Κ' είταν τὸ πρόσωπο της «Θεοτόκου» γλυκό σαν τὴν έλπίδα και θερμό σαν τὴν άγάπη. Κι ό Μπάριμπα Γιώργης δέχτηκε να σκεπάσει τὰ χέλη εκείνα που έμοιαζαν σαν αυγουσιاتیκη άνατολή, μ' ένα χοντροκομμένο άσημένιο στόμα, σαν τὰ σίδερα του χαλιναριού.

Σάν τέλειωσε τὸ γυμνάσιο ό Κώτσος, οι δουλειές του μαγαζακιού δέν πήγαιναν καλά. Φτώχεια στον κόσμο και άρρώστειες λιγοστές. Λές και οι άγιοι είχαν λυπηθεί τους ανθρώπους και δέν τους έζητοϋσαν πλέον στολίδια. Έτσι,

ξεχάστηκαν οι άνωτερες σπουδές, που του υποσχοταν ό πατέρας του. Ένας Δεσπότης, που συνείθιζε ν' άπλώνει τὴν παραγωγή των χασμοριτιών του μέσα στο μαγαζάκι των άφιερωμάτων, άνάλαβε να μεσιτέψει, για να τον πάρουν γραμματικὸ στήν κοινότητα.

Όμως, μόνο για κοινοτικός δέν είταν γεννημένος ό Κώτσος. Είχε πεθάνει κάποια γρηά ογδοντάρα, μάνα ενός μεταπολεμικού άριστοκράτη. Ό γυιός της ζήτησε να τὴς γίνει κηδεία εξαιρετικής τάξης. Ζήτησε δώδεκα άλογα για τὴς νεκροφόρο. Ό γραμματικός του είπε πως δέν υπήρχε στον κανονισμό κηδεία με περισσότερα από έξι. Όμως, ό γυιός επέμενε για δώδεκα. Ό Κώτσος ταράχτηκε στην άρχή. Όστερα ξέσκασε σ' ένα νευρικό γέλιο και ρώτησε αν είτανε τόσο βαρειά ή μακαρίτισσα. Ό άριστοκράτης άφρισε και τον κατήγγειλε στον άρχιερατικῶς προϊστάμενο. Όμως κι αυτός δέν είταν καθόλου ευχαριστημένος από τον νεαρό υπάλληλο «με τὰ φουσκωμένα μυαλά», όπως τον έλεγε. Εϋρισκε, μάλιστα, επικίνδυνη τὴν παρουσία του μέσα στον περίβολο τὴς εκκλησίας. Κι' είχε τις άφορμές της αυτὴ ή αντίπαθεια. Μιά μέρα, ύστερ' από κάποια κηδεία, ό Κώτσος, με σοβαρότητα άσυνήθιστη στην ήλικία του, είπε στον επίσκοπο πως ή θλίψη που έννοιωσε για τον τυραννισμένο διάκο, δέν τον άφησε να λυπηθεί τον νεκρό. Και δάκρυσαν τὰ μάτια του όταν άρχισε να πινελιάζει τὴν εικόνα. Ένας μεσόκοπος διάκος. Άχωμος και ξερακιανός. Στους κροτάφους του στριφογυρισμένες οι φλέβες. Ξεφτισμένα μπατζάκια. Και τὸ μαρτύριο. Πατοϋσε στο κάτω κάτω σκαλί του δεσποτικού. Τὸ ένα του χέρι, μηχανικά και νευρικά, σιγοθυμιάτιζε, κροτώντας και τὸ τρικέρι. Τὸ άλλο του, τεντωμένο ψηλά, σ' όλο του τὸ μάκρος, ίσαμε τὴ γραμμὴ τὴς μύτης του Δεσπότη. Προσπαθοϋσε να κρατήσει, με τὴ φοϋχτα του άνοιγμένη, σαν άναλόγι, τὸ Εδαγγέ-

λιο. Τεράστιο. Καί πόσο βαρύ. Καπλαντισμένο με δικάδες άσμηι. Λες και οι άνθρωποι φοβούνται, μήπως οι αλήθειες που κρύβει μέσα του ξεχυθούν στο φως. Και τις σκεπάζουνε βαρειά, σαν για να τις πνίξουν. Και κοιτάξε, ο Κώτσος, γύρω του την ώρα της κηδείας, για ν' αντικρούσει κανένα μάτι ύγραμμένο από το μαρτύριο του διάκου, που ο ίδιος τον έλουε, σαν που λούζει τη λαμπάδα το αίμαμά της. Κανένα! Όλα κλαίγανε τον αναπαυμένο νεκρό. Άλλη μιὰ μέρα, πάλι ύστερ' από κηδεία, ο Κώτσος ρώτησε το Δεσπότη αν ο Χριστός, την έξουσία του «όσα αν' δήσητε και λύσητε, ίνα ὄσιν δεδεμένα και λελυμένα» την έδωκε, χωρίς διάκριση, και στους καλούς και στους κακούς λειτουργούς του.

* * *

Τὰ χρόνια πέρασαν. Πέθανε ο Μπάριπα Γιώργης, κι' ο Κώτσος βρέθηκε στο αφιερωματάδικο. Τα όνειρα του τελειόφοιτου, πλούσιο φύλλωμα τρανού πλατανιού, έπεσαν ένα-ένα, σαν ραβδισμένα από επίμονο φθινόπωρο. Και φιλοσοφίες και επιστήμες και Τέχνες ὠραίες και ὅ,τι άλλο μεγάλο μπορεί ν' αγγίξει ή δυνατή φαντασία ενός έξυπνου παιδιού, όλα σβήσανε σαν εικόνα κινηματογράφου.

Ξημεροβραδιάζει, και ή ζωή του Κώτσου ψευτοπερνά μέσα στο μαγαζάκι, το γαρνιρισμένο με τ' άσημένα τερατώδη μέλη του ανθρώπινου οργανισμού.

Όρθιος και δροσάτος, άλλοτε. Και περιήφανες πυργοδέσποινες ζήσαν μέσα του ιδέες κι' έλπίδες. Τώρα περιφρονημένα έρεΐπια δοξασμένου πύργου. Ούτε τις βιτρίνες του μαγαζακιού να ξεσκονίσει. Ένα κονισματάκι μοιάζει σαν χαλκομανία, θαμπό ὅπως είναι, κάτω από την τριπλή σκόνη που το σκεπάζει. Ένας φωτοστέφανος, σαν παραριγμένο άχρηστο πέταλο. Και ο Κώτσος ανασκαλεύει τα περα-

σμένα, για να θυμηθεϊ, αν καμμιά φορά, ένοιωσε κάποιο μεγάλο τράνταγμα στη ψυχή του, που θά εΐτανε, ίσως, το φευγιό, από μέσα του, της δημιουργικής ανοής του. Μά τίποτε. Θα τον άγγιξε, φαίνεται, κάποια ελαφρά κι' αδιάκοπη φθορά, σαν τη φθορά των δυνατών χρωμάτων, κάτω από τον μεσημεριάτικο καλοκαιριανόν ήλιο.

* * *

Πρωί - πρωί, μιὰ γρηά τον ξεκολλά από τους στοχασμούς του. Ένα χέρι έταξε στον άγιο. Ένα χέρι, για να γίνει καλά, το παρλυμένο χέρι του γέρου της.

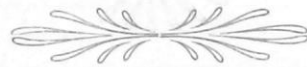
Μούχρωνε. Δυό έφηβοι σαν άγγελιοι, γιομίζουν ζωή και θόρυβο το μαγαζάκι. Τα μάτια τους, ανήσυχοι ήλιοι. Ο ίδιος λαμποκοπά στα χνουδοσκεπασμένα τους μίγouλα.— «Μιά κοϋπα θέμε! Έχετε κοϋπες;» — «Κύπελλα, κύπελλο θέμε! Έχομε άγῶνες αύριο». Και περιεργάζονται, ανήσυχα, τις έρημες πλουσιοσκοπισμένες βιτρίνες.

* * *

Μεγάλη φωτιά σάρωσε ολόκληρη τη συνοικία. Μέσα στις στάχτες, τις ζεστές ακόμη, που μινίζουν καταστροφή, γυαλίζουν, άσημιες σταγόνες, τα λυωμένα αφιερώματα.— «Τὰ δάκρυα των άγίων» είπε, κοιτάζοντάς τα, θλιμμένα, ο Δεσπότης.

— «Τὰ σκάγια που σκότωσαν την Πίστη», πρόσθεσε, χαμογελώντας ο Κώτσος.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΑΛΚΟΥΣΗΣ

NANAI...

Νάναι ή ώρα που γλυκά ή μέρ' άπαλοσβύνει.
Λίγα λουλούδια—γιασεμιά—δροσάτα σάνθογιαλί.
Τριγύρω μου νοσταλγικά νάπλώνεται ή γαλήνη
και τ'άγεράκι ανάλαφρα νά παιζει σάκρογιαλί.

Και γώ κοντά σου άκριβέ, καλή κι' αγαπημένη,
Σάν μουσική τὰ θεϊα σου λόγια νά με μεθοῦνε
και νά σάκούγω τρυφερά στα γόνατα γυρμένη
Και νάν' ή ώρα που γλυκά τὰ ρόδα ξεψηγοῦνε.

ΕΛΕΝΗ ΣΑΡΑΝΤΑΚΟΥ

ΟΙ ΠΑΝΤΟΥΦΛΕΣ

Ένα κομάτι κατιφέ μάβρον. Δέκα δαχτυλάκια, άσπρα
κάτασπρα, τότε χάιδεψαν άπανωτά. Βγάλανε τάχνάρια παν-
τόφλας. Σκεδιάστηκαν. Τό μεταξύ δουλειψε. Για τὰ λουλού-
δια και τὰ φύλλα όλες οι διαβαθμίσεις του κόκκινου και
του πράσινου και του γαλάζιου και για τὰ κλαδάκια
καφετί.

Ό τσαγγάρης τις έφαψε, τις μόνταρε, χτύπησε τους πά-
τους, τακοῦνη χαμηλό, γερό. Τις δουλειψε μερακλήδικα..

— Ξαίρεις ; Είπε του Άσίκη. . Σόλες γερές. Του παράγ-
γειλαν κ' εκείνος τότες είχε δείξη με σοβαρότητα τή ρεκλάμα
τῆς βιτρινας :

X. Σακορόφας

*Ιπποδευματοπνός

δὲ fantaji

Έργασία στερεά και ἔγκνος, ελληκρωῆς και ἄμεπτος

Όταν τις κατέβασε απ' τὰ καλαπόδια τις ἔστειλε μὲ τὸ σαγγαρόπουλο στὸ σπίτι τῆς Λενιώσ.

Ὅλες μαζέφτηκαν οἱ γειτόνισες καὶ τὰ γειτονοκόριτσα νὰ θαυμάσουν τις κεντημένες παντόφλες

Ἐξείνες οἱ παντόφλες! Εἴταν μπιζουδάκια, νεράϊδας κέντημα, θάμα θαμάτων, πράμα πὺ θὰ σὲ μιλοῦσε. Κάθε βελονιά κ' ἓνα τραγουδάκι. Κάθε λουλουῖδι κεντητὸ κ' ἓνα πόθος. Κάθε κλαδάκι μάγκιλα κ' ἓνας κρυφὸς καημὸς.

—Γεῖά σ' τὰ χεράκια σου, Λενίτσα!

Ὁ Ἀσίκης τις κόσασε στὶς ποδάρες του. Πρῶτο δῶρο μετὰ ἀπ' τὸ γάμο τους εὐλογημένον ἀπὸ τὸν ἔροτα μόνο.

Πλύθηκε. Συγυρίστηκε. Ἐκαμε τὸν καπριολέ του μὲναν κουλὲ ὡς τα φρούδια πιρλαντωμένο, γαλισμένο σὰν ποντικοσυρὰ βουτηγμένη στὸ λάδι. Ἐστριψε τὸ μουστάκι του. Ἐλεβεντιά! Ἐνα κλωνάκι βασιλικὸ ψιλόφυλλον σ' ἀρτί. Τὸ σακάκι ριχτὸ στὶς πλάτες. Ἀξεσκούφωτος. Πίσω τὰ χέρια μὲ τὸ κομπολόγι μὲ τὴ φανταχτερὴ καναριὰ φούντα.

Κατέβηκε στὸν Ταχτὰ-Μιναρὲ στὸ μπαρμπέρικο τοῦ Χατζῆ. Στὸ δρόμο εἶχε σκυφτὸ τὸ κεφάλι. Γιατί; Καμὴ σκέψη τότε βασάνιζε; Μεταμελήθηκε ὅπως ὅλοι, πὺ παντρέβονται; Τίποτ' ἀπὸ δαῦτα.

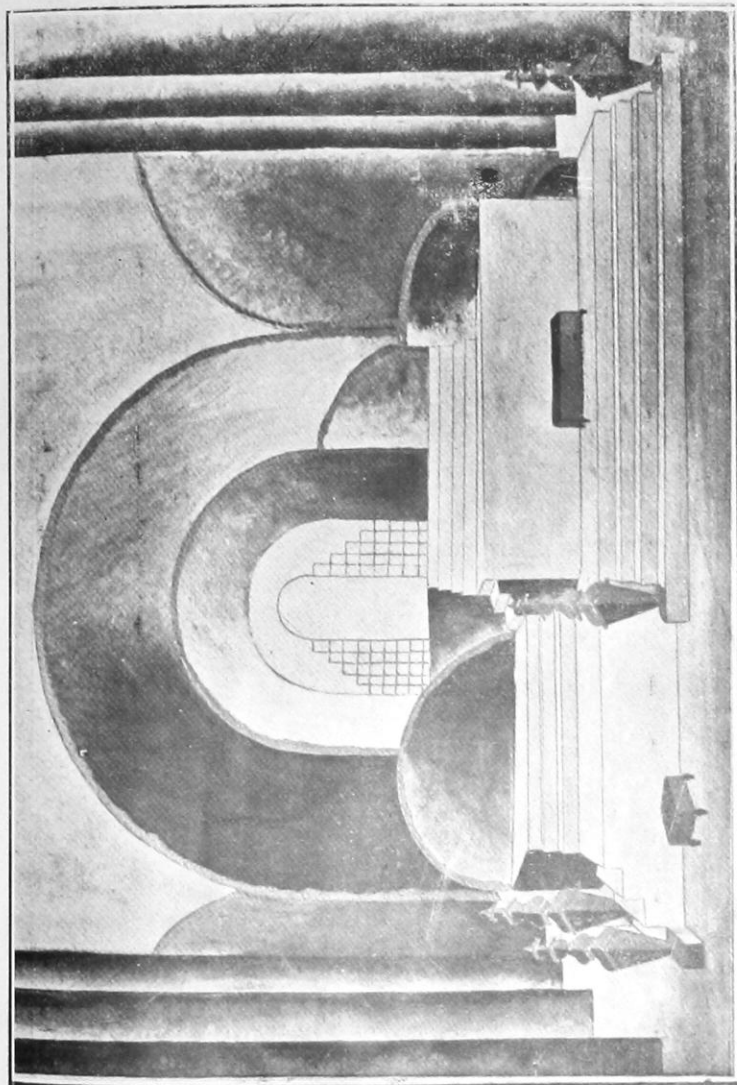
Οὔτε σκέψη οὔτε μεταμέλεια.

Εἴταν Ἀσίκης ὄνομα καὶ πράμα. Ἄν προσέχατε τὴ ματιά του. . . Εἶχε τρυφεράδα καρδιάς μαρουλιοῦ. Χάδεβε μὲ περιπάθεια μὲ τὴ χαμηλωμένη ματιά του τις κεντητὲς παντόφλες.

Τὰ κορίτσια καὶ οἱ γυναῖκες στὰ παραθύρα, στὶς πόρτες.

—Κερά Πιπίκα, ἄφσ' ὅ,τι βαστᾶς στὸ χέρι κι' ἔβγα στὸ παραθύρι. . . Οἱ παντόφλες!

—Ρηγιώ. . . Μπουμπουλάκι μου — Φώναζε ἡ μάνα τῆς κόρης μὲ κοφτὴ φωνή, νὰ μὴν ἀκουστεῖ ἀπόξω — κατέβα νὰ δγεις. Ὁ Ἀσίκης! Οἱ παντόφλες!

Ἡ δεύτερη πράξη τοῦ "STRATAGÈME DES ROUÉS,, (Μακέτια)

Καὶ περνοῦσε ὁ Ἀσίκης σεινάμενος, κουνάμενος. Τὸ κεφάλι κάτω· ἢ ματιὰ στὶς παντοῦφλες. Ἡ ἔγνοια ψηλά. Τὸ βλέπουνε; Τίς θαμάζουνε; Καὶ τοῦ φαινόταν πὼς δὲν περπατοῦσε μὲ δαυτέες. Πετοῦσε. «Ἐφέρετο ἐπὶ πτερυγίων ζεφύρου».

Στοῦ Χατζῆ, ἔξω ἀπὸ τὸ μπαρμπεριὸ ἄπλωσε τὴν ἀρίδα του. Τόνα πόδι πάνω στ' ἄλλο ἐπιδειχτικά. Παράγγειλε τὸ «βαρή-γλυκό», κιῆνα γουργουλίδιο.

Ὁ Χατζῆς—παρατήρησε ὁ Ἀσίκης—πὼς τοῦ ἔκαμε αὐτὸ τὸ βράδυ πολλὰ κοπλιμένα καὶ ὁ ἀτζέμης λιγύστηκε ὡς τὴ γῆς γιὰ νὰ τοῦ κάμει τεμενά.

Καὶ σκέφτηκε ὁ Ἀσίκης μέσα του: «Ἐμεῖς ὡς καὶ εἴμαστε ντερβισάκια γιὰ τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴν ὑπόληψις δουλεύουμε.

Ἐκείνη τὴ νύχτα σώνει καὶ καλὰ—ὡς λένε κάποιες κακὲς γλώσσες στὸ Φανάρι (ποῦ τὰ μαθαίνουν οἱ κεράτσες τοῦ Φαναριοῦ!)—ἐκοιμήθηκε μὲ τίς παντόφλες.

Εἶταν εὐχαριστημένος κι' ὁ Ἀσίκης καὶ ἡ Λενιὸ τόσο πού δὲ θάχανε ξυπνητούρια ὡς τὴν ἄλλη μέρα τὸ βράδυ ἂν ὁ ψωμάς τὸ μεσημέρι δὲν τοὺς ἀνησυχοῦσε κλωτσώντας ἀπανωτὰ τὴν πόρτα. . . Κυρία Ἐλένη! ψωμααάς, Κυρία!

Ψωμάς, ἀρβανίτης ἄνθρωπος δὲν εἶξε ἴρε πὼς «οὐκ ἐπ' ἄρτω ζήσεται ἄνθρωπος. . .»

Ἀλήθεια κι' ἀπ' ἀλήθεια, εἶδαν εὐτυχισμένες νύχτες τρυφεράδας καὶ γλυκασμῶν καὶ μέρες μεγαλείου καὶ δόξας κίβνες οἱ παντόφλες.

Ὁ Ἀσίκης εἶταν ἀπὸ τοὺς πρώτους πού ἀκολουθοῦσε τὴν τουλούμπα τοῦ Φαναριοῦ χωρὶς νᾶν' ἐπίσημα δηλωμένος στὸ Μητρὸ τοῦ κουβουσιοῦ. Δὲν εἶτανε ξακουστός. Μά, ὅταν ἓνα δυὸ βολὲς τελεφταῖα ἔτρεξε πίσω ἀπ' τὴν τουλούμπα μὲ τίς κεντητὲς παντόφλες, ἔγινε ἀκουστὸ τὸνομά του.

Στὰ σταυροδρόμια καὶ τὰ τρίστρατα οἱ «σειριτζῆδες» φώ-

ναζαν ὁ ἕνας τ' ἄλλουνοῦ. . . Νά! ὁ Ἀσίκης! οἱ παντόφλες.

— Γειά σου Ἀσίκη. Ἀσικαίκαί μας. Δεῖξτε.

Καὶ ὁ Ἀσίκης, «γιουρνούσι» δρόμο.

Κόκινη φανέλα, ἄσπρο σγουρωτὸ κοντό, πάνω ἀπ' τὰ γόνατα, βρακάκι. Τὰ πόδια του φέροναν. Φτάνανε στὶς πλάτες του πίσω. Δὲ φοροῦσε τὰ φτερωτὰ πέδιλα τοῦ Ἑρμῆ. Ὅχι! Φοροῦσε τὶς κεντητὲς παντόφλες.

Καὶ ὁ ἐνθουσιασμός τὸν ἐπαίρνε καὶ ὁ «ναρῶς» ἀσικηζοῦς ἀκούγοταν.

Ἐκεῖ στὴν καρπὴ τοῦ Γενῆ-Τζαμί, πρὸς τὴ Γέφυρα τὴ Μεγάλη, χίλια μαντήλια στὸν ἀέρα ἕψωμένα, σειόμενα. Χίλια παλαμάκια κροτοῦσαν μ' ἀλαλαγμό. Ἄπειρα στόματα ἠχῶς ξανάλεγαν:

— Γιασά, ἀσλάν Ἀσίκ, δγούρ δλά!

Τότε σκίαζε καὶ τὴ δόξα τοῦ Χαμψή Ρεῖζ «ὄμοὺς τάζ».

Εὐλογημένες παντόφλες! Παντόφλες κεντητὲς μὲ μάγια!

Μά, ὅλα μάταια. Ματαιότης ματαιότητων τὰ πάντα ματαιότης, μάτια μου ματάκια μου. Πάει ἡ δόξα τῶν παντοφλῶν καὶ τοῦ Ἀσίκη ἡ δόξα πάει κι' αὐτή.

Ἔτσι εἶνε.

Τὸ κουβούσι ἔγινε τότες καταφύγιο καὶ στέγη τῶν δυστοχισμένων προσφύγων.

Ἡ τουλούμπα ἀχρηστη, ἀμεταχειρίστη ξέβαψε, σάπισε, τὴν φάγαν οἱ σκουριές.

Ἀνάθεμα καὶ τρισανάθεμα στὴν «προόδος».

Πυρκαϊοῦδραντλία σου λέει ὁ ἄλλος. . .

Πῆγε ὁ Ἀσίκης, καταδέχτηκε, νὰ δεῖ ἀποκοντὰ αὐτὸ τὸ θηρίο ποὺ κάμει θάματα.

Μά, ἀτυχία! Ἐνα κόκκινο, ἀναμένο καρφὶ πετάχτηκε στὴν παντόφλα του. Ἐνα ράμα κήκε. Καὶ δὲ φτάνει αὐτό! Τὸ «χουρτούμι» τὸν ἔβρεξε στὶς παντόφλες.

Μουσκεμένες τὶς ἔσυρε. Οἱ σκόνες κάρησαν ἀπάνω σ' αὐ-

τὲς καὶ τὶς κάμαν... ἄστα! Ἡ Λενιώ τὶς στέγνωσε. Τὶς βούρτσισε. Ἐραψε τὸ ράμα. Μά, τοῦ κόκου. Τὸ κακὸ νὰ μὴν πάρει ἀρχή. . .

Οἱ παντόφλες, χτὲς ἀπὸ τὸ προῖ, σύρτηκαν ἀπαρατήρητες ἀπὸ τὸ Φανάρι στὸν Ταχτὰ-Μιναρέ. Ἀπὸ τὸν Ταχτὰ-Μιναρέ στὸν Παλατὰ κι' ἀπάνω στὸν Κρεμαστὸ Κῆπο τοῦ Καραμπέτ.

Τὸ βραδινὸ τραβήξε στὸ σπῆτι τοῦ ὁ Ἀσίκης τύφλα, στουπὶ στὸ μεθύσι μὲ τὸν φίλο του τὸν Ἀχτοῖ τὸ Μπαλκαμπάκη. Ἀγκυλισμένοι, ἀδερφωμένοι:

— Ἀδέρφια εἴμαστε μεῖς. Ἀπὸ τὸ ἴδιο βαρέλι πίνουμε τὸ βάσανο. Τὸ ἴδιο ρακὶ τρέχει στὶς φλέβες μας.

Κι' ἀγκυλιζόντανε σφιχτότερα καὶ φιλιόντουσαν οἱ δύο τους.

Καὶ ζούλεβαν τὰ φρέσκα κοριτσάκια ἀπὸ τὰ παράθυρα. Κ' ἡ Λενιώ, τὸ Μπουλμπουλάκι, πῆγαινε νὰ σκιάσει — πάφ! — ἀπ' τὸ μεράκι.

— Βρὲ Ἀσίκη, μπιραντέρι μου — ἔλεγε ὁ Ἀχτοῖς. Δὲ σοῦ κεντάει ἄλλες παντόφλες ἢ Λενιώ σου; Ἐχει χρυσὰ χερσάκια! . .

Θέλησε ν' ἀπαντήσει ὁ Ἀσίκης μὰ ἡ γλώσσα του μπερδεβόταν κι' ἔπειτα εἶχε φτάσει στὴν πόρτα του μπροστά.

Τρίλιζε, κοντύλιζε καὶ — μπούμ! — πέφτει πάνω σ' αὐτή.

Ἡ πόρτα ἄνοιξε κι' ἀπὸ μέσα ἀκούστηκε ἡ φωνὴ τῆς Λενιώς.

— Τ' εἶν' αὐτὰ τὰ χάλια; Κακοχράξεις, ἀντρούλη μου. Καὶ μ' αὐτὲς τὶς παντόφλες σὰν ἀτσιγγανὸς γυρνᾷς στοὺς δρόμους. Δὲν τὶς πετᾷς πιά ἀπ' τὰ ξερά σου;

Ὁ Ἀχτοῖς τὸν καλονύχησε συνεχίζοντας τὸ δρόμο του μὲ ἀκανόνιστα φιστόνια. Ὁ Ἀσίκης ρίχτηκε στὴν αὐλίτσα καὶ στηρίχτηκε στὸν τοῖχο. Καὶ μὲ ὕφος περίπαθο:

— Ἄκου βρέ, φουστούκα μου! Γι' αὐτὲς σὰ-γα-πῶ

ντερο-βί-σι-κα κι' ἄ βγοῦν ἀπὸ τὰ πό-δια μου μοῦ φαί-νε-ται πὼς φεύγει κι' ἡ ἀγάπη μου γιὰ σὲν ἀπ' τὴ καρδιά μου.

— Σκάσε ξεβζέκη, μεπεκρήλακα. .

Ἄσίκης ἔτριξε τὰ δόντια.

— Ἐγὼ μεπεκρήλακας, ὁ νηστικός μορῆ ; Ἐγὼ ξεβζέκης, τὸ καλὸ παιδί ;

Κι' ἐνῶ ἡ Λενιώ, ἀφοῦ σύρτωσε τὸν πάνω σύρτη τῆς πόρτας, ἔσκυψε νὰ σπρώξει καὶ τὴν κάτω ἀμπάρα, ἡ παντόφλα ὑψώθηκε σκισμένη, ρακωμένη κι' ἔπεσε βαριά στὴ ράχη τῆς Λενιώς, τὸ ραχοκόκαλο τῆς — φτωγὴ Λενιώ — ποὺ κυρτώθηκε ἄλλοτες γιὰ νὰ κεντήσει με μετὰ-ξὶ καθάριο καὶ κοτὸν-περλὲ τὴν εὐτυχία, τὴ δόξα, τὸ μεγαλεῖο καὶ τὸ ἰχτι-μπάριον τοῦ Ἄσίκης τῆς. Καὶ δέχτηκε φαπαλιὲς τρικουβερτες —φλάτς, φλούτς. —

Λίαν πρωὶ εἶδα τὶς παντόφλες ἄμορφες σχεδόν, ἄδοξες, ἀλειτούργητες, ἀτραγοῦδιστες ἀπὸ ἓναν ποιητὴ, μὲς στὸ γκα-ζοτενεκὲ τῶν σκουπιδιῶν. Σὲ λίγο ὁ σκουπιδὰς πέρασε καὶ τὶς ἔριξε στὸ κάρο του καὶ πῆραν—φτωχῆς παντόφλες—τὸ δρόμο ποὺ πορεύονται ὅλες οἱ ἄμορφιὲς καὶ οἱ δόξες τῆς ζωῆς στὸν μάταιο αὐτὸ κόσμο.

ΑΡΧΗΣ ΚΟΒΑΣ

Ο ΠΟΝΟΣ ΑΡΧΟΝΤΑΣ ΜΟΥ

Πικρόλογος ὁ Πόνος στὰ ἔγκατά μου πιά ἀρχοντεύει !
Τὴν πᾶσα ἡμέρα μοῦ αἱματώνει τὴν καρδιά
κι' ὅπως στὴ φουσκοθαλασσὶά βογγᾶ τὸ κῦμα κι' ἀνταριεύει
ὅμια κι' αὐτὸς γοργὰ κουρσεύει τὴν ὅποια μου χαρὰ.

ΚΩΣΤΑΣ ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΑΡΡΩΣΤΕΙΑ ΣΟΥ

Χτὲς ἔμαθα, βαρειά πὼς εἶσαι ἄρρωστη,
καὶ μάλιστα με πυρετὸ σαράντα.
Νίτσα, νομίζεις πὼς μ' ἐνδιέφερε αὐτὸ,
ἀφοῦ κακιώσαμε κι' οἱ δυὸ γιὰ πάντα ;

Εἶχες ἀδυνατίσει — μοῦπαν — τρομερὰ
— τὰ μάτια σου δυὸ κύκλοι βαθουλῶσαν —
καὶ σ' ἓνα παραλήρημα φριχτὸ
κρυμμένα μυστικά μας διηγόσαν. . .

Τοῦ πυρετοῦ σου ἡ ὄχραδα ἄραγε
νὰ σ' εἶχε κάνει πι' ὄμορφη γιὰ ὄχι;
Θᾶθελα τοῦτο νὰ τὸ γνώριζα πολὺ,
μονάχα γιὰ τὴ σημασία πῶχει.

Κι' ἀκόμα κάτι θᾶθελα νὰ μάθαινα :
ἐ κ ε ἰ ν ο ς νὰ σὲ δῆ ἂν ἦρθε τάχα.
"Ὁχι πῶς τοῦτο μ' ἐνδιέφερε πολὺ,
μ' ἀπὸ συνήθειο νὰ ρωτῶ μονάχα.

Κι' ἄλλα πολλὰ θὰ λαχταρούσα νᾶξερὰ
ἀσήμαντα μὰ κάπως καὶ σπουδαῖα
γλυκὲς κάποιες μικροῦλες λεπτομέρειες
ὅλο πού καὶ δικὰ σου θᾶχαν νέα . . .

Χτὲς ἔμαθα βαρεῖά πὼς ἦσουν ἄρρωστη,
κι' ἀφοῦ ᾔχαμε κακιώσει πιὰ γιὰ πάντα,
πίστεψτο, Νίτσα, κάποιος ἄλλος πυρετὸς
μέσ' στὸ θερμιόμετρό μου ἔδειχνε : σαράντα !

ΜΙΧΑΗΛΗΣ ΧΑΝΝΟΥΣΗΣ

ΑΙΣΘΗΤΙΚΕΣ ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ *

ΙΒ'.) ΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΜΟΡΦΗ

Μαζί μὲ τὴ σκοπιμότητα στὴν Τέχνη, ὁ αἰσθητικὸς και-
γᾶς οὐσίας καὶ μορφῆς, ἰδεῶν καὶ ὕφους εἶναι ὁ ἀρχαιότε-
ρος καὶ ὁ πιὸ μπόσιζος. Μόνο μιὰ κατάφωρη παρερμηνεία
τῶν ὄρων μπορεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὴς σχετικὲς ἀνοησίες ποῦ κη-
ρύττησαν τὰ δόγματα. (Καὶ αὐτὸ ἐπισφραγίζει τὴν ἰδέα πῶς
ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα στὴν ἀνοησία καὶ στὸ δόγμα εἶναι
ἀπειροελάχιστη).

Βασικὴ πλάνη σ' αὐτὸ τὸν καθορισμὸ τῶν ἀξιῶν χαρα-
κτηρίσαμε (Αἰ σ θ η τ ι κ ἐ ς Κ ο υ β ἔ ν τ ε ς, ΙΑ'. Ζωή—
Μίμηση—Τέχνη : Ἄ ρ γ ῶ, Δεκ. 1927. σελ. 228) τὴν ἀκα-

* Ἡ προηγούμενη μελέτη αὐτῆς τῆς σειρᾶς, δημοσιεύτηκαν κατὰ και-
ροὺς ἀπὸ τὸ 1920 ἐν τῇ «Μοῦσᾳ» (Ἀθήνα) καὶ ἐν τῇ «Ἀργῶ» (Ἀλε-
ξάνδρεια).

τανοησία να ξεχωριστή ή συμβολή ουσίας και μορφής στην Τέχνη. Η σχολή, λέγαμε, δεν αναγνώρισε την ύπεροχή της ατομικότητας ή θάρρεψε πώς με ύφος μόνο γίνεται Τέχνη, δίχως ουσία. Η σχολή δημιούργησε ψευτοκλασικούς, καταπλοκαλλιτέχνες.

Μιά παροιμία λέει πώς δίχως αυγά όμελέττα δὲ γίνεται. Τὸ νὰ ὑποστηρίξῃ κανεὶς πὼς μπορεῖ νὰ δημιουργηθῇ Τέχνη δίχως ἀρχική συγκίνηση, ψυχικὸ κλονισμό ἢ δόνηση ποῦ γίνηκαν ἢ αἰτία τοῦ τεχνουργήματος εἶναι, γιὰ νὰ ἐξακολουθήσουμε τὴν κοιλιόδουλη παρομοίωση σὰν νὰ θελήσουμε μὲ μιὰ πολυπύπερη σάλτσα νὰ σκεπάσουμε τὴ βρωμα τοῦ σάπιου ψαριοῦ ποῦ τσιγαρίζουμε. Πόσες φορὲς διάβασα κριτικάστρους τοῦ γλυκοῦ νεροῦ νὰ δογματίζουν καθεδρικά λέγοντας: «διότι ἡ Τέχνη εἶναι μορφή καὶ μόνον μορφή!» Σημεῖο δὲ χαρακτηριστικὸ' κάθε φορὰ ποῦ ἔτσι ἐφθέγγοντο οἱ κριτικάστροι ἔκριναν τὰ ἐννεήντα ἐννιά ἑκατοστὰ τῆς σύγχρονης μας ποίησης, δηλαδὴ ποιητάστρους! Μιὰ τέτοια θεωρία, σημειώστε, εἶναι πολὺ βολική. Δίχως ἰδέες κάνουμε τέχνη, δίχως συγκίνηση, ἀνίκανοι νὰ συγκινηθοῦμε, ἔχουμε τὴν ἀναίδεια νὰ συγκινήσουμε τοὺς ἄλλους. Φτάνει τὸ ὕφος δίχως ψυχικὸ παλμὸ καὶ κάνουμε ὅτι θέλουμε. Σωριάζουμε λέξεις, ἰδίως μὲ ὕγρα σύμφωνα (αὐτὸ δὲν τὸ ξέρουν μὰ τοὺς τὸ λέω ἐγώ, γιὰτὶ γλωσσολογικὰ τὰ λ, μ, ν, ρ, γτῦποῦν σχετικὰ μουσικώτερα στὸ αὐτὶ) καὶ πάει λέοντας. Ὑφος σοῦ λέει ὁ ἄλλος.

Ἄς δοῦμε τὸ ζήτημα περὶ ψιλὰ. Ἱστορικά οἱ ἀρχαῖοι κλασικοὶ δὲ φρόντιζαν γιὰ τὸ ὕφος. Ἡ ἔμπνευσή τους, ἢ συγκινητικότητά τους, ὁ γλωσσολογικὸς τους πλοῦτος, ἢ ειλικρινεία τους δημιούργησαν τὸ ὕφος ποῦ ἔρχεται σὰν καλοῦπι λαξευτὸ καὶ πολυτίμητο στὴν ἰδέα τους. Πάρτε π. γ. τὸν Ὅμηρο, ὑποθέτοντας φυσικὰ πὼς οἱ Πεισιστρατίδες μάζεψαν μονάχα καὶ δὲν τσαλαβούτησαν, δῆθεν γιὰ νὰ τὰ

καλλιτερέψουν, τὰ ἔπη του. Τὸ ὀμηρικὸ χάσμα εἶναι ἡ ἀπλότητα, ἢ ειλικρινεία, ἢ βαθειὰ ψυχολογία τῆς ἀνθρώπινης καρδιάς. Αὐτὰ δημιουργοῦν τὸ ἠρωϊκὸ ὕφος, γι' αὐτὰ ἴσα μὲ τώρα ὁ Ὅμηρος στέκει ὁ ἀφραστός ποιητής. Ἄς φυλλομετρήσουμε τώρα ἂν θέλετε τῆς τελευταῖες σελίδες τοῦ πλατωνικοῦ Φαίδωνα. Θὰ νοιώσετε τὰ δάκρυα νὰ τσοῦζον τὰ μάτια σας. Γιατί; πάλι γιὰ τοὺς ἴδιους λόγους. Θὰ πῆτε μὰ τὸ ὀμηρικὸ, τὸ πλατωνικὸ ὕφος; ναὶ μὰ αὐτὰ ἔρχονται κατοπινὰ, παραπανιστά, ἐπιπρόσθετα. Ἡ καλλιέργεια στοὺς ἀρχαίους ἦταν αὐτόματη ὄχι ἐπιζήτητη. Μονάχα ἀργότερα, μετὰ τοὺς τραγικούς, στὴν ἀλεξανδρινὴ ἐποχή, ὅταν τὴν πολυαῖωνη δημιουργικὴ περίοδο ἀντικατάστησε μιὰ κριτικὴ ἐπισκόπηση στὴν ὁποία ἔξ ἄλλου ὀφείλουμε σὲ μεγάλη ἀναλογία καὶ τὴ διάσωση τῶν ἀρχαίων ἀριστουργημάτων, ἄρχισε ἡ αἰσθητικὴ ταξινόμηση καὶ ἡ ἀντικειμενικὴ ἐξέταση τῆς Τέχνης, συστηματικά. Ὁ Ὁ ἀριστοτέλης εἶχε δώσει τὸ παράδειγμα μὲ τὴν Π ο ι η τ ι κ ῆ του. Ποτὲ ἔργο δὲν παραγνωρίστηκε ἀνοητότερα. Ἀπὸ τότε χρονολογοῦνται καὶ οἱ κανόνες στὴν Τέχνη, σὰν νάβαι τὸ τεχνουργημα κανένα γιαιτρικὸ ποῦ φτιάνεται μὲ ρετσέτες. Τὰ αἰσθητικὰ παρατρόγουντα στὴν ἐξέλιξη τῆς Τέχνης εἶναι πασίγνωστα γιὰ νὰ τὰ ξανααριθμήσουμε.

Αἰσθητικὰ πηγάζει μιὰ διαπίστωση ἀπὸ τὸ ἱστορικὸ αὐτὸ ζετύλιγμα. Ἡ κριτικὴ περίοδο ἀναγγέλλει μιὰ δημιουργικὴ παρακμή. Φυσικὸς αἰσθητικὸς νόμος' ὅπου ἡ κριτικὴ ὀργάζει ἐκεῖ ἢ δημιουργία ξεψυχᾷ. Νόμος ποῦ καθορίζει καὶ τὴν ἱεραρχία ποῦ τόσο παραγνωρίστηκε, πὼς ὁ κριτικὸς ὅσο σπουδαῖος ὅσο μεγάλος κι' ἂν εἶναι ἔρχεται μοιραίως κατόπι ἀπὸ τὸ δημιουργό. Καὶ ἀκριβῶς ὅπως ἡ κριτικὴ πηγάζει ἀπὸ τὴ δημιουργία, ἔτσι καὶ ἡ μορφή βγαίνει ἀπὸ τὴν οὐσία, γιὰτὶ μονάχη ἢ ἰδέα πὼς ὁ δημιουργὸς μπορεῖ νὰ φροντίσῃ τὴ μορφή, προϋποθέτει μιὰν αὐτοκριτικὴ. Βέβαια

τέτοια αὐτοκριτική δὲν μπορεῖ κανένας νάρνηθῆ πῶς δὲν προέπαρχε ἀλλὰ πάντως θὰ ἦταν ὑποσυνείδητη καὶ ὄχι ἐν-συνείδητη.

Τώρα, μὲ τὸ νὰ προϋπάρχῃ ἡ οὐσία, ἡ ἀρχική συγκίνηση, στὴν ἀφαιρεσία μιᾶς καλλιτεχνικῆς διαπίστωσης δὲν σημαίνει πῶς αὐτὰ τὰ διαπιστωτικὰ μέσα πρέπει νὰ παραμεληθοῦν. Ἐκεῖνο ποῦ λέγει εἶναι ὅτι μονάχα τὰ διαπιστωτικὰ μέσα δὲν ἀρκοῦν γιὰ τὴν ἔκφραση τοῦ τεχνουργήματος, ποῦ μονάχα ἐπιβοηθοῦν. Μᾶλλον λόγια καὶ ἡ Τέχνη εἶναι μονάχα μορφή δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ μιὰ αἰσθητικὴ βλακεία. Μποροῦμε στὸ τεχνουργημα νὰ διακρίνουμε ἀναγκαῖο στοιχεῖο καὶ ἐπουσιῶδες. Τὸ ἀπαραίτητο εἶναι ἡ δημιουργικὴ συγκίνηση, τὸ δευτερεῖον ἡ ἔκφραση. Ἡ ἔκφραση πόσες φορὲς δὲν εἶναι ἡ χρυσοκέντητη ἀλουργίδα ποῦ κρύβει φτωχὲς ιδέες! Σὺλη τὴν ἱστορίαν τῆς Τέχνης ἄς μοῦ ἀναφερθῆ ἓνα παράδειγμα καλλιτεχνικοῦ ἀριστουργήματος ποῦ εἶναι μορφή καὶ μονάχα μορφή. Ἄδύνατο. Ἀπεναντίας θὰ βροῦμε πολλὰ παραδείγματα διάσημων ἔργων Τέχνης, ποῦ ἡ σχετικὴ ἀτέλεια στὴ μορφή, στὴν ἔκφραση γιὰ τὴν ἀπόδοση δὲν ἐπηρέασε τὴν ἐντύπωση καὶ τὴ συγκίνηση, ἡ οὐσία, μπορεῖ νᾶχῃ βαθειὰ χαράξῃ στὴν ψυχὴ μας. Λόγος φυσικὰ δὲν εἶναι γιὰ τὴν ὑποβίβαση τῆς μορφῆς στὴν Τέχνη ποῦ ἔχει πολὺ μεγάλη σημασία, παρὰ γιὰ τὴν κατάταξη τῶν ἀξιών. Προτιμοῦν κ ἄ τ ἰ ἔστω καὶ ἀδέξια ἔκφρασιμένο ἀπὸ ἓνα τ ἰ π ο τ ε ποῦ δὲν μποροῦν νὰ ζωντανέψουν ἢ γλαφυρότερες ἔκφράσεις. Ἡ Τέχνη εἶναι σχηματοποίηση τῆς Ζωῆς· μονάχα ἡ σχηματοποίηση δὲν εἶναι Τέχνη.

Ἡ πολυδούλευτη σμίλευση τῆς μορφῆς εἶναι ἀλάθευτος πρὸδρομος σχετικῆς παρακμῆς. Ἡ αἰσθητικὴ σχολὴ ξεφουτρώνουν μονάχα σὲ παραμονὲς παρακμῆς, γιὰ τὴν σχολὴ θὰ πῆ νιοθέτηση συμβατισμῶν καὶ ἔλλειψη δημιουργικῆς ἀτομικότητας. Ἡ αἰσθητικὴ σχολὴ ὅλο γύρω στὴ μορφή τρι-

γυρίζουν ζήτημα οὐσίας μόνης δὲν μπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ αἰσθητικὴ σχολή. Ὁ ὁπαδὸς αἰσθητικῆς σχολῆς ὁμολογεῖ τὴν ἀνικανότητά του γιὰ προσωπικὴ δημιουργία. Τέλος ὁ συμβατισμὸς ποῦ πνίγει τὴ Τέχνη δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἡ κωδικοποίηση καθαρῶς μορφικῶν ζητημάτων. Μπορεῖ τὰ προηγούμενα νὰ φαίνονται, ἐπιπόλαια ἔξετασιμένα, σὰν μιὰ παραδοξολογία· ἀρκεῖ ὅμως λιγάκι κανεὶς νὰ θελήσῃ νὰ ἐμβαθύνῃ τὸ θέμα γιὰ νὰ πειστῆ πῶς τὸ ΤΙ ἐνδιαφέρει περισσότερο ἀπὸ τὸ ΠΩΣ καὶ πῶς ὅτι μπορεῖ νὰ ἐξασθενήσῃ τὸ ΤΙ εἶναι τὰ διάφορα Π Ω Σ ποῦ τὸ τριγυρίζουν ὅταν καθαυτὸ δὲν ἔχει ἐσώτερη δύναμη ἐπιβολῆς.

Μιὰ σοβαρὴ ἔνσταση, φαινομενικὰ σοβαρὴ, μποροῦν νὰ μᾶς παρουσιάσουν οἱ θιασῶτες τῆς προτεραιότητος τῆς μορφῆς στὴν Τέχνη. Τὸ γιὰ τὴν δηλαδὴ ἓνα τεχνουργημα μεταφρασμένο χάνει. Πιάνονται στὴ φᾶκα μονάχοι τους, γιὰ τὴν ἀμέσως θάπαντήσουμε πῶς ἡ ἐρώτησή τους ἐνδιαφέρει μερικὰ μονάχα, τὴν Τέχνη. Τέχνη δὲν εἶναι μονάχα ἡ λογοτεχνία (πέρνομε τὸν ὄρο στὴν εὐρύτερή του ἐκδοχή). Τέχνη εἶναι καὶ ἡ μουσικὴ, καὶ ἡ ζωγραφικὴ καὶ ἡ γλυπτικὴ. Ἡ εἰδικὴ περίπτωση στὴ λογοτεχνία, ποῦ εἶναι τέχνη περιορισμένη γιὰ τὴν ἐξ αἰτίας τῆς γλώσσας ποῦ ἀναγκαστικὰ μεταχειρίζεται ὁ Τεχνίτης φυλακίζεται σὲ στενὸ ὄριζοντα, ἔχει τὴν ἐξήγησή της. Ἐνα ἔργο ποῦ χάνει στὴ μετάφραση, χάνει τὴ μορφικὴ του ἔκφραση, ὄχι ὅμως τὴν οὐσιαστικὴ του ὄντοτητα. Ἄμα ἓνα μεταφρασμένο ἔργο καταπᾶ λαχανόζουμο θὰ πῆ πῶς δὲν ἔχει οὐσία παρὰ μόνο μορφή. Τὸ πραγματικὸ λογοτεχνικὸ ἀριστούργημα ὅσο κι' ἂν χάνῃ λεγτικὰ στὴ μετάφραση, διατηρεῖ τὴν οὐσία, τὴν δυναμικὴ του συγκίνηση. Μεταφράστε Ὅμηρο· φυσικὰ χάνεται τὸ χᾶσμα τοῦ ἥρωϊκοῦ ἐξάμετρου καὶ τῆς ἰωνικῆς διάλεξης· ἡ συγκίνηση ὅμως ποῦ ἐμπνέει ἡ σκηνὴ Ἐχθρα καὶ Πριάμου, ἄς ποῦμε, μένει ἀκέραια. Μεταφράστε Ἴμπσεν· ἡ σκέψη του

καὶ στήν τουγκούζικη γλῶσσα, ἂν τὴν ξέρετε, θὰ σᾶς συγκινήσῃ. Μεταφράστε τώρα καὶ τοὺς συμβολιστές· δὲ θὰ μείνουν παρὰ λεγτικά ξεθυμάσματα ποῦ πασκίζετε νὰ μαζέψετε σῆνα τρύπιο κόσκινο. Τί σημαίνει αὐτὸ ἄλλο παρὰ πῶς ὁ συμβολιστὴς ὡς σχολή, στερεῖται τὰ βασικὰ στοιχεῖα τῆς Μεγάλῃς Τέχνης; Βέβαια δὲ θάρρηθοῦμε τὴ μικρὴ συμβολὴ τοῦ συμβολισμοῦ καὶ ἄλλων αἰσθητικῶν σχολῶν στήν Τέχνη· δὲν εἶναι ὅμως τίποτε ἄλλο παρὰ ἓνας ἐξεζητημένος συμβατισμός, ἓνας προάγγελος ἢ μιὰ ὁμολογία παρακμῆς; Ἡ Τέχνη, ἡ οὐσία δηλαδή μὲ δοῦλα τῆ Μορφῆς, ἐκφυλίστηκε σὲ διάφορες τεχνίτσες ὅπου στήν ἑλληνικὴ οὐσίας ζητοῦσε ἡ μορφή νὰ δημιουργήσῃ ἀνύπαρχη οὐσία.

Πάρτε στή μουσικὴ τὸ παράδειγμα τοῦ Μπετόφεν. Ἐδῶ μετάφραση δὲν εἰσχωρεῖ. Εἶναι παράδειγμα χαρακτηριστικό. Ὁ Μπετόφεν τῆς πρώτης μορφῆς, προσηλωμένος στὴς φόρμες τοῦ Χάυντν καὶ τοῦ Μότσαρτ εἶναι ἓνας μιμητὴς, ἱκανός, σπουδαῖος, ἀλλὰ μιμητὴς. Στὴ δευτέρῃ ὅμως ἢ στήν τρίτῃ του μορφῆς, ὅταν ξεχειλοῦν ἢ συγκινήσῃς ποῦ τὸν δέρνουν, σπάει τὰ καλούπια καὶ δημιουργεῖ, αὐτόματα, δικό του κλασικισμό. Κατόπι πέρνει ὁ Βάγκνερ τὴ συμφωνία τοῦ Μπετόφεν καὶ τὴν ἀνεβάζει στὸ θέατρο. Ταυτόχρονα ἡ μεγαλειώδης του σκέψη δημιουργεῖ καὶ τὸ δικό του ὕφος. Τὶ γένησαν οἱ μιμητὲς τοῦ Βάγκνερ ποῦ μόνο τὸ ὕφος του προσπάθησαν, ἀνίκανα, νὰ μιμηθοῦν; Πλούτισαν μὲ τὰ ὀνόματά τους τὸν ἀτέλειωτο κατάλογο τῶν παρακατιανῶν μουσικῶν.

Ἀνακεφαλαιώνοντας ἄς ξανατονίσουμε πῶς ἡ Οὐσία πρωτεύει, πῶς ἡ Μορφή, δίχως νᾶναι ἀπαραίτητη, μπορεῖ νὰ συμβάλλῃ στήν ἐντατικώτερη συγκίνηση, ποῦ κλείνει ἢ Οὐσία. Ἡ Μορφή δὲν εἶναι γιὰ περιφρόνηση, ἀλλὰ ἐρχεται σὲ κατώτερη μοῖρα.

Ἄς προσθέσουμε καὶ μιὰ κοινωνικὴ ἄποψη· τὸ ὅτι ἡ Τέχνη εἶναι μορφή καὶ ὄχι οὐσία, εἶναι καθαρῶς ἀστικὴ ἢ συντηρητικὴ ἀντίληψη, καὶ ἀνάποδα, τὸ ὅτι πρέπει νᾶναι μονάχα οὐσία, καὶ μάλιστα ὠφελιμιστικὴ σκοπιμότητος, εἶναι δόγμα κομμουνιστικόν. Ἡ ἀληθινὴ Τέχνη, αὐτὴ ποῦ δὲν ἀποβλέπει πονθενά, αὐτὴ ποῦ εἶναι πηγὴ αἰσθητικῆς εὐτυχίας, ἀδιαφορεῖ ἀναμεταξύ τους.

Παρίσι 24. I. 1931.

Μ ΒΑΛΣΑΣ

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ

Ἐδῶ στήν ἔρημη πηγὴ,
ποῦ ὁ ἴσκιος ἐπλανήθη
μιᾶς ὁμορφιάς ἀνέγγιχτος,
στὰ κρυσταλλένια βύθη,
γιὰ τὶς νυφοῦλες τοῦ νεροῦ
καὶ στῆς ἰτιᾶς τὸν κλῶνα,
στεφάνι ἀπ' ἀγριολούλουδα
κρεμῶ κι' ἀφιερῶνα.

ΛΑΜΠΡΟΣ ΠΟΡΦΥΡΑΣ

ΣΙΓΗ

Κανείς τὰ δύο μας πρόσωπα νὰ καταλάβῃ δὲν μπορεῖ.

ΠΑΛΑΜΑΣ

Στοῦ χειμάρου τὴ βιά
Πῶς κρατιέτ' ἡ καρδιά
Ποῦ ἕνας ἔρωσ θερμοῦς παραδέρνει,
Κι' ἕνας πόθος γλυκὺς
Μιᾶς χαρᾶς μυστικῆς
Πῶς στὴ σκέψη σου πλαῖί τὸ νοῦ φέρνει.

Τοῦ μαγνήτη σου νοῦ
Θεῖα βάθη οὐρανοῦ
Τῆς καρδιάς σου οἱ πηγὲς κι' οἱ ἀνθῶνες
Σ' ἑνὸς λόγου σαῖτιά
Πῶς μιλοῦνε πλατειά
Γιὰ ρυθμούς; ἁρμονίες κι' εἰκόνες.

Πλαῖί σου γέρνω δειλά
Πλαῖί σου φέρνω ἀπαλά
Τῆς λατρείας τὴ φλόγα, ἕνα στήθος
Κι' ὡς μιλάει μιὰ στοργή
Πέπλα ρίχνει ἡ σιγή
Καὶ μᾶς κρύβει ἀπ' τὰταιρίαστο πλῆθος.

ΘΑΛΕΙΑ ΚΕΣΙΣΟΓΛΟΥ

ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ ΕΛΕΓΧΟΣ

ΑΝΟΜΟΙΩΣΗ ΑΚΡΟΓΛΩΣΣΙΚΩΝ ΚΤΛ.

Ὁ κ. Χ. στὴν «Ἀθηνά» τομ. κβ' (1919) σελ. 261 τὸ ἀρχικὸ **φλ** τοῦ Κρητικοῦ φλουμάρι > θρεμάρι, τοῦ φλίψη > θλίψη κτλ. καὶ τὸ ἀρχικὸ **φρ** τοῦ φρίσσα > θρίσσα λέει ναι μὲν πῶς αἰτία ἔχουνε τὴν πιό ἐφκολλη προφορὰ τοῦ **φ** πρὶν ἀπὸ τὸ **λ**, δὲ λέει ὁμως πῶς ἀπὸ τὰ δύο ἀκρογλωσσοντικὰ **θλ**, **θρ**, τὸ πρῶτο ξεμνοιάζεται σὲ χειλικὸ **φ** (συνεχικὸ δασύ, σὰν τὸ θ) σύγκρινε καὶ τοῦτα: **θλ** > **φλ**: θλακούρα > φλακούρα (Σάμο), θλυκῶνω > φλυκῶνω (Ἀρτάκη), Θλεμίτσα (δηλ. Βηθλεεμίτσα) > Φλεμίτσα, σαθρός: σαθλός > σαφλός (Πόντος) κτλ., ἢ **θρ** > **φρ**: ἀθρίνα > ἀφρίνα (Ἀραβαντινός), θρησκεία > φρησκεία (Χατζηδάκης), (ἄ) θράκα > φράκα (Θάσο), θρακῶλι > φρακῶλι (=σιδερό-

φτυαρο), Θριάσιο(ν) > Φριάσιο (Σύρα) κτλ. (Γραμμ. Φιλ. σελ. 92 και Γλωσσογνωσία κλ. Φιλ. τομ. γ', σελ. 69).

Ἐπρεπε ἀκόμη νὰ μᾶς ξηγήσει πῶς τὸ θρεμάρι τὸ εἶπανε φλοουμάρι· ξεμοιάζοντας τὸ πρῶτο ρ σὲ λ, ἔνεκα τὸ δέφτερο ρ καὶ τρέποντας τὸ εμ σὲ ομ κανονικᾶ, ὅπως ἀποδείξαμε πὼς γίνεται συχνὰ ο τὸ ε πρὶν ἀπὸ τὸ χειλικὸ σύμφωνο μὲ πολλὰ παραδείγματα (ΓΓΕ.γ', 154 κ. π.)· τὸ ομ ἐπίσης κανονικᾶ γίνεται ομ λ. γ. λαίμαργος > λαύμαργος > λούμαργος, τρέμινθος > τρόμιθος > τρούμιθος κτλ. (ΓΓΕ.γ' 156 καὶ 158). Ὡστε ἔχουμε : θρεμάρι > θρομάρι > θλομάρι > φλομάρι > φλουμάρι· δηλ. ἀφτοὶ εἶναι οἱ διάμεσοι τύποι ἀπὸ τὸ θρεμάρι σὲ φλοουμάρι ἂν καὶ δὲν ξαίρουμε σίγουρα ποιὸς εἶναι ὁ πιὸ παλιὸς τους, ἢ ποιὸς σώζεται ὡς τὰ σήμερα στὴν ὀμιλία, μὰ γιὰ νὰ γίνῃ τὸ ἀρχικὸ θρεμάρι Κοητικὰ φλοουμάρι, πρέπει τὸ δίχως ἄλλο νὰ περάσει ἀπ' ἀφτοὺς τοὺς διαμέσους τύπους, πὸν κ' ἂ δὲ σώζονται στὴν ὀμιλία, εἴμαστε ὅμως ἀναγκασμένοι ἀπὸ τὰ πράματα νὰ τοὺς δεχτοῦμε.

Στοὺς ἀρχαίους τέτοιους τύπους πὸν δὲ σώζονται στὴ γραφτὴ παράδοση, μὰ πὸν εἴμαστε ὑπόχρεοι νὰ τοὺς συμπεράνουμε, γιὰ νὰ βεβαιώσουμε ὅσους σώζονται, βάζουμε ἓναν ἀστερίσκο (*): κ' ἔχει ἄπειρους τέτοιους ὁ Χατζηδάκης στὰ συγγράμματά του. Ὡστόσο ὁ βλογημένος, στὰ δικὰ μας τὰ νεοελληνικὰ παραδείγματα, λέει πὼς δὲ σώζονται καὶ λοιπὸν εἶναι κατὰ τὸν κ. Χ. ἀπαράδεχοι (κ. Λεξ. ἀρχ. σ', 20 καὶ «Ἀθηνά» λστ', 210 κ. π. Κοίτα καὶ τοὺς τόμους ΓΓΕ. α', 82 κ. π. β', 146-147). Τέτοια γράφοντας, ἀνάγκασε τὸ μακαρίτη τὸν Albert Thumb νὰ πεῖ τὴν περίφημη ἐκείνη ἀλήθεια: πὼς, ὁ κ. Χ. κομματίζεται ὡς καὶ στὴν ἐπιστήμη (κ. Ἀθ. κβ', 265).

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ

Ξεκινώντας πρὸς νέους ὁρίζοντες.

“ΤΗ ΣΚΟΤΩΣ’ Η ΤΡΕΛΛΗ! . . .”

«Τι ἀτέλειωτη νύχτα, Θεέ μου! Ὁ ἀέρας εἶνε βαρὺς καὶ μοῦ πλακώνει ἀφόρητα τὸ στήθος. . . Προσπαθῶ νὰ διαβάσω, μὰ οὔτε τ’ ἀδύνατο φῶς, οὔτε καὶ τὸ νερουλιασμένο μου μυαλὸ μοῦ τὸ ἐπιτρέπουν· ὅλες μου οἱ διανοητικὲς δυνάμεις, ἡ ψυχὴ μου ὀλόκληρη εἶναι συγκεντρωμένη στὸ μικρὸ λευκὸ κρεββατάκι, ὅπου παραδέρνει τὸ ξανθὸ μου ἀγγελοῦδι.

Φτωχὸ μικρό, . . . πόσο σὲ πονῶ! Ἄν οἱ νεκροὶ αἰσθάνονται, ἂν ἡ δυστυχισμένη σου μανοῦλα μπορεῖ νὰ διεῖθ’ ἀναπαύεται πιὸ ἤσυχη, εἶμαι βεβαία, στὸν κορὺ της τάφο, καὶ δὲ θὰ μοῦ κατοθέλει πού πῆρα τὴ θέση της κοντὰ στὸν ἄντρα της καὶ στὸ παιδί της. . . Ἄμοιρη γυναῖκα! Ὅσες φορὲς συλλογιστῶ τὸ τραγικὸ της τέλος, τὸν ἄδικό της

θάνατο, νοιώθω ένα κορφο βαθειά στα κόκκαλα κι' άπορω
μὲ τὸ θάρος μου νὰ τὴν ἀντικαταστήσω. . . Τὴ σκότωσ' ἢ
τρελλή! Σ' αὐτὸ τὸ ἴδιο σπίτι, ποῖος ξαίρει, ἴσως στὸ ἴδιο
αὐτὸ δωμάτιο. . . Ὡ, μὰ δὲ θέλω, δὲν πρέπει νὰ συλλογιέ-
μαι τέτοια πράγματα αὐτὴ τῆ στιγμῇ. . Δὲ θέλω νὰ σκέ-
φουμαι πὼς ἐδῶ πολὺ κοντὰ μου τριγυρνᾷ ἴσως ὁ θάνα-
τος. Ὁ πιὸ φριχτός, ὁ πιὸ ἀπαισίος θάνατος! Δὲ θέλω νὰ
θυμηθῶ πὼς στὸ ἐπάνω πάτωμα βρίσκεται αὐτὴ πὺν ἔβαφε
τὰ χέρια τῆς στὸ αἷμα τῆς γυναίκας τοῦ παιδιοῦ τῆς, σὲ μιὰ
κρίση, εἶν' ἀλήθεια, τὴν πρώτη κρίση τῆς τρομερῆς τῆς ἀρ-
ρώστειας. . .

Τώρα, εἶναι καλὰ φυλαγμένη, λέει ὁ Τζάκ.

Καὶ ὅμως. . . φοβοῦμαι. . . κρυώνω. . . Μὰ ὄχι, εἶμαι
γενναία ἐγώ! Μοῦ τῶπε τόσες φορὲς ὁ Τζάκ! . . . Ὁ
Τζάκ μου! Ναι, εἶμαι. . . θᾶμαι γενναία γι' ἀγάπη σου
Τζάκ. Γιὰ σένα καὶ χάρις σὲ σένα. Κοντὰ σου δὲν ἔχει κανεὶς
τὸ δικαίωμα νᾶναι μικρός. Εἶσαι τόσο μεγάλος. Τόσο δυ-
νατὸς ἐσύ! Καὶ τόσο καλὸς μαζί! . . Δυνατὸς καὶ καλός!
Νὰ ἢ ἀφθαστὴ τελειότητα. Συνήθως οἱ δυνατοὶ γίνονται
καὶ κακοί, κι' οἱ καλοὶ πάλι εἶναι ἀδύναμοι, μίξτεροι ἀν-
θρώποι. Χωρὶς θέληση, χωρὶς ὑπόσταση. Ὁ Τζάκ μου δὲν
εἶναι οὔτε ἀπὸ τοὺς πρώτους, οὔτε ἀπὸ τοὺς δευτέρους. Πό-
σο περήφανη εἶμαι γι' αὐτόν! Τὶ θὰ γενόμενα ἐγώ; Τὶ
τιποτένιο πραγματάκι θᾶμενα σ' ὅλη μου τὴ ζωῇ, ἂν δὲν
εἶχα τὴν τύχη νὰ Σ' ἀντικρῶσω στὸ δρόμο μου Τζάκ; »

«Μόλις ξημέρωσε, ἤρθε ὁ Τζάκ νὰ μᾶς διεῖ. Φίλησε τὸ
παιδί του· μοῦ χᾶιδεψε ἀπλὰ τὰ μαλλιά· μέσα στὴν τό-
ση του ἀνησυχία βρῆκε δυὸ λόγια καλὰ νὰ μοῦ πεῖ. Στὴν
κατάσταση πὺν βρισκόμουν μοῦ ἔκαμαν μεγάλο καλό, ὄχι
γιατὶ ἔχω ἀνάγκη ἀπὸ κοπλιμέντα καὶ εὐχαριστίες γι' αὐτὸ

πὺν κάνω, μὰ γιατί μοῦ δίνει θάρρος νὰ νοιώθω τὴν ψυ-
χὴ του κοντὰ μου.

Τοῦ εἶπα πὼς περάσαμε μιὰ πολὺ ἄσχημη νύχτα. Πὼς ὁ
Μπέμπης δὲν ἔπαυσε νὰ παραμιλᾷ. Καὶ καθὼς ἔφερα στὸ
νοῦ μου τ' ἀσυνάρτητα μισόλογά του, χαμήλωσα, δὲν ξαίρω
γιατὶ, μὲ ταραχὴ τὸ κεφάλι: Μοῦ φάνηκε πὼς ὁ Τζάκ θὰ
διάβαζε στὰ μάτια μου τὰ μισόλογα αὐτά, πὺν δὲ θὰ τοῦ
ἦταν, τὸ νοιώθω αὐτό, καὶ τόσο εὐχάριστα.

Ἦθελα νὰ τοῦ πῶ πὼς θὰ ἐπιθυμοῦσα νὰ ξαναρχόταν
ὁ γιατρός, μὰ δὲν τόλμησα: εἶχε τέτοιο σταναχωρεμένο
πρόσωπο σήμερα τὸ πρωί! Καὶ κατάλαβα πὼς ἡ ἀρρώστεια
τοῦ Μπέμπη μας, δὲν εἶναι οὔτε ἡ μόνη, οὔτε κι' ἡ κυριώ-
τερη αἰτία. Ἄλλοίμονο, ξαίρω τί εἶναι αὐτὸ πὺν ρυτιδώνει
τὸ πλατύ του μέτωπο καὶ τί σκληρὴ ἐργασία γίνεται κεῖ
μέσα. Φτωχέ μου Τζάκ! . . . Δὲν τόλμησα νὰ τοῦ ξαναμι-
λήσω γιὰ γιατρό, μ' ὅλη μου τὴν ἐπιθυμία. . . Ἄχ! «τὸ
κασάκι! . . τὸ κασάκι! . . » Μὰ ὄχι! Δὲν πρέπει νὰ τὰ
σκέφτουμαι αὐτὰ τὰ παραμύθια. . . Μήπως θ' ἀρχίσω
τώρα κι' ἐγώ νὰ παραμιλῶ σὰν τὸν Μπέμπη! »

«Πᾶει, χάθηκε καὶ σήμερα ὁ ἥλιος. . Οἱ τελευταῖες του
ἀχτίδες σβύσαν στὸν οὐρανὸ καὶ μαζί τους ἔσβυσε καὶ κάτι
μέσ' τὴν ψυχὴ μου. Ἐνόσω ἔφεγγε, ἔννοιωθα μιὰ σχετικὴ
παρηγοριά. Κάτι σὰν ἕναν ἀόρατο φίλο. . . ἕναν προσ-
τάτη. . .

Καὶ τώρα, ἡ ἀδυσώπητη νύχτα, ἡ ἀρρώστεια κι' ἐγώ.
Βλέπω μ' ἀγωνία τὸ σκοτάδι νὰ κατεβαίνει. . . Καὶ καλ-
λιτέρουση, ἀλλοίμονο, καμιμιά. . . Θεέ μου! . . Ἀκόμα μιὰ
νύχτα σὰν τὴ χθεσινὴ;

Δὲν ἔχει οὔτε μιᾶς στιγμῆς ἡσυχία τὸ μικρό μου.

Ραγίζεται ἡ καρδιά μου νὰ βλέπω τὸ τυραννισμένο σω-

ματάκι να στριφογυρνᾷ βογγώντας με πόνο στο πυρωμένο του στρώμα, να παρακολουθῶ τὸ μαρτύριό του ἀνίκανη νὰ τὸ εὐαφρώσω. Δὲν ξαίρω τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ βρέχω τὸ στεγνὸ του στοματάκι μὲ παγωμένη λεμονάδα, νὰ τὸ φιλῶ καὶ νὰ πονῶ μαζί του. "Αχ! "Ἐνα γιατρό, ἕνα γιατρό! . . . "Ατιμὸ χρέμα! . . .

Καὶ νὰ συλλογίζουμαι πὼς ἔδῳ πολὺ κοντὰ μας ἔχουμε ἴσως τὴ σωτηρία! . . . Ἀπὸ χθές, ἄθελα ὁ νοῦς μου στριφογυρνᾷ γύρω ἀπ' αὐτὴ τὴν ἔμμονη ἰδέα. Δὲ μπορῶ νὰ διώξω ἀπὸ τὸ νοῦ μου τὸ θρόλο τῆς κασετίνας μὲ τὰ διαμάντια, ποὺ μοῦ θύμισε τὸ παραμίλημα τοῦ μωροῦ. Πόσο μᾶς χρειάζονται μερικὰ ἀπ' αὐτά.

Λένε πὼς ὅταν σκοτώθηκε ἡ Ἐλενα, ἡ πρώτη του γυναίκα, ὁ Τζάκ ἔθαψε μαζί της τὰ θαυμάσια κοσμήματά της. Ἡ Ἐλενα ἦταν ἀπ' τὸν πατέρα της πολὺ πλούσια καὶ τὰ διαμάντια της, γιὰ τὰ ὁποῖα τρελλαινόταν, ἄξιζαν ὀλόκληρη περιουσία. Ὁ Τζάκ τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη βρισκόταν πάλε σὲ οἰκονομικὲς σταναχώριες. Τὰ διαμάντια, ποὺ τώρα ἦταν δικὰ του, θὰ τὸν βοηθοῦσαν νὰ βγεῖ ἀπ' αὐτὲς. Ἐκεῖνος ὅμως δὲ θέλησε νὰ στερῆσει τὴ νεκρὴ ἀπ' τ' ἀγαπημένα της πετράδια! Καὶ τᾶθαψε μαζί της. Παράφορη ἀπόφαση παράφορου λόγου, μπρὸς στὴν ὁποία ὅμως πρέπει ν' ἀποκαλυφθεῖ κανεὶς. Μονάχα ἕνας Τζάκ μποροῦσε ν' ἄχει τέτοιες ὑπέροχες τρέλλες.

Σιγὰ σιγὰ, μὲ τὴν ἐξυπνάδα καὶ τὴ δραστηριότητά του κατόρθωσε ν' ἀνέβει τὸ ρεῦμα χωρὶς τὴ βοήθεια τῶν διαμαντιῶν. Μὰ δυστυχῶς φαίνεται νᾶναι γεννημένος κάτω ἀπὸ κακὸ ἀστέρι: ἡ Τύχη διασκεδάζει νὰ τοῦ παίξει ὀλοένα κακὰ παιχνίδια: Νὰ ἔμεις καὶ πάλε βυθισμένοι σὲ μιὰ τέτοια οἰκονομικὴ θέση ποὺ μόνο τὰ διαμάντια τῆς Ἐλενας θὰ μποροῦσαν νὰ μᾶς σώσουν. Μὰ, δὲ ξαίρω θετικὰ ἂν ἡ ἱστορία αὐτὴ εἶναι πραγματικὴ. Ὁ Τζάκ, τόσο καλὸς

κατὰ τὰ ἄλλα, δὲν εἶναι καθόλου μεταδοτικὸς, καὶ στὸ κεφάλαιο αὐτὸ εἶναι πιὸ κλειστὸς κι' ἀπ' τὸν ἴδιο τὸν τάφο τῆς Ἐλενας. Δὲ θέλει νὰ μιλᾷ γιὰ τὴν ἱπποτικὴ του αὐτὴ τρέλλα. Πόση λεπτότητα ψυχῆς! Μὰ γιὰ νὰ λέει στὸν πυρετό του ὁ μικρὸς γιὰ τὴν κασετίνα, κάτι πρέπει νὰ ὑπάρχει κάποια εἰκόνα θᾶχει χαραχθεῖ στὸ εὐπλαστο παιδικό του μυαλό: καὶ τώρα ὁ πυρετὸς τὴν ἔφερε στὴν ἐπιφάνεια. . . Πρέπει νὰ μίθω. "Ἄν εἶταν ἀλήθεια, κι' ἂν ἤθελε ὁ Τζάκ, ἡ ζωὴ μας θ' ἄλλαζε εὐθύς. Κι' εἶναι δυνατό νὰ μὴ θέλει; Θὰ πάγω νὰ τὸν εἴρω, θὰ τοῦ ζητήσω ἐξηγήσεις. Θὰ τοῦ πῶ πὼς πρόκειται πρῶτα πρῶτα γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ του, τοῦ παιδιοῦ τῆς Ἐλενας. Πὼς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τὸ τυραννεῖ ἔτσι γιὰ μιὰ κακουνεννοημένη ἀρροσίωση. Πὼς ἡ Ἐλενα ἢ ἴδια ἂν μποροῦσε νὰ μιλήσει, θὰ τὸν ὀρκίζε νὰ πάρει τ' ἄχρηστα γι' αὐτὴν πετράδια. Ναί, πρέπει νὰ πάγω. . . Ἀφοῦ εἶμαι ἡ γυναῖκα του, ἡ συντροφισσά του στὶς χαρὲς καὶ στὶς λύπες, — καὶ χωρὶς νὰ τὸν κατηγορήσω, οἱ τελευταῖες αὐτὲς εἶτανε πολὺ περισσότερες στὴ σύντομη κοινὴ μας ζωὴ — δικαίωμά μου, νὰ ζητήσω μαζί του μιὰ διέξοδο στὸ ἀπροχώρητο ποῦ φθάσαμε. . . Θὰ μιλήσω τοῦ Τζάκ. . .

«Χθὲς τὴ νύχτα, πέρασα τὶς ὄρες τῆς ἀγρύπνιας μου, μελετώντας τὸ σχέδιο μου, ἐτοιμάζοντας τὰ συγκινητικὰ καὶ πειστικὰ λόγια ποὺ θᾶλεγα τοῦ Τζάκ. Καὶ σήμερα, πρῶτ' πρῶτ' μᾶζεψα ὅλο τὸ θάρρος μου καὶ πῆγα νὰ τὸν βρῶ. Ἐξὼ ἦταν μιὰ θαυμάσια μέρα. Γιὰ ν' ἀναπνεύσω λιγάκι — ἴσως, γιὰ νὰ κερδίσω καὶ καιρὸ, — ἀντὶ νὰ πάρω τὸν ἐσωτερικὸ διάδρομο ποὺ φέρνει στὸ γραφεῖο του κατέβηκα στὸν κῆπο, μὲ τὴν πρόθεση ν' ἀνεβῶ ἀπ' τὴ σκάλα τῆς ταράτσας. Πήγαινα σκυφτὴ κι' ἀφηρημένη. . . Ἐξαφνα ἕνας

δυνατὸς μαγνήτης ἔννοιωσα νὰ μοῦ τραβᾷ τὸ σκυμμένο μου βλέμμα. . . Μὰ καθὼς τὸ σήκωσα τινάχτηκα πίσω ἀπότομα σὰ νὰ εἶχα ἀγγίσει δυνατὸ ἠλεκτρικὸ ρεῦμα, ἢ σὰ νὰ εἶχα πατήσει μὲ γυμνὸ πόδι κανένα συχαμερὸ ἐρπετό. Μπροστά μου, ἔκει δυὸ βήματα μαζουά, πολὺ ἀργὰ γιὰ νὰ τ' ἀποφύγω, ἀντίκρουσα. . . τὰ μάτια τῆς. . . τῆς μητέρας τοῦ Τζάκ. . . Κάμνω μεγάλη προσπάθεια γιὰ νὰ τῆς δώσω τ' ὄνομα αὐτό. Ἡ ἀποτρόπαια, ἡ τερατώδεια πράξις τῆς, ἔστω καὶ τρελλῆς, μοῦ φαίνεται σὰ νὰ τῆς ἀφαίρεσε τὰ δικαιώματά της ὅτον ὑπέροχο αὐτὸ τίτλο. Σπάνια, πολὺ σπάνια μοῦ συμβαίνει νὰ τὴν συναντήσω καὶ γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τόσο κοντά. Γιὰ τοῦτο, δὲ μπόρεσα νὰ συζητήσω μιὰ μικρὴ φωνὴ τρόμου. Εὐτυχῶς δὲν εἶναι σὲ θέση ν' ἀντιληφθεῖ. . . Κι' ὅμως τὸ βλέμμα ποῦ ἔννοιωσα προσηλωμένο ἐπάνω μου δὲν εἶχε τίποτε τὸ ἐξαιρετικὰ τρομακτικόν. Ἦταν πολὺ ἡμερο, σχεδὸ γλυκό. . . θλιμμένο, θάλαγα, ἂν οἱ τρελλοὶ μπορούσαν νὰ νοιώσουν τὴ θλίψη. . . Μοῦ φάνηκε σὰ νὰ μὲ κύτταξε μὲ συμπάθεια. Παραλογίζομαι φυσικά! Ἐφοῦ δὲ μπορεῖ νὰ καταλάβει οὔτε ποιὰ εἶμαι! Μόλις τὴν ἀντιλήφθηκα, γύρισε τὰ μάτια τῆς ἄλλου — σύμπτωση βέβαια—καὶ τὸ βλέμμα τῆς ξαναλήψε τὸ ἀπλανές του. Κι' ἀπομακρύνθηκε. Ἔτσι καθὼς πῆγαινε σιγὰ σιγὰ κι' ἤσυχα, ἀκουμπισμένη στὸ μπράτσο τῆς γυναίκας ποῦ τὴ φυλάει, τίποτε δὲ πρόδιδε τὴν τρομερὴ τῆς ἀρρώστεια. Μιὰ ἠλικιωμένη σεβαστὴ κυρία, θάλαγα κανεῖς, ποῦ παίρνει τὸν ἀέρα τῆς. Θεέ μου; τί φοιχτό!

Ἦμουν πολὺ ταραγμένη γιὰ νὰ ἐξακολουθήσω τὸ δρόμο μου.

Ὅλα τὰ ὥραϊα λόγια, τὰ πειστικὰ ἐπιχειρήματα ποῦ εἶχα προετοιμάσει, μοῦ φύγανε κείνη τὴ στιγμῇ.

Προτίμησα νὰ γυρίσω πίσω.

Γιὰ ὥρα πολλή, οἱ λογισμοί μου ὅλοι πετούσαν μὲ δυ-

νατὸ σφίξιμο τῆς καρδιάς, στὴ φτωχὴ αὐτὴ γέριξη ὑπαρξὴ τὴν πελαγωμένην στὰ σκοτάδια τοῦ χαμένου τῆς λογικοῦ. Ἦταν κι' αὐτὴ γυναῖκα μάννα, μιὰ φορὰ, ἀγαπημένη, ἐκτιμημένη ἀπ' ὅλους, ὡς τὴν ἡμέρα ποῦ τ' ἄσπρα τῆς μαλλιά τὰ πλάκωσε μιὰ τέτοια συμφορὰ. Κι' ἔγεινε ἀντιζέιμενο φρίκης ὡς καὶ γι' αὐτὰ τὰ παιδιὰ τῆς ἀκόμα. . .

Εἶναι τρομερό, τρομερὸ νὰ τὸ συλλογιστεῖ κανεῖς: Τὴν ἴδια στιγμῇ, μὲ τὸ ἴδιο χτύπημα τῆς τύχης νὰ χάσεις τὰ δυὸ προσφιλέστερά σου πρόσωπα. . . Νὰ διεῖς τὴ μάννα σου τρελλὴ καὶ τὴ γυναῖκα σου σκοτωμένη ἀπ' τὸ χέρι τῆς τρελλῆς σου μάννας. . . . Κι' ὕστερα νὰ μείνεις μόνος, δόλομονος μὲς' ἐπὶ τὴν ζοφὴν, πλάι σ' ἓνα ἀνθρώπινο κουρέλι, μιὰ σκιὰ ποῦ δὲν τολμᾷς οὔτε νὰ τὴν καταραστεῖς γιὰ τὸ κακὸ ποῦ σοῦκανε, νὰ ξεθυμάνεις καὶ μὲ τὴν καυτερόν, σὰ πυρωμένο σίδερο θύμηση τῆς ἀδικοσκοτωμένης».

«Τζάκ! Τζάκ! Εἶσαι σκληρός! Εἶσαι ἄδικος! Πῶς μπορεῖς νὰ μοῦ μιλήσεις ἔτσι; Ποῦ βροῆκες τὰ τσουγερά ἐκεῖνα λόγια ποῦ μοῦ τρουπήσαν σὰ χιλιόστομα μαχαίρια τὴν καρδιά; . . Τζάκ! Τζάκ, ἀχάριστε, ποῦ ἔχω τόσο ἀγαπήσει. Ποῦ σοῦ ἔχω χαρίσει ὅ,τι καλλίτερο εἶχα στὴν ψυχὴ μου. . . Πῶς μοῦ τὴν τσάκισες ἔτσι ἄπονα; . . .

Μοῦ πέταξε στὰ μοῦτρα τὴ φτώχεια μου. Τὴ φτώχεια, Θεέ! τὴ δική μας. . . Διάλεξε μ' ἀνείπωτη σκληρότητα μὲς' ἐπὶ τὰ πιζρόλογα ποῦ τοῦ ὑπαγόρευε ὁ τυφλὸς θυμὸς του, τὰ πιὸ πικρά, τὰ πιὸ φαρμακερά. . . κείνα ποῦ θὰ μὲ πληγώνανε βαϊνότερα. . . «Δὲν μπόρεσες ὡς τόσο νὰ τὰ χωνέψεις τὰ διαμάντια αὐτά. Τὰ ὄνειρεύεσαι ὁλοένα. . . Ἄν ἤθελες νὰ μὴν ὑποφέρω χρηματικὰ τούτῃ τὴ στιγμῇ, ἔπρεπε νῦσαι πλούσια σ' ἐ. Νᾶχεις διαμάντια δικὰ σου. Κι' ὄχι νὰ κ ν τ τ ᾶ ς τ ὠ ν ἄ λ λ ω ν » . . . . Ἐπιασα τὸ κεφάλι μου

σφιχτά στὰ δυό μου χέρια — φοβόμουνα πὸς θὰ μοῦ φύγει—καὶ βγήκα σὰν κυνηγημένη. . . «Ἐπρεπε νᾶσαι πλούσια σύ.» Τὰ σφιχτά λόγια βοῦζουν ὀλοένα στ' αὐτιά μου. Ἐμένα, ἐμένα Τζὰκ αὐτὴ τὴ βρισιά; Ἄ, ἄς μπορούσα, ἄς μπορούσα νὰ πιστέψω. . . Πές μου πὸς ἦταν ψέμμα, πὸς ἦταν ἓνα κακὸ ὄνειρο! . . Φτωχή, Τζὰκ, ναί. Μὰ ἡ καρδιά μου ἦτανε τόσο πλούσια γιὰ σένα! Πόσες φορὲς δὲ μοῦ ἔχεις πεῖ ὁ ἴδιος «Εἶσαι ἀληθινὸς θησαυρὸς χρυσοῦ μου Λάουρα!» Μὰ πάει κείνος ὁ καιρὸς. Τὸ παλιὸ κείνο νόμισμα δὲν ἔχει πιά πέραση γιὰ σένα. . . Θέλεις λεφτά. . . λεφτά κοινὰ ποὺ νᾶχουν κυκλοφορία στὴν πιάτσα. . . Καλὰ λοιπόν. . . θὰ τᾶξεις. . . θᾶξεις ὅ,τι ζητᾶς, θὰ ἔχεις. . . θὰ σοῦ δώσω τόσα, τόσα πολλά, ποὺ νὰ μὴν ξαίρεις τί νὰ τὰ κάνεις. Σοῦ τὸ λέγω ἐγώ, . . ἐγὼ ἡ Λάουρα. . . Εἶναι φτωγὴ λοιπόν ἡ Λάουρα. . . ἔ; . . Θὰ δεῖς. . . θὰ δεῖς! . . .»

* * *

Ξαπλωμένη στὸ λευκὸ ἀπέραντο κρεββάτι, μὲ τὰ μάτια διάπλατα ἀνοιγμένα στὰ σκοτιάδια, ἡ Λάουρα, προσπαθεῖ νὰ θυμηθεῖ: Πῶς, πῶς ἔγειναν ὄλ' αὐτά. Πῶς ξαναβρέθηκε δῶ μέσα; Ὁ Τζὰκ! . . Ἡ τραλλή! . . Θεέ, τί ἐφιάλτης! . . Τὰ βαρεῖα ματόκλαδα ἀνοικοκλείουν βιαστικὰ κάτω ἀπ' τὴν προσπάθεια τοῦ σκοτισμένου μυαλοῦ, ὅμοια μὲ τίς φτεροῦγες τοῦ ἀδύνατου πουλιοῦ ποὺ ἀγωνίζεται νὰ πετᾶξει. Καὶ τὸ κεφάλι της, τὸ φτωχὸ κεφάλι πῶς τῆς πονεῖ! Θυμᾶται. . . Εἶχε βγεῖ ἀπ' τὴ μικρὴ πορτοῦλα τοῦ κήπου. . . Καθὼς τὴν ἀνοίγε ἔτριξε ἀπαίσια. . . Ναί. Φοροῦσε τὴ γαλάζια της κάπλα μὰ κρύωνε, κρύωνε. . . πῶς κρύωνε! Τὰ δόντια της χτυποῦσαν δυνατά. . . Ἐξω, ἦταν σκοτιάδι. . . ὄχι ἔφεγγε. . . Ἐνα γλωμὸ μισοφέγγαρο φώ-

τιζε μιὰ παραξένη σιωπηλὴ νύχτα. . . Ναί, ναί. . . θυμᾶται μάλιστα πὸς τὴ νύχτα τὴν παρόμοιαζε μὲ πεθαμμένο καὶ τὸ μισοφέγγαρο μ' ἀναμμένη στὸ πλάι του λαμπάδα. . . Χά, χά! Τί ἀστεῖο! Θεέ! Πῶς κρῶνε! Γιατί, γιατί λοιπόν δὲν τὴν σκεπάζουν; Νά. Τὰ δόντια της πάλε χτυποῦν ὅπως καὶ τότε. . . Ἡ Ἐλενα πῆγαινε μπροστά. . . Κάθε τόσο γυροῦσε καὶ τῆς ἔγνεφε. . . Φθάσανε στὸ σπιτάκι τοῦ κηπουροῦ. . . Ψυχὴ! . . Τῆς ἔδειξε μιὰ σκάλα καὶ μιὰν ἀξίνα. . . Ἡ Λάουρα κατᾶλαβε. . . Ἐσκυψε, τὰ φορτώθηκε καὶ βγήκε. Ἡ Ἐλενα δὲν ἦταν πιά ἐκεῖ. . . Κατόπι; . . Τί ἔγινε κατόπι; Ἄ ναί. . . θυμᾶται! . . . περπάτησε, περπάτησε, περπάτησε. . . Ἡ σκάλα ἦταν βαρεῖα. . . Τὴν τραβοῦσε μὲ δύναμη στὴ γῆ. . . Ἡ ἀξίνα μέρδενε στὰ πόδια της. . . Μιὰ φορὰ ἔπεσε γονατιστὴ στὸ χῶμα. . . Ἡ σκάλα τῆς χτύπησε δυνατὰ τὸ κεφάλι. . . Ἡ ἀξίνα τῆς πλήγωσε τὸ γόνατο. . . Ξανασηκώθηκε. Προχώρησε ἀκόμα. . . Μπροστά της, κολλητὴ πάνω στὸ χῶμα, πῆγαινε μιὰ ἀλλόκοτη σκιά. . . Πότε πλάταινε καὶ κόνταινε, πότε μάκρυνε καὶ μίκρυνε. . . ἀτελείωτα. Νᾶναι τάχα ἡ σκιά ἡ δική της; . . . Νᾶταν τάχα αὐτὴ ποὺ πῆγαινε σκυφτὴ κάτω ἀπ' τὴ σκάλα; . . . Αὐτὴ ἡ σκέψη τραπᾶνιζε ἀργὰ ἀργὰ καὶ μεθοδικὰ τὸ πονεμένο της μυαλό. . . Τίποτε ἄλλο σπουδαιότερο δὲν ἔπαρξε γι' αὐτὴν κείνη τὴ στιγμὴ. . . Καμμιὰ ἄλλη σκέψη. . . καμμιὰ ἔννοια. . . Ὁ Τζὰκ. . . τὰ διαμάντια. . . ἡ Ἐλενα. . . τίποτε, τίποτε. . . Νᾶτανε τάχα ἡ ἴδια; Παραξένο! . . Ἐκείνης τῆς φαινότανε νὰ μὴ στεκόταν ἀκίνητη, καρφωμένη στὸν τόπο. . . Πότε-πότε πάλε τῆς φαινόταν σὰ νᾶτανε ξαπλωμένη στὸ κρεββάτι της καὶ νὰ κοιτοῦσε περίεργα ἀπὸ μακρὰ αὐτὴν τὴν ἄλλη μὲ τὴ σκάλα, ποὺ πῆγαινε, πῆγαινε πίσω ἀπ' τὴ σκιά. . . Καὶ τὴ λυπότανε! Πῶς τὴ λυπότανε αὐτὴ τὴν ἄλλη! . . Ξεφνικά, μπροστά της ὀρθώθηκε ὁ ἄσπρος ἀτέλειωτος τοίχος. . . Θεέ, τί

ἀφηλός! Γιατί ἀλήθεια νᾶναι τόσο ἀφηλός, γιατί; . . .
Καινούργια σκέψη, καινούργιο τρυπάνι. . . Ἔστησε τὴ σκά-
λα πλαί στον τοῖχο . . . Ἦταν χαμηλή. . . Ὑστερα; Τί ἔγινε
ὑστερα; Θεέ, τὸ κεφάλι της, τὸ φτωχό της κεφάλι. . . Ἄ! . .
ναί. . . Κοντὰ στον τοῖχο βρισκότανε ἓνα δέντρο χοντροῦ κι
ἀφηλό. . . Στήριξε πάνω του τὴ σκάλα, κι ἔφθασε στὰ πρῶ-
τα του κλαδιά. . . Τράβηξε κατόπι της τὴ σκάλα. . . ἀνέβηκε
κι ἄλλο. . . Κι ἡ σκάλα πάντα κατόπι της. . . .

Στὰ πόδια της τώρα. . . πέτρες. . . πέτρες ἄσπρες και
σταυροί. . . Στὸ βάθος γραμμὴ τὰ κυπαρίσσια, σειοῦσαν ἀλ-
λόκοτα τὶς κορφές τους. . . Τὸ πιὸ κοντινὸ ἔμοιαζε τὴν
Ἑλενα. . . Κουνοῦσε τὸ κεφάλι σὰ νὰ τῆς ἔλεγε: «Ἐλα. .
ἔλα λοιπόν!» . . . Κατόπι, κατόπι. . . Ἄ. . . δέ. . . δέ θυμᾶ-
ται. . . Ἐλεος! . . . Ἐλεος! . . . Φθάνει πιά. . . Ἄ. . . νὰ
κοιμηθεῖ. . . νὰ κοιμηθεῖ γιὰ πάντα. . . ἄς ἦτανε δυνατό! . . .
Τὰ πλατιά μάτια σφαλνοῦν σπασμωδικά. . . Λὲς και φο-
βοῦνται ν' ἀντικρύσουν τὶς σκοτεινὲς γωνιές, πού ἀφίρει ἡ
μικρὴ καντύλα στ' ἀπέραντο δωμάτιο.

— Αὐτὸ τὸ φῶς ποιὸς τῶφφερε; Πότε; . . . Μὰ ἡ ἀδυσώ-
πητη τυραννικὴ σκέψη: «νὰ θυμηθεῖ! . . . νὰ θυμηθεῖ! . . .»
τῆς ὀργώνει τὸ φλογισμένο μυαλό. . . Ἐλεος! . . . Ἐλεος! . . .
Δὲν μπορεῖ πιά. . . ἔξαντλημένη, παραδομένη, γέρνει τὸ
βαρὺ κεφάλι στον ὦμο. . . Κι ἡ σκληρὴ δουλειὰ ξακο-
λουθεῖ.

Γονατισμένη μπροστὰ στὸ ἀνοιγμένο μνημα. . . Στὰ
χέρια της πού τρέμουνε κρατάει τὴ θρυλικὴ κασσετίνα. . .
Πλαί της, πάνω στὸ χῶμα, ἡ ἀξίνα. Λίγο πιὸ πέρα, τὸ κα-
ρυνέριο σκέπασμα πεσμένο. . . Ἐξω ἀπ' αὐτὰ δὲ βλέπει τί-
ποτε. . . Οὔτε τὰ μαῦρα κυπαρίσσια, οὔτε τὶς λευκὲς ταφό-
πετρες. . . Ὁμίχλη, πυκτὴ δμίχλη παντοῦ. Ὀλόγυρα και μέ-
σα στὸ μυαλό της. . . Καμμιά σκέψη. . . Κανένα συναί-
σθημα. . . Οὔτε χαρὰ γιὰ τὴ νίκη, οὔτε φόβος γιὰ τὸ μα-

κάβριο περιβάλλο. Μονάχα σφίγγει, σφίγγει τὴν κασσετίνα
στὸ στήθος της. . . Δίχως νὰ βροῖσκει τὴ δύναμη νὰ ξεκολ-
λήσει πάνω ἀπὸ κείνο τὸν τάφο. . . Λὲς και τὴν τραβάει,
τὴ γοητεύει, τὸ σκοτεινὸ του βάθος. . . Τὸ κεφάλι της ὀλοένα
βαρύτερο, τὸ νοιώθει νὰ κατεβαίνει, νὰ κατεβαίνει. . . σέρ-
νοντας κατόπι του και τὸ κορμί. . . Ἀόριστες βοὲς γεμίζουν
τὸν ἀέρα. . . Φύλλα ξερὰ πού τρίζουν κάτω ἀπὸ ἀθέατα
πόδια. . . Κλαδιά πού σειοῦνται σὰν στὸ πέρασμα κάποιος
ἀσύλληπτης πνοῆς. . .

Ἄξαφνα τῆς φαίνεται πὼς ἡ ἀξίνα στὸ πλαί της κου-
νιέται. . . Σηκώνεται σιγὰ σιγὰ στον ἀέρα. . . Μιά δυνατὴ τρε-
μουλα φόβου ζωτικῶς τὴν τραντάζει. . . Πετιέται ὀλόρθη. . .
Μιά ἄγρια κραυγὴ, πού δὲν ἔχει τίποτε τ' ἀνθρώπινο, βγαλ-
μένη ἀθελα ἀπ' τὸν ξερό της λάρυγγα, σκίζει πέρα ὡς πέρα
τὴν ἡσυχία τῆς νύχτας. . . Καὶ τότε, τότε. . . μέσα στ' ἀβέ-
βαιο φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, ἀντίκρουσε τὸ Τζάκ. . . ὦ, ἓνα Τζάκ
ἀγνώριστο. . . ἄγριο. . . τρομαχτικό. . . Μὲ τὰ μαλλιά ἀνα-
κατωμμένα, ἀχτένιστα, τὰ μάτια βλοσυρά. . . Μὲ τὸ κορμί
τεντωμένο μπροστὰ, τοὺς ὄμους συμμαζεμένους σὰν ταῦρος
ἔτοιμος νὰ ὀρμήσει. . . Κρατοῦσε μὲ τὰ δύο του χέρια τὴν
ἀξίνα ψηλὰ πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι του, και κοιτάζε, κοιτάζε
ἴσια μπροστὰ, λὲς κι ἀναμετροῦσε τὸ διάστημα πού τὴ χῶ-
ριζε ἀπ' τὸ στόχο της. . . Ὁ στόχος της. . . αὐτή: ἡ
Λάουρα! . . .

Δὲ σκέφθηκε ν' ἀντισταθεῖ, οὔτε νὰ φωνάξει ἢ νὰ ξεφύ-
γει. . . Τὸν κοιτάζε μιὰ στιγμή μὲ πονεμένη ἐκπληξη:
«Τζάκ, Τζάκ. . . τί σοῦκανα;» . . . κι ἔκλεισε τὰ μάτια γιὰ
νὰ μὴ διεῖ ποιὸ χέρι θὰ τὴ χτυποῦσε. . . Ἐνα ἀναφυλητὸ
παράπονον ἀλαφροδονοῦσε τὸ κορμί της. . .

Μὰ ἡ ἀξίνα δὲν κατέβαινε στὸ κορμί αὐτὸ πού τὴν πρόσ-
μενε ὑποταγμένο. . . Γιατί; . . . Γιατί; . . . Ἡ Λάουρα ἔ-
νοιωθε ἀόριστα πὼς κάτι παραξένο συνέβαινε γύρω της. . .

Μὰ δὲν εἶχε οὔτε τὴ δύναμη, οὔτε καὶ τὴν περιέργεια πιά νὰ μάθει . . . Ἀφοῦ ὁ Τζάκ τὴν ἤθελε νεκρή ! . .

Ἄξαφνα, μιὰ ἀπόκοσμη ἄγνωστη φωνή, μιὰ φωνή ραγισμένη, μιὰ παραξένα γλυκεῖα, τάραξε τὴ νεκρική σιγαλιά. «Αὐτὴν ὄχι ! Ὅχι κι' αὐτὴν, γιέ μου» . . Ἡ Λάουρα μισάνοιξε τὰ μῆτια . . Ναί . . Ἦταν ἐκεῖνη . . Ἐκεῖνη . . Ἡ τρελλή ! . . Ἄθελα ἔκανε ἓνα βῆμα πίσω . . Ὁ Τζάκ στεκόταν ἀντίκρου στὴν τρελλή σὰ χαμένος . .

Κι' ἄξαφνα, μιὰ ἔκφραση τρελλας ἔλαμψε στὰ μῆτια του. Σήκωσε μὲ μανία, τὰ δυὸ χέρια ποὺ κρατοῦσαν σφιχτὰ τὴν ἄξινα, γιὰ νὰ χτυπήσει τὴ γοητριά . . Ἐκεῖνη δὲν κουνήθηκε . . Μονάχα, ἓνα μικρὸ χαμόγελο σούρωσε τὰ μαρμαμένα της χεῖλη . . Ἡ Λάουρα ἔβγαλε μιὰ τρομερὴ κραυγὴ καὶ ῥίχτηκε ἀνάμεσα τους. Μὰ ἡ ἄξινα, μὲ μιὰ ἀπότομη στροφὴ, εἶχε κι' ὅλας ἀλλάξει δρόμο. Κι' ἔπεφτε βαρειά, πάνω στὸ κρανίον κείνου ποὺ τὴν κρατοῦσε. Ἡ Λάουρα πρόφθασε νὰ νοιώσει κατὶ γλιὰρὸ νὰ τῆς πιτσιλιᾷ τὸ πρόσωπο καὶ τ' ἀπλωμένα μπροστὰ χέρια . . Κι' ὕστερα . . πιά τίποτε . . Ἐνα σκοτάδι . . ἓνα πυχτὸ σκοτάδι ἀπλώθηκε στὰ μῆτια της καὶ στὸ μυαλό της . . Καὶ τώρα πῶς ; Πῶς βρέθηκε ἔδῳ ; . . «Τζάκ, Τζάκ !» . .

Τὸ φλογισμένο λεπτὸ κορμί, σπαρταρᾷ στ' ἀπέραντο κρεββάτι . . «Νὰ φύγει, νὰ φύγει ! « Μιὰ σκέψη θολή, μιὰ ἐπιτακτικὴ. «Νὰ φύγει ! νὰ φύγει ! » . . Πετᾷ μὲ μανία τὰ σκεπάσματα, κι' ἀνακάθεται στὸ κρεββάτι . . Μιὰ μαύρη σιὰ ξεκολνᾷ ἀπ' τὸ βῆθος τοῦ δωματίου καὶ προχωρεῖ ἀθόρυβα πρὸς τὸ μέρος της. Ὅσο πλησιάζει, ἡ Λάουρα τραβιέται μὲ φρίκη στὸ βῆθος τοῦ κρεββατιοῦ . . Εἶν' ἡ τρελλή ! . . Σκύβει ἀπᾶνω ἀπ' τὴν ἄρρωστη. Τὰ χεῖλη της σιγοτρέμουν σὰ νὰ θέλει κατὶ νὰ πεῖ. Μὰ ἡχος δὲ βγαίνει κανεὶς.

Ἐνα πονεμένο ὀλόγλυκο χαμόγελο πλανιέται στὰ μῆτια

καὶ στὰ χεῖλη της. Ἡ Λάουρα τὸ νοιώθει τὸ χαμόγελο αὐτὸ νὰ μπαίνει ἀπ' τὰ δικά της μῆτια, νὰ κατεβαίνει ὡς τὴν ψυχὴ της, καὶ νὰ πλημμυρᾷ σιγὰ σιγὰ μὲ γαλήνη ὄλο της τὸ εἶναι.

Τῆς φαίνεται σὰ ν' ἀκούει τὴν ἀπόκοσμη, τὴ ραγισμένη φωνὴ τοῦ νεκροταφείου : «Ὅχι, ὄχι, κι' αὐτὴν γιέ μου» . . . Σιγὰ σιγὰ ξανάρχεται μ' ἐμπιστοσύνη στὴν ἄκρη τοῦ κρεββατιοῦ. Καὶ μιὰ λαχτᾶρα φουντώνει μέσα της : ν' ἀγγίσει τ' ἄσπρο στεφάνι τῶν μαλλιῶν . . Νὰ χαϊδέψει τὰ θολωμένα μῆτια . . Ἄθελα τῆς χαμογελάει . . Κι' ἀπλώνει μηχανικὰ τὰ χέρια. Ἐκεῖνη πέρνει σιωπηλὰ τὰ χέρια αὐτὰ ποὺ τῆς προσφέρουνται, μέσ' στὰ τρεμάμενα δικά της. Ἡ Λάουρα νοιώθει δυὸ δάκρυα καντερὰ νὰ στάζουν ἐπάνω τους. Τ' ἄσπρο κεφάλι γέρνει ἀγάλι ἀγάλι κοντά, ὄλο κοντήτερα στὸ ξανθὸ . . Καὶ γιὰ ὦρα πολλὴ τὰ δάκρυα τους κυλᾶνε, δυὸ ἄλμυρόπικρα ποτάμια πλάι πλάι, κι' ἔρχονται νὰ σμιζοῦν πάνω στὸ λευκὸ προσκεφάλι . . «Μὰ γιατί, γιατί, γιατί ὄλ' αὐτά ; » ψιθυρίζει ἡ Λάουρα μέσα στ' ἀναφυλλητά της. Καὶ τότε, . . τότε . . κυριευμένη . . ποιὸς ξαίρει ; . . ἀπὸ ποιά ξαφνικὴ ἀνάγκη ν' ἀνοίξει τὴν καρδιά της, ἐκεῖνη, μὲ τὴ ραγισμένη, τὴν ἀπόκοσμη φωνὴ της, κλαίοντας καὶ μιλώντας, μιλώντας καὶ κλαίοντας τῆς τᾶπε ὅλα . .

Ἐνα Τζάκ, ὁ Τζάκ, ὁ Θεὸς της ! ἦταν ἓνας χαρτοπαίχτης, ἓνας κλέφτης . . ἓνας δολοφόνος ! ! !

Ἀπὸ πολὺ νωρὶς εἶχε ἓνα πόθο ἀγιάτρευτο γιὰ τὰ χαρτιά. Αὐτὸ ἔφερε ὅλα τ' ἄλλα . . Ἐπαίξε, ἔπαίξε κ' ἔχανε . . Ἐτσι ἔφαγε ὅ,τι δικό του εἶχε. Ὑστερα, δυὸ, τρεῖς, πέντε, δέκα φορές, ἡ Ἐλενα πλήρωσε . . Ἐπὶ τέλους μιὰ μέρα ἀρνήθηκε κι' αὐτή . . Λεφτὰ δὲν εἶχε πιά . . Μονάχα, μονάχα τὰ διαμαντικά της . . Μὰ αὐτὰ ἦταν τοῦ παιδιοῦ της . . τὸ μέλλον του . . Ὁ Τζάκ, ὁ ἀγέρωχος Τζάκ

παρακάλεσε, ταπεινώθηκε, σύρθηκε στα πόδια της, απείλησε . . . "Αδικα ! . . .

Πέρασε κι' αυτό . . . Ξεχάστηκε . . . Ο Τζάκ ποιός ξαίρει πώς τὰ βόλεψε . . . Μὰ όταν ύστερα ἀπὸ λίγο καιρὸ ἡ Ἐλενα ἤρθε στὴν ἀνάγκη νὰ πουλήσει ἓνα της κόσμημα, ἀνακάλυψε πὸς οἱ πέτρες ἦταν ἀλλαγμένες . . . Τὸ ἴδιο καὶ μ' ὅλα τ' ἄλλα της διαμαντικά . . . Ἡ κασετίνα, ἡ περιφημὴ κασετίνα, ὅλη ἡ περιουσία, τὸ μέλλον τοῦ παιδιοῦ της ἔκρυβε μόνο ψεύτικες γυαλιστερές πέτρες . . . Ἐκλαψε, φώναξε . . . ἀπεύλησε πὸς θὰ τὸν καταγγεῖλει . . . Τὴν ἴδια νύχτα, ἡ Ἐλενα βρέθηκε νεκρὴ μέσ' στὸ κρεβάτι της . . .

Τότε αὐτὴ, ἡ μάννα τοῦ Τζάκ δὲν . . . δὲν μπόρεσε ν' ἀνεχθεῖ τὴ φοριτὴ σκέψη : Ὁ γιὸς της στὰ δικαστήρια . . . στὶς φυλακές . . . Τ' ὄνομά τους τ' ἀζηλίδωτο συρμένο στὸ βοῦρο . . . Γλήγορα κατὰστροφωσεν τὸ σχέδιο της καὶ πήρε τὴν ἀπόφαση . . . Αὐτὴ . . . αὐτὴ εἶχε σκοτώσει τὴν Ἐλενα . . . Αὐτὴ . . .

"Ἄς τὴν ἔκαμναν ὅ,τι ἤθελαν, ἦταν τρελλή ! . . .

Κι' ὁ Τζάκ, τὸ παραδέχτηκε ἀναδρα τὸ φοριτὸ αὐτὸ σχέδιο . . . Κι' ὅταν σὲ λίγο τὸ σπίτι γέμισε ἀπὸ γιατροὺς κι' ἀστυνομικούς, τὸν βρήκανε νὰ κλαίει μ' ἀπερίγραφη συντριβὴ πάνω στὸ πῶμα της λατρευτῆς του γυναίκας καὶ στ' ἀνεύθυνο ἔγκλημα τῆς μάννας του . . . Μπροστὰ στὴν τὴν τὴν συμφορὰ, ὅλοι ἀποκαλυφθήκανε μὲ σεβασμὸ, ψιθυρίζοντας μὲ φρίκη : « Τὴ σκότωσε ἡ Τρελλή ! » . . . « Ἡ Τρελλή ! » Μονάχη της αὐτὴ ἡ λέξι εἶν' ἀρκετὴ γιὰ νὰ βάλλει ἐν' ἀνθρώπινο πλάσμα στὸ περιθώριο τῆς ζωῆς . . . Νὰ τὸ καταδικάσει στὴ γενικὴ καταφρόνια, στὸ περιγέλιο, στὸν οἶκτο . . . Μὰ ὅταν τὴν τρελλὴ τὴν βαραίνει κ' ἓνας φόνος, ἔ, τότε πιά, δὲν ὑπάρχει οὔτε οἶκος, οὔτε συμπόνια γι' αὐτήν . . . Μονάχα ἡ φρίκη, ἡ ἀποστροφή . . . Τάξαινε καλὰ ὅλα αὐτὰ ἡ μάννα τοῦ Τζάκ . . . Τάξαινε καὶ τὰ ἔλα παραδεχτεῖ ἀπὸ πρῖν . . . Κι' ἐκεῖνος, ἐκεῖνος ὁ ἀνάξιος . . . τὰ παραδέ-

χτηκε κ' ἐκεῖνος ἀσυνείδητα . . . Καὶ οἱ δύο παίζανε θανμάσια τὸ μέρος τους . . . Ἐπιστήμη, δικαιοσύνη, κοινὴ γνώμη, χοροιδεῦτικαν μ' ἀφθαστὴ τέχνη . . . Κι' οἱ βαρειὲς πόρτες τοῦ τραγικοῦ σπιτιοῦ κλείσανε τέλος ἐρμητικὰ πίσω ἀπὸ τοὺς ἀδιάκριτους ξένους . . .

Κλείσανε ἄσπλαχνα, γιὰ πάντα, πάνω στὸ σκοτεινὸ δράμα, πάνω στὸ θῦμα, πάνω στὸν ἔνοχο . . . Τὰ μοιραῖα πετροῦ πῆγαν κι' ἐκεῖνα μὲ κάποια πρόφαση, ποὺ ἦτανε μαζί καὶ μιὰ ὠραία χειρονομία, πήγανε νὰ κρῦψουν τὴν ψεύτικὴ λάμψη τους κι' ὅ,τι μποροῦσαν νὰ προδώσουν ἀπ' τὴν τραγωδίαν στ' ἀνήλια βιάθη ἐνὸς τάφου . . . Κι' ἔτσι ὅλα διορθώθηκαν . . . Κι' ἔτσι ὅλα θὰ κυλοῦσαν μέσα στὴ θλιβερὴ γαλήνη ὡς τὴν τελευταία ἀναπνοὴ τῶν πρωταγωνιστῶν . . . ὡς τὴν μέρα ποὺ θάσβηνε ἡ ζωὴ τους, ἡσυχία, φυσικά . . . νά, ὅπως κι' αὐτὸ τὸ καντῦλι ἐδῶ ποὺ τελείωσε τὸ λάδι του . . . Μὰ γιατί, γιατί αὐτὴ, ἡ Λάουρα, νὰ πάει νὰ ταράξει τὴ γαλήνη αὐτὴ, τὴν κερδισμένη μὲ τόσες θυσίες . . . Τὴ γαλήνη ποὺ κόντευε νὰ πληρώσει κι' ἡ ἴδια μὲ τὴ ζωὴ της ; . . . Γιατί ; . . . ; . . . Γιατί ;

Ξαπλωμένη στὸ λευκὸ κρεβάτι, μὲ τὰ μάτια διάπλατα ἀνοιγμένα στὰ σκοτάδια, ἡ Λάουρα δὲν ἀπαντᾷ . . . Οὔτε κι' ἀκούει . . . οὔτε καὶ κλαίει πιά . . . Ἡ φρίκη τῆς πάγωσε τὰ δάκρυα στὶς πηγές τους . . . Μιὰ σκέψη, μιὰ εἰκόνα γιγάντια, ἐπίμονη, κουραστικὴ, σταθερὴ κι' ἀκίνητη σὰν εἰκόνα στερεοσκοπίου, ὀρθώνεται μπροστὰ της, τρομαχτικὰ καθάρια ἀνάμεσα στ' ἄμορφα συντρίμματα τοῦ εἰδώλου ποὺ εἶχε στὴν καρδιά της : « Χαρτοπαίχτης . . . Κλέφτης . . . Δολοφόνος . . . Κι' ὑποκριτὴς . . . Ὁ Τζάκ, ὁ Τζάκ, ὁ Θεὸς της ! » . . . Τὰ συντρίμματα μὲ τὶς μυτερὲς γωνίες τους τῆς ξεσχίζουσανε τὶς σάρκες . . . Πονεῖ ; . . . Δὲ θάξαινε νὰ πεῖ . . .

Δὲ νοιώθει . . . Μονάχα μὲ τὰ μάτια διάπλατα ἀνοιγμένα
στὰ σκοτάδια, μὲ τὴν πονεμένη ἐκπληξὴ τοῦ παιδιοῦ ποῦ
τῶχον ξεγυμνώσει, ψιθυρίζει ὀλοένα ἀργά, ἀχρωμάτιστα,
πάνω στὸν ἴδιο τόνο: «Ὁ Τζάκ, ὁ Τζάκ, ὁ Θεός μου!»

ΜΑΓΙΑ ΔΡΟΣΟΥ

ΕΠΩΔΟΣ

Φεύγω, καὶ στὸ κατῶφλι σου ἔτσι μοῦσγεται,
τὰ χέρια μου ν'ἀπλώσω, νὰ σοῦ πῶ:
—Γλυκέ μου, ἡ τελευταία γιὰ σένα φράση μου
μοῦ ξεχειλνάει στὰ χεῖλη—σ' ἀγαπῶ!—

Κι' ἐνῶ πρέπει νὰ φύγω, τὸ χαμόγελο
λίγες στιγμὲς τ' ὥραϊο σου, μὲ κρατεῖ.
Στὰ μάτια σου τὸ βλέπω, ζωγραφίζεται
ἓνα μεγάλο ἀπρόσιτο: Γιατί;

Εἶπες:—Μόνο τὰ χρόνια μας τ'ἀταίριαχτα;
Τὸ νοιώθω, κι' ἔτσι μοῦσγεται νὰ πῶ:
—Τὴ σκέψη σου καὶ τὴν ψυχὴ σου ἀγάπησα
καὶ πάντα θ' ἀγαπῶ ὅσο ἀγαπῶ.

Φεύγω, χαμογελᾶς· σὰν κάτι νᾶμεινε
στὴν ἔκφραση τὴν ὥρα μας αὐτή,
σὰν κάποιο μυστικὸ ποῦ μέρες ἕστερα
χώρια ὁ καθεὶς γλυκὰ θὰ ὄνειρευτῇ.

ΘΑΛΕΙΑ ΚΕΣΙΣΟΓΛΟΥ

ΟΙ ΖΩΓΡΑΦΟΙ ΜΑΣ

Ὁ ΧΑΡΗΣ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ στὸ ἀτελιέ του.

ΑΚΡΟΤΗΤΕΣ

Όταν για τοῦ βουνοῦ τραβᾶς τὰ ἕψη
πρόσεξε, ἀπάνω ὡς πάνω στή κορυφή
νά φτάσης, μὲ μι' ἀδυναμία κορυφή
κοίταξε ἡ ψυχὴ σου νὰ μὴ σκίψη. . .

Ἀνέβαινε ὅλο ἀνέβαινε, ἂν ἡ θλίψη
σοῦ γέινε ἡ πονεμένη σου ἀδερφή,
ὁ πόνος ἂν σοῦ γίνηκε τροφή
τράβα ψηλά, τὸ θάρρος μὴ σοῦ λείπει.

Μ' ἂν τὸ πικρὸ ἐπῆρες κατηφόρι
καὶ στοῦ γκρεμοῦ τὴ σκοτειρὴ μαρτίλα
πηγαίνεις. . . τράβα κάτω. . . κατρακύλα. . .

πρὸς τὸ σκοτάδι ἀδείλιαστα προχώρει. . .
καὶ μὴν ξεχνᾶς πὼς θᾶναι ἡ ἀμοιβὴ σου
τ' ἀπάτητα τὰ βᾶθη τῆς ἀβύσσου! . .

ΛΙΛΑ ΚΑΡΑΚΑΛΟΥ

ΕΙΣΑΙ ΤΟ ΠΕΠΡΩΜΕΝΟ ΜΟΥ!..

Στὸ καπνιστήριο τοῦ Καζίου, ἀντίχου στὸ Μπάρ, μιλούσανε γιὰ σένα. Καὶ σὲ κακολογούσανε πολὺ. Σὲ περιγράφανε γυναῖκα ἐπικίνδυνη, σκληρή, ἀπὸ κείνες ποὺ δὲν ἔχουνε ὄσιο κι' ἱερὸ στὸν ἔρωτα. . .

Ἄπ' τὴ μισανοιγμένη πόρτα τοῦ μπάρ, φαινότανε μονάχα ἡ ἄκρη τοῦ ποδιοῦ σου, τὴ στιγμή ποὺ περνοῦσα. Τὸ κουνούσες ἀδιάκοπα, ἐνῶ κατέβαζες τὸ ἓνα ὕστερα ἀπ' τ' ἄλλο τὰ περίφημα «παραντὶ κοκτέιλ» τοῦ ἄσσου τῶν Μπάρ-μαν τῆς Ντωβίλ.

Δὲν εἶχα ἀκόμ' ἀντικρούσει ποτὲ τὴ μορφή σου. Ὡστόσο, τὰ λόγια τῶν τριγυρνῶν μου καὶ τὸ κομψὸ κεῖνο πόδι σου, μὲ προκαλούσανε ἀνυπόφορα. Κι' ἦρθα μέσ' στὸ μπάρ. Ἦρθα νὰ σὲ κυττάξω βιαστικὰ φευγαλέα, ὅπως καὶ τόσες

ἄλλες προτιήτερα ἀπὸ σένα. Ἦρθα ἐγωϊστικώτατος, βέβαιος ὅπως πάντα γιὰ τὸν ἑαυτό μου, κι' ἐσαοφάλωσα στὸ διπλάνο σου σκαμνί, στὸ Μπάρ τοῦ Καζίου.

Μ' ἐκύτταξες, ἴσως πιότερο ἀπὸ συνήθεια παρὰ ἀπ' ἐνδιαφέρον. Θυμᾶμαι πὼς ὁ μπάρμαν κατὰ λάθος μοῦδωκε τὸ ποτήρι σου. Αὐτὸ γίνηκε ἀφορμὴ νὰ γνωριστοῦμε. Τὸ ἴδιο κεῖνο βράδυ κάναμε ἓνα περίπατο στὴν ἀκτὴ. Δὲ θὰ τὸν ἐλησμόνησες βέβαια. . .

Φυσοῦσε λιγάκι, κι' ἡ μουσλίνα τοῦ φουστανιοῦ σου, διάγραφε προσκλητικὸ τὸν καρπὸ τῶν στηθιῶν σου, ἐνῶ τὸ τσάκισμα τῆς μέσης σου, ὑποσχότανε ἓνα θάμμα ὑπακοῆς στὴν ἀντρικὴ μου ἐπιθυμία.

Τὰ μάτια σου ἀχτινοβολούσανε στὸ σκοτάδι τῆς νύχτας ποὺ μᾶς ἐτύλιγε βαθύ, γεμάτους ἀνατριχίλες στὸ μουντό του μαντιά, καὶ τὸ μῦρο τῆς σάρκας σου, εἴτανε ὁ ἀφρὸς τοῦ πιότερο κολασμένου ποτοῦ, ποὺ μ' εἶχε μεθύσει προτοῦ ἀκόμη τὸν γνωρίσουνε τὰ διασπόμενα χεῖλη μου. . .

Καὶ τότε, σέρνοντάς με ἀπ' τὸ χέρι, μοῦπες «Ἐλα!» Σὲ ὑπάκουσα στὴ στιγμή. Μὰ ὄχι γιατί ἡ φωνή σου εἴτανε προσταχτική. Ὅχι γι' αὐτὸ! Χίλιες ἄλλες μοῦ εἶχανε ἀπευθίνει, προτιήτερα ἀπὸ σένα τὴ μεγάλη αὐτὴ λέξη, σ' ἀπαράλλαχτο τόνο. Ἄλλὰ γώ, ποτὲ δὲν ἐκάμφθηκα. Καὶ τίς ἐπῆρα, μονάχα ὅταν τὸ θέλησα. Κι' ὅμως, ἴσως νὰ τῶπαθα μαζί σου κεῖνο τὸ βράδυ. Μᾶ ὅπως κι' ἂν εἶχε τὸ πρᾶμμα, αὐτὸ γίνηκε συνειδητά μου.

Γονάτισα τότε στὰ πόδια σου, κι' ἐφίλησα τὴν ἄκρη τοῦ ἀραγνοῦφαντου φουστανιοῦ σου. Τὸ κῆμα ποὺ ἐγλυφε κείνη τὴν ὥρα τὴν ἄμμο, δὲν εἶχε λιγώτερη ὀρμὴ ἀπ' αὐτὴ μὲ τὴν ὁποία σὲ πῆρα σὲ λίγο. . .

Μὰ προτοῦ σὲ πάρω, σὲ λάτρεψα σιωπηλά, ἀγαπημένη γυναῖκα. Γώ, ποὺ δὲν πίστεψα ποτέ μου στὸν ἔρωτά σας! Λοιπὸν γιατί τῶκανα; Θές νὰ τὸ μάθης; Δὲ θὰ στὸ κρύψω. . .

Ἐδιάβασα στὰ μάτια σου, κάτι τρομερό, ὅπως εἶναι τίς πιότερες φορὲς ἢ ἀλήθεια . . . Ναί, μέσ' στήν ἀβυσσο τῶν σκοτεινῶν ματιῶν σου μέ τ' ἀπειρα βάρη της, ὅπου βύθισα ἀνήσυχα τὸ ἐρευνητικό μου βλέμμα, εἶδα νὰ καθρεφτίζονται μύριες ὀπτασίες, ἀλληλοδιάδοχα. Εἶδα ὅλη τὴν κόλαση τοῦ ἔρωτ' ἰ σου, τὴ θύελλα πὸν κυριαρχοῦσε ἀδιάκοπα στὴν ἀνάστατη ψυχὴ σου. Εἶδα ἀκόμη τὸ θάνατο νὰ μὲ σαρκάζῃ, ναυαγὸ τῆς ζωῆς, στὸν ἔρημο βράχο τῆς γρηγόρης σου ἐγκατάλειψης . . .

Ἵταν οἱ διψασμένες μου αἰσθήσεις ζήτησαν τὸν κορεσμό τους, ἐπήραμε ὁ ἕνας μας τὸν ἄλλο. Σοῦ λέω, «ἐπήραμε», γιατί σὺ δὲν εἶσαι ἀπὸ τίς γυναῖκες πὸν δίνονται, ἀλλὰ καὶ πὸν πέρνουνε ταυτόχρονα.

Κι' ἐνωθήκαμε σὰν δυὸ ζῆα, μὲ τὴν πιὸ θηριώδη ἐκδήλωση τῆς νεανικῆς ὀρμῆς. Πάνω στὴ χλωρὴ ἄμμο πὸν ἐγλυφε τὸ μανιασμένο κῆμα. Ἄκουσα τότε ἀπ' τὰ χεῖλη σου λόγια ἀμιατωλά, πὸν θάρροπε νὰ γραφοῦνε μὲ αἷμα. Μὰ ὠστόσο, δὲν θυμᾶμαι νᾶκουσα καμμιά λέξη ἀγάπης! Καμμιά . . . Αὐτὸ εἶτανε κείνο πὸν μὲ ξανάφερε κοντὰ σου, ἕνα συννεφιασμένο σούρουπο. Δὲ ξέρω πὸς μοῦρθε τότε νὰ σὲ ρωτήσω:

— Ἀγάπησες ποτέ σου;

— Ὁχι! Ἀγάπησα τὸν ἑαυτό μου μονάχα, γιατί δὲν πιστεύω στὴν ἀγάπη τῶν ἄλλων, μ' ἀποκρίθηκες.

— Κι' ἂν σοῦλεγα πὸς ἐγὼ σ' ἀγαπῶ; ἐπέμεινα.

— Τότε θὰ σ' ἔστειλα μιὰ ὄρ' ἀρχήτερα κοντὰ στοὺς ἄλλους.

— Γιὰ ποιὸς μιλάς;

— Γιὰ ὅλους ἐκείνους πὸν δίχως ἄλλο θὰ μὲ κακολογούσανε στὸ γαπνιστήριο τοῦ Καζίνου. Αὐτοὺς πὸν γινήκανε ἀφορμὴ νὰ μὲ πλησιάσης, τὴ στιγμή πὸν σ' εἶδα νὰ

μὲ περιεργάζεσαι, μέσα ἀπὸ μιὰ γωνιὰ τοῦ ἀντικρυνοῦ μου καθρέφτη, τοῦ Μπαρ.

Δὲ θυμᾶμαι τί ἀκριβῶς σ' ἀποκρίθηκα. Ἵμουν τόσο λίγο ἀφέντης τοῦ ἑαυτοῦ μου, κείνες τίς στιγμὲς . . .

Σὲ ξανάδα ἀρκετὲς φορὲς ἀπὸ τότε. Μὰ ἦσουνε πάντα τριγυρισμένη ἀπὸ κόσμο. Δυὸ νύχτες μονάχα ἦσουνε μόνη. Καὶ μὲ δέχτηκες μέσα στὴν ἀπέραντη γαλήνη τῆς νύχτας, ἐνῶ οἱ στερονὲς δοξαριὲς κάποιου παθητικοῦ τσιγγάνικου βιολιοῦ ξεψυχοῦσαν, μαζὺ μὲ τὴ δική μας ἔκσταση.

Θυμᾶμαι πὸς σ' εἶπα σφίγγα ἀνεξερεύνητη. Στῶπα γιατί δὲν ἔμοιάζεις σὲ καμμιά γυναῖκα στὸν κόσμο, γιατί καμμιά τους δὲ θὰ κατορθώση ποτὲ νὰ σοῦ μοιάση, ἔσένα . . .

Μ' ἀποκρίθηκες τότε, ὅτι ἡ ζωὴ ὅλων τῶν ἀντρῶν πὸν σὲ πλησιάζανε δὲ θάρτανε γιὰ νὰ λύση τὸ αἰνιγμὰ σου. Κι' ἐγὼ τὸ παραδέχτηκα.

* * *

Δὲ σὲ ξανάδα πιὰ παρὰ στὸ ἐξπρὲς τῆς Ντωβίλ-Παρισιοῦ, σὰν ἐφευγες. Εἶτανε ἡ στερονὴ φορὰ. Ἐκνίταξες τὰ χέρια μου, σὰν κάτι νὰ περιμένες ἀπὸ μένα. Τί ἄλλο ἀπὸ λουλοῦδια;

Καὶ πραγματικὰ βαστοῦσα κάτι στὰ χέρια μου. Ἐνα χαρτονένιο κουτί. Θυμᾶμαι πὸς μ' ἐρώτησες, ἂν εἶχε μέσα τ' ὁμοίωμά μου σὲ μαριονέττα, γιὰ νὰ πλο τίσης μὲ δαῦτο τὴ σὺλλογὴ τῶν ἀνίνων νευροσπλάστων τῶν θανμαστῶν σου. Γι' ἀπάντηση τότε, σοῦδωκα τὸ κουτί, καὶ τ' ἀνοίξες. Εἶχε μέσα μαῦρα τριαντάφυλλα. Εἶναι ἕνα μοιραῖο γιαπωνέζικο λουλοῦδι. Κάτι πὸν φέρνει τίς πιότερες φορὲς ἀτυχία, ἢ μεγάλῃ εὐτυχία κάποτε. Κάτι παρόμοιο μὲ τὸ γερμανικὸ Μαντραγόρα.

Τὸ σφύριγμα τοῦ σταθμάροη ἀντήχησε. Στ' ἄκουσμά του, ἄρπαξα τὸ χέρι σου γιὰ νὰ τὸ φιλήσω. Μὰ ἐφοροῦσες μακρὰ γάντια. Κ' εἶτανε κουμπωμένα ὡς ἀπάνω. Μόλις ἐ-

πρόφτασα. Κι' ἐπήδηξα ὅταν πιά τὸ ἔξπρὸς εἶχε ξεκινήσει.

Τὸ ἴδιο βράδυ τῆς φυγῆς σου, κάποιος αὐτοκτόνησε. Ψιθυρίστηκε πὺς σὺ ἐστάθηκες ἢ αἰτία. Πέρασαν ὅμως ἀπὸ τότε κάμποσες βδομάδες καὶ τὸ πρᾶγμα ξεχάστηκε. Στὸ μεταξὺ καὶ τὸ δικό μου καρᾶβι ἔφυγε ἀπ' τὴ Μασσαλία. Ἡ ἄδειά μου εἶχε τελειώσει. Μὰ δὲ μπόρεσα νὰ τ' ἀκολουθήσω. Καὶ βρίσκομαι πάντα δῶ, στὴ Ντωβίλ, ὅπου σ' ἐγνώρισα σ' ἓνα σκαμνάκι τοῦ μπάρ τοῦ Καζίνου, κάποιο δειλινὸ λιγώτερο θλιβερὸ ἀπ' τ' ἀποψινὸ . . . Καὶ σοῦ γράφω, ἀπ' τὸν ἔρημο βράχο τῆς ἐγκατάλειψής σου, ὅπου θὰ ξεπροβάλλῃ ἴσως σὲ λίγο, τὸ φάντασμα τοῦ θανάτου νὰ με σαρκάσῃ. . . Θᾶναι ἢ τιμωρία μου ! Μὰ γιατί τάχα σοῦ γράφω ; Δὲν τὸ κάνω βέβαια γιὰ νὰ ἐκλιπαρήσω τὸν οἶχτο σου. Κάθε ἄνθρωπος, σκλάβος στὰ δεσμὰ τοῦ πεπρωμένου του . . . Καὶ τὸ δικό μου πεπρωμένο εἶσαι σὺ. Τὸ διάβασα μέσα στὰ μάτια σου μὲ τ' ἄπειρα βάρη τους, ὅταν τὰ χεῖρά σου, ἄλυτο αἶνιγμα τῆς ζωῆς, πού θὰ προκαλῆ ὥσπου νὰ ξεψυχήσης τοὺς λύτες του, μοῦ προσέφερεν τὸ ποτήρι τῆς πιὸ μοιραίας ἡδονῆς πού γνώρισα στὴ ζωῆ μου, γιὰ νὰ τὸ τριγύρω . . .

Ὅμως ὅλα αὐτὰ εἶναι μάταια, ἀφοῦ σὺ ἀκολοῦθεῖς τὸ ξέχωρο πεπρωμένο σου. Ἄλλὰ μὴ τάχα ἢ ζωῆ μου δὲν ἀνήκει σ' ἐσένα, ἀφοῦ σὺ ἐστάθηκες τὸ δικό μου ; Εἶχα κουρασθῆ πιά νὰ μ' ἀγαπᾶνε ὅλες οἱ γυναῖκες, ἐνῶ γώ, ὡς τὴ μέρα πού σὲ γνώρισα, δὲν εἶχα ἀκόμη ἀγαπήσει καμμιά ἀπ' ὅσες μ' ἐξύγωσαν. Κι' ἡ ψυχὴ μου εἶτανε ξεχειλισμένη ἀπ' ἀγάπη. Ἀγάπη γιὰ χάρισμα ! Μὰ σὺ, πού μονάχα σ' ἐσένα θὰ ταίριαζε νὰ τὴ χαρίσω, ἴσουςα κι' ἐσὺ κουρασμένη ἀπ' τὴν ἀγάπη τῶν ὁμοίων μου. Καὶ γι' αὐτό, δὲν σοῦ τὴν ἔδωκα ! Γιὰ νὰ μὴ τὴν ποδοπατήσης σὰ μύριες ἄλλες . . . Ἄλλὰ τί μπορῶ τάχα νὰ κάνω ὁ φτωχός, ἀφοῦ εἶσαι τὸ πεπρωμένο μου ; Δεμένος χειροπόδαρα στὸν τρο-

χό του, μὲ τὴν ψυχὴ μου βαρειά ἀπ' ἀνησυχία, καὶ ξεχειλισμένη πάντα ἀπ' ἀγάπη, πού δὲν ἔχω πού νὰ τὴ δώσω, τί περιμένω τάχα ἀπ' τὴ ζωῆ ; Τί ἄλλο ἀπὸ κεῖνο, πού τὸ πεπρωμένο μοῦ γράφει ; Ἀποφάσισε λοιπὸν γιὰ τὴν τύχη μου. Ἐγὼ ὁ νικημένος, προσμένω γονατιστὸς τὸ θέλημά σου, ὅποιο κι' ἂν εἶναι ! . . .

(Παρίσι, 1931)

ΓΙΩΣ ΣΚΑΡΑΒΑΙΟΥ

ΦΤΕΡΩΜΕΝΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΤΗΣ ΚΟΡΗΣ...

Φτερωμένο πέρασμα τῆς κόρης,
τὴν αὐγὴ, στὸ πράσινο λιβάδι,
πού ὁ μικρὸς βοσκὸς μὲ τὴ φλογέρα
βόσκει τὸ χιονόμαλλο κοπάδι.

Μὲ γλυκιὰ μιὰ φλόγα στὴ ματιά του
ν' ἀλαφροδιαβαίνει τὴν κοιτάζει
τρυφερὰ καὶ δένοντας τὸ χνοῦδι
πού στ' ἀπάνω χεῖλι του χαράζει.

(Εἰδύλλια)

ΝΙΚΟΣ ΧΑΝΤΖΑΡΑΣ

ΤΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ

ΤΩΝ ΚΟΡΑΚΩΝ

ΤΟΥ ΥΑΣΑΡ ΝΑΒΙ

Στὸ κορφοβοῦνι ἐδῶ ψηλὰ τὸ χιόνι ὅπου καὶ νᾶνε
θάρῃθῃ καί, σὰν ταφόπετρα, ὄρθον θὰ μὲ σκεπάση.
Τὰ νέφη στὸ μουντὸ οὐρανὸ σὰν ἄτια τριγυρνᾶνε,
μιὰ ἄκρη ζητάει κ' ἢ θύελλα μὲ ὄρη γιὰ νὰ ξεσπάση.

Σωρὸ πετοῦν ἐπάνω μου χοράκια ποὺ φυλᾶνε
τὸ θάνατο μου γιὰ νὰ βροῦν καινούργιο ἀρχοντοφάγι.
Σ' ἓνα ἀπὸ σύνεφο ἔλκυθρο τῆ νίκη κουβαλᾶνε
μὲ ράμφη κατακίτρινα, καθένα τους κί' ἀρπάγι.

Μά, πρὶν πεθάνω, σιωπηλὸ θὰ μὲ σκεπάση ἀράδα
ἓνα χειμῶνα ὀλόκληρο, τὸ χιόνι παγωμένο
κ' ἢ σάρκα μου τοῦ μάρμαρου θὰ πάρη τῆ σκληράδα.

Κι' ὅταν, αὔριο, σὰν ἄγαλμα προβάλλω στηλωμένο
θ' ἀκούσω ἐγὼ τὸν τρομερὸ τὸν πάταγο ποὺ κάνουν
τὰ ράμφη ποὺ ἐπάνω μου θὰ ὀρμουνε καὶ θὰ σπάνουν.

Μετάφραση: Β. ΚΑΣΑΠΑΚΗ

ΚΑΘΥΣΤΕΡΙΜΕΝΗ

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Γράψε λίγες γραμμὲς γιὰ θύμηση, μ' εἶπες, λίγες μονάχα γραμμὲς.

Καὶ σόπασες.

Τότες ἀντίκρισα τὰ μάτια σου ἐρευνητικὰ κι' ἐπίμονα
θέλοντας νὰ διαγνώσω τῆς ψυχῆς σου τὸ κρυμμένο μυστήριο.

Στὴν ἐρευνητικὰ ματιά μου, χαμήλωσες ἀπὸ κάποια δειλία, τὰ δυὸ σου μεγάλα μάτια.

Μιὰ σιωπὴ νεκρική, ἀπλόθηκε ὀλόγυρά μας.

Ἐκλείσα τὰ μάτια μου ζητῶντας νὰ κλειστῶ γιὰ μιὰ στιγμή, μονάχα μιὰ στιγμοῦλα, μέσα στὸν ἴδιο ἑαυτό μου.

Ζήτησα νὰ νοιώσω βαθύτερα ἐξεῖνο ποὺ μὲ ζητοῦσες.

Κι' ὅταν σήκωσα τὸ βλέμμα, ἀτένισα γιὰ μιὰ φορὰ ἀκόμα τὴ ματιά σου.

Θυμᾶμαι ζωντανά, σὰ νᾶναι αὐτὴ ἡ ὥρα, τὴν εἰκόνα
ποῦ καθρεφτίζαν.

Εἶμουνα ἐγώ.

Τὸ βλέμμα σου πετοῦσε φλόγες παράξενες, κάποιου ἀνή-
συχου παλμοῦ. Κάποιου παλμοῦ κρυφοῦ καὶ μυστικοῦ.

Καὶ μέσα στὸ ὑγρὸ μαυράδι τῶν ματιῶν σου διάβασα
τότες καθαρά, ὅτι τὰ χεῖλη σου δὲν τολμοῦσαν νὰ ψελλίσουν.

Μιλοῦσε ὁμως ἡ καρδιά σου, μὲ τὸ παράξενο ἐκεῖνο μί-
λημα, ποῦ μονάχα τὰ μάτια φανερώνουν.

Μὰ ἡ λογικὴ, παραμόνευε δίπλα σου, ἄγρυπνος φύλακας,
ἐπιβάλλοντας τὴ σιωπὴ.

Τὶ θᾶξιζε ἄλωστε τὸ σπαρταριστὸ ἐκεῖνο μουρμούρισμα,
ποῦ θὰ ψιθύριζαν δυὸ τρεμάμενα χεῖλη;

Μήπως τώρα πιά δὲν ἄκουα τοὺς δυνατοὺς παλμούς τῆς
καρδιάς σου, ποῦ χτυποῦσαν τόσο ἀκανόνιστα; Καὶ δὲν
διάβασα τάχατες, μέσα στὸ βάθος τῶν λαμπερῶν ματιῶν
σου, τὸν δυνατὸ παλμὸ τῆς καρδιάς σου, ποῦ χτύπαιε συμ-
πονετικὰ γιὰ μιὰν ἄλλη καρδιά, βασανισμένη ἀπὸ τὸν ἴδιο
πόνο;

Στιγμὴ μεγάλη. Ἕνας σταθμὸς στὴ ζωὴ μου.

Μιὰν ὑπέρογτη θυσία μοῦ ζητοῦσες κι' ἐγὼ περαστικὸς
διαβάτης στὸ μεγάλο δρόμο τῆς ζωῆς σου, τσακισμένος ἀπὸ
τὶς θλίψεις, δὲν τόλμησα νὰ σὲ μοιράσω κάτω ἀπ' τὸν με-
γάλο πόνο τῆς ψυχῆς μου.

Χαμήλωσα τὸ βλέμμα, δείχνοντας τάχατες ἀδιαφορία.
Μὰ εἶμουνα ἐγὼ ἐκεῖνος ποῦ πρῶτος χαμήλωνε τὰ μά-
τια. Παράξενη ὀπισθοχώρηση, μὰ τὴν ἀλήθεια καὶ ὁμως
δὲν εἶμαι συνηθισμένος νὰ ὀπισθοχωρῶ, τόσο γρήγορα.

Σιωπὴ.

Μιὰ σιωπὴ ποῦ πολλὲς φορὲς δὲ σημαίνει καὶ τίποτε,
μὰ ἀφίνει στὰ μάτια νὰ μιλοῦνε, ὅτι τὰ χεῖλη κλειστὰ καὶ

ἐρημητικά, κρατοῦνε. Μιὰ σιωπὴ ποῦ τυραννάει, μὰ καὶ
βαλοματώνει τὴν πληγὴ.

Τὶ μποροῦσα, τάχατες, ν' ἀπαντήσω στὸ μεγάλο κεῖνο
ρῶτημα, ποῦ μ' ἐβαλλαν τὰ μάτια σου, ἀπρόοπτα κι' ἐξα-
φνικά!

Ἄν πρόσεχες ὁμως στὸ ἀντίκρυσμα τῶν ματιῶν μου,
θᾶβλεπες καὶ σὺ τότε καθρεφτισμένη τὴ μορφὴ σου.

Μὰ δὲν τῶκαμες. Χαμήλωσες εὐθύς τὰ μάτια.

Δὲν πρόφτασες νὰ τὸ κάμης. Δὲν σ' ἔδωκα καιρὸ νὰ
προφτάσης καὶ σὺ νὰ διαβάσης ὅτι πρόφτασα ἐγὼ νὰ κάμω,
διαβάζοντας τόσο καθαρά μέσα στὸ ὑγρὸ βάθος τῶν μα-
τιῶν σου.

Μήπως γελάστηκα ἄραγε;

Ἄπαντηθήκαμε στὸν ἀπέραντο δρόμο τῆς ζωῆς. Σταμα-
τήσαμε λιγάκι. Γιὰ μιὰ στιγμὴ φανταστήκαμε πὼς μπορού-
σαμε νὰ συνδιάσουμε κάποιο ἀσυνδιάστο. Ἄπογοητευθήκαμε
μονομιᾶς.

Τὶ εἰρωνεία τῆς τύχης, μὰ τὴν ἀλήθεια.

Λίγο ὕστερα, ξακολούθησε ὁ καθένας μας τὸν ἀντίθετο
δρόμο τῆς ζωῆς του, βαρειά, ράθυμα, κουρασμένα.

Μήπως μποροῦσε νὰ γίνῃ κι' ἄλλοιῶς;

Ἡ λογικὴ πρυτάνευε στὴ σκέψη.

ΑΧΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΔΗΣ

ΝΥΧΤΑ ΣΕ ΞΕΝΟ ΣΠΙΤΙ

Διασκέδασαν τέλεια εκείνο τὸ βράδι. Μιὰ φιλικὴ οἰκογένεια καὶ τοὺς ἦταν πολὺ συμπαθῆς. Αὐτὸ τουλάχιστον φαινότανε. Τοὺς ἔπαιξε πιάνο καὶ κέρδισε στὰ χαρτιά.

Ἐξω ἔβρεχε ἄγρια. Ὅταν, περασμένα μεσάνυχτα, ἦρτε ἡ ὥρα νὰ διαλυθοῦν τοῦ πρότειναν νὰ μείνῃ σπιτί τους. Κάθονταν μακρὰ καὶ δέχτηξε. Ἀνέβηκαν δυὸ σκάλες καὶ τοῦ ἄνοιξαν μιὰ πόρτα :

— Νά, ἐδῶ θὰ κοιμηθῆτε καλὰ. Εἶναι τὸ πιὸ ἡσυχὸ δωμάτιο τοῦ σπιτιοῦ μας. Κανένας δὲν θὰ σᾶς ἀνησυχίῃ . . . Καὶ τὸ πρῶτ' μὴ βιασθῆτε νὰ σηκωθῆτε . . . Εἶναι τὸ πιὸ ὑγιεινὸ δωμάτιο τοῦ σπιτιοῦ μας . . . Καλὴ νύχτα σας. — Ὅστερα ἡ πόρτα ἔκλεισε.

Ἄρχισε σιγὰ σιγὰ νὰ ξεντώνεται, γυρεύοντας προσεκτικὰ τόπο γιὰ ν' ἀκουμπίσῃ τὸ καθένα ἀπ' τὰ ρούχα του. Βγά-

ζοντας τὸ πουκάμισό του εἶδε πὸς εἶχε μπροστά, ἀκριβῶς σὲ μέρος ποὺ φορῶντας το νὰ φαίνονταν, ἓνα μεγάλο λεκὲ ἀπὸ κρασί, ἀπὸ μαῦρο κρασί. Πότε γίνηκε ὁ λεκὲς τὸ θυμήθηκε καλὰ : Εἶχανε πῆ στὸ τραπέζι πὸς ἦτανε βιρτουόζος τοῦ πιάνου καὶ τῆς γραφομηχανῆς. Μάλιστα, καὶ τῆς γραφομηχανῆς, ἔτσι εἶπανε. Καὶ γελῶντας ἐκείνη τῆ στιγμή, λέκιασε τὸ πουκάμισό του καθὼς ἔπινε. Αὐτὸ «τῆς γραφομηχανῆς» τὸ εἶχε πῆ μιὰ κυρία κ' ὕστερα ὅλη τῆ βραδιά, ἔφεγγε μ' ἓνα θριαμβευτικὸ ὕφος γιὰ τὴν ἐπιτυχία της. Γιατί ὄχι καὶ τῆς γραφομηχανῆς ; Ἐπὶ τέλους τὰ δάχτυλά του εἶχαν μιὰ ξεχωριστὴ ἰκανότητα. Εἶχανε ἰδιαίτερο ἐγκέφαλο τὰ δάχτυλά του καὶ καταπληκτικὴ δράση. — Κοίταξε μιὰ τὰ χέρια του, τὰ γύρισε κάτ' ἀπ' τὸ φῶς. — Ἐγραφε τρομερὰ γρήγορα ἓνα γράμμα, ὅπως καὶ τρομερὰ γρήγορα ἔπαιξε ἓνα πρεστίσιμο, κ' ἔγραφε τὴν τελευταία του φράση λαμπρὰ, σὰ νὰ τελείωνε θριαμβευτικὰ μιὰ σόνατα— ἐκεῖνο τὸ yours faithfully πρὸ πάντων — κ' ὕστερα μιὰ τελεία καὶ παύλα, τολμηρὰ καὶ γενναῖα χτυπημένη, σὰν τελευταία νότα ἐνὸς λαμπροῦ φινάλε . . . Μάλιστα, ὡραῖα τὸ εἶπανε : Βιρτουόζος τοῦ πιάνου καὶ τῆς γραφομηχανῆς . . .

Εἶχε ξεντυθῆ πιά. Γύρισε τὸ κουμπὶ τοῦ ἠλεκτρικοῦ καὶ ξαπλώθηκε στὸ κρεβάτι. — Ὁ λεκὲς ἀπ' τὸ πουκάμισό του μπορούσε καὶ ν' ἄβγαινε, ὄχι μπορούσε, ἀλλὰ σίγουρα θ' ἄβγαινε. Ἐνας κόμπος κρασί δὲν θὰ ἐπέμενε νὰ ζήσῃ πολὺ σ' ἓνα ἄσπρο πουκάμισο. Κι' ἂν δὲν ἔβγαινε ἐπὶ τέλους, δὲν θὰ τῷ βάξε τὸ πουκάμισο. Ἄλλο νὰ γίνῃ δὲν ἦτανε. Γύρισε καὶ κοίταξε κατὰ κεῖ. Τὸ πουκάμισό του ἄσπριζε μέσ' στὸ σκοτάδι. Τὸ ἄσπρο τυραννιούντανε μέσ' στὸ σκότος νὰ φανῇ, πολεμοῦσε νὰ ἐπικρατήσῃ ἴσως. Μονάχα ἐκεῖνος ὁ μαῦρος λεκὲς θὰ εἶχε τώρα προσχωρήσῃ μὲ τὸ μέρος

τοῦ σκότους, θὰ εἶχε βροῆ μέσ' στοῦ σκότους τὴν ἡσυχία του, ἕνα θὰ γίνηκε μαζί του . . .

Σκέφτηκε πὼς ἦταν πιὰ καιρὸς νὰ κοιμηθῆ. Ἑπτὰ — ὀκτὼ ὥρες μπορούσε καλὰ νὰ κοιμηθῆ. Γύρισε στοῦ δεξιὸ πλευρό του κ' ἔκλεισε τὰ μάτια. Κάτι προσανατολισμοὶ τὸν ἀπασχόλησαν. Στοῦ σπίτι του πάντα δεξιὰ κοιμότανε ἀλλὰ δὲν εἶχε μπροστά του τὸν τοῖχο, ὅπως τώρα. Ναί, ὡς τις ὀκτὼ τὸ πρωῖ θὰ μπορούσε νὰ κοιμηθῆ. Κυριακὴ ἦταν αὐριο. Λένε πὼς σὲ ξένο κρεβάτι δὲν κοιμᾶται κανεὶς καλά, θὰ κοιμότανε ὁμῶς. "Ἄν ξυπνοῦσε νωρίτερα θάβλεπε τὴν ὥρα καὶ θὰ κοιμότανε ξανά, ὡς τις ὀκτὼ.—"Ἄλλὰ ποῦ θάβλεπε τὴν ὥρα; Ρολοὶ στὴν κάμαρη δὲν εἶχε. Τὸ δικό του ἦταν στὴν τσέπη τοῦ γελέκου του. Σηκώθηκε νὰ τὸ πάρη. "Ἄναψε τὸ ἠλεκτρικό, γύρηψε μέρος νὰ τὸ βάλῃ κοντά του. Ἐπάνω ἀπ' τὸ κρεβάτι κρεμότανε ἕνα καντράκι. Τὸ κατέβασε, τ' ἄφησε ἀνάποδα σὲ μιὰ καρέκλα καὶ στοῦ καρφὶ κρέμασε τὸ ρολοὶ του. Ἐσβυσε τὸ φῶς καὶ ξαπλώθηκε πάλι. Δὲν εἶχε σημασία ποῦ ξεκρέμασε τὸ καντράκι, τὸ πρωῖ, ὅταν θάπερνε τὸ ρολοὶ του, θὰ τὸ κρεμνοῦσε πάλι στὴ θέση του.—"Ἄλλὰ τί νὰ παρίστανε ἐκεῖνο τὸ καντράκι; Δὲν τὸ εἶχε προσέξῃ καθόλου. Πῶς ἔτσι τὸ κατέβασε χωρὶς νὰ τὸ δῆ! Καὶ ὁμως καθόλου δὲν τὸ εἶδε, καὶ δὲν ἦταν σωστό. . . "Ἄν τὸβλεπε τώρα; "Ὁχι δά, τρίτη φορὰ ποτὲς δὲ θὰ σηκώνουνταν, οὔτε γιὰ τὸ καντράκι οὔτε γιὰ τίποτε ἄλλο! Μαζεύτηκε στοῦ κρεβάτι του, καλοβουλεύτηκε κ' ἔκλεισε τὰ μάτια. . . Ἐπὶ τέλους τί μπορεί νὰ παρίστανῃ ἕνα καντράκι ἐπάνω ἀπὸ ἕνα κρεβάτι; Ἀυτὰ εἶναι ὀρισμένα πράματα: Καμμιά ὠραία Παναγία θὰ ἦταν, Χριστὸς μπορεί, μπορεί καὶ καμμιά γυμνὴ γυναίκα. . . ἴσως καὶ κανένα ἀλλόκοτο πρόσωπο μὲ φτερά καὶ νάγραφε ἀπὸ κάτω «Ὁ Μορφεύς», μάλιστα ὁ θεὸς τοῦ ὕπνου ἐπάνω ἀπὸ ἕνα κρεβάτι! Μπορεῖ κανένας ἀνόητος νὰ τῶκανε κ' αὐ-

τό.—Γρήγορα κατάλαβε πὼς ἂν δὲν ἔβλεπε τὸ καντράκι δὲ θὰ μπορούσε νὰ κοιμηθῆ. Γύρισε ἀπ' τ' ἄλλο μέρος, ὕστερα μισησσηκώθηκε. Νά, ἔτσι μονάχι θάναβε τὸ φῶς' θάβλεπε τὸ καντράκι κ' ὕστερα πάλι θὰ κοιμότανε. . . — Τὸ καντράκι ἦτανε σπασμένο στὴν ἄκρη. Παρίστανε ἕναν οὐρανοξύστη κ' ἀπὸ κάτω ἔγραφε «Ξενοδοχεῖον Ἀστόρια».

"Ἀλήθεια δὲν ἄξιζε νὰ σηκωθῆ. Κατὰ βάθος, ὅλα αὐτὰ ἦτανε ἀνοησίες. . . Κοίταξε τὸ ρολοὶ του. "Ἦτανε μία καὶ πέντε. Ἐσβυσε τὸ φῶς καὶ ξαπλώθηκε βιαστικὰ σὰν ἄνθρωπος πῶχασε ἄδικα τὸν καιρὸ του. . .

"Ἀδράνησε. Ἐνα κενὸ ἔγινε μέσ' στοῦ νοῦ του. . . Σὰν τεντωμένο ἄσπρο σεντόνι ἔμεινε ὁ νοῦς του. . . Σημμάτισε ἕναν κύκλο μὲ τὴ νόησή του, ἕναν ἄλλο κύκλο, ὕστερα ἕναν μεγαλύτερο, ὕστερα ἕναν πιὸ μεγάλο ἀκόμη, κ' ἀκόμη πιὸ μεγάλο, ὕστερα τὸν ἄνοιξε περισσότερο, πολὺ τὸν ἄνοιξε, προσπάθησε κ' ἀκόμη περισσότερο. Τὸν ἔπιασε ἡ μανία τοῦ διηνεκῶς μεγαλύτερου σηματομοῦ, ἔφτασε σ' ἕνα τρομερὸ σημεῖο. — Γιὰ μιὰ στιγμή δοκίμασε ἕνα δυνατὸ τίναγμα, κάτι σὰ νάπερτε. . . "Ὁχι ὁμως, ἦταν πάντα στοῦ κρεβάτι του. Ἡ κάμαρη ὀλοσκοτεινὴ. Σκέφτηκε πὼς ἂν δὲν εἶχε παράθυρα ἢ κάμαρη θὰ ἦταν ἀκόμη σκοτεινότερη, ποτὲ ὁμως ἀπολύτως σκοτεινὴ, πάντα θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ σκοτεινότερη.— Τέλειο σκότος ὑπάρχει ἄραγε πουθενά; Μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς ὅτι αὐτὸ τὸ σκοτάδι δὲν μπορεί νὰ γίνῃ πιὸ σκοτεινὸ; "Ὁχι βέβαια. Κάτι μικρόβια τοῦ φωτὸς ζοῦνε πάντα μέσα στοῦ σκότους, ποτὲ δὲν μπορούν νὰ ξαλειφθοῦν ἐντελῶς. Τὸ σκότος ἀρχίζει ἀπ' τὴ στιγμή ποῦ δὲ βλέπουμε, κανεὶς ὁμως δὲν ξεῦρει ποῦ τελειώνει. . .

Γιὰ πολλὴ ὥρα ἦτανε σκοτάδι μέσ' στοῦ νοῦ του. "Ἦστερα κάτι ἄρχισε νὰ σηματοῖζεται στοῦ βάθος. Μιὰ φωτεινὴ ἑστία, ὠρὴ στὴν ἀρχή, ὕστερα πιὸ ζωηρὴ, στοῦ τέλος ἐντονῆ. Ἐνα τετράγωνο κτίριο συμπληρώθηκε στοῦ νοῦ του.

Μεγάλοι προβολείς ξορίζαν στο κτίριο φῶς. Γράμματα ἄναφταν κ' ἔσβυναν στην πρόσοιή του. Σ' ἕνα τους ἄναιμα τὰ διάβασε ὅλα : Ἀ-σ-τ-ό-ρ-ι-α Ξενοδοχεῖο «Ἀστόρια». Εἶναι τὸ ξενοδοχεῖο «Ἀστόρια» !

Μπαίνει μέσα, ἀνεβαίνει. Ἔνα γκαρσόνι κατεβαίνει . . . Ποῦ πᾶς παιδί; — Πάγω νὰ καθαρίσω τὸ ἄσπρο σας πουκάμισο πὸν λείκισε ἀπὸ κρασί. Ἄπ' τὴ στιγμή πὸν πέρασε τὸ κατώφλι τοῦ ξενοδοχείου αἰσθάνεται πὸς ἔχει περιβληθῆ με κάποιαν ἐπισημότητα. Ναί, τὸ βλέπει αὐτό, φορεῖ τὸ ἱερατικὸ σχῆμα. Κ' ἐκεῖ στὸ πρῶτο πάτωμα τὸ ἄσπασερ κρέμεται σὰν ἱερὴ παγόδα. Μπαίνει μέσα καὶ λέγει: Εἶμαι ἱερεὺς καὶ πηγαίνω στὸν ἕβδομο οὐρανό.—Τὸ ἄσπασερ ἀνεβαίνει . . . ἀνεβαίνει . . . Σ' ἕνα πάτωμα σταματᾷ. Κάτι κοκίνοφορεμένοι γκαρσόνι τρέχουνε κ' ἀνοίγουνε τὴν πόρτα.— Αὐτοὶ εἶναι μαθητευόμενοι καρδινάλιοι, σκέπτεται, καὶ προχωρεῖ μέσα στοὺς διαδρόμους. Τὰ βήματά του δὲν ἀκούονται καθόλου γιατί κάτω ἔχει χαλί. Σταματᾷ σὲ μιὰ γυάλινη πόρτα. Ἄπ' ἔξω κρέμεται μιὰ πινακίδα πὸν γράφει: «Καθαρισμὸς πουκαμίσων πὸν λεικιάζουν ἀπὸ μαρὸ κρασί». Σκουντᾷ τὴν πόρτα καὶ μπαίνει. Στὸ πάτωμα ξαπλωμένο νεκρό, τὸ ἴδιο ἐκεῖνο γκαρσόνι πὸν συνάντησε στὶς σκάλες. Στὸ πλάι του εἶναι ἕνα μικρὸ περιστροφο. Ἄπ' τὸν κρόταφό του τρέχει μιὰ κορδέλα αἷμα. Ἐπάνω στὸ τραπέζι εἶναι τὸ δικό του τὸ πουκάμισο, καὶ στὸ πλάι ἕνα σημείωμα. Τὸ διαβάζει: Αὐτοκτονῶ γιατί μοῦ συμβαίνει πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ μου νὰ μὴν μπορῶ νὰ καθαρίσω ἕνα πουκάμισο λεικασμένο ἀπὸ κρασί. — Σκεπάζει τὸ πρόσωπο τοῦ νεκροῦ με τὸ πουκάμισο καὶ φεύγει . . . Κατεβαίνει τώρα τὶς σκάλες. Συναντᾷ ἕνα ἄλλο γκαρσόνι. — Χαίρετε Κύριε, λέγει, εἶμαι ἱερεὺς καὶ πηγαίνω στὸν ἕβδομο οὐρανό, μήπως ἔχετε καμιὰ ἐπιθυμία νὰ μεταβιβάσω;— Θὰ ἦθελα, λέγει τὸ γκαρσόνι, νὰ μποροῦσα νὰ μείνω δέκα

Κοστούμι τοῦ ὑπηρέτη στὸ "LE MARIAGE,, τοῦ Gogol (Μακέττα)

μέρες άξούριστος. Είναι βάσανο Πάτερ, πρέπει νά ήμαστε φρέσκοι, πρέπει κάθε μέρα νά ξυριζόμαστε. Κουράστηκε τὸ δέρμα μου Πάτερ . . . — Κ' εκείνος άπαντά : "Ανεβήτε επάνω καὶ πηγαίνετε στὸ δωμάτιο πὸν καθαρίζουν ποικάμισα. Έκεῖ εἶναι κάποιος συνάδελφός σας πὸν ξυρίστηκε σήμερα γιὰ τελευταία φορά. Ξεκουράζει τὸ δέρμα του τώρα. Πηγαίνετε !

Κ' ύστερα κατεβαίνει γρήγορα τὶς σκάλες ἢ μάλλον ἐκεῖνος στέκεται άκίνητος κ' οἱ σκάλες φεύγουν κάτω άπ' τὰ πόδια του. Σὲ μιὰ στιγμή πὸν χάνει τὴν ἰσοροπία του καὶ κοντεύει νά πέση . . . ξυπνάει.

Τὸ κεφάλι του εἶναι βαρὺ. Πόση ώρα νά κοιμήθηκε ἄραγε ; Κοιτάζει τριγύρω του φοβισμένα. Στὴν κάμαρη πάντα σκοτάδι. Κουνεῖ τὰ χέρια του, τὰ βγάζει ἔξω άπ' τὸ σκέπασμα γιὰ νά νοιώση πὸς εἶναι ξυπνός, πὸς τελείωσε τὸ ὄνειρο. Τὸ πόδι του ἀκουμπᾶ ξάφνου σὲ κάτι κρῦο καὶ τὸ τραβάει μὲ τρόμο. Τὸ σίδερο τοῦ κρεβατιοῦ εἶναι βέβαια ἀλλὰ νόμισε πὸς ἦτανε τίποτε ἄλλο . . ἕνας μικρὸς ἐργατικὸς θόρυβος ἀκούεται μέσ' στὴν κάμαρη. Εἶναι τὸ ρολοῖ του κρεμασμένο ἐκεῖ στὸ καρφάκι, πάνω άπ' τὸ κρεβάτι. Πέρνει θάρρος, παρηγοριέται σὰν νά μὴν εἶναι μονάχος. Κάτι δικό του ζεῖ μέσ' στὸ σκοτάδι καὶ τὸν συντροφεύει. "Αλήθεια τί ἔνταση πέρνει ἡ ζωὴ ἑνὸς μικροῦ ρολογιοῦ τὴ νύχτα ! "Ὡστε ἐκεῖνα τὰ μικρὰ τροχάκια γυρίζουν καὶ τώρα ἀκόμη ; Κ' ύστερα ἐδῶ κάτω άπ' τὸ μαξιλάρι του, ἀκούεται ἕνας ἄλλος ἐργατικὸς θόρυβος, ἕνα ἄλλο κανονικὸ μέτρημα, εἶναι οἱ παλμοὶ του, εἶναι ἡ καρδιά του πὸν γτυπᾶ. Τὸ αἷμα του εἶναι. Τί εἶναι ἐπὶ τέλους τὸ αἷμα ; Τίποτε, νά ἕνα μικρὸ κόκκινο ἀλογάκι πὸν γυρίζει μερόνυχτα στὸ τσίγκο τῶν ἀρτηριῶν, ἕνα ζωηρὸ κόκκινο ἀλογάκι. Τὰ ποδοβολήματά του ἀκούονται τώρα. "Ὅσο ζεῖ κανεὶς πάντα ἀκούονται. Κ' ύστερα αἷμα πεθάνει, τίποτα. Κύριοι, στὸ

ἵπποδρόμιο χιονίζει . . τὸ ἵπποδρόμιο εἶναι ἔρημο . . ἓνα μέτρο χιόνει σκέπασε τὸ ἵπποδρόμιο.

Βλέπει μιὰ μεγάλη ἀφίσα. Εἶναι ἡ ρεκλάμα τοῦ **Cinzano**. Βερμουτ **Cinzano**! Μάλιστα βερμουτ. Ὁχι κρασί. Ὁχι κρασί πὺν λεκιάζει τὰ πουκάμισα. Στὴν ἀφίσα εἶναι ἓνας ὑψηλὸς καθυλάρης ἐπάνω σ' ἓνα μεγάλο βαρβάτο κόκκινο ἄλογο. Βαστάει στὰ χέρια του, καὶ τὸ δείχνει σ' ὄλη τὴν ὑδρόγειο, ἓνα μπουκάλι. Βερμουτ ἔχει τὸ μπουκάλι.

Κάποια ἡσυχία ἀπλώνεται στὸ νοῦ του. Ἐκεῖ ἀπ' τὸ παράθυρο μπαίνει δροσιά. Ἐνας ἀναστεναγμὸς, βαθύς, μαζεμένος σιγὰ σιγὰ, βγαίνει ἀπ' τὸ στήθος του. Γυρεύει νὰ σκεφτῆ κάτι καλύτερο, κάτι εὐχάριστο ἐπὶ τέλους νὰ σκεφτῆ. Γυναίκες φέρνει στὸ νοῦ του, ὅπως θέλει τὶς φέρνει στὸ νοῦ του . . . Ἐκεῖ στὸ λαιμὸ της τὴν εἶχε φιλήσει. Κόλλησε τὰ χεῖλια του ἐκεῖ κάτω ἀπ' τ' αὐτὴ της στὴ μεγάλη φλέβα τοῦ λαιμοῦ, καὶ τὸ αἷμα της μετροῦσε τοὺς κόμπους τοῦ ἐπάνω στὰ χεῖλια του, σὰν κομπολόγι ἀπὸ ρουμπίνια, μέσ' ἀπ' τὰ χεῖλια του, περνοῦσε τὸ αἷμα της. Ἐκεῖνη ἢ ἄλλη εἶχε κουκλίστικα μαλλιά ἀπὸ μετᾶξι. Τόσο ψιλὰ ἦτανε πὺν τρομάζανε καὶ ριγούσανε κάτω ἀπ' τὴν ἀναπνοή του. Τὸν φιλοῦσε πάντα ἐδῶ στυῦ στόματος τὴ γωνιά γιὰ νὰ μὴν μπορεῖ τὸ δικό του στόμα νὰ πάρῃ μέρος στὸ φιλί της, γιὰ νὰ εἶναι πολὺ κοντὰ καὶ ἀρκετὰ μακριὰ ἀπ' τὸ φιλί της . . Ἐκεῖνα τὰ δαχτυλάκια τὰ μικρὰ τὰ δάγκασε ἓνα ἓνα μιὰ νύχτα . .

Ἐτσι χωριστὰ τὰ θυμοῦντανε ὅλα αὐτὰ. Γιατί μεγάλες καὶ διαρκεῖς ἐρωτικὲς περιπέτειες δὲν εἶχε. Στὸν ἔρωτα ἦταν σὰν ἓνα ἀδρανὲς ἡφραίστειο μὲ περιοδικὲς ἐκρήξεις. Σ' ἐκεῖνες τὶς ὥρες ὅλα τοῦ ἦταν εἴκοιλα, φωτιὰ ἦταν καὶ τᾶκατε ὅλα, θυμῆθηκε πὺς ἀπὸ μικρὸ παιδί φοβούντανε τρομερὰ τὴ φωτιά. Ὅταν ἔπεφτε κεραυνὸς σκεπτόντανε ὅλες τὶς μικρὲς ἁμαρτίες πὺν ἔκαμνε τότε. Μιὰ φορὰ στὸ

σκολεῖο σκεπτόντανε μέρες ὀλόκληρες ἐκεῖνο πὺν εἶχε πῆ ὁ καθηγητής: Ὁ κεραυνὸς πέφτοντας μέσα στὶς ἐρημίες τῆς Σαχάρας, λυώνει τὴν ἄμμο καὶ σχηματίζει γιάλινους σωλήνες—προσπάθησε νὰ θυμηθῆ τὴ λέξη—ναί, κεραυνίτες σχηματίζει, πολλὰ μέτρα κεραυνίτες. Πέφτοντας μέσα στὶς ἐρημίες . . μαζί μὲ τὶς ἐρημίες θυμῆθηκε καὶ τὶς στέπες. Ἄπ' τὸ νοῦ του πέρασε μιὰ πιανιστικὴ φράση ἀπ' τὸ κομάτι τοῦ Μποροντίν. «Μέσα στὶς στέπες τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας». Τὰ δάχτυλά του κουνήθηκαν ἀνήσυχα. Ἐδῶ δὲν εἶχαν μέσ' στὴν κάμαρῃ πιάνο. Ἄν ἦταν σπῆτι του θὰ σηκώνονταν νᾶπαιζε . . Ἐνας ξενύχτης θὰ σταματοῦσε ἴσως κάτω ἀπ' τὸ παράθυρο καὶ θᾶκουε. Μπορεῖ νὰ καθότανε ἐκεῖ καταγῆς στὸ πεζοδρόμιο καὶ νᾶκουε. Δὲ θὰ καταλάβαινε πολὺ μὰ θᾶκουε. Ἐτσι ὅσο νὰ τελειώσῃ τὸ τσιγάρο του.—Τέτοια ὥρα πιάνο παίζουνε, θᾶλεγε, καὶ θᾶφτυνε καταγῆς. — Μάλιστα τέτοια ὥρα, σήμερα στὰ 1930 . . — γιατί; Παράδοξο εἶναι; — ἓνας κύριος πὺν γεννήθηκε στὰ 1900 παίζει μέσα στὰ μαῦρα μεσάνυχτα μιᾶς Κυριακῆς τοῦ 1930, τὶς στέπες τῆς «Κεντρικῆς Ἀσίας» τοῦ Μποροντίν. — Μέσα στὰ μαῦρα μεσάνυχτα . . Τὸν ἄρεσε αὐτὴ ἡ φράση καὶ τὴν ξαναεῖπε . . Μάλιστα! . . καὶ τώρα αὐτὸς ὁ κύριος, βγαίνει ἔξω καὶ περπατεῖ . . Πὺς βρέθηκε τόσο γρήγορα μέσα σ' ἓνα τέτοιο ἀπέραντο δάσος; Ἐνα δάσος γιγαντιαῖο. . . Τὰ κλαδιὰ τῶν δέντρων κρέμονται μαῦρα, βαρειά,σὰν πληγωμένα. Σὰ φτεροῦγες σκοτωμένων ἀετῶν κρέμονται τὰ κλαδιὰ. Παραμερίζει τὰ κλαδιὰ καὶ περνάει . . . Τὸ φεγγάρι κἀθησε ἐπάνω σ' ἓνα μεγάλο κλαδί καὶ κρέμεται σὰ χουρὸ μῆλο. Τὸ δάσος ὅλο φέγγει καὶ σωπαίνει, νεκρικὰ σωπαίνει . . Κάθεται καταγῆς . . Δὲν εἶναι μόνος του μέσ' στὸ δάσος. Κ' ἓνας ἄλλος ἔρχεται, κ' ἓνας ἄλλος βιάζεται νὰ περάσει. Νάτος, ὀλόκληρος, φωτισμένος ἀπ' τὴ σελήνη . . θραύση κάνει τὰ κλαδιὰ γιὰ νὰ

περάσει. Δὲν τοιμᾶ νὰ τὸν κοιτάξῃ, τὴν πελώρια σκιά του κοιτάζει. Πίθηκος δὲν εἶναι ὄχι, ἄνθρωπος εἶναι. Δασύτριχος ἄνθρωπος. Τὰ μαλλιά του πέφτουνε στὸ πρόσωπο μὰ τὰ μάτια του φέγγουνε ἀνάμεσα τοὺς ἀνθρώπινα. Ἀκατανόητα μιλεῖ μὰ τὸν καταλαβαίνει: — Ἔσεῖς εἶστε ὁ κύριος τοῦ 1930; λέγει. Κ' ἐγὼ εἶμαι ὁ κύριος τοῦ . . . καὶ κάνει μὲ τὸ πελώριο χέρι του μιὰ κίνηση ποὺ σημαίνει χρόνια παλιὰ, σκοτεινὰ καὶ ἀμέτρητα χρόνια. — Τί ἤρτατε νὰ κάνετε στὸ δάσος; λέγει. Καὶ κείνος ἀπαντᾷ: — Ἐπαιξα τὶς «Στέπες τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας» τοῦ Μποροτίν καὶ κατόπι ἤρτα στὸ δάσος. . . — Ἄ, ἡ κεντρικὴ Ἀσία, τὴν ξαίρω ἐγὼ τὴν κεντρικὴ Ἀσία. Ὡς ἐκεῖ ποὺ ἀρχίζει ὁ πάγος, ὅλη τὴν ξαίρω. Κι' ἂν ἔφτασα ἀπόψε περνώντας μὲς ἀπὸ δάση, γιὰ σένα ἤρτα, νὰ σὲ ξαναδῶ ἤθελα, ποὺ ἤσουνα τόσο ἱκανός, ποὺ καλλίτερα ἀπ' ὅλους ἤξαιρες ποὺ εἶναι κρυμμένα ἐκεῖνα τὰ πελώρια αὐτὰ μὲς στὴν ἄμμο, ποὺ πετοῦσες τόσο μακριὰ τὶς πέτρες, ποὺ ἤξαιρες ποὺ τρέχει τὸ νερὸ καὶ πότε θάρτη τὸ κρῦο. . . Λέγοντας αὐτὰ κάνει κι' ἀπὸ ἓνα πῆδημα κ' ἔρχεται κοντὰ του. Τώρα τὸν ἀγκαλιάζει. . . Τὸ δυνατὸ του χέρι κύκλωσε τὴ μέση του. Ἀκούει μιὰ γερὴ καρδιά νὰ χτυπᾷ δυνατὰ στὸ ζεστό του στῆθος. Μιὰν ἀναπνοὴ σὰ φωτιὰ νοιώθει στὸ πρόσωπό του. . . — Ἦρτα νὰ σὲ πάρω, λέγει, γιαντὸ ἤρτα. Θὰ σὲ πάρω! Τὰ χεῖλια του ὑγρὰ καὶ λαίμαργα τὰ νοιώθει νὰ κολνοῦν στὰ δικὰ του χεῖλια. . .

Φωνὴ ἔβγαλε καὶ ξύπνησε. Naί, φωνή, γιατί πονεῖ κι' ὁ λαιμός του. Πετιέται ὄρθιος. Τρέχει κι' ἀνάφτει τὸ φῶς. Ἀρπάζει τὸ κουμπὶ τοῦ ἠλεκτρικοῦ, ὅπως ἓνας ἐπιβάτης θάρπαζε τὸ σῆμα τοῦ κινδύνου σ' ἓνα τραῖνο.

Naί σ' ἓνα τραῖνο. Πολὺ πῆε τὸ τραῖνο. . . Κάθεται στὸν καναπέ, πέφτει στὸν καναπέ, ἐκεῖ ἐπάνω στὸ λεκιασμένο πονκάμισο κάθεται. Κλαίει δυνατὰ, κλαίει χωρὶς δάκρυα.

Ἔφες πολλὰς γελᾷ καὶ κλαίει. — Ὁ ἥλιος, λέγει, ὁ ἥλιος δὲ θάβγει σήμερα; . . .

Ἔτσι τὸν βοῆξε ὁ ἥλιος ποὺ, κ' ἐκείνη τὴν ἡμέρα, δὲν εἶχε καμιὰ ἀντικανονικὴ ἀργοπορία στὴν ἀνατολή του.

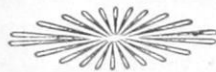
ΜΕΝΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

PRELUDE No 7 DE CHOPIN

Ἀερένιοι, στὶς ἀτμόσφαιρες τῶν ἄστρον
Τῶν ἀπύκνωτων γλυστρούσαμε ζητῶντας
Τὶς ἀσύλληπτες νὰ βοῦμε μελωδίεσ
Τῆς ὁμορφιάς, ποὺ τραγουδοῦσαν στὴν ψυχὴ μας.
Σὲ ἰδανικὰ τοπεῖα ὀνειρῶν καὶ χρωμάτων
Καὶ φωτός, εἶχαμε βοῆ τὸ μυστικὸ μας,
Καὶ τὶς σκιὰς τῶν χαμένων μας ἐλπίδων.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΟΥΡΕΛΟΣ

ΕΛΕΓΓΙΟ...

I

Γὰ λούλουδα μᾶς γνώριζαν μικροῦλ' ἀγαπημένη
καὶ τὴ λαλιά μου γνώριζαν καὶ τὴ γλυκεῖα λαλιά σου
καὶ πάντα τὰ καλύτερα σὲ εἶχαν στολισμένη
κι' εἶχανε πόθο μυστικὸ νὰ σβοῦν στὴν ἀγκαλιά σου.

Πάντα τοὺς δυὸ ἀγκαλιαστοὺς ἢ στρατὰ μᾶς χωροῦσε
κι' ἔβαζε τοὺς τραγουδιστὲς ἀπ' τὰ ψηλὰ τὰ κλώνια,
μιὰ εὐτυχιά νὰ ψάλλουν μας, μιὰ εὐτυχιά αἰώνια
καὶ σὰ τελειῶναν ν' ἀρχινᾶν καινούργιο, τοὺς ζητοῦσε.

Τώρα ἢ στρατὰ μοναχὸ μὲ βλέπει—ὦ ! ἀλλοί μου !—
καὶ στὶς πλαγιὲς φανταχτερὰ πιά ἄνθη δὲ γυρεύω ,
τὶς ἀγκαλιῆς ὅσες προσοῦ σου στρώνω, ὦ ! καλὴ μου
ἀπὸ τοὺς τάφους τῶν νεκρῶν, κλέφτης ἐγώ, τὴ κλέβω.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΖΩΝΤΑΝΟΘΑΦΤΕΣ

(*Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ ὁμώνυμο ἀνέκδοτο ἔργο*).

Ἐδῶ ἀναγκάστηκα νὰ διώξω αὐτὸν τὸ διαβολεμένο κύ-
ριο Βόλγα. Δὲν ἔφευγε πιά ὁ τεχνοκράτης αὐτὸς μακρυνὰ
ἀπὸ τὸ φουκαριάρι, τὸ φίλο μου. Δὲν ἄφηγε μονάχο τὸν
ἀδικημένο Ἄντρεα. Ἄφου λαχταροῦσε, ποὺ λαχταροῦσε νὰ
ζήσει σὰν ἄνθρωπος. Τίποτα παραπάνω. Λαχταροῦσε ἐσώ-
ψυχα νὰ διαβάξει, νὰ μορφωθεῖ, νὰ χαρεῖ τὴν καθαντὸ
ζωή, ἀναπνέοντας ἀέρα καθαρό. Ἔτσι θὰ καλιτέρεβε καὶ
ὁ διπλάνος του. Θὰ ξαναγεννιόταν ἢ δυνατὴ ἐλπίδα. Θὰ
ξυπνοῦσε καὶ τὴ ναρκωμένη διαρκὴ θέληση. Μονάχα ἔτσι τὸ
ἐνδιαφέρον του δὲ θὰ εἶτανε βραχύβιο.

Τὸν ἔβλεπα, ποὺ προσεχτικὰ μὲ ἄκουγε :

«Ὅσο γιὰ τὸν καθημερινὸ τύπο, τὴ φοβερὴ τούτη τω-

ροκαιρινή δύναμη, πού τόση επίδραση ἔχει στη ζωὴ ὄλων τῶν δυστυχισμένων, σήμερα, ἀνθρώπων, κάποτε θὰ χαλινωθεῖ. Ὁ τύπος ὁ σημερινὸς εἶναι αἰτία τῆς ἀποσύνθεσης τούτης. Κι' ἀπ' αὐτὸν πέρνουνε τὸ θρόσος οἱ διάφοροι ἔλεινοι τύποι, πού ρουφοῦνε τὸ αἷμα τῆς ἐλπίδας. Κάποτε θὰ παύσουνε καὶ οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ τοὺς «νέους» συγγραφεῖς καὶ καλλιτέχνες νὰ ψευτοζοῦνε, ἀπομυζῶντας μὲ ἄγαρμπα ἔργα, δολερὰ φερσίματα τὸν ἴδρωτα τοῦ αὔριο. Ἀλλοίμονό τους ὅταν ἀρχίσει τὸ βαρὺ καὶ δυνατὸ χέρι τῆς σλαβιάς νὰ βαράει γροθιές, νὰ γρομενίζει εἰδῶλα, νὰ σπέρνει ζωὴ . . . .

» Τότε θ' ἀρχίσει ἡ ζωὴ, πού θὰ περικλείνει μέσα της ὄλο διάθεση, κίνηση, παραγωγή, ἡσυχία, πρόοδο. Τὰ δυνατὰ μάτια δὲ θὰ τὰ πειράζει τὸ θάμβωμα. Τὰ μηνίγγια δὲ θὰ τὰ πασπαλίζει κανένας πόνος. Κανένα πῆθος δὲ θὰ μᾶς ρίχνει σὲ θηριώδικες στάσεις. Κυριολεκτικά: θ' ἀρχίσουμε νὰ ζοῦμε πραγματικά. Ὁ ἄνθρωπος, ὁ πρόδρομος αὐτὸς τῆς λευτεριάς, δὲ θὰ σέρνεται θυσία στὴν ὑλιστικὴ μηχανή. Δὲ θὰ ρίχνεται μέσα στὸ βοῦροκο τῆς διάλυσης. Δὲ θὰ χάνεται γιὰ νὰ ἱκανοποιεῖ, μόνο καὶ μόνο δέκα, εἴκοσι, ἑκατὸ ζωντανοθάφτες. Τὰ μαρτυρολόγια νὰ σταματήσουνε. Οἱ ὀρίζοντες φωτίζουν . . . .

» Μακρὰ λοιπὸν ἀπὸ κἀτι σὰν τὸν κύριο Βόλγα. Μακρὰ ἀπ' ὄλους αὐτούς, πού δημιουργήσανε περιουσίες ξετσιπῶντας καὶ αὐτὸ τὸ ἱερὸ θέατρο. Μακρὰ ἀπ' ὄλους τοὺς πατριδοκάπηλους πού φορέσανε ψηλὰ καπέλλα σκοτώνοντας στὰ διάφορα μέτωπα τὰ παιδιά τῶν ἄλλων. Μακρὰ κι' ἀπὸ τοὺς διάφορους ἐφημεριδάδες, πού χτίσανε ἐπαυλεις καὶ πῆραν καὶ γιὼτ δηλητηριάζοντας τὶς ψυχές τῶν ἀναγνωστῶν καὶ συνδρομητῶν τους.

» Βάλε τὰ χέρια σου στοὺς κροτάφους, συγκέντρωσε τὰ μυαλά σου σὲ τέλεια προσοχὴ.

» Εἶναι λίγοι, μετρημένοι ἐκεῖνοι πού αἰστάνονται τὸ φόβο τῆς τέχνης. Εὐκολομέτροτοι οἱ τεχνίτες, πού ἡ ἐργασία τους περνάει, πάντα, μέσα ἀπὸ τὸ «εἶναι» τους: τὴ γνώση καὶ τὴ σκέψη τους. Πού σκύβουνε πάνω στὸν ἀνθρώπινο πόνο. Γι' αὐτὸ καὶ ταράζεσαι ἀπὸ τὶς δημιουργικὲς δυνάμεις τοῦ ἔργου τους, πού σπάνουνε τὶς παραδόσεις δίνοντας καινούργιο νόημα. Καὶ οἱ δυνάμεις αὐτὲς εἶναι σταθερὰ ἐκφρασμένες κι' ὄχι ἀβέβαια θαμβές. Στὸ φέγγος τοῦ πνεύματος αὐτῶν, πού χάνονται, εἶναι πολλὲς λογαριασμες ἀξίες.

» Στὸς τωρινούς, ὅμως συγγραφεῖς, σπάνια νὰ διακρίνεις, κανένα πού νὰ μαλακώνει τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ. Οἱ περισσότεροὶ, μιὰ καὶ βρίσκουν ἀντίδραση στὴν κοινωνία, ἅμα γράφουνε νεότροπα ἔργα, δὲν ἀργοῦν νὰ γυρίσουν μὲ τὰ γούστα τῆς κοινωνίας. Οἱ ἄγνοι μὲ τοὺς διεφθαρμένους. Δὲ στέκονται ἄντρες στὸ σκαλοπάτι τῆς διδασχῆς. Σήμερα θὰ ἔχουν ἓνα ἀναγνώστη, αὔριο δέκα, στὸ μέλλον ἑκατό. Οἱ χιλιάδες θὰ πάνε μὲ τὸ μέρος ἐκείνων, πού στέκονται εὐλαβικά καὶ ἀκοῦνε τοὺς θαρραλέους ἄντρες. Κι' ἄς βρωμοῦν τώρα τὰ χνῶτα τους ἀπὸ τὴν κακοπέραση. Μά, εἶπαμε, οἱ ἄγνοι χάνονται μέσα στὸ συγχρονισμένο ἐπιθελισμό τῶν διεφθαρμένων. Ἔτσι αὐτοκαταδικάζονται γιὰ τὸ μέλλον.

» Ἀπὸ μέρους, πάλι, λίγων ἐργατῶν τοῦ λόγου, ὑπάρχει κάποιος ἀποστολικός, μποροῦμε νὰ τὸν ποῦμε, ζήλος, πού τοὺς πλησιάζει στὸν κύκλο τοῦ τέλειου. Ζήλος τόσο σοβαρὰ σπουδαῖος καὶ καλοζυγισμένος μὲ τὴ θεωρία τους. . . . Μ' ὅλα ταῦτα, δὲ μᾶς ἀφήνει καμμιά χάρη μὲ τὰ ψηλὰ πετάγματα καὶ τὶς πρωτόγονες ὁρμές.

» Ἄλλοι πάλι, περιπλανιοῦνται σὲ ἀνεξερευνήτα μέρη. Μὲ τὸ γούστο τῶν ριψοκίνδυνων ἐρευνητῶν, πού ὀλοένα ζη-

τούνε και νέες περιπέτειες. Περισσότερο να ποῦμε πὸς ὅλοι γίνονται, ὀριστικά. Ἐξὸν ἀπὸ πολὺ σπάνιες περιστάσεις.

• Ἐχομε καὶ τοὺς καθυστερημένους. Ἀσκοπα καὶ δλέθρια ξακολουθοῦνε νὰ κορτεζῶνουνε μὲ τὸ αἰσθηματικό. Λυώνουν ἀπὸ διαθέσεις ρομαντισμοῦ. Τρελλαίνονται σὲ ἱπποτισμούς, καταλήγουν σὲ ὀξεῖες νευρασθενεῖες μέσα στὸ φρενοκομεῖο.

• Καὶ γιὰ νὰ φύγουμε ἀπὸ τὸν καταστρεπτικὸ κύκλο τῆς ἀποσύνθεσης πρέπει νὰ στρέψουμε τὰ μάτια, νὰ κλείσουμε τὶς καρδιές, νὰ συμμαζέψουμε τὶς ψυχές. Τὰ βλέμματά μας, τὰ χτυποκάρδια μας, οἱ ἐλπίδες μας πρέπει νὰ συγκεντρωθοῦνε γιὰ τὴν ὑποδοχὴ τῆς ξαναγεννήτρας στιγμῆς. Πρέπει ν' ἀγκαλιάσουμε ὅλους ἐκείνους, ποὺ πετυχημένα διατυπώνουνε συνειδητὰ σὲ ἄρτιο λόγο, τὶς ἑναρθρες κραυγές τοῦ λαοῦ τους. Καὶ τῆς ἐποχῆς τους. Ἐκείνους, ποὺ συνθηματοποιοῦνε τὴ δυνατὴ συνείδηση τοῦ ἀπερίφραστου, χεμικαρώδικου, ἀσυγκράτητου ἑαυτοῦ τους.»

Νὰ καὶ πάλι ὁ κύριος Βόλγας, μὲ τὴ συχαμερὴ φυσιογνωμία του καὶ τὴν πιὸ συχαμερὴ ψυχὴ του. Τὸν ἔνωσα νὰ σουλτασαρίζει γύρω στὸν ἀντικρουνὸ μου. Σὰ νὰ προσπαθοῦσε νὰ βρεῖ μιὰ στιγμὴ, ποὺ νὰ τοῦ πῆ γιὰ τὴν τρικυμία τοῦ πόθου του. Καὶ ὁ φίλος μου σπρωχμένος ἀπὸ τραχεῖες ἀνησυχίες ἄλλαζε συχνὰ θέση, πάνω στὸ κἀθισμα. Εἴτανε πεσμένος σὲ καμμιὰ πολὺπλοκη, λαβυρινθώδικη φυλακὴ; Τὸ σύνολό του ἀπειθαρχοῦσε στὴν ἀδύνατη θέλησή του. Κάτι ἀναζητοῦσε, μέσα στὸ διανοητικὸ του ἄπειρο, μὲ τὰ μάτια χαλαρὰ κλειστά. Σὰ σὲ ἀκαθόριστο ὄνειρο, ἔβλεπε καὶ τὸν κύριο Βόλγα, ποὺ καιροφυλαχτοῦσε γιὰ νὰ πῆ τοῦ Ἄντοξά τὶς καμπύλες ἀντιρροήσεις του. Θὰ βιάδιζε σὲ μιὰ πολὺγραμμὴ εὐθεία. Ἴσως νὰ μὴν εἴτανε ὀμαλή. Μὰ τὰ ἀνεβοκατεβάσματά της θὰ δίνανε μιὰ ποικιλία. Σὰ νὰ καλλιεργοῦσε ἀδιάκοπα μιὰ προσοδοφόρα ἀδυναμία. Μιὰ

ἀναζήτηση ποὺ ἄλλαζε ὀριστικά τὴν κατάσταση. Καιροφυλαχτοῦσε ὁ κύριος Βόλγας. Μὰ ὅταν εἶδε κι' ἀποεῖδε, πὸς ἢ γρηγοράδα δὲ θὰ τοῦ ἔδινε τὸ ποδοῦμενο ἀποτέλεσμα, χαμήλωσε τὸ κεφάλι. Σὰ νὰ κρύφτηκε πίσω ἀπὸ τὸν ἀντικρουνὸ μου. Ἐ. Εἶχε δὰ τόσο μυαλὸ νὰ καταλάβει πὸς ἢ γρηγοράδα χρειάζεται μόνο ὅταν πρόκειται νὰ σκοτώσουμε μιὰ μῦγα.

Τότε μιὰ γαλήνη σκορπίστηκε μέσα στὴν ψυχὴ μου. Σὰ νὰ εἶμουνα ξαπλωμένος κάτω ἀπὸ τὸν ξάστερο οὐρανὸ, ἀγναντεύοντας τὸν ἐρχομὸ μιᾶς εἰρηνικῆς βραδυᾶς. Εἶμουνα μακριὰ ἀπὸ δισταγμούς, ἀπὸ μονομεριές, ἀπὸ πάθη. Ὅποτε, σὰν ἀπὸ πυροσκασμένη γῆς, πετάχτηκε μπρὸς μου ἓνα φεῖδι. Μιὰ τρομακτικὴ κρουάδα τάραξε τὸ κορμὶ μου. Καὶ μιὰ χλωμάδα ξαπλώθηκε πάνω στὴν πέτσα μου. Ὁ κύριος Βόλγας, κρυφὰ μετάδινε στὸν ἀντικρουνὸ μου τὸ ὀριστικὸ μικρόβιο τῆς καταστροφῆς. ὦ! ἂν δὲν τὸν ἐμπόδιζα, ἂν ὁ φίλος μου δὲν ἔφερνε τὴν παραμικρὴ ἀντίσταση σύντομα θὰ χανόταν ἀπὸ τὴν τρέλλα τῆς ἀσυλλογισιᾶς του. Καὶ εἶπε:

«Τὸ κάθε ἔργο τοῦ Βόλγα εἶναι ἀχρεῖο. Σὰν ἓνας ἀπλὸς παροξυσμὸς μόδας. Πνίγεται ἀπὸ χτυπητὲς δυσαρμονίες. Βουλιάζει μέσα στοὺς πηχτότερους βούρκους. Ναί, κι' αὐτὰ τὰ θεατρικά του ἔργα, ποὺ θὰ βραβευθοῦνε ἀπὸ τὴ Σουηδικὴ Ἀκαδημία εἶναι στοργυλές, ἄδειες, ἰριδόχρωμες σαπουνόφουσκες. Ἐπιτρέπεται νὰ μένεις σὰ μοῦμια μπρὸς σὶς τρομερὲς ἀνησυχίες τοῦ τόπου σου. Τοῦ τόπου σου, ποὺ ἔπεσε, σηκώθηκε, προσβλήθηκε, ἀντιστάθηκε, νίκησε, ἐρειπιῶστηκε, νικηθήκε. . . Τοῦ τόπου σου, ποὺ ἔπεσε κι' ἔσπασε τὰ μοῦτρα του. Τοῦ τόπου σου, ποὺ μαρτυροῦναι κάτω ἀπὸ τοὺς ἐπιβάτες του. . .

• Ἐνα ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Βόλγα, ἢ «Βαβυλωνία». Κι' αὐτὸ βοήθησε στὴν κατάρπωση τοῦ ἀνόητου (ὄχι «νοήμονος» τοῦτη τὴ φορὰ) κοινοῦ! Τὸ ἔργο αὐτό, πρόσφερε τεχνητοὺς

παράδεισους. Καὶ τὸ κοινὸ ἀπόλαψε, μοιραῖα, τὶς ὑποῦλες προσφορῆς. Ἀλλοίμονο. Οὔτε μιὰ πνευματικὴ κυψελίδα, ἀπὸ τὶς δεκαοκτὼ χιλιάδες ἑκατομμύρια, ποῦ ἔχουμε, δὲ θὰ λειτουργοῦσε, δὲ θὰ φούσκωνε ἀπὸ ἀναπνοή, ἂν οἱ θαυμασταί τῆς «Βαβυλωνίας» νοιώθανε τί τρομερὸ φαρμάκι τοὺς διαπεροῦσε τὰ πνευμόνια. Κι' ἀπόρησε ποῦ βρῆκε ὁ κύριος Βόλγας τόσο θάρρος, τόσο θράσος ν' ἀπλώσει σὲ τυπογραφικὰ στοιχεῖα ἀράδες μὲ τὶς τόσες ἐλαφρότητες καὶ κοπρολογίες ποῦ εἶχε ἡ «Βαβυλωνία». Μὰ δὲν ἀπόρησε, ποῦ βρεθῆκανε καὶ οἱ χιλιάδες χιλιάδων πρόθυμων θεατῶν . . .

» Τὸ ἀνόητο «νοῆμον» κοινὸ, μιὰ καὶ πῆρε εἶδηση, ποῦ βρισκότανε ἡ φθηνὴ τρυφή καὶ ἡ λαχταριστὴ ραθυμία, πῆγαινε νὰ τὶς ἀπολάβει. Πῆγε νὰ νανουριστεῖ ἀπὸ τοὺς τραχεῖς τόνους τῶν ὄργάνων, ποῦ φρενιασμένα τρεμοταράζανε τὶς ψυχές. Πῆγε ν' ἀποχαννωθεῖ ἀπὸ τὰ ἐκτυφλωτικὰ φῶτα τῶν προβολέων, ποῦ μοχτιασμένα ζουρλοσέφρνανε τὶς αἰσθήσεις. Πῆγε νὰ μεθύσει ἀπὸ μυρωδικὰ, ἀπὸ τραγούδια, ἀπὸ λουλούδια, ποῦ μὲ αὐτὰ σκεπάζανε εὐκολοπούλητα κορμιά, κανάλια σάπιων αἱμάτων, καρδιῆς ὑπονομισμένες. Τὸ φελλόμυαλο «νοῆμον» κοινὸ ἀτονοῦσε, ἀδυνατίζε, παράλυε. Σὰ νὰ πέφτει στὶς ἀγκυλιές τῆς ἐρωμένης καὶ γιὰ λίγες στιγμὲς ξεγνάει, ναρκώνεται. Νεκρoνασταίνεται γιὰ νὰ βρεθεῖ ἀνάμεσα σὲ τριβόλους καὶ παγίδες, σὲ τρυπες διαβόλων καὶ μάσκες θεῶν, σὲ ἐρμαφροδιτισμούς.

» AN, — καὶ τό ἂν νὰ γραφεῖ μὲ κεφαλαῖα —, AN τὸ ἴδιο αὐτὸ κοινὸ, δὲ σερβιριζόντανε ἀπὸ ἔργα πλημμυρισμένα μὲ ἐρεθιστικούς ὑπαινιγμούς, ἀκσθηθόριστα αἰσθήματα, λουκάνικες ἐκφράσεις, δὲ θὰ πῆγαινε στὸ θέατρο, εἴτε στὶς αἴθουσες φωτοφώνων;

» Ποῦ νὰ σταματήσουνε ὅμως οἱ συντελεστῆς τῆς πνευματικῆς κατάπτωσης τῆς χώρας καὶ τῆς ἀποχτήνωσης τῶν ἠθικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν αἰσθητηρίων; Ποῦ νὰ σταματήσουνε

τὸ πλουτοφόρο, μὰ ψυχοφθόρο κι' ἔκφυλο στενογραφικὸ τοὺς ἔργο; Δὲ θὰ μπορούσανε ἀλλοιῶς νὰ χρηματίσουνε. Νὰ ζοῦνε αἰώνια τεμπέλικα καλοπερνώντας, ξεδεύοντας σὲ μιὰ μέρα δλόκληρα μηνιάτικα ἐνὸς τραπεζιτικοῦ ὑπαλλήλου, νὰ ποῦμε. Εἴτε δλόκληρο χρονιάτικο ἐργάτη μὲ ἓνα τοῦρμo παιδιά. Δὲ θὰ μπορούσανε, ἀλλοιῶς, νὰ πληρώνουνε, μ' εὐχαρίστηση, ἑκατομμύρια κάθε χρόνο φόρους στὸ Ὑπουργεῖο τῶν Οἰκονομικῶν. Γιὰ νὰ ἰσοσκελωθεῖ ὁ περίφημος προῦπολογισμὸς τοῦ κράτους, ποῦ πάντα παρουσιάζει ἐλλείμματα. Ἔτσι, ὅλοι οἱ ζωντανοθάφτες βρίσκονται σὲ δουλειά, οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Θεοῦ, οἱ ἐχθροὶ τοῦ διαβόλου, οἱ ἀλτροῦστῆς πατριῶτες, οἱ ψηλοκαπέλλωτοι ὑπουργοί, οἱ φελλόμυαλοι συγγραφεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριτές, οἱ ἀχόρταγοι προμηθευτές, οἱ εὐθυμες μαγδαληνές, οἱ μεγάλες κυρίες τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀτιμίας, ὅλα αὐτὰ τὰ τρισκαταραμένα στοιχεῖα τῆς ἀποσύνθεσης. Βρίσκονται σὲ δουλειά καὶ φουσκώνουνε τὰ ἀσκιά τους. Φουσκώνουνε αὐτοὶ οἱ βιάτραχοι, ὅσπου γίνονται σὰ βουβάλια.

» Μὰ ὄχι. Νὰ μὴν τοὺς παρομοιάζουμε μὲ τὰ βουβάλια. Τὰ χοντροπέτσα αὐτὰ ζῶα εἶναι, τουλάχιστο, καὶ χρήσιμα καὶ παραγωγικά. Φουσκώνουνε, λοιπὸν σὰ λαστιγένια παιχνίδια γεμάτα ζεστὸ ἀέρα. Πῶς καταντήσανε. . . Χειρότεροι κι' ἀπὸ τοὺς Ἀβδηρίτες.

» Εἶναι καιρὸς πιά, ν' ἀρχίσει τὸ σταμάτημα τοῦ καταπιγμοῦ κάθε ἀνώτερης αἰσθητικῆς ἐκδήλωσης: Ὁ σπαραγμὸς κάθε ἀσκόπιμης ἐπιβολῆς. Πρέπει νὰ παύσει τὸ κατηφόρισμα πρὸς τὸν τελειωτικὸν ἐκφυλισμὸ καὶ τὴν ἐξοντωτικὴ πνευματικὴ κατάπτωση. Ὁ λαὸς δὲν κοροϊδέβεται, δὲν ξεγελεῖται ὅλες τὶς φορὲς. . . . »

Σικάγο.

M ΒΙΣΑΝΘΗΣ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Νὰ παίζουμε ὅλοι πρέπει ἓνα ρόλο
στὸ ἔργον ποὺ μᾶς μοίρασε ἡ Μοῖρα
καὶ πρέπει νὰ τὸν ποῦμε ἀδέρφια ὅλο
ντυμένοι ἄλλοι κουρέλια . . . ἄλλοι πορφύρα . . .

Ἄλλοι θρηνοῦν (τὸ θέλει πές, τὸ δράμα !)
ἄλλοι γελοῦν (δὲν παίζουν κωμωδία ;)
κι' ἄλλοι γελᾶνε καὶ θρηνοῦν ἀντάμα,
μ' αὐτὸ τὸ ἀνακάτεμα εἶναι ἀηδία.

Ἄλλοι ἀπαγγέλουν μὲ καμαρωτὸ κεφάλι,
ἄλλοι παίζουν κρυμμένοι στὰ κατώγια
νὰ μὴν τοὺς βλέπει ἀνθρώπου μάτι, κι' ἄλλοι
ψελίζουν ἀκατάληπτα, κι' ἄσκοπα λόγια . . .

Μὰ ὅλοι παίζουνε πάντα σπρωγμένοι
ἀπὸ ἀθώροτα δυὸ χέρια σιδερένια,
θαροῦν πὼς εἶναι ἐλεύτεροι μὰ θρονιασμένη
στὸν ὄμο τους, τοὺς διευθύνει ἡ Ἔννοια . . .

Καὶ σιγαλὰ στ' αὐτὶ τοὺς ψιθυρίζει,
«πρόσεξε, ὁ καιρὸς περνάει, στογάσου
ὁ Χάροντας τριγύρω σου θερίζει,
μιὰ μέρα θάβρεις θρίψαλα καὶ τὴ καρδιά σου! . . .»

Μὰ παίρνουν σύμμαχον τὴ Πείρα ποὺ ἀπὸ κάτου
τοὺς κάνει τὸν κορυφὸ ὑποβολέα
καὶ ψιθυρίζει τί νὰ ποῦνε τοῦ θανάτου
μὰ . . . φτάνει πάντα ἀργά, σὰν κλείσει πιά ἡ αὐλαία !

ΛΙΛΑ ΚΑΡΑΚΑΛΟΥ

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ

ΠΟΥ ΞΑΝΑΓΥΡΙΣΕ ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ

Στὴ ΜΑΓΙΑ ΔΡΟΣΟΥ

Φιλικὸ σαλόνι. Συντροφιά διαλεχτή.

Ὁ Δῆμος, ὁ θεατρικὸς συγγραφέας, ξακολούθησε νὰ μιλεῖ. Τὸ ἴδιο βράδυ ἀνεβάζονταν τὸ καινούργιο τοῦ δράμα. «Ἡ γυναίκα τοῦ δρόμου ποὺ ξαναγύρισε στὸ δρόμο».

— Ἡ ἡρωίδα μου, ἔλεγε, δὲν εἶναι κατασκευάσμα τῆς φαντασίας μου. Ἔζησα μαζί της. Γιὰ κάμποσο καιρὸ μοῦ χάρισε τὴν ἀγάπη της. Ἐπειτα, μ' ἄφησε κι' ἔφυγε. Δίχως νὰ μοῦ φανερώσει τίποτε. Δὲν κατόρθωσα νὰ μάθω τί ἀπέγεινε.

Στάθηκε λίγο. Ἐπειτα ξανάρχισε :

— Θᾶναι τώρα δυὸ χρόνια. Μιὰ νύχτα. Μὲ ξύπνησε ἓνα δυνατὸ χτύπημα στὴν πόρτα. Ἀνοιξα. Στὸ σκαλοπάτι στέκονταν μιὰ γυναίκα. Ἐκαμε μερικὰ βήματα. Κατόπι ἔκλεισε

Ἡ διαλεχτὴ μας καλλιτέχνηδα

ΕΛΕΝΑ ΧΑΛΚΟΥΣΗ

πίσω της τὴν πόρτα. Ρίχτηκε στὰ γόνατα. Μπροστά μου.
Καὶ κλαιάρικα :

— Σὰς παρακαλῶ, εἶπε, συμπαθᾶτε με . . . Ἦλθα νὰ
σὰς φανερώσω . . . Ξαίρω . . . Τέτοια ὥρα . . . Συγχωρᾶτε με . . .
Μὲ θυμᾶστε, δὲν εἶναι ;

Τὴ θυμόμουν ἀλήθεια. Πρὶν μερικὲς μέρες, ἓνα βράδυ,
γυρνώντας σπίτι, τὴν εἶχα συναντήσει στὴ γωνιά τοῦ δρό-
μου. Καὶ τὴν πῆρα μαζί μου. Στὸ δωμάτιο μου. Τὴν ἄλλη
μέρα, τὸ πρωῖ, σὰν ξύπνησα δὲν τὴν βρῆκα. Εἶχε σηκωθεί
νωρίς κι' ἔφυγε δίχως κρότο. Ὅμως γιατί ἐρχόταν τέτοια
ὥρα σήμερα ; Τὶ εἶχε νὰ μοῦ πεῖ ἄραγε ; Τὴν παρατηροῦσα
περίεργα. Τὰ μάτια της ἦταν ὀλάνοιχτα ἀπὸ τὸν τρόμο.
Εἶχε ἐπάνω της κάτι ποὺ σοῦκαμνε νὰ τὴ λυπηθεῖς. Ἄνε-
βήκαμε ἐπάνω. Μόλις μπήκαμε στὸ δωμάτιο με πλησίασε.
Ἔτρεμε. Ἴσως ἀπὸ τὸ κρύο. Ἴσως κι' ἀπὸ τὴν ταραχὴ.
Ἄνοιξε τὸ τσαντάκι της. Ἔβγαλε μιὰ καρφίτσα. Μαργαρι-
ταρένια. Ἦταν δική μου. Ἐνθύμιο τῆς μητέρας μου. Τὴν
εἶχα χαμένη ἀπὸ δυὸ-τρεῖς μέρες. Φανταζόμουν νὰ μ' ἔπεσε
στὸ δρόμο. Μοῦ τὴν ἄπλωσε καὶ μ' ἀναφυλλητὰ πρόσθεσε.

— Δὲ μπορῶ νὰ καταλάβω τί ἔπαθα τώρα τελευταῖα.
Πάσχω ἀπὸ ἓνα εἶδος μανίας κλοπῆς. Θέλω κάτι νὰ κλέψω
ἀπὸ κάθε καινούργιο ἄντρα ποὺ γνωρίζω. Κι' ἔπειτα, ἀφοῦ
τὸ πάρω μετανοῶνω. Μὰ στὰ χαμένα. Δὲ βαστῶ νὰ πᾶ νὰ
τοῦ τὸ ἐπιστρέψω. Ἀφήστε ποὺ ξεχνῶ κι' ὅλας ποιοῦ εἶναι
τὸ καθένα. Τὶς περασμένες, ὅταν ἦρθα ἐδῶ, βρῆκα τὴν
καρφίτσα αὐτὴ χάμω. Δὲν ἤξαιρα τί ἔκαμα καὶ τὴν ἔρριξα
στὴν τσάντα μου. Χθὲς πάλι, ἤμουν στὸ ξενοδοχεῖο μ' ἓναν
ἄντρα. Ξύπνησα ὅταν ἀκόμα κοιμότεν αὐτός. Ντυνόμουνα.
Πάνω στὸ τραπέζι στεκόταν ἓνα χρυσὸ ρολόγι. Τὸ ρολό-
γι του. Πῆρα κι' ἐκεῖνο κι' ἔφυγα . . . Ὡ ! . . . Γλυτώ-
στε μου . . . Δὲν καταλαβαίνω γιατί τῶκαμα αὐτό . . . Δὲ
νοιώθω τί με σκούντησε στὴν πράξη μου τούτη ! . . .

Θέλω τώρα να επιστρέψω και το ρολόγι εκείνο. Όμως σε ποιόν; Πώς; . . . Δήμο, σε παρακαλώ, μη μ' αφήνεις, γλύτωσε με! . . .

— Να σε γλυτώσω; Από τί; απάντησα.

— Με κυνηγούν. Σάν βγώ έξω τώρα, θα με πιάσουν. Περνούσα πρό δλίγου μπρός απ' ένα ζαχαροπλαστείο. Από μέσα κάποιος φώναζε: «Νά, αυτή είναι!» Κι' άρχισαν να τρέχουν πίσω μου. Έτρεχα εγώ μπρός. Και κείνοι μ' ακολουθούσαν. Κατά τύχη μπήκα στο δρόμο αυτό. Τότε θυμήθηκα εσάς. Κρύφθηκα στα σκοτεινά σε μιιά κόχη. Κι' έπειτα ήλθα εδώ.

— Καλά, και τί ζητάς τώρα από μένα; ρώτησα.

— Αφησέ με να μείνω εδώ ως το πρωί. Να κοιμηθώ. Πάνω στον καναπέ. Κι' αύριο, νωρίς, φεύγω.

Δέν ήξαιρα τί έπρεπε να κάμω. Ταλαντευόμουν. Να τη διώξω έπρεπε; Ή να την κρατήσω; Την κοιτάζα με προσοχή. Είχε άκουμπισμένο το κεφάλι στο τραπέζι κι' έκλαιε. Τη λυπήθηκα και δέχτηκα να μείνει στο δωμάτιό μου.

Την άλλη μέρα ξύπνησα νωρίς. Ή ξένη γυναίκα κοιμόταν ακόμα στον καναπέ. Την παρατηρούσα με μίσος. Και λύπη μαζί. Ντύθηκα βιαστικά. Πήρα το ρολόγι που μου έδωσε κι' έφυγα.

Γυρνώντας το βράδυ σπίτι, συλλογίζόμουνα τη γυναίκα. Θάταν άστείο αν φεύγοντας κουβάλησε κάτι μαζί της, πάλε. Σάν μπήκα όμως μέσα τη βοήθα έκεϊ. Στεκόταν μπρός στο παράθυρο. Όρθια. Φαίνεται να μη μ' άρεσε αυτό. Γιατί τ' αντίληφθηκε στο πρόσωπό μου. Και δικαιολογήθηκε.

— Σας περίμενα. Έν τώ μεταξύ σιγούρισα λίγο την κάμαρη. Έπλυνα τα μαντύλια σας. Για να περάσει ή ώρα.

Θέλησα έπειτα να πλένω και τα πουκάμισά σας. Μα στη γαζιέρα δέν είχε πετρέλαιο. . .

Κοίταξα γύρω μου. Πραγματικά, το δωμάτιο είχε ώμορφάινει. Κάθε κόχη του μύριζε γυναίκειο χέρι.

Τη ρώτησα τί έφαγε το μεσημέρι. Δέν απάντησε. Κατάλαβα πως είχε μένει νηστικά. Δέν ήπαρχε τίποτε στο σπίτι. Με πείραζε αυτό. Βγήκα έξω. Φρόντισα να βρω κάτι. Για να φάγει. Έπέστρεψα γλήγορα. Της έδωσα ό,τι είχα φωνήσει. Κάθησε στο τραπέζι κι' έτρωγε. Κι' εγώ γυρνούσα νευρικά μέσ' στην κάμαρη. Πέρασαν έτσι δέκα λεπτά. Κι' οί δυό δέ μιλούσαμε. Σάν τέλειωσε σηκώθηκε. Διόρθωσε τα μαλλιά της μπρός στον καθρέφτη. Φόρεσε το καπέλλο της. Έβαλε λίγη πούντρα στο πρόσωπο. Πήρε τη τσάντα της στη μασάλη. Με πλησίασε. Απλωσε το χέρι της. Ήθελε ίσως να μ' ευχαριστήσει. Όμως ήταν πολύ λυπημένη. Δέν μπόρεσε να βγάλει λέξη. Προχώρησε προς την πόρτα. Κι' ενώ έτοιμαζόταν να την άνοιξει, χύθηκε σ' ένα βαθύ κλάμμα. Ήμουν πολύ συγκινημένος. Στεκόμουν όρθιος και δέν έβρισκα τί να πώ.

Με μιās, ή ξένη μου στράφηκε. Ρίχθηκε στα πόδια μου. Και μ' αναφυλλητά:

— Μη με διώχνεις, παρακάλεσε. Αφησέ με κι' αυτή τη νύχτα να μένω εδώ. Δέ θα σ' άνησυχίσω καθόλου. . . Σε παρακαλώ. . . Άλλη μιιά νύχτα να μένω κοντά σου. Δέν έχω ζήσει καμμιάν ευτυχισμένη μέρα στη ζωή μου. . . Αφησέ με. . . Τί γίνεται; . . . Γιατί δέ μιλάς; . . .

Δοκίμασα να τη σηκώσω. Μα είχε σφιγμένα τα γόνατά μου. Τη λυπόμουνα. Όμως, τί μπορούσα να κάμω; Κάθησα. Τη σήκωσα σιγά-σιγά από τα χέρια. Και χαϊδεύοντας τα μαλλιά της:

— Πώς σε λένε; ρώτησα.

— Κίτσα.

— "Ακούσε, Κίτσα. Όλα διορθώνονται στον κόσμο αυτό. Κάθε πράγμα περνά. Ξεχνιέται . . . Στο δρόμο αυτό που πήρες, κάθε βήμα σου σ' οδηγεί περισσότερο στην άθλιότητα. Στη δυστυχία. Αυτό το αντιλήφθηκες και σύ. Και μισείς τη ζωή που κάνεις. Τò καταλαβαίνω. Όμως μὴν ἀπελπίζεσαι. Όλα στον κόσμο αυτό έχουν κάποιο τέλος. Έχουν τὸ γραφτό τους. Κι' ἐσύ, θὰ ὑποκύψεις σ' αὐτό. Γιατί, καὶ σένανε, σὰν ὄλους τοὺς ἀνθρώπους, κάτι σ' ἔχει ὀρίσει ἡ μοίρα. Δὲ μπορεῖς νὰ τ' ἀποφύγεις. Πήγαινε τώρα νὰ κοιμηθεῖς. Νὰ ἡσυχάσεις. Ὁ ὕπνος μοιάζει πολὺ μὲ τὸ θάνατο. Σοῦ κἀμνει καὶ ξεχνᾶς γιὰ λίγο τὶς πίκρες σου. Πήγαινε . . .

Ἐκείνη ὅμως ξακολοιθοῦσε νὰ κλαίει. Μ' ἀναφυλλητά. Ἐναγασθήκα νὰ σωπάσω. Κάτι ἔνοιωθα νὰ μὲ τυραννᾶ μέσα μου. Λὲς κι' ἕνα χέρι ἔσφιγγε τὸ λαιμό μου. Κοίταξα μὲ λύπη τὸ σκυμμένο στὰ γόνατά μου κεφάλι της. Δὲν κρατήθηκα. Ἐσκυψα σιγὰ καὶ φίλησα τὰ σγουρὰ μαλλιά της. . . Κι' ἔτσι, δὲν μπόρεσα πιά νὰ τὴ διώξω. Οὔτε τὴ νύχτα ἐκείνη. Οὔτε τὶς ἀγύλουθες . . .

Πέρασαν μερικὰ χρόνια.

Όμως μὲ τὸ πέρασμά τους γίνηκαν τόσες ἀλλαγές! . . . Ἐνα χρόνο ἀκριβῶς ὕστερα ἀπὸ τὴ νύχτα που χτύπησε τὴν πόρτα μου ἡ Κίτσα, γίνηκε δεχτὸ τὸ πρῶτο μου ἔργο. Κι' ἀνεβάστηκε. Καὶ σημείωσε πέννες. Ἐπὸ τότε, δὲ γνώρισα παρὰ μόνο ἐπιτυχίες. Καὶ δόξα.

Βγήκα ἀπὸ τὴν ἐρημευίδα που ἐργαζόμουνα. Κι' ἐβγάλα δική μου. Ἐγραψα ἀρκετὰ θεατρικὰ ἔργα που γνώρισαν ὅλα τὴν ἐπιτυχία. Ἐλλάξα κατοικία. Ἐπίασα μεγαλύτερη. Ὁμορφότερη. Καὶ κάθε βράδυ, σὰν γυροῦσα σπίτι, γιόρταζα τὶς ἐπιτυχίες μου μὲ τὴν Κίτσα. Τὴ γυναίκα τοῦ δρό-

μου. Κι' αὐτὴ φαινόταν χαρούμενη. Κι' εὐτυχισμένη. Ὅσο μάλιστα ἔνοιωθε πὸς τὴν ἐχτιμοῦσα. Καὶ τῆς χάριζα τὴν ἀγάπη μου. Ὁλάκερη.

Όμως, ἔπειτα ὅλα ἄλλαξαν μὲ μιᾶς. Μιὰ μέρα ὁ διευθυντὴς τοῦ «Ἀτελιέ» ἀποτάθηκε σὲ μένα. Μὲ παρακάλεσε νὰ τοῦ δώσω τὸ πρῶτο ἔργο που θ' ἄγραφα. Θ' ἀφηφοῦσε κάθε θυσία. Ἐπειτα, κι' ἐγὼ ἤθελα τὸ καινούργιο μου αὐτὸ ἔργο νάταν ἀνώτερο ἀπὸ τὰ προηγούμενα. Ἦθελα νὰ κἀμω μιὰν καινοτομία στὴ σκηνὴ μας. Νὰ βρῶ ἕνα θέμα μὲ καινούργιους ὀρίζοντες. Δοκίμασα πολλές φορὲς νὰ γράφω. Πάντα ὅμως ἀφῆνα στὴ μέση. Δὲ μᾶρτζαν. Βρισκόμουν σὲ πολλὴ δύσκολη θέση. Μιὰ βραδυά, σὰν γύρισα σπίτι, δὲ βρήκα τὴν Κίτσα ἐκεῖ. Εἶχε φύγει. Ἐφήνωντάς μου κι' ἕνα γράμμα. Τὸ ἔχω ἐπάνω μου. Νὰ τί μοῖγραφε: «Δίχως νὰ προσκληθῶ ἦλθα μιὰ νύχτα σπίτι σου. Καὶ τώρα, φεύγω πρὶν διωχθῶ. Ἐμάθα τὴν πραγματικότητα. Δὲν εἶν' ἀνάγκη νὰ μοῦ κριβεις πιά τίποτε. Ὅμως, μὴ φαντασθεῖς πᾶσι πὸς ἔπασα νὰ σ' ἀγαπῶ. Κάθε ἄλλο. Δὲ θέλω νὰ χαλάσω τὴν ἡσυχία σου. Νὰ γενῶ ἐμπόδιο στὴν εὐτυχία σου. Φεύγω. Ἡ γυναίκα τοῦ δρόμου ξαναγεννᾶ σὸ δρόμο. Καὶ μὴ σταναχωρεθεῖς καθόλου γιὰ μένα. Μὴ φοβᾶσαι. Δὲ θὰ μὲ ξαναδεις πιά ποτές. . . »

Κι' ἀλήθεια, δὲν τὴν εἶδα πιά ποτές ἀπὸ τότε. Καὶ μοῦζινε τόσο κόπο αὐτό! . . . Τόσο κόπο! . . . Γιατί κι' ἐγὼ τὴν ἀγαποῦσα. Δίχως νὰ τὸ καταλαβαίνω. Ἐγαποῦμε πολλές φορὲς ἕνα πρόσωπο, κάποιο πρᾶγμα, δίχως νὰ τὸ νοιώθουμε. Ποῦ μὸλις τὸ χάσουμε ἀντιλαμβανόμαστε τὴν ἐπιρροή του ἐπάνω μας. . . Ναι. . . Μ' ἄφησε δίχως αἰτία. Ὡς τώρα ἀκόμα δὲ μπόρεσα νὰ καταλάβω γιατί. . .

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἀκούσθηκε ἕξω θόρυβος. Δυὸ ἀστρινόμοι ὀδηγοῦσαν σὸ τμήμα μιὰ γυναίκα. Μιὰ γυναίκα τοῦ δρόμου. Τὴν εἶχαν βρεῖ ἐκεῖ μεθυσμένη. Μισοπεθαμμένη.

Ὁ Δῆμος δὲν ἔδωσε σημασία σ' αὐτό. Οὔτε κι' οἱ ἄλλοι. Ξακολούθησαν νὰ μιλοῦν. Νὰ συζητοῦν γιὰ τὴ βραδυνὴ προεμέρα.

Σὲ λίγο σηκώθηκαν νὰ φύγουν. Εἶχε περάσει ἀρχετὰ ἡ ὥρα. Ἐπρεπε νὰ προφτάσουν καὶ στὸ θέατρο. Νὰ δοῦν τὸ ἔργο ποὺ ἐνέπνευσε μιὰ γυναίκα τοῦ δρόμου ποὺ ξαναγύρισε στὸ δρόμο.

* * *

Σὰν τὴ βρήκαν μεθυσμένη στὸ δρόμο, τὴν κουβιάησαν στὸ τιμῆμα. Κι' ἀπὸ κεῖ στὸ νοσοκομεῖο. Στ' ἀφροδίσια. Θάταν περασμένα μεσάνυχτα. Ὁ ἐσωτερικὸς γιατρὸς εἶχε γυρίσει ἀπὸ τὸ θέατρο. Καὶ διηγότανε στὶς νοσοκόμες τὸ ἔργο. Καὶ τὸ τί γίνηκε αἰτία στὸ συγγραφεῖα του νὰ τὸ γράφει. Γιατί τῷξαιρε αὐτό. Τῷξε ἀκούσει τὸ ἴδιο ἀπόγευμα ἀπὸ τὸν ἴδιο. Σ' ἓνα φιλικὸ σπίτι. Τέλειωσε ἔτσι:

— Ἐκεῖνη, ποιὸς ξαίρει γιὰ ποιὰν αἰτία, τὸν ἄφησε κι' ἔφυγε. Αὐτὸ τὸν πείραξε πολὺ. Καὶ γιὰ θύμησή της ἔγραψε τὸ κομμάτι αὐτό. Ποῦ τόσο ἄρεσε σήμερα. Ἴσως ἂν δὲν ἔφευγε ἡ γυναίκα ἐκεῖνη, νὰ μὴ μπορούσε νὰ τὸ γράφει. Τί ξαίρετε; Τὸ μυαλὸ τοῦ ἀνθρώπου πολλές φορὲς εἶναι περίεργο.

— Ὅπως καὶ νᾶναι ὅμως, φέρθηκε πολὺ χυδαῖα, εἶπε μιὰ ἀπ' αὐτὲς ποὺ τὸν ἀκούγαν. Μιὰ νοσοκόμα. Ποῦξε παρατήσει καὶ κείνη τὸν ἄντρα της κι' ἔφυγε μ' ἓνα φίλο της. Δὲν ἔπρεπε νὰ φερθεῖ ἔτσι.

Ἡ Κίτσα ἦταν κοντά τους. Περίμενε νὰ τὴν ἐξετάσουν. Κι' ἄκουε. Τσιμουδιά δὲν ἔβγαζε. Μὰ δὲ βάσταξε στὸ τέλος. Ὅταν ἄκουσε νὰ τὴ οἴχουν τ' ἄδικο δὲν κράτησε τὸν ἑαυτό της. Ξεχόθηγε σ' ἀγαπῆλητά.

— Ὅχι. Ὅχι, φώναζε. Δὲν ἔχετε δίκιο. Δὲν τὸν ἄφησε νὰ φύγει ἡ γυναίκα αὐτὴ τὸν Δῆμο. Ὅχι. Ψέμματα σᾶς

εἶπε. Ἐκεῖνος τὴν ἔδωξε. Ναι. Ἐκεῖνος τὴν ἀνάγκασε νὰ φύγει. . .

Καὶ ξανάρχισε τοὺς λυγμούς. Ὁ γιατρὸς κι' οἱ νοσοκόμες δὲν ἀπόρησαν καθόλου. Φαντάσθηκαν πὸς βρίσκονταν μπρὸς σὲ καιμιὰ τρελλή. Τρελλὴ ἀπὸ τὴ σύφιλη. Τέτοιες ἀφθονοῦσαν τὸν τελευταῖο καιρὸ. Καὶ σίγουρα θὰ χαμογέλασαν. Γιατί αὐτὴ τ' ἀντιλήφθηκε. Καὶ ξανάρχισε πῶ ἦσεν.

— Χαμογελάτε. Θὰ νομίζετε ἴσως πὸς βρίσκεστε ἀντίχου σὲ καιμιὰ τρελλή. Ἐχετε δίκιο. Δὲν εἶναι μόνο ἀπὸ ἀρρώστειες ποὺ τρελλαίνεται ὁ ἄνθρωπος. Ὅχι. Καὶ τὰ βάσανα τὸν τρελλαίνουν. Κι' ἡ δυστυχία. Κι' ἡ ἀθλιότητα. Ἀκόμα κι' ἡ ἀδικία. . .

Τὸ Δῆμο, ἀλήθεια, τὸν γνώρισα ὅπως σᾶς εἶπε κι' ὁ ἴδιος. Πῆγά σπῆτι του δίκως νὰ προσκαλεσθῶ. Μὰ μὲ κράτησε ἐκεῖνος. Ἐνῶ μπορούσε νὰ μὲ διώξει. Ζήσαμε κάμποσο καιρὸ μαζύ. Στὸ σπίτι ἐκεῖνο μὲ τὸν ἐρχομὸ μου, μπῆκε κι' ἡ τύχη. Ὅσα ἔργα ἔγραψε παίχθηκαν. Κι' ἐπέτυχαν. Κι' ὁ ἴδιος κέρδισε λεφτά. Πρῶτα κανεῖς διευθυντὴς δὲ δεχόταν τὰ ἔργα του. Τώρα τοῦ τὰ ζητοῦν. Μὲ χύλιες δυὸ θυσίες. Ὅμως, καλὰ λένε πὸς σ' ὅποιο σπίτι μπεῖ ἡ ἐπιτυχία φεύγει ἡ εὐτυχία. . . Ἀπὸ τὴ μέρα ποὺ ἀνεβάστηκε τὸ πρῶτο του ἔργο, ἄρχισε νὰ μὲ παραμελεῖ. Δὲ μὲ λογαριάζε καθόλου. Λὲς καὶ δὲ βρισκόμουν σπίτι. Λὲς καὶ δὲν ἦμιον ἐγὼ ἐκεῖνη ποὺ τοῦδαινα δύναμη νὰ γράφει τὰ κομμάτια του. Τὰ τόσο ζωντανά. Ποῦ ἄρεζαν στὸν κόσμο. Γυροῦσε ἀργὰ τὰ βράδια. . . Μ' ἄφηνε πολλές φορὲς κι' ἔφευγε δίκως νὰ μὲ λέγει λέξη. Αὐτὸ μ' ἔζαμανε τόσο κακό. . . Γιατί καταλάβαινα πὸς εἶχε κάποιαν ἐρωμένη. Ποῦ γιὰ χάρη της παροῦσε ἐμένα. . . Δὲ θυμᾶμαι μέρα νὰ μ' ἔχει πάρει κάποιον μαζύ του. Δὲ μὲ καταδεχότανε. Ἡμουνα, βλέπετε, μιὰ γυναίκα τοῦ δρόμου. Μὲ κρατοῦσε σπῆτι του μονάχα γιατί μὲ λυπότανε. Ἐνῶ ἐγὼ τὸν ἀγαποῦσα. Τὸν λάτρευα. . .

“Ομως πάλε δὲν μπορούσα νὰ ὑποφέρω τὴν ὑποψία μονάχα πὼς χάριζε τὴ καρδιά του σ’ ἄλλη γυναίκα. Δὲν ἤθελα τὰ δίκαιά μου νὰ τὰ χαίροταν ἄλλη. “Α! . . . Αὐτὸ δὲν τῶθελα καθόλου . . .

Ἦταν τὸν καιρὸ πῶγραφε ἓνα δράμα γιὰ τὸ «Ἀτελιέ». Τοῦ τῶχε ζητήσῃ ὁ διευθυντῆς του. Μιὰ μέρα, ἐνῶ ἐργαζόταν εἶχε ἀντίκρου του τὸ ρολόγι. Καὶ κάθε λίγο τὸ συμβουλευόταν. Κατάλαβα ὅτι θὰ πηγαινε πάλε κάπου. Καὶ φρόντιζε νὰ μὴν ἀργήσῃ. Δὲ συγκρατήθηκα. Τὸν ρώτησα.

— “Όταν γράφεις, γιατί ἔχεις τὸ ρολόγι ἀντίκρου σου; Πρόκειται νὰ φύγεις πάλε;

— Ναί, ἀπάντησε ξεοῶ.

— Καλά. Ποῦ θὰ καταλήξῃ αὐτὸ ἔτσι, εἶπα. Κάθε βράδυ θὰ μ’ ἀφήνεις μονάχη στὸ σπίτι;

— Εἶναι μερικὰ μέρη ποὺ πρέπει νὰ πηγαίνω μονάχος, πρόσθεσε. Καὶ νὰ σοῦ πῶ; Δὲν ἔχω διάθεση νὰ μ’ ἀναγκοῦν κάθε μέρα . . . Δὲ μπορῶ νὰ καταστρέψω τὸ μέλλον μου γιὰ σένα . . .

Ράγισε ἡ καρδιά μου στὰ λόγια αὐτά. Κι’ ἄρχισα νὰ σκέφτομαι. Πικρὰ-πικρὰ. Καὶ μουρμουρίζα:

— Τὸ μέλλον σου . . . Ναί, πρέπει νὰ σκέφτεσαι τὸ μέλλον σου. Ἐγὼ πάντα τὸ φοβόμουν αὐτό. Πάντα σκεφτόμουν τὴν τύχη μου. Καὶ δὲν εἶχα ἄδικο. Σήμερα παραμελιέμαι. Αὔριο . . . Ποιὸς ξαίρει τί θὰ γείνω . . . Πρῶτα πόσο μ’ ἀγαποῦσες . . . Δὲ θὰ ξεχάσω ποτέ τις εὐτυχημένες ἐκεῖνες μέρες . . . Σὲ σένανε ἡ δόξα ἔπνιξε τὴν ἀγάπη. Ζητᾶς τώρα εὐκαιρία νὰ μὲ ξεφορτωθεῖς . . . Κατάντησα πιά ἓνα περιττὸ βάρος γιὰ σένα . . . Εἶμαι μιὰ δυστυχημένη γυναίκα ἐγώ . . . Μπορεῖς ὁπότε θέλεις νὰ μὲ πετάξεις κάπου. Σὰν ἓνα παλιὸ κουρέλι . . . Οἱ παλιῆς εὐτυχημένες μέρες! . . . Δὲ θὰ τις ξεχάσω ποτέ! . . . Πέρασαν σὰν ὄνειρο ἐκεῖνες . . . Πᾶνε . . .

Δὲ μ’ ἀπάντησε. Μᾶζεψε ἀδιάφορα τὰ χαρτιά του. Ντύθηκε. Χτενίστηκε. Κι’ ἔφυγε. Λίγος νὰ μοῦ πεῖ λέξη.

Ἔμεινα γιὰ κάμποσα λεπτὰ ἀκίνητη στὴ θέση μου. Καὶ συλλογιζόμουν. Τὴν τύχη μου τὴν ἄτυχη . . . Μὲ μιᾶς, τὸ μάτι μου ἔπεσε στὸ σακάκι του. Φεύγωντας εἶχε λησμονήσει νὰ πάρει τὰ χαρτιά του. Σηκώθηκα. Σκάλιξα τίς τσέπες του. Βοήκα ἓνα γράμμα. Καὶ τὸ διάβασα. Νά το. Τῶχο φυλαγμένο στὸν κόρφο μου. Εἶναι ἀπὸ μιὰ γυναίκα. Αὐτὴν ποὺ μοῦ τὸν πῆρε. Νὰ τί τοῦγραφε: «Στάθηκες πολὺ εὐγενικὸς μαζί μου φανερόντωνάς μου ὄλα. Σὲ συγχωρῶ μ’ ὅλη μου τὴν καρδιά. Γιατί σ’ ἀγαπῶ τόσο, ἀγαπημένε μου . . . Μονάχα, τέλειωνε πρὶν πάρει εἶδηση ὁ μπαμπάς. Θὰ γκρεμιστοῦν τότες τὰ χρυσὰ παλάτια ποὺ χτίσαμε σὲς καρδιές μας . . . Ξεφορτώσου τὴν μιὰ ὥρα ἀρχίτερα. »

Τᾶχα μάθει πιά ὄλα. Γι’ αὐτὸ φρόντιζε νὰ μὲ παραμελεῖ τὸν τελευταῖο αὐτὸ καιρὸ. . . Γι’ αὐτὸ μὲ μιλοῦσε κάθε λίγο γιὰ τὸ μέλλον του. . . Ἔπρεπε νὰ τῶχα καταλάβει. Φυσικά. Δὲ μπορούσε βέβαια νὰ μὲ πάρει γυναίκα του. Θὰ μὲ πετοῦσε μιὰ μέρα στὸ δρόμο. Μὲ τὰ χυδαιότερα λόγια. “Α! . . . Δὲ θὰ βαστοῦσα ποτέ σ’ αὐτό. Δὲ θᾶθελα ποτὲ νὰ σταθῶ μάρτυρας μιᾶς τέτοιας σκηνῆς. Θᾶφεργα μόνη μου. Πρὶν τὸν ἀναγκάσω νὰ προσφέρει τὰ βαρεῖά λόγια. Τὰ λόγια τοῦ διωγμοῦ . . .

Κι’ ἔφυγα. Ἐφυγα, ἀφοῦ τὸν ἄφησα ἓνα γράμμα . . .

Σὰν βρέθηκα στὸ δρόμο, ἀνατριχίασα στὴ σκέψη ποὺ θὰ ξαναόχιζα τὴν παλιὰ ζωὴ μου. Μοῦ φαινόταν τόσο δύσκολο αὐτό. Τόσο δύσκολο! . . . Προτιμοῦσα τὸ θάνατο. Μὰ πάλε ἡ ζωὴ εἶναι γλυκειά. Δὲ σοῦ κάνει δύναμη νὰ τὴν χωρισθεῖς. Μ’ ὄλες τῆς τίς δυστυχίες. Καὶ τίς ἀθλιότητες.

Περπατοῦσα χωρὶς κατεύθυνση. Σκεφτόμουν τὸ Δῆμο. Φυσικά ἐκεῖνος μόλις θὰ πῆρε τὸ γράμμα μου θὰ χάριξε. Τοῦφευγε ἓνα βάρος. “Ομως δὲ μπορούσε καὶ νὰ μὴ λυπη-

θεϊ γι' αὐτό. Ἴσως σὰν ἔμεινε μόνος, νὰ στριφογύρισε μὲς στὸ δωμάτιο. Νὰ ζήτησε κάτι ποὺ νὰ μὲ θυμίζει. Ἴσως νὰ φίλησε κι' ὅλας τὰ μέρη π' ἀκούμπησαν τὰ χέρια μου. Γιατί, κι' αὐτός, εἶν' ἀλήθεια, μ' ἀγαποῦσε. Ὅμως τὴ δόξα πιότερο ἀπὸ μένανε.

Ἐφθασα ἔτσι στοὺς παληούς μου τόπους. Δίχως νὰ τ' ἀντιληφθῶ.

Μπῆκα σ' ἓνα ἐλαφρὸ κέντρο. Βοῆκα ἐκεῖ τοὺς παληούς μου φίλους. Κι' εἶπια μαζί τους. Εἶπια. Ὡς ὅτου δὲν ἤξερα πιά τι ἔλεγα καὶ τι ἔκαμνα. . . Τὴ νύχτα ἐκείνη πλάγιασα μ' ἓναν ἀπ' αὐτούς. . . Τὸ ἴδιο καὶ τὴν ἄλλη. Καὶ τὴν ἀκόλουθη. Καὶ τὴν κατοπινή. Εἶχα ξαναρχίσει πιά τὴν παλιὰ ζωὴ μου. Ἡ γυναῖκα τοῦ δρόμου εἶχε ξαναγυρῶσει στὸ δρόμο.

Κύλισε κάμποσος καιρός. Ἐγώ, γιὰ νὰ ξεχνῶ τις πίκρες μου — λένε πὼς τὸ πιετὸ σοῦ κάμνει καὶ ξεχνᾶς — ἔπεινα κάθε μέρα. Εἶχα συνηθίσει ὅλα τὰ εἶδη. Ραζὶ. Ρετσίνα. Βερμούτ. Λικιέρ. Μορφίνη. Καὶ στὸ τέλος. . . κοκαΐνη. Ἐτσι μπορούσα νὰ ξεχνῶ τὸ Δῆμο.

Μὰ σήμερα τ' ἀπόγευμα περνοῦσα ἀπ' ἓνα σπίτι. Ἄπ' τ' ἀνοιχτὸ παράθυρο μοῦ φάνηκε ν' ἄκουσα τὴ φωνὴ του. Στάθηκα. Κι' ἄκουσα. Πραγματικά ἦταν ἐκεῖνος ποὺ μιλοῦσε. Ξεχώρισα καθαρὰ τι ἔλεγε. Συζητοῦσε γιὰ τὸ τελευταῖο του δράμα. Γι' αὐτὸ ποὺ παίχθηκε σήμερα. Ποῦ εἶδατε. Κι' ἀρέσατε.

Ἀκούμπησα στὸν τοίχο τ' ἀντικρυνοῦ σπιτιοῦ κι' ἄκουα. Εἶμουν βυθισμένη στὶς γλυκὲς θύμησές μου. . . Τότες, πέρασαν δυὸ μεθυσμένοι. Μὲ εἶδαν. Ὁ ἓνας πλησίασε. Θέλησε νὰ μὲ πάρει μαζί του. Ἀρνήθηκα. Δὲν ἤθελα νὰ χάσω τὴν ἀπόλαυση ποὺ μοῦ χάριζε ἡ φωνὴ του. Τὴ σκληρὴ ἀπόλαυση. Καὶ τὴν ἡδονικὴ μαζί. Μὲ κατάφερε τότε ἓνα

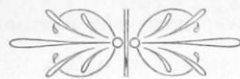
δυνατὸ χτύπημα. Φαίνεται νάπεσα. Γιατί εἶμαι πληγωμένη στὸ κεφάλι. . . Παρακάτω δὲ θυμᾶμαι τὶ γίνηκε. . .

Σὰν ἦρθα στὸν ἑαυτὸ μου, βρισκόμουν στὸ τμήμα. . . Ὅμως πόσο μετανοιῶνω ποὺ μὲ τὸ χτύπημα ἐκεῖνο δὲν πέθανα. Ἄχ! . . . Ναί, γιατί νὰ μὴ χτυπήσω πιὸ γερὰ σὲ καμμιά πέτρα. Καὶ νὰ χαθῶ γιὰ πάντα. Ἀκούοντας τὴ φωνὴ ποὺ τόσο ἀγάπησα στὸν κόσμο! . . . Ναί. . . Γιατί. . .

Ξανάρχηφε νὰ κλαίει. Οἱ νοσοκόμες δὲν μπόρεσαν νὰ κρατήσουν τὴ συγκίνησή τους. Τὸ ἴδιο κι' ὁ γιατρός. Μὰ δὲν ἤθελε νὰ φανεῖ. Κινδύνευε ἡ ἀξιοπρέπειά του. Νὰ συγκινηθεῖ ἀπὸ τὰ λόγια μιᾶς γυναίκας τοῦ δρόμου. . .

Βιαστικά τὴ σήκωσε. Τὴν ἔξετασε. Κι' ἔδωσε ἓναν ἀριθμὸ στὶς νοσοκόμες. Κι' ἐκείνες τὴν πήραν καὶ βγήκαν ἔξω. Κι' ὁ ἴδιος πῆγε νὰ κοιμηθεῖ. Ἦταν προχωρημένη ἡ ὥρα. . .

A. N. ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ

ΒΡΑΔΙ

Βράδι ἱερό, σιγαλινὰ στὶς στέγες κατεβαίνεις τῆς πολιτείας τῆς μικρῆς μὲ τοὺς στενοὺς τοὺς δρόμους, σβήνεις τὸ φῶς, τὴν κούραση ἀποπαίρνεις, κι' ἀλαφραίνεις τῶν ἐργατῶν τὴν ὄψη εὐτύς, ποὺ βάραινε στοὺς ὤμους.

Κάτ' ἀπ' τὶς στέγες τῶν φτωχῶν σπιτιῶν φέρνεις γαλήνη, — ὅμοια στὸν κάμπο, ὅταν τ' ἀγέρι πῶπνεε πιά ἡσυχάσει, — κι' ἀπλώνεις μέσ' στὸ σπιτικὸ χάρα καὶ καλωσύνη βράδι ἱερό, σιγαλινὰ ποὺ ἀπλώθηκες στὴν πλάση.

ΚΩΣΤΑΣ ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΟΡΕΥΤΡΙΑ ΤΗΣ ΝΥΧΤΑΣ

Τοῦ δειλινοῦ προχωρημένη ὥρα.
Μιά λίμνη· στή μέση μιὰ βαρκούλα,
ποῦ προχωρεῖ στολισμένη με βιολέττες.
Καί μέσα ἡ χορεύτρια τῆς Νύχτας
χορεύει. Τὰ μαλλιά της ἔχουν γίνει
ἀπὸ τὶς βραδινὲς σκιὲς τῶν δέντρων·
στὰ μάτια της μέσα ἔχει μείνει
τῶν περασμένων φθινόπωρων ἡ θλίψη
σκορπισμένη στὸ βαθύ τους μπλὲ μυστήριο.
Τὸ κορμί της ἀερένιο εἶνε πλασμένο
ἀπὸ σύννεφα μόλις πικνωμένα,
ποῦ τὰ φωτίζει μιὰ ἥρεμη σελήνη.
Καὶ τὸ πέπλο της ἀνοίγεται, τρεμίζει,
καὶ κυλοῦν οἱ νεφελοειδεῖς καὶ τ' ἄστρα,
καὶ τὰ μελλούμενα, μ' ἐλπίδες φοβισμένες·
καὶ παγερὴ ἀπλώνεται ἡ Νύχτα.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΟΥΡΕΛΟΣ

ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

Η ΚΟΝΔΥΛΕΝΙΑ

Ήτανε ἐπαναστάτισσα ἡ Κονδυλένια, ὅσο κι' ἂν τὴν
ἔπερνε κανεὶς γι' ἀδύνατο πλάσμα, μόλις τὴν ἀντίκρουζε ἔτσι
γλωμῆ καὶ μικροκαμωμένη.

Γέννημα τῆς Ἀνατολῆς ποῦ κατέβηκε στὸ νησί μας μαζί
μὲ τὴ δυστυχισμένη μάνα της, γιὰτὶ ὁ πατέρας της καὶ τὰ
δύο τῆς ἀδελφία μείνανε μέσα.

Ἡ τραγικὴ ἱστορία τῆς κάθε προσφυγικῆς οἰκογένειας.

Τὴ γνώρισα στὸ σχολεῖο τῶν κοριτσιῶν ποῦ μετατέθηκα
τὴ δευτέρα χρονιά. Δὲν ἦτανε μαθήτριά μου γιὰτὶ ἐγὼ κρά-
ταγα τὶς μικρὲς τάξεις καὶ κείνη ἦτανε στὴν Ε', μὰ παρέ-
διδά καὶ στὴν τάξη της μάθημα κι' ἔτσι μπόρεσα νὰ τὴν
παρακολουθήσω καλύτερα, γιὰτὶ μοῦκανε ἐντύπωση ἀπὸ τὴν
πρῶτη στιγμὴ.

— Πώς σὲ λένε παιδί μου; τὴ ρώτησα, ὅταν πέρνοντας γραμμὴ τὰ θρανία, ἔφτασα στὴ σειρὰ της. Καὶ κείνη μὲ ὕφος σοβαρὸ καὶ τολμηρὸ, — Κονδυλένια, μού λέει. — Κι' ἡ φωνὴ της ἀντίχρησε σὰν καμπάνα καὶ γέμισε τὴν τάξη.

— Κι' εἶσαι ἀπὸ δῶ;

Εἶδα μιὰ στιγμή νὰ θολώνουν τὰ μάτια της, μὰ συγκρατώντας τὴ συγκίνησή της — "Ὁχι, ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ, ψιθύρισε κάνοντας μιὰ κίνησι μὲ τὸ χέρι της γιὰ νὰ μού δείξει τὴ διεύθυνσι.

Πολλὲς φορὲς κατόπι, τότε πού γνωρίστηκα μὲ τὸ δυστυχισμένο αὐτὸ παιδί, ἀντελήφθηκα πὼς τὸ δειλινό, ὅταν σκόλαγαν τὰ παιδάκια, ἐκείνη δὲν πήγαινε ἴσια στὸ σπίτι της. Μὲ τὰ βιβλία κάτω ἀπὸ τὴ μασχάλη, τυλιγμένη μ' ἓνα σκοῦρο μαντῆλι καὶ μὲ τὰ ξυλοπάπουτσα στὰ πόδια πού σὲ ξεκούφαιναν ὅταν περπάταγε, ἔπερνε τὸ δρόμο γιὰ τὸ περιγυάλι.

Εἶναι τόσο κοντὰ ἡ Ἀνατολὴ μὲ τὸ νησί μᾶς, πού ὅταν εἶναι καλοκαιριὰ διακρίνεις καὶ τὰ σπίτια ἀκόμα.

Τὴν ἔβλεπα νὰ στέκεται ὄρες ἐκεῖ μέσα μὲ τὸ πρόσωπο γυρισμένο κατὰ τὰ βουνὰ τῆς πατρίδας της, κι' ἐνῶ τὰ ποδαράκια της βρέχονταν ἀπὸ τὰ κύματα καὶ λίγο λίγο βυθιζότανε στὴν παχειὰ ἄμμο, κείνη ἔμενε ἐκεῖ μὲ τὸ πρόσωπο πάντα γυρισμένο κατὰ τὴ θάλασσα καὶ μὲ τὴν ἀζινησίαι μαρμάρου.

"Ἦτανε ἀπὸ τὶς ἐξυπνότερες μαθήτριες καὶ θὰ γινότανε ἴσως μιὰ μέρα κάτι ἐξαιρετικό, ἂν ὁ πανάγαθος θεὸς ἄπλωνε λιγάκι τὸ χέρι του νὰ τὴ βοηθήσει.

Παράξενος τύπος ὡς τόσο. Κανέναν ἐνθουσιασμό δὲν εἶχε σὰν παιδάκι πού ἦτανε. Τὶς συμμαθήτριές της καὶ τὶς δασκάλες της τὶς ἀγαποῦσε μὲ τὸ δικό της ψυχρὸ καὶ μετρημένο τρόπο. Κακὴ δὲν ἦτανε. "Ὁχι. Κι' ὅμως πολλὲς φορὲς ἐνοιώσα νὰ περνᾶ ἀπὸ τὰ μάτια της κάτι δυνατώτερο ἀπ'

τὸ μῖσος, ὅταν ἔβλεπε νᾶρχεται ἡ ὑπηρετορία γιὰ τὰ συνοδεύει τὴν τάδε μαθήτρια ἐπειδὴ ἔξω ἔβροχε.

Συμμαζεότανε τότε πιὸ πολὺ μέσα στὴ μαντῆλα της καὶ μὲ τὰ βιβλία κάτω ἀπὸ τὴ μασχάλη, περνοῦσε ἀθόρυβα μπροστὰ ἀπὸ τὶς συμμαθήτριές της. Κι' ὅταν τύχαινε νὰ τὴ φωνάξῃ καμμιά γιὰ νὰ μοιραστοῦνε τὴν ὀμπρέλα, τὴν ἔβλεπε νὰ σηκώνει τὸ κεφάλι. «ἔχω τὴ μαντῆλα μου», φώναζε κι' ἔλεγες πὼς γινότανε ψηλότερη, ἔτσι πού πηδοῦσε τὰ χαντάκια.

Ποτὲ δὲ δέχτηκε οὔτε μιὰ συνδρομὴ ἀπὸ τὸ ταμεῖο πού συντηροῦσαν οἱ εὔπορες. Τῆς φαινόταν σὰν μιὰ ἐλεημοσύνη ἀπὸ τὶς δυνατὲς ποῦχανε τὶς ὑπηρετορίες γιὰ νὰ τὶς συνοδεύουν ὅταν ἔβροχε καὶ πού φοροῦσαν βαρεῖα γουναρικά τὸ χειμῶνα καὶ πού μισοῦσε ὑποσυνείδητα.

Κι' ὅμως δὲν ἦτανε κακὸ τὸ παιδί αὐτὸ μὲ τὴ παράξενη ψυχὴ. Ἦτανε μονάχα ἀπέραντα δυστυχισμένο κι' ἡ λαχτάρα λίγης εὐτυχίας πού μάταια ζητοῦσε, τὴν ἔκανε σκληρὴ.

"Ἦτανε ἀλήθεια πὼς κάποτε δὲ μπορούσα νὰ νοιώσω τὴ ψυχροσύνη αὐτοῦ τοῦ παιδιοῦ. Μὰ κατάφερα νὰ συνδεθῶ μαζί του καὶ νὰ μὲ βλέπει πιὸ πολὺ σὰν φιληνάδα παρὰ σὰ δασκάλα.

Κι' ἔτσι, ἓνα δειλινό, μὲ τὴ πρόφαση πὼς εἶχα ἀνάγκη νὰ περάσω ἀπ' τὸ ἀερογιάλι κάναμε παρῖα. Καὶ τὸ παιδί αὐτὸ πού ἦτανε τόσο κλεισμένο στὸν ἑαυτό του, γιὰ πρώτη φορὰ ἀνοίχτηκε καὶ μίλησε μὲ θέρμη. Κοιτάζοντας τὰ βουνὰ τῆς πατρίδας της, ἄρχισε νὰ μού διηγεῖται γιὰ τὸν τόπο της, γιὰ τὸ σπιτάκι της μὲ τὴν αὐλὴ τὴ γεμάτη λουλούδια καὶ τὸ πηγίδι στὴ μέση, γιὰ κείνους πού ἄφισαν, γιὰ τὴ μητέρα της, πού ξενοπλένει, γιὰ τὴ τωρινὴ τους κατάντια.

"Ἐνα πρωῖνὸ μόλις ἤρθανε 5—6 παιδιὰ, γιατί ἔξω χαλοῦσε ὁ κόσμος ἀπ' τὴ βροχὴ καὶ γὼ χαιροῦμουνα πού ἀνάμεσα σ' αὐτὰ δὲ διάκρινα τὴν Κονδυλένια.

Δὲν εἶχε ὁμως περάσει ἡ δεύτερη ὥρα καὶ νά, τὴ βλέπω νά πηδᾷ τὰ χαντάκια, τυλιγμένη καλὰ στὴ μαντήλα τῆς ποὺ ἔσταζε ἀπ' τὴ βροχὴ καὶ κυλοῦσε ἐπάνω τῆς.

Τὴν ἄλλη μέρα, καὶ τὴν ἄλλη καὶ τὴν ἄλλη δὲν ξαναφάνηκε ἡ Κονδυλένια. — «Τὴν κράτησε ἡ μάνα τῆς, μὴ ἔπαινε τὰ παιδάκια, ἦτανε ἄρρωστη αὐτὲς τὶς μέρες, μὰ τώρα εἶναι καλὰ, δὲ θὰ ξανάρθει ὁμως στὸ σχολεῖδ' γιατί τώρα φτώχαιναν πιὸ πολὺ.»

Πέρασαν μῆνες. Ἦρθε ἡ ἀνοιξὴ καὶ γὼ περπατώντας μιὰ μέρα στὸν παραλιακὸ δρόμο, ἄκουσα μιὰ φωνὴ δυνατὴ ποὺ γέμιζε τὸν ἀέρα — «Ξύλα καλὰ, ξηρὰ ξύλα!»

Γύρισα τὸ κεφάλι μου. Εἶδα ἓνα κοριτσάκι νᾶρχεται ἀπὸ τὰ χωράφια, μὲ μιὰ μαντήλα στὸ κεφάλι ποὺ σκίαζε τὰ μάτια καὶ μ' ἓνα βαρὺ δεμάτι ξύλα στὴν πλάτη. Πλησίασα. Στὸ κακομοιριασμένο αὐτὸ πλᾶσμα, γνώρισα τὴν ἐπαναστάτισσα Κονδυλένια. Ἔκανε νά μὴ μὲ γνωρίσει, μὰ ἀσυνείδητα ἦρθε κοντά μου. Κάναμε δυὸ βήματα ἀμίλητες κατὰ τὸ ἀκρογιάλι. Μὲ μιὰ κίνησι κουρασμένη, ἀκούμπησε τὰ ξύλα στὸ πεζούλι κι' ἀπὸ συνήθεια γύρισε τὰ μάτια κατὰ τὰ βουνὰ τῆς πατρίδας τῆς. Ὁρες στάθηκε ἔτσι ἀκίνητη κι' ὅταν ξαναγύρισε πρὸς ἐμένα, τὴν εἶδα βουτυγμένη σὰ δάκρυα καὶ σὰ μάτια τῆς ζωγραφισμένη τὴ φρίκη γιὰ τὴν τωρινὴ τῆς ταπείνωση.

Δὲν τῆς μίλησα κι' οὔτε κι' ἐκεῖνη μοῦ εἶπε λέξι. Ἦτανε μιὰ ἄφωνη συνεννόηση.

Ἡ φωνὴ τῆς σὲ λίγο ἀκούγόταν ἀπὸ μακρὸνὰ σὰ ραγισμένη νά γεμίξῃ τὸν ἀέρα.

— «Ξύλα καλὰ, ξηρὰ ξύλα!»

— Κι' ἔτσι σκυφτὴ, μὲ τὸ δεμάτι τὰ ξύλα στὴν πλάτη ποὺ σκέπαζε τὸ μικροκαμωμένο σωματάκι τῆς κι' ἄλλο δὲν ἄφινε νά φαίνεται παρὰ τὰ γυμνὰ σκονισμένα πόδια τῆς, ἐμοῖαζε περισσότερο μὲ ζῶο ποὺ σερνότανε.

ΕΛΕΝΗ ΣΑΡΑΝΤΑΚΟΥ

Τὰ μονοπάτια τῆς δόξας δὲν ὀδηγοῦν παρὰ στὸν τάφο.

REMORDS POSTHUME

BAUDELAIRE

Όταν και σὺ θὰ κοιμηθῆς ὃ θνελόδικη ὁμορφιά,
στὸ βάθος τάφου σκοτεινοῦ ἀπὸνα μάρμαρο σκληρό,
κι' ὅταν δὲ θάχῃς γιὰ σκεπή, καὶ γιὰ κρεββίτι σου στερονὸ
παρὰ μιὰ τρύπα σκοτεινὴ, μιὰ κάσσα μὲ σκληρὰ καρφιά.

Όταν ἡ πέτρα θ' ἀκουμπᾷ στὰ τρυφερά σου τὰ νεφρά,
στὸ παγωμένο στήθος σου τ' ἀτέλειωτα νεκρό,
καὶ θὰ ἐμποδίζει τῆς καρδιάς τὸν ὕστατο παλμὸ
καὶ θὰ κρατᾷ τὰ πόδια σου πὺν τρέχαν ἑλαφρά.

Ὁ τάφος τοῦ ἀπέραντου ὀνείρου μου ὁ ἐχτελεστής
(γιατὶ ὁ τάφος πάντοτε νοιώθη ὅτι λέγει ὁ Ποιητῆς)
τίς νύχτες τίς ἀτέλειωτες πὺν ξαγρουπνᾶς θὰ σκύψη

καὶ θὰ σοῦ πῆ: «τὶ σ' ὠφελεῖ ἑταῖρα πονεμένη
νά μὴ γνωρίσης κείνο πὺν θρηνοῦν οἱ πεθαμένοι;»
—Καὶ τὸ σκουλίκι θὰ τρυπᾷ τὴ σάρκα σου σὰν τύψη.
(Μετάφραση)

ΛΙΛΑ ΚΑΡΑΚΑΛΟΥ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΑΣΣΟΣ

Ο ΠΡΩΤΟΠΟΡΟΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΣ

Στις Ἡν. Πολιτείες τῆς Ἀμερικῆς μὲ τὰ ἑκατὸν εἴκοσι ἑκατομμύρια πληθυσμό τους, στὴ Νέα Ὑόρκη μὲ τὶς τέσσερις ἑκατομμύρια ψυχές της, ζεῖ κι' ἐργάζεται ἓνας ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ Φανάρι τῆς Πόλης: ὁ Γιάννης Βάσσος. Δευτερότοκος γυιὸς τοῦ καθηγητῆ Ἀπόστολου Βασσακόπουλου, πὺν δίδαξε στὴ Μαράσειο, μετὰ τὴν ἀνακωχὴ ξεκίνησε πρὸς νέους ὀρίζοντες. Περιπέτειες, περιπλανήσεις, ὑπομονή, ἐπιμονή, πείνα, θριάμβος: τὸ χρονικὸ διάστημα πὺν πέρασε ἀπὸ τὸν ὄγνωστος Βάσσος ἔφτασε, στὰ 1918, στὴ γνωστὴ ἀμερικάνικη μητρόπολη. Καὶ σήμερα, ἀπὸ τοὺς αὐστηρότερος

κριτικοὺς τῆς παγκόσμιας τέχνης, ὁ Κωνσταντινουπολίτης αὐτὸς θεωρεῖται ὁ ἀντάξιος ἰδρυτῆς τῆς ψυχαναλυτικῆς ζωγραφικῆς σχολῆς. Ὁ πρωτοπόρος αὐτὸς Ἕλληνας, πὺν ὁ ὑποφαινόμενος τὸν παρακολούθησε ἀπὸ τὰ πρῶτα πρῶτα σχέδιά του καὶ τὸν ἐνθάρρυνε κατὰ τὶς πρῶτες ἀτυχίες του, εἶναι σήμερα ὁ καλλιτέχνης τῆς ἐποχῆς μας: πῆρε τὸ σφυγμὸ τῶν χρόνων μας καὶ τὸν ἔβαλε σὲ εἰκόνα. Ἐνῶ δὲν παραμελεῖ τὴν ἐξωτερικὴ, τὴ συνειδητὴ νὰ ποῦμε φόρμα, δίνει ὅλο τὸ βάρος τῆς διάθεσής του στὴν ψυχόφραση, τὴν ὑποσυνείδητη φόρμα. Μᾶς κάνει νὰ βλέπομε, ὅ,τι ἀπλᾶ φανταζόμαστε πὺς ὑπάρχει. Τὸ πάθος, ἡ ἀγωνία, ὁ παροξυσμός, ἡ ὠμότητα, τὸ ὄνειρο, ἡ τρέλλα, ὁ παροντισμός, ἡ γοητεία, ἡ ἐγκληματικότητα, ὁ σαδισμός, ἡ παραδοξότητα, ὁ ἐκφυλισμός, τὸ γέλιο, ὁ σαρκασμός, ἡ ἀπόγνωση, ὁ θρηῆνος, ὅλοι αὐτοί, καὶ ἄλλοι ἀκόμα, ψυχικοὶ πανικοὶ εἶναι πολὺπλοκες πηγές τῆς ἀστείρευτης τέχνης του. Λιγολογίς, ὁ δημιουργὸς αὐτὸς μᾶς παρουσιάζει φωτεινὰ τὸ σκοτεινὸ ἔσωτερικὸ κόσμο τῆς ἀνθρωπότητας. Κατεβάζει σὲ ἐπίπεδα «ἄξίες». Σηκώνει σὲ ἑβδομοὺς οὐρανοὺς «ἀσημότητες». Μὰ τὸ κάθε ταπεινὸ καὶ καταφρονημένο τὸ προσέχει, τὸ πέρνει συμπαθητικά, συνεργάζεται μαζί του. Καὶ ἀφοῦ ὕστερα ἀπὸ ἐπίπονη μελέτη τὸ κατατοπίζει, μᾶς τὸ παρουσιάζει στὴ θέση πὺν θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι.

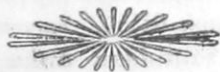
Στὴ φετεινὴ «Φιλολογικὴ Πρωτοχρονιά», δίνουμε μερικὰ δείγματα τῆς ἐργασίας τοῦ σπουδαίου αὐτοῦ ζωγράφου, μὲ τὴν ἀπόλυτη συγκατάθεσή του. «Ἡ ἐντελὴς μοντέρνα ἐργασία του», καθὼς γράφηκε ἄλλοῦ, «πρωτότυπη καὶ ἐξαιρετικὰ προσωπικὴ τὸν κατατάσσει ἀνάμεσα στοὺς καλλιτέρες συγχρόνους του ζωγράφους». Εἰκονογράφησε τὰ περίφημα καὶ μεταφυσικὰ ἔργα τοῦ Γουάιλντ, «Σαλώμη», «Μπαλλάντα τῆς φυλακῆς», «Τὸ σπῆτι τῆς πόρνης». Ἐπίσης, τὶς πρωτότυπες πρόζες τῆς γυναίκας του Ρουθ Βάσσου

«Ultimo» και τὸ ἀριστουργηματικὸ «Contempo». Ἐφέτος μᾶς ἔδωσε δυὸ νέα εἰκονογραφημένα βιβλία: τὴ «Phobia» δηλαδή 21 ψυχικὲς ἐκφράσεις φόβου καὶ τὸ «Elegy» τοῦ Ἄγγλου ποιητῆ Gray, πὺν τὸ ἀφιερώνει στὸν Ποιητὴ Παλαμᾶ, «τὴ νεώτερη ἐνσάρκωση τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος». Ἔτσι ὁ κοσμοξακουσμένος αὐτὸς συντοπίτης μας, δίνει συχνὰ ἀδιάσειστες ἀποδείξεις γιὰ τὸ πηγαῖα πρωτότυπο καὶ καταπληκτικὰ θαυμαστὸ τάλαντό του. Ἄρχισε σὰν ἕνας Στεντᾶλ τοῦ κραγιονιοῦ καὶ ἐξελίχθηκε σὲ Ντοστογιέβσκη.

Ὁ κάθε ποιητὴς σφιχτοδένει τὴν ἔμπνευσή του σὲ στίχο. Ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος μὲ τὴν πρόζα του ἔρχεται σ' ἐπαφή μὴ τοὺς ὁμοειδέατες του. Ὁ Βάσσο, σὰν τοὺς ἄλλους ζωγράφους, δὲν ἀπλώνει μονάχα τὴν ψυχὴ του σὲ εἰκόνα. Μὴ ἐκδηλώνει καὶ τὴ μεταρσίωσή του, παρουσιάζει καὶ τὴ σοφία του, ἀφήνει καὶ τὸ ἀποτελεσματικὸ του κήρυγμα. Καὶ κάτω ἀπὸ τίς προσεχτικὲς γραμμές, γύρω στὶς θαυμάσιες καμπύλες, βαθειὰ μέσα στὶς στοχαστικὲς ἐκφράσεις, εἶτε ὄζω ἀπὸ τὴ συνολικὴ γενικότητα κυριαρχεῖ ἡ φωνὴ ἢ μεντόρεια. Ἡ φωνὴ τοῦ πρωτοπόρου τεχνίτη, πὺν αἰστάνεται καὶ περισσότερο συλλαβαίνει τὴ σημασία τοῦ ἀνθρώπινου πόνου. Τοῦ πόνου πὺν εἶναι καὶ κήρυκας του.

Ἄμερική, 1931.

M. ΒΙΣΑΝΘΗΣ

“ΧΑΙΡΕ ΑΓΝΕΙΑΣ ΘΗΣΑΥΡΙΣΜΑ!”

Ἡ Βασιλεύουσα πανηγύριζε.

Ὁ Χαλίφης τοῦ Βαγδατιοῦ Μουταβακέλ, ζητῶντας τὴν φιλία τῶν Ρωμαίων, ἔστειλε τὸν ἐμίρη Ἄμπδὲλ-Μελέκ τὸν ἀδελφό του, στὴν αὐγούστα Θεοδώρα πὺν ἀντιπροσώπευε στὸν θρόνο τὸν πορφυρογέννητο γιὸ της Μιχαὴλ τὸν δεσπότη.

Τ' ἀραβικὰ καράβια, ὕστερα ἀπὸ ἕνα πολυήμερο ταξεῖδι, πλέανε τώρα στὰ γαλιανὰ νερὰ τῆς Προποντίδας.

Ὁ φιλόχριστος λαὸς ἀνεβασμένος στοὺς πύργους καὶ στὶς ἐπάξεις τῶν παραθαλασσίων τειχῶν, ἔβλεπε μὲ χαρὰ τοὺς ἀσπροφορεμένους Σαρακηνοὺς νᾶρχουνται ὄχι πιά σὰν ἐχθροὶ μὰ σὰν φίλοι καὶ μ' ἐνθουσιασμό τοὺς ἐπευφημοῦσε.

— Πολλὰ τὰ ἔτη τοῦ Χαλιφᾶ!

— Ὁ Θεὸς καλῶς ἤνεγκέ σε...

— Κύριε, εἰρήνην τῇ οἰκουμένῃ!...

Τὴν ἴδια μέρα ὁ Ἄμπδὲλ-Μελὲκ πῆγε νὰ χαιρετήσῃ τὴν γαληνοτάτη Αὐγούστα. Ἦταν ὁμορφος ὁ ἀδελφὸς τοῦ χαλίφη. Εἶχε γεννηθεῖ στὰ πλούσια χαρέμια τῶν σαραγιῶν τοῦ Βαγδατιοῦ, ἀπὸ μιὰ πεντάμορφη ἀρχοντοπούλα τοῦ Βυζαντίου, ποῦχε πέσει λάφυρο στὸν πατέρα του ὅταν αὐτὸς κυρίευε πόλεις καὶ φρούρια τῶν Ρωμαίων, στὰ βάρη τῆς Ἀνατολῆς.

Μὲ χάρη περπατοῦσε ὁ Ἄμπδὲλ-Μελὲκ μαζὺ μὲ τοὺς ἀκολούθους του.

Σχολάριοι καὶ κανδιδάτοι μὲ σκουτιάρια, μὲ λόγγες καὶ λάβαρα τὸν συνοδεύανε καθὼς περνοῦσε τὶς αἴθουσες τοῦ παλατιοῦ ποῦ ἐλαμπαν ἀπὸ κάθε εἶδους πολύτιμο στολίδι. Ὅλοι μιλούσανε γιὰ τὸ παράστημα καὶ τὴν λεβεντιὰ τοῦ νεαροῦ ἐμίρη.

Φοροῦσε κάτασπρο λινὸ χιτῶνα καὶ εἶχε σφιγμένη τὴν μέση μὲ χρυσὴ ζώνη ὅπου λαμποκοποῦσανε πολύχρωμα πετραδία.

Ὁ ἀδελφὸς τοῦ μεγάλου ἐξουσιαστῆ τῶν Μουσουλμημιτῶν δὲν ἄργησε νὰ γείνει τὸ εἶδωλο τοῦ θαυμασμοῦ κάθε ἀρχοντοπούλας.

Μυστικούς στεναγμούς καὶ κρυφὰ ματιὰς τραβοῦσε ἀπὸ παντοῦ ἡ ὁμορφιά του.

Ἡ βασίλισσα τὸν περιέμενε καθισμένη σ' ὀλόχρυσο θρόνο.

Βουτυγμένη στὸ χρυσάφι καὶ στολισμένη μὲ σειρὲς μαργαριταῶν ποῦ κατέβαιναν ἀπ' τὸ ἱερὸ στέμμα πλαισιώνοντας τὸμορφο πρόσωπό της, βαστοῦσε ἐπιδειχτικὰ τὸ χρυσὸ σκήπτρο τῶν ἰσαποστόλων.

Γύρω της, ὄρθιοι μὲ σταυρωμένα χέρια, οἱ πρὸ ξακουσμένοι ἀρχόντες τῆς βασιλείας περιέμεναν ἀκίνητοι. Οἱ σάσσεις τοὺς μαρτυροῦσανε τὴν ὑποταγὴ καὶ τὴν ἀφοσίωσή τους στὸ ἅγιο πρόσωπο τῆς θεοπροβλήτης Θεοδώρας.

Ὁ Ἄμπδὲλ-Μελὲκ καὶ οἱ σύντροφοί του προσυνήσανε μὲ σεβασμὸ τὴν Αὐγούστα.

Ὁ ἐμίρης τῆς πρόσφερε τὰ πλούσια δῶρα τοῦ ἀδελφοῦ του, μαργαριτάρια, μυρωδικὰ, λεπτοδουλεμένα μεταξωτὰ καὶ χίλια δυὸ ἄλλα πράγματα τῆς Ἀνατολῆς.

Μερικὲς τυπικὲς φράσεις ἀνταλλαχτήκανε.

Ἡ Θεοδώρα μ' ἓνα χαμόγελο ἔδωσε σ' ὅλους νὰ καταλάβουνε τὴν ἱκανοποίησή της.

Ὁ Ἄμπδὲλ-Μελὲκ δὲν δίστασε νὰ τὴν πλησιάσει καὶ νὰ φιλήσει τὸ κοντυλένιο βασιλικὸ τῆς χέρι.

Ἡ ἐπίσημη ἀκρόαση εἶχε τελειώσει.

Οἱ πρεσβευτὲς τοῦ χαλίφη ξαναπροσκυνήσανε τὴ βασίλισσα λυγίζοντας ταπεινὰ τὰ κορμιά τους.

Σὲ λίγο μάθανε, πὼς σύμφωνα μὲ τὴν σεβαστὴ ἐπιθυμία της ὁ ἀναπαυόνταν στὸ παλάτι τοῦ Βρυά, χτισμένο πάνω στὸ σχέδιο τῶν σαραγιῶν τοῦ Βαγδατιοῦ. Οἱ Σαρακηνοὶ ξαναμπαίνοντας στὰ καράβια τοὺς ξεκίνησαν γιὰ τ' ἀντικρυνὰ ἀκρογιαλίας τῆς Βιθυνίας.

Ἐκεῖ ὁ Ἄμπδὲλ-Μελὲκ πρωτοεἶδε τὴν πεντάμορφη Θέλλα.

Οἱ ματιὰς τοῦ ἐμίρη καὶ τῆς πορφυρογέννητης κόρης ἐκεῖ συναντηθῆκανε ἀδελφώνοντας σὲ λίγο τὶς καρδιές τους.

Ἡ κόρη τοῦ Θεοφίλου ποῦ εἶχε πάρει τὸ βασιλικὸ ἀξίωμα ὅταν ζοῦσε ὁ πατέρας της, περνοῦσε τώρα τὶς μέρες της ἀπομονωμένη στὸ ἱερὸ παλάτι τοῦ Βρυά.

Ἡ μητέρα της, σκληρόκαρδη καθὼς ἦταν καὶ φίλαρχη, τῆς εἶχε ἀφαιρέσει κάθε λείψανο τῆς παλιᾶς της δύναμης.

Σκλάβος τῆς ξεπεσμένης βασιλοπούλας ὁ ὁμορφος Σαρακηνὸς τόλμησε μιὰ μέρα νὰ τὴν πλησιάσει καὶ νὰ τῆς φανερώσει τὸν πόνο του, τὴν βαθεῖά του ἀγάπη.

Κανένας δὲν τοὺς ἔβλεπε μέσα στὴν μοναξιά τοῦ ἀπέ-

ραντου ἀναχτορικοῦ κήπου μὲ τ' ἀμέτρητα δένδρα, μέσα στην ἀγκαλιὰ τοῦ λουλουδέσιου κόσμου.

Ἐκεῖ ἀνοίξανε τὶς καρδιές τους.

Ὁ Ἀμπδὲλ-Μελὲκ μιλοῦσε καλὰ τὴ γλῶσσα τῶν Ρωμαίων ἢ φωνὴ του, θρηνηρὴ καὶ σβυσμένη, προδίδνε τὴ φλόγα τοῦ πόθου του. Ἡ Θέκλα τὸν ἄκουε μὲ τὸ χαμόγελο σὰ χεῖλη, κλείνοντας τὰ μάτια, σὰν νὰ ἐπικοινωνοῦσε ἔτσι καλλίτερα μὲ τ' ὄνειρεμένο παραδεισιακὸ βασίλειο ποὺ ἀνοιγόταν μπροστά της. Ὁ ἥρωας τοῦ παραμυθένιου ὄνειρου ἦταν κοντά της. Ἡ μουσικὴ τῶν λόγων του τὴν μεθοῦσε. — Εἶσαι τὸ κλειδί τῆς ὑπαρξῆς μου, Θέκλα, ἔλεγε μὲ λαγάρια. Ὁρκίζομαι στὸ μεγάλο ὄνομα τοῦ Ἀλλάχ πὼς θὰ σὲ πάρω γυναῖκα. Εἶσαι τὸ φῶς τῆς ἀγάπης μου, ἡ δροσιὰ τῆς ψυχῆς μου. Θὰ ζήσουμε εὐτυχισμένοι. Τιμὲς καὶ πλοῦτή μᾶς περιμένουνε στὸ βασίλειο τοῦ ἀδελφοῦ μου.

Μιλοῦσε ὁ Σαρακηνὸς μ' ἐνθουσιασμό γιὰ τὰ μεγαλεῖα τῆς πατρίδας του, μὲ τὰ πολλὰ τζαμιὰ, τ' ἀπέραντα παζάρια καὶ τὶς ἀμέτρητες βρύσες, ἀπ' ὅπου οἱ δερβίσηδες μοίραζαν νερὸ μέσα σὲ χρυσὰ λεπτοδουλεμένα τάσια στοὺς διψασμένους διαβάτες. Ἡ Θέκλα τὸν ἄκουε μ' ἀνοιχτὸ στόμα, παραδομένη σὴν ἀπόλαυση τρελλῶν ὄνειρων.

* * *

Ἐστερὸ ἀπὸ κάμποσες μέρες, ἦλθε στὸ παλάτι τοῦ Βοῦά ἢ Θεοδώρα.

Πλήθος ἀπὸ πατριζίες καὶ ἄλλες μεγάλες ἀρχόντισσες τὴν συνόδευε.

Μέσα στὸ πλήθος τῶν αὐλικῶν καὶ βαθμούχων, ξεχώριζε ὁ Ὀνήσιμος, ὁ πρωτόπαπας τοῦ παλατιοῦ καὶ ὀσιώτατος πνευματικὸς τῆς αὐγούστας.

Πονηρὸς καὶ ραδιοῦργος καθὼς ἦταν, μὲ τὴν ἐξυπνάδα του κυβερνοῦσε ὅπως ἤθελε τὴν θεόστεπτη βασίλισσα.

Στὸ ἱερὸ παλάτι, ὅλοι τὸν φοβόνταν καὶ ὅλοι μιλοῦντας τον δεῖχναν σεβασμὸ καὶ προσποιητὴ ἀγάπη.

Ὁ Ὀνήσιμος εἶχε διεῖ τὴ Θέκλα, ὀρεγότανε τὴ θεϊκὴ μορφιά της.

Ἦταν βέβαιος πὼς ἡ εὐνοια τῆς Αὐγούστας, θὰ τοῦ ἔδινε τὴ δύναμη νὰ σβύσει τὶς ἀρπαχτικὲς του ὀρέξεις, ἔστερα ἀπὸ μιὰ πρόσκαιρη ἡδονὴ ποὺ θὰ τοῦ ἔδινε τὸ ἀγαλματένιο κορμὶ τῆς κόρης της.

Ἡ Θέκλα τὸν ἀποστρεφόταν, μὰ αὐτὸς θὰ τὴν ἀνάγκαζε νὰ πέσει ὑποταχτικὰ σὴν διάθεσή του.

Τὸν ἀπόφευγε ἡ πορφυρογέννητη, μὰ αὐτὸ δὲν τὸν ἐμπόδιζε νὰ ρίχνει ἐπάνω της ματιὰς ποὺ φανερώνανε τὸν ἄγριο πόθο του. Τὸ πάθος τοῦ πρωτόπαπα θέριεψε ὅταν ἔμαθε πὼς ὁ Σαρακηνὸς κέρδισε τὴν ἀγάπη τῆς Θέκλας.

Μιὰ ἄγρια ἐκδίκηση θὰ ἱκανοποιοῦσε τὴ μανία του.

Ξέροντας καλὰ τὴ μεγάλῃ προσήλωσιν τῆς αὐγούστας σὴν θρησκεία, ἀποφάσισε νὰ τὴν πείσει πὼς θάταν προτιμότερο νὰ χάσει τὴν κόρη της, παρὰ νὰ τὴν παραδώσει σὴν ἀγκαλιὰ ἐνὸς ἄπιστου.

Ὁ Ὀνήσιμος παρουσιάστηκε σὴν βασίλισσα. Ἡ φωνὴ του ἔτρεμε, τὰ μάτια του γιάλιζαν καὶ οἱ κινήσες του προδίνανε τὸ ἀδάμαστο πάθος του.

— Ἄνομος ἔρωτας, ἀγία μου δέσποινα, σύνδεσε τὴν κόρη σου μὲ τὸν ἄπιστο ἐμίρη, ἄρχισε νὰ λέει, προδίνοντας τὶς ἐρωτικὲς σχέσεις τῶν δύο νέων.

Ἄν ἡ περιφάνεια σου, δὲ φροντίσει νὰ φέρει στὸν ἴσιο δρόμο τὴν πορφυρογέννητη, ἀλλοίμονο! Ἡ κόλαση θὰ τὴν δεχτεῖ τρομερὲς φλόγες καὶ μαρτύρια θὰ τὴν παιδεύουν αἰώνια. Σκέψου τὸν πόνο σου, θεόστεπτη μητέρα, ὅταν θὰ βλέπεις τὸ παιδί σου νὰ παραδίνεται ἀδιάκοπα σὰ βιάσανα τῆς κρίσης.

Ἡ μακαριότητα τοῦ παραδείσου ὅπου θὰ πᾶς, δὲ θὰ

μπορέσει να θεραπεύσει την πληγωμένη καρδιά σου, όταν θά βλέπεις το παιδί σου να μετανοεί μάταια για τις τρελλές αμαρτίες της ζωής του.

Αυτόρωσε τώρα την κόρη σου που δαιμονίζεται. Υπάρχει καιρός να σώσεις την ψυχή της. Άκουσέ με, τον ταπεινό κήρυκα της αλήθειας. Το άγγελικό σχήμα, έχει τη δύναμη να την εξαγνίσει, ξεριζώνοντας τον πειρασμό που φώλιασε μέσα της.

Άνάθεμα στον Σαρακηνό έμιορ που μᾶς τάραξε μ' αυτή την ψεύτικη φιλία του και δόξα στο όνομα του Χριστού μας! . . .

Ἡ θρησκόληπτη μητέρα τρώμαζε όταν άκουσε τὰ λόγια του πιστού πνευματικού της.

— Κατάρα στον άθλιο Σαρακηνό, απάντησε μ' αγανάχτηση, κατάρα στον άπιστο έμιορ που έβρυσε το άγιο γένος των Ρωμαίων, μολύνοντας το κορίτσι μου, το σέμνωμα της πορφύρας.

Και λέγοντας αυτά, η ταραγμένη βασίλισσα, έβαλε την ύπογραφή της σ' ένα βασιλικό γράμμα που της το είχε παρουσιάσει ο Όνήσιμος. Αυτός το είχε έτοιμάσει από πριν και προσριζόταν για τον Πατριάρχη. Ἡ αύγουστα τον προσκαλοῦσε στον Βρυά, προστάζοντας να κουρέψει τη Θέκλα που θά κλεινόταν σε μοναστήρι.

Το γράμμα ήταν σύντομο κ' έλεγε :

«Ἡ ένθεος Βασιλεία μου, προστάζει την Παναγιότητά σου, νάλθει αύριο στο Παλάτι του Βρυά.

» Κρίνω πως τ' άγιασμένα σου χέρια μονάχα, θειότατε πάτερ, είναι άξια να κουρέψουν το ιερό κεφάλι της πορφυρογέννητης Θεέκλας μου που θά ταχθει στην μακαριότητα της άγγελικής πολιτείας.»

Την άλλη μέρα, μερικοί πατριίκοι, πιστά όργανα της βα-

σίλισσας, προσκαλέσανε σε κυνήγι τον νεαρό έμιορ μαζί με τους άκολουθους του.

Ο Άμπδελ-Μελék δέχτηκε την πρόσκληση κι' άπομακρίνηκε από το παλάτι.

Την ίδια μέρα, ένα βασιλικό καράβι έφερε από την Πόλη τον γέρο Πατριάρχη.

Στο άναχτορικό παρεκκλήσι είχαν μαζευτεί όλοι.

Έκει, ο Παναγιώτατος δισταχτικά κούρεψε τη ρασοφορεμένη βασιλοπούλα που έκλαιε, μη μπορώντας να λυγίσει στην γρανιτένια έπιμονή της μάννας της, που παρακολουθούσε τη θλιβερή τελετή του κουρέματος με το χαμόγελο στα χείλη. Τα πλούσια καστανά μαλλιά της πορφυρογέννητης, στολίζανε σε λίγο τις μαρμάρινες πλάκες του δάπεδου. Από μακριά ο Όνήσιμος έτριβε τὰ χέρια του από χαρά και ικανοποίηση.

Ἡ Θέκλα κλείστηκε στο μοναστήρι των Γαστριών. Τα ιερά γραίδια του μοναστηριού, δεχτήκανε μ' έξαιρετική άγάπη την ξεπεσμένη βασιλοπούλα που είχε στερηθει τόσο σκληρά το σύμβολο της άγάπης της.

Ἡ πόρτα του μοναστηριού κλείστηκε βαρειά πίσω από τη νεοφώτιστη καλογηά.

Και το άπότομο αυτό κλείσιμο, έσβυσε κάθε της έλπίδα.

Όταν ο Άμπδελ-Μελék γύρισε στο Παλάτι κι' έμαθε το τι είχε γίνει, αισθάνηκε τη φλόγα του καύμου να τον τυραννεί κατάκαρδα. Άπελπισμένος καθώς ήταν δεν ήξερε τί έκανε, μη βρίσκοντας τη δύναμη να συγκεντρώσει το ταραγμένο μυαλό του που έτεινε να τον ρίξει στην άβυσσο της τρέλλας.

Περπατούσε και μονολογοῦσε.

Ένα μαῦρο μίσος τύφλωνε την πονεμένη ψυχή του, σκοντωννιτας τον σε τρομερά μέσα έκδίκησης.

Το άτιμο φέροισμο της φανατικής μητέρας τον βασάνιζε.

Μέσα σ' ένα κορúφομα ξαίρης θρηνούσας, μὴ θέλοντας ν' ἀγγίξει θροφή οὔτε νὰ μιλήσει κανένα. Μαύρη ἢ σπέρηση τῆς ἀγάπης! Οἱ ἀκόλουθοί του, μὲ πόνο ψυχῆς παρακολουθούσανε τὸ κατάντημα τοῦ νεαροῦ πρίγκηπα. Ὁ ἐπικίνδυνος κλονισμὸς του τοὺς ἔκανε ν' ἀλληλοκυττάζονται μ' ἀπορία, προφέροντες τρομεροὺς κατάρες. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ μαρτύριο τῆς ψυχικῆς τρικυμίας ποὺ τὸν ἔδεσσε ἀλύπητα, ὁ ἐμίρης θυμήθηκε κάτι.

Εἶχε παραγγέλει ὁ ἴδιος σ' ἓνα ξακουσμένο τεχνίτη τῆς Βασιλίδας, ἓνα πολύτιμο περιδέραιο γιὰ τὴ Θέκλα.

Πλάκες ὀλόχουσες καὶ σματωμένες ποὺ πλαισιωνόνταν ἀπὸ μαργαριτάρια καὶ σμαράγδια, παριστάνανε πολύχρωμα πουλιὰ καὶ μυθικὰ ζῶα μὲ μεγάλα φτερά καὶ ξωτικά κεφάλια. Σκέφθηκε πὼς ἔπρεπε νὰ τὸ στείλει σὲ κείνην.

Κρυμμένο κάτω ἀπὸ τὸ σκοτεινὸ ράσο, τὸ πολύτιμο αὐτὸ στολίδι, θὰ ἔλαμπε στὸν σκελετωμένο ἀπ' τὶς στερήσεις τῆς ἄσκησής λαιμὸ τῆς Θέκλας.

Ὁ Ἄμπδὲλ-Μελέκ φώναζε τὸν Ἄλῆ, τὸν ἀφοσιωμένο του ὑπηρέτη.

Δίδοντας σ' αὐτὸν τὸ πολύτιμο δῶρο, τὸν παρακάλεσε νὰ πάει στὴν Πόλη φροντίζοντας νὰ βρεῖ τὴ Θέκλα καὶ νὰ τῆς τὸ δώσει.

Ὁ Ἄλῆ ἐκτελῶντας τὴν διαταγὴ τοῦ κυρίου του, πλανήθηκε στὴν Πόλη γυρεύοντας τὴ φυλακισμένη βασιλοπούλα.

Τέλος, βρέθηκε μπρὸς στοῦ γυναικεῖο μοναστηρι τοῦ Γαστριῶν.

Χτύπησε τὴν μεγάλη του πόρτα, ζητώντας τὴ Θέκλα.

Ἡ ὀσιωτάτη πορτάρισσα, τρομαγμένη ἀνοίξε τὸ παραθυράκι ποὺ βρισκόταν πλάι στὴν ξόπορτα, λέγοντας πὼς δὲ συχωριέται ἡ εἴσοδος στοὺς ἄντρες.

Ὁ Ἄλῆ ἀναγκάστηκε τότε νὰ τῆς δώσει τὸ πολύτιμο

στολίδι ἀφοῦ βεβαιώθηκε πὼς θὰ τὸ παραδίνε στὰ χέρια τῆς πορφυρογέννητης μοναχῆς.

Παίρνοντάς το ἡ Θέκλα, διάκρινε σὲ μιὰ πλάκα τὴν ἀφιέρωση τοῦ λατρευτοῦ τῆς :

Χαῖρε ἀγνεῖας θησαύρισμα.

Ὁ ἐμίρης τῆς θαύμαζε τὴν ἀθωότητα τῆς ψυχῆς τῆς.

Παράγγειλε ὁ ἴδιος στὸν μεγάλο τεχνίτη, νὰ σκαλίσει τὶς τρεῖς λέξεις ποὺ θὰ φανέρωναν τὸ θαυμασμὸ καὶ τὴ βαθειά του ἀγάπη.

Ἡ μαραμμένη βασιλοπούλα, φίλησε τὸ πρῶτο καὶ τελευταῖο αὐτὸ δῶρο μὲ δάκρυα στὰ μάτια.

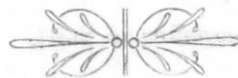
Ἄναστενάζοντας τὸ φόρεσε γιὰ νὰ μὴ τὸ ξαναβγάλει.

* * *

Τὸ πρωὶ τῆς ἄλλης μέρας, ὁ Ἄμπδὲλ-Μελέκ πρόσταξε τοὺς δικούς του νὰ ἐτοιμαστοῦνε. Κάτι τὸν ἀνάγκαζε νὰ φύγει. Μπαίνοντας στὸ καράβι του, δὲν μπόρεσε νὰ κρατηθεῖ, γύρισε καὶ εἶδε γιὰ τελευταία φορὰ τὸ καταραμένο παλάτι. Τὶ δὲν τοῦ θύμιζε!

Μέσα στὴ μανία τοῦ πάθους του, ὁ Σαρακηνοὺς σήκωσε ἀπειλητικὴ γροθιά, σὰν νὰ ὑποσχόταν ἔτσι μελλοντικὴ ἐκδήλωση ἐκδίκησης.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ

ΧΑΡΩΠΕΣ ΝΟΤΕΣ

Ἑσυχία

Στὴν ἐπαρχία.

Μόνο βρέχει ὥρα πολλή.

Τόνο ἀλλάζει

Πόνο σιάζει

Τῆς βροχούλας τὸ βιολί.

Ἐξω οἱ δρόμοι

Λάσπη. Ἀκόμη

Κι' οἱ διαβάτες βιαστικοί.

Μέσα ἡ κόρη

Μ' ἀπλὸ θῶρον

Κρυφακούει τὴ μουσική.

Κι' ἐνῶ ράφτει

Σκέψη ἀνάφτει

Μάγουλο τριανταφυλλί.

Λίγο πέρα

Κι' ἡ μητέρα

Σκύφτει, πλέκει σιωπηλή

Ξάφνου ἡ θύρα

Κρούει. Τι μοῖρα!

Νὰ δυὸ γράμματα μαζί!

Κάποιοι φίλοι

Τάχουν στείλει

Στὴ ζωοῦλα τὴν πεζή.

Ἑσυχία

Στὴν ἐπαρχία.

Κι' ἔχει παύσει πιά ἡ βροχή,

Μέσ' στοῦ Ἀπριλί

Τάχυν δειλί

Διπλὰ χαίρεται ἡ ψυχή.

ΘΑΛΕΙΑ ΚΕΣΙΣΟΓΛΟΥ

Η ΣΦΙΓΓΑ ΜΙΛΗΣΕ...

«Il me faut du nouveau,
n'en fût-il plus au monde».

[AMOUR-STENDHAL]

Δὲν περιμένα πολύ. Στις ὄχτῳ ἀκριβῶς, ὅπως τοῦχα ὀρίσει στὸ γραμματάκι μου, ἦρθε. Ἔνας κύριος, ὄχι πολὺ κομπῶς, μέτριος στ' ἀνάστημα, πολὺ συμπαθητικὸς καὶ ντροπαλός.

Μὲ πλησίασε δειλά. Δὲν ἤξερε ποιὸν ἀκριβῶς ζητοῦσε, γιατί δὲν μ' ἤξερε προσωπικά. Τὸν κοίταξα στὰ μάτια ἐπίμονα ἀπ' τὴ θέση μου. Μὲ πρόσεξε καὶ ἡ ματιά μου τὸν ἔφερε κοντά μου.

— Ὁ κ. Λάκης, ἂν δὲν ἀπατῶμαι ;

— Ὁλόκληρος. Καὶ σεῖς ; Ὁ κ. Κωστάκης ;

— Μάλιστα.

Τοῦδειξα μιὰ καρτέλα. Ὅταν κάθησε τὸν πρόσεξα καλ-

λίτερα. Εἶχε φυσιογνωμία παιδιοῦ. Τὸ μουστάκι του, κομμένο τοξωτά, σύμφωνα μὲ τὴν τελευταία μόδα, τοῦ πήγαινε ἐξαιρετικά. Τὰ μαλλιά του χρυσαφένια. Τὰ μάτια του — τὰ εἶχε χαμηλωμένα ἀκόμη — δὲν τὰδα καιά. Τὰ χεῖλια του ὅμως ἔτρεμαν λίγο. Γι' αὐτὸ εἶμαι βέβαιος.

— Καπνίζετε ;

— Ὁχι.

Δὲν ἐπέμενα. Οὔτε ζήτησα νὰ τὸν ρωτήσω «πῶς αὐτό ;» Καὶ μπῆκα κατευθεῖαν στὸ θέμα. Ἀπὸ τὴν τσέπη μου ἐβγαλα μιὰ φωτογραφία. Μὲ τὴν κίνησή μου τόλμησε νὰ μὲ δεῖ κατάμματα. Αὐτὸ τὸ πρόσεξα.

— Τὴν ξέρετε αὐτὴ τὴ δεσποινίδα ;

Καὶ τοῦδειξα τὴ φωτογραφία. Ἔσκυψε. Τὴν εἶδε. Κι' ἀμέσως τοῦ ἔφυγε μιὰ φωνή :

— Ἡ Νίτσα ! . . Ποῦ τὴ βρήκατε, κύριε ; . . .

Δὲν πρόφτασα ν' ἀπαντήσω.

— Πῶς βρέθηκε στὰ χέρια σας, κύριε ; Αὐτὴ πρέπει νὰ ναι δικιά μου . . . Δὲν καταλαβαίνω, δὲν καταλαβαίνω, μὰ τὸ Θεό, τίποτα !

— Μιὰ ἐρώτηση : Τὴν ἀγαποῦσατε νομίζω αὐτὴ τὴ γυναίκα ;

— Μ' ὄλη μου τὴν καρδιά.

— Κι' ἐξακολουθεῖτε ;

— Καὶ σήμερα καὶ σ' ὄλη μου τὴ ζωὴ . . .

Τὸν κοίταξα ἐρευνητικά. Εἶχε ἓνα χαμένο ἕφος.

— Νά την, αὐτὴ ποὺ ἀγαπᾶς, τοῦπα ἀπότομα στὸν ἐνικό-Θά τὴν γνωρίζεις καλλίτερα ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ τῆς φωτογραφίας της. Καὶ τοῦ ἄφισα τὴ φωτογραφία, γυρισμένη ἀπὸ τὴν ἀνάποδη ὄψη της. Ὁ ἄγνωστός μου, γιὰ λίγα δευτερόλεπτα, στάθηκε ἀμήχανος. Τὸ βλέμμα του ἕστερα ἔπεσε βιαστικά στὸ πίσω μέρος τῆς φωτογραφίας, διάβασε τὰ λίγα λόγια ποῦταν γραμμένα καὶ τὸν εἶδα νὰ δαγκάνη τὰ χεῖ-

λια του με κίνδυνο να τὰ ματώση. Τὸν πρόλαβα στὴν ἐρώ-
τησή του· ἔσκυφα καὶ διάβασα :

«Ἐνθὺμιο χωρισμοῦ σὸ λατρευτὸ μου Λάκη»
Νίτσα».

Ἔστερα τοῦ πέταξα κατὰμουτρα :

— Ὁ Λάκης εἶμαι ἔγώ. Τί ἔχετε νὰ προσθέσετε ; Ὅτι
εἶσθε ἀντεραστής μου. Μὰ αὐτὸ δὲν εἶνε τίποτα καινούρ-
γιο. Ὅτι ἀπατώμαι ; Αὐτό, δά, θάταν πολὺ ἀστεῖο· ἢ φω-
τογραφία λέει τ' ἀντίθετο. Ὅτι εἶσθε, ἴσως, ψεύτης ; Ἐξέρω
γώ ; . . . Μᾶλλον αὐτό . . .

Ἔκανε νὰ διαμιαστωρῆθῃ, ἂν καὶ δὲ θὰ μπορούσε ἀπ'
τὴν ταραχὴ του οὔτε τὰ χεῖλια του νὰ ν' ἀνοίξῃ. Συνέχισα :

— Πῶς τὴ γνώρισα ; Ἔ, αὐτὸ θάσταν πολὺ περίεργος νὰ
τὸ μάθετε. Λίγη ὑπομονὴ καὶ θὰ σᾶς τὸ πῶ. Ἄλλως τε
γι' αὐτὸ σᾶς ἔδωκα ἀκριβῶς ἀπόψε ραντεβού : «Γιὰ ὑπό-
θεση πὸν ἀφορᾷ καὶ τοὺς δυὸ μας», σᾶς ἔγραφα. Ἦξερα,
βλέπετε, καὶ τὴ διεύθυνσή σας ἀκριβέστατα. Ἄλλο περίεργο,
ἴσως, γιὰ σᾶς κι' αὐτό. Φυσικώτατο ὅμως γιὰ . . . μένα.

Ἡ γνωριμία μας ἦταν τυχαία. Τυχαία, μ' ὅλη τὴ σημα-
σία τῆς λέξης. Ὅταν τὴ πρωτόδα δὲ μοῦκανε καμμιὰ ἐντύ-
πωση. Δὲν ἦταν ἄλλωστε καὶ καλλονή.

Ἐγὼ τότε παραθέριζα στὴ Βάρκιζα. Αὐτὴ, ἦταν ἀνεψιὰ
τῆς σπιτονοικοκυρᾶς μου. Εἶχε ἐρθῆ ν' ἀλλάξῃ τὸν ἀέρα της
γιὰ μερικὲς μέρες. Μοιραῖο ἦταν νὰ γίνουμε φίλοι στὴν ἀρ-
χή. Ἐπειτα ἡ φιλία μας προβιβάστηκε σὲ ἀγάπη καὶ ἡ
ἀγάπη . . .

Ἄλλ' ἂς σᾶς τὰ πῶ μὲ τὴ σειρά.

Τὸ βράδυ πὸν μοῦ τὴ σύστησε ἡ θειά της, ἦταν ἓνα βρά-
δι ἀπ' τὰ πιὸ ρομαντικὰ τῆς ζωῆς μου. Δὲν ἤμουνα πο-
τέ μου ρομαντικός. Ἀπ' ἐκεῖνο τὸ βράδυ ἔγινα. Ἡ Νίτσα
εἶχε καθίσει στὴ βεράντα μόνη καὶ μελαγχολοῦσε.

Τὴν πλησίασα.

— Νέο φεγγάρι, δεσποινίς, ἀπόψε. Τί μαγεία ! Ἀλήθεια,
τ' ἀγαπᾶτε ;

Στράφηκε, ὄχι ἀρκετὰ ὅσο νὰ μὲ δῇ κατὰμματα καὶ
εἶπε παιχιδιάρικα :

— Τρελλαίνουμαι . . .

Τὸ ἄλλο βράδυ τὰ ἴδια. Ἡ συζήτησή μας ἐπέμενε σὸ
ρωμαντισμό. Τὸ τρίτο, τὴ ρώτησα πόσω χρονῶ ἦταν. Λι-
γάκι ἀναιδές . . .

Τὸ τέταρτο βράδυ, ἂν ἀγάπησε ποτέ της.

Ἔστερ' ἀπὸ μιὰ δισταχτικὴ σιωπὴ, μ' ἀπάντησε :

— Ὅχι ἀκόμα.

Τρομερό. Κι' ἐκεῖνο τὸ «ἀκόμα» μὲ τὶ παράξενο τόνο
τὸ πρόφερε.

— Περίεργο ! τῆς ἀπάντησα.

Ἦταν ἡ πρώτη βραδυὰ πὸν γύρισε νὰ μὲ κοιτάξῃ κα-
τὰμματα. Κατὰμματα, ξέρετε κύριε, τί θὰ πῆ ; Ἡ μα-
τιά της μπῆκε μέσα στὴ δική μου, τὰ μεγάλα-μεγάλα ματο-
τσουνορά της μοῦ κέντησαν ἀόρατα τὴν καρδιά. Οἱ κόρες
τῶν ματιῶν της, σὰ νὰ πῆραν γιὰ μιὰ στιγμή τὸ βάθος
γχερμονοῦ.

Χάθηκα μέσα στὰ βλέμματά της. Βυθίστηκα στὴν ἐκ-
σταση τῆς φωτοβολίας τῶν ματιῶν της.

Ἐκεῖνο τὸ βράδυ χωριστήκαμε δίχως καληνύχτα.

Τὸ ἄλλο βράδυ τὴ φίλησα.

Τὸ ἄλλο, ἤμασταν ἐνωμένοι μ' αἴσθημα.

Οἱ κατοπινὲς μέρες μας στάθηκαν μιὰ ὀπτασία, ἓνα ἀρα-
χνένιο ὄνειρο. Ὅλα τὰ ἐγκόσμια ἦσαν γιὰ μᾶς σκεπασμένα
μ' ἓνα χαμόγελο. Οἱ ἄνθρωποι ἀγγελικοί. Τὰ ἄηρυχα μὲ ψυ-
χή. Καὶ οἱ μέρες κυλοῦσαν . . .

Ὅμως, τὸ κορίτσι αὐτὸ πάθαινε κάτι ὄφρες-ὄφρες. Κα-
θόμασταν ἤρεμα. Κουβεντιάζαμε ἢ ζητούσαμε μέσα σὸ
χᾶος τ' οὐρανοῦ τὴ μεγάλη Ἄρκτο ἢ τὸν ἀποσπερίτη, πλάι-

πλάι, μέσ' στη μαυρίλα τῆς νύχτας ἢ τὸ ἔντονο φεγγαρόφωτο.

Ἡ βεράντα ἦταν ἡ συνηθισμένη θέση μας.

Ξάφνου χίμυξε πάνω μου. Μ' ἔσφιγγε καταθλιπτικά. Κολνοῦσε τὰ φραουλένια χεῖλια τῆς πὰ στὰ δικά μου. Βύθιζε τὴ ματιά τῆς μέσ' στη δική μου καὶ στη στάση κείνη, μὲ φιλοῦσε, μὲ φιλοῦσε, μὲ ρουφοῦσε.

Ἦταν μὲ κόπο τὴν ἔσπρωχνα ἀπὸ πάνω μου, ἔνοιωθα κάτι σὰ νὰ μοῦ εἶχε ἀφαιρέση ἀπὸ τὸ εἶναι μου. Ἔνοιωθα μιὰν ἐξάντληση. Ἦταν τῆς γύρευα κάτι γιὰ νὰ μοῦ φανερώση τὴν ἀγάπη τῆς, μοῦ τ' ἀρνιόταν. Ἄκόμα κι' ἔνα . . . φιλί.

Ἦταν ὅμως εἶχε αὐτὴ τὴ πρωτοβουλία, μ' ἔπνιγε ἀπ' τὸ σφιγτὸ ἀγκάλιασμα. Ὁ πόθος τῆς ἦταν τρομερός.

— Μ' ἀγαπᾷς ; τὴ ρώτησα μιὰ μέρα.

— Ἐσύ ;

— Ὅσο δὲ φαντάζεσαι, τῆς ἀπάντησα.

— Κι' ἐγώ.

Δὲν μοῦπε τὴ λέξη : σ' ἀ γ α π ῶ ὅμως ποτέ.

— Πές μου «σ' ἀγαπῶ», τῆς εἶπα μιὰ μέρα.

— Σ' ἀγαπῶ, μοῦπε.

— Τὸ ρῆμα δὲ συναιρεῖται, παρατήρησα στ' ἀστεῖα.

— Συναιρεῖται, ἡ ἀγάπη, ὅμως.

Ἔνα μεσημέρι, τὴ βρῆκα νὰ κλαίη.

— Νίτσα, τί ἔχεις ;

Δὲν μ' ἄφησε παρὰ ὅταν τὴν ἔσπρωξα μὲ ὀρμὴ ἀπὸ πάνω μου. Τὸ ἀγκάλιαμά τῆς ἦταν μάγκανο. Εἶχε ἕνα σωματάκι λάστιχο. Στὴν ἀφή του, μιὰ μεθυστικὴ ἀνατριχίλα μὲ συνετάραζε ὅλο. Ἡ ἀγκαλιά τῆς πετοῦσε φλόγες.

— Νίτσα ! θέλησα νὰ τὴ μαλλώσω μὲ τὸ βλέμμα μου. Μὰ γρήγορα τὸ κατέβασα χαμηλά. Τὰ λάγνα ματοκλάδια τῆς → ἂν μπορούσαν νάταν λάγνα . . . — σὰ μοῦλοι μοῦ πίεζαν τὰ βλέφαρα.

Δὲ θὰ πολυλογήσω.

Κάποιο δειλινό, μοῦδωσε δυὸ γράμματα νὰ τὰ ρίξω στὸ ταχυδρομεῖο. Μπροστὰ στὸ ταχυδρομικὸ κιβώτιο μ' ἔπιασε ὁ πειρασμός. Σύμφωνα μὲ τὶς διευθύνσεις των, ἀπευθυνόντανε καὶ τὰ δυὸ σὲ γυναίκεῖα ὀνόματα. Ὅμως . . . τ' ἄνοιξα. Ἀφάνταστο. Τρομερὸ ὅ,τι εἶδα.

Ἡ Νίτσα μ' ἀπατοῦσε. Καὶ τὰ δυὸ ἀπευθυνόντανε σὲ δυὸ «λατρευτούς». Καὶ στοὺς δυὸ, ἄρχιζε μὲ τὴ λέξη «ἀγάπη μου».

Μὲ κοροῖδευε ἀισχρότατα. Τῶσχισα.

— Τῶρριξες ; μὲ ρώτησε ὅταν ξανανταμωθήκαμε τὸ βράδυ.

— Βέβαια. Θὰ φύγουν μάλιστα μὲ τὸ βραδυνὸ ταχυδρομεῖο.

Δὲν ὑποψιάστηκε τίποτα. Ἐγώ, δὲν ἔκλεισα μάτι τὴ νύχτα κείνη. Τὸ αἰνίγμα τῆς σφίγγας αὐτῆς μοῦταν ἀνεξήγητο.

Τὸ πρωτὶ, ἦρθε νὰ μοῦ δόση, πίσ' ἀπ' τὴν πόρτα, τὸ καθημερινὸ φιλί. Ἀρνῆθηκα. Δὲν ἤξερε ὅμως αὐτὴ ἀρνῆσεις. Παλαίσαμε. Κατέβαλε μιὰ δύναμη ἀφάνταστη γιὰ νὰ ὑπερισχύση. Τελευταῖα, τυλίχθηκε σὰ φεῖδι πάνω μου. Τὸ κορμί τῆς ἦταν πάγος. Τὸ φιλί τῆς Ἰούδας. Ἀηδίασα. Δὲν προδῶθηκα ὅμως.

— Ἔχω ἕνα παράπονο, μοῦπε ὅταν μ' ἄφισε.

Ξαφνιαστήκα. Παράπονο. Αὐτὴ ἢ ἐγώ ;

— Δὲ θέλω νὰ κοιτᾷ κανένα ἀπολύτως κορίτσι στὸ δρόμο, καμμιά γυναίκα, ἂν μ' ἀγαπᾷς.

Λίγο ἀκόμα, θὰ μοῦ ξέφευγε ἡ λύσσα, θὰ μιλοῦσα. Μὲ ρώτησε ὅμως ἡ ματιά τῆς. Ἔνας ἴσκιος ἀχνός — τὰ ματοκλάδια τῆς — πλαισίωναν τὰ μαῦρα βελουδένια μάτια καὶ τὰ στεφάνωναν μὲ δυὸ ὑποβλητικὰ τόξα.

Τὸ στόμα τῆς — σπήλαιο τῶν παιδῶν τῆς — μισάνοιξε ἡδονικὰ καὶ ἡ σφίγγα μοῦπε αἰνιγματικά :

— Ξέρεις γιατί τὸ θέλω αὐτό; Γιατί ὁ χωρισμός μας εἶνε κοντά . . .

Αὐτὸ δὲν τὸ περίμενα. Δὲν τὸ εἶχα ποτὲ σκεφθῆ. Ἡ ἰδέα πὼς μπορούσα νὰ τὴ χάσω αὐτὴ τὴ γυναίκα, δίχως νὰ μάθω τὸ αἶνιγμά της, μὲ σάστισε :

— Νίτσα, πρόφερα.

— Λάκη.

Καὶ ριχτήκαμε πάλι ὁ ἓνας στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ ἄλλου. Τὸ ἄρωμά της μὲ ζάλισε, ἡ θερμὴ της μὲ μέθυσε. Καὶ μέσ' σ' ἐκείνη τὴ στιγμή, ξέχασα ὀλότελα πὼς μὲ . . . κοροῖδευε.

* * *

Θάφαινε τὴν Κυριακὴ. Συμφωνήσαμε καὶ βγάλαμε ἀπὸ δυὸ φωτογραφίες, χωριστὰ ὁ καθείς. Τὶς ἀνταλλάξαμε.

Ἡ μιά, εἶνε αὐτὴ πὸν βαστάτε ἀκόμη, κύριε . . .

Ἐγὼ ἄγνωστός μου, πὸν μ' ἄκουε θρησκευτικὰ ὡς τώρα — σὰ νὰ ξύπνησε ἀπὸ ὄραμα — ἀνακάθησε στὴ καρέκλα του.

Ἐρριξε μιὰ ματιὰ στὴ φωτογραφία της, πὸν κοίτουσαν στὸ τραπέζι καὶ ὕστερα μὲ φαινομενικὴ ἀπάθεια εἶπε :

— Προχωροῦστε, κύριε.

Συνέχισα :

— Τὸ βράδυ τοῦ χωρισμοῦ μας, μοῦδωσε πάλι ἓνα γράμμα γιὰ τὸ ταχυδρομεῖο. Τὸ ψιλάρισα. Μιὰ φωτογραφία βρισκόταν μέσα . . . Καὶ τ' ἄνοιξα.

Τὴ φωτογραφία πούχαμε βγάλει γι' ἀνάμνησι τὸ πρωί, τὴν ἔστειλε σὲ . . . σᾶς, τὸ βράδυ.

— Κύριε Λάκη.

— Ναί. Ναί. Μὲ μιὰ ἀφιέρωση. Δὲν τὴ θυμᾶμαι καλὰ γιὰ τὴν . . . ἔσχισα. Κράτησα ὅμως τὴ διεύθυνσή σας. Ἀπὸ τότε τὴν ξέρω. Τὸ ἄλλο πρωί πὸν ἔφηνε, ἔκλαιε.

Ἡ θεία της, νόμιζε πὼς τὰ δάκρυα ἦσαν . . . γι' αὐτὴν καὶ συγκινήθηκε πολὺ . . .

Μαζύ της ἀνταλλάξαμε μόνο μιὰ χειρογράφι. Καὶ χωριστήκαμε. Ἐκτοτε, πέρασαν μιὰ, δυό, τρεῖς ἐβδομάδες κι' ἀκόμα δὲν καταδέχτηκε, οὔτε νὰ μοῦ γράφῃ.

Τώρα, γιατί σᾶς φώναξα σήμερα, πιστεῖω νὰ τὸ ἐννοήσατε πολὺ καλά, φίλτατε.

— Ἡ ἱστορία σας αὐτὴ, κ. Λάκη, μ' ἀπάντησε περίλυπα ὁ ἄγνωστός μου, εἶνε παρόμοια μὲ τὴ δική μου, καταπληχτικὰ παρόμοια, σ' ὅλες της τὶς λεπτομέρειες ἐκτὸς ἀπὸ μιὰ: Τὴν ἀκόλουθη.

Ἡ γυναίκα αὐτὴ, πὸν ἔχω γνωρίσει ἀπὸ μῆνες τώρα, μ' ἀνῆκει ὀλότελα. Ὅταν τὴ γνώρισα, τὸ κορίτσι τῶν ὄνειρων μου ἦταν μιὰ ἄλλη. Τῶμαθε, καὶ μ' ἀνάγκασε νὰ τσαλαπατήσω τὸ ἀγνότερο ὄνειρο τῆς ζωῆς μου, παραδίδοντίς με ὅτι πολυτιμότερο εἶχε . . .

Ἔτσι, σήμερα τὴν ἀγαπῶ ἀναγκαστικὰ, τὴν ἀγαπῶ γιὰ τὴ μου τὸ ἐπέβαλε αὐτὴ νὰ τὸ κάνω.

— Καὶ ἡ θέλησή σας, ἡ ἀξιοπρέπειά σας ;

— Μοῦ τὰ πήρε. Μ' ἀφώπλισε. Πιστέψτε με πὼς τὴν ἀγαπῶ παρ' ὅλα αὐτὰ πὸν ἄκουσα σήμερα . . .

— Εἰσθε ἀξιολύπητος.

— Τὸ ξέρω.

— Δὲν ξέρετε ὅμως κάτι ἄλλο.

— Ποιό ;

— Ὅτι αὐτὴ ἡ μοιραία γυναίκα, ἡ ρασπουτίνα, ἡ σφίγγα, δὲ ν σᾶς συμπαθεῖ κάν. Ὅχι νὰ σᾶς ἀγαπήσῃ.

Τὰ λόγια μου τὸν ἔσφαξαν.

— Ἀδύνατο, διαμαρτυρήθηκε μ' ἀγωνία.

— Καὶ ὅμως. Σκεφθῆτε λίγο διαφορετικὰ, λίγο ψυχραιμα.

Αὐτὴ, ἐγώ, σεῖς, ὁ τρίτος μὲ τὸν ὁποῖο ἀλληλογραφοῦσε : Αὐτὸ τὸ τετράγωνο, εἶνε κάτι χειρότερο ἀπ' τὸ Ἱππενικὸ τρίγωνο, τὸ τόσο κοινὸ πιά. Εἶνε τὸ τετράγωνο τῆς κοροϊδίας,

τὸ ἀνεξερεύνητο, τὸ ἀψυχολόγητο, τὸ τετράγωνο τοῦ ἔκφυλισμοῦ. Ὁ ἄγνωστός μου σιωποῦσε. Συνέχισα :

Ποιὸς τὴν ἱκανοποίησε αὐτὴ τὴ γυναῖκα; Ἔσεῖς; ὄχι. Ἐγώ; οὔτε. Ὁ τρίτος; ποτέ, ἀφοῦ εἶχε ἐμᾶς τοὺς δυό. Τότε ποιὸς; Κανείς. Ποιὸς τὴν ἀγάπησε; Ἰσχυρίζεσθε σεῖς; Ἀποκλείεται, σύμφωνα μὲ τὴ λογικὴ τῶν ὄσων σᾶς εἶπα. Λοιπόν;

Αὐτὴ τὴ γυναῖκα, δὲν κατορθώσαμε κι' οἱ δυό μας νὰ τὴν ἱκανοποιήσουμε μὲ τὴν ἀγάπῃ μας. Ἦμασταν μήπως ἀνίσχυροι; Ὁχι. Ἦταν αὐτὴ ἀνικανοποίητη.

Ἄς τὴν ἱκανοποιήσουμε μὲ κάτι ἄλλο :

Πῆρα τὴ φωτογραφία. Τὴ γύρισα ἀπ' τὸ λευκὸ μέρος τῆς κι' ἔγραψα: «Ἡ ἀγάπη καὶ τῶν δυό μας δὲ στάθηκε δυνατὴ νὰ σ' ἱκανοποιήσῃ. Θὰ ἱκανοποιήσῃ πιστεύουμε τὸ μῖσος μας . . . »

Καὶ ὑπόγραψα. Τὸν ἔβαλα κι' αὐτόν. Πῆρε μὲ συντριβὴ τὸ μολύβι.

— Κύριε, Λάκη, μοῦπε, γινώσαστε αἰτία μιᾶς νέας δυστυχίας μου. Πόσο προτιμότερο θάταν νὰ μ' ἀφίνετε στὴν ἀπάτη μου . . . Καὶ ὑπόγραψε. Ἐβαλα τὴ φωτογραφία σ' ἓνα φάκελλο ποῦχα ἔτοιμο μὲ τὴ διεύθυνσή της, δύο γραμματόσημα καὶ τὸν ἔκλεισα.

Ἡ ἱστορία αὐτὴ θάπρεπε νὰ τελειώσῃ ἐδῶ. Ἐγὼ τουλάχιστον ἔτσι θάθελα. Ἐνα γράμμα τῆς ὅμως, τῆς ἔδωσε καὶ συνέχεια. Μοῦ τῶφεραν ἓνα πρωτὶ στὸ κρεβάτι. Ἦτανε μυρωδάτο, σὲ φάκελοθ αλασσί, πολυτελείας. Τὸ δέχθηκα ψύχραιμα

«Κύριε Λάκη,

Ἔλαβα τὴ φωτογραφία μου. . . καὶ σᾶς εὐχαριστῶ. Πιστέψτε μου πὼς μοῦ δώσατε τὸ μεγαλῆτερο μάθημα τῆς

ζωῆς μου. Εἴσθε ὁ ἄνθρωπος ποὺ μὲ νοιώσατε, ποὺ λύσατε τὸ ἀνιγμά μου. Μέχρι σήμερα δὲν ἀγάπησα κανένα. Οὔτε σᾶς, οὔτε τὸν Κωστάκη. Ὅμως, πιά σήμερα θὰ προσπαθῆσω ν' ἀγαπήσω. Αὐτὸ μοῦ διδάξατε. Μὴ νομίζετε πὼς στάθηκα ποτέ μου ἔκφυλη . . . Ὡς σήμερα ἔτσι αἰσθανόμουνα τουλάχιστο τὸν κόσμον . . . τὴν ἀγάπῃ . . .

» Μὲ συγχωρᾶτε ποὺ σᾶς ἄφισα μιὰ τόσο σκληρὴ ἀνάμνηση. Μὰ τοῦ Κωστάκη εἶνε ἀκόμα σκληρότερη . . . Σήμερα πρὲπει νὰ τὸν ἀγαπῶ καὶ τὸν ἀγαπῶ ὅπως κι' αὐτός. Ἔσεῖς, τὸ ξέρω πὼς ποτέ δὲν μ' ἀγαπήσατε . . . ὅπως κι' ἐγώ.

» Σταθήκατε, πιστέψτε μου, ὁ πιὸ εὐτυχισμένος.

Νίτσα».

Ἐκανα νὰ τὸ σχίσω. Μιὰ ὀριμώτερη ὅμως σκέψῃ μ' ἀπότρεψε. Τοῦ Κωστάκη τοῦ χρωστοῦσα κι' αὐτὴ. Ἦταν εὐκαιρία νὰ τοῦ τὸ πληρώσω.

Ἐγραψα σ' ἓνα φάκελλο τὴ διεύθυνσή του, ἔβαλα τὸ γραμματάκι τῆς μέσα, καὶ κόλλησα δυὸ γραμματόσημα.

Ἐτσι ξόφλησα.

Ἄλλωστε ἡ σφίγγα εἶχε πιά μιλήσει . . .

ΜΙΧΑΗΛΗΣ ΧΑΝΝΟΥΣΗΣ

ΔΥΟ ΣΟΝΝΕΤΑ

ΑΠΟ ΤΗ "ΝΙΚΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ,"

ΣΟΝΝΕΤΟ XV

Όλοι τὸν ἔλεγαν Ἄραπη·
καὶ τὰ βιβλία τους κ' οἱ μῦθοι.
Τὸν κράτησαν μακρὰ ἀπ' τὴ λήθη
φανατικοὶ λάπποι, προσπάπποι.

Χρόνια : «κατὰρα στὸ Σατράπη ! » . .
Τὸ μῖσος ρίζωσε στὰ στήθη
δέντρο κ' ἀντρεῖψε — κ' ἐστήθη
σταυρός· καὶ μάρτυρας ἡ Ἄγάπη.

Μὰ τώρα, ἐδιάβηκαν τὰ χρόνια,
τὰ μῖση ἐπνίγηκαν κ' οἱ πόθοι·
κ' ὁ σταυρωμένος ἔλυτρώθη.

Κ' ἐκεῖ πού, ὡς χτές, ἡ Καταφρόνια
τᾶγια κουρέλιαζε, — προδότης ! —
δουλεύει ἡ Ἄγάπη τὸν ἰστό της.

ΣΟΝΝΕΤΟ XVI

Ἐμεῖς κ' Ἐκεῖνοι. Δυὸ ποτάμια
πὸ ἂν ροβολᾶν σ' ἐναντίο ρέμμα,
πάει ὅμως τὸ καθένα θρέμμα
στὴν ἴδια θάλασσα· ἄγρια λάμια.

Ἐκεῖνοι τὰ γιγάντια τσάμια.
Τὰ ἔλατα ἔμεῖς. Μὴν εἶνε ψέμα
τὸ πὼς ψηλώνουμε ὅλοι ἡρέμα
παιδιὰ μιᾶς γῆς, ἀδελφια χράμια ;

Κι' ἂν στρίγλα μιάσα, καρδιοπλέχτρα,
σπέρνοντας μέσα μας τὴν ἔχτρα,
φαρμάκωσέ μας τὴ γαλήνη,

τὸ ἀτίμητο πὸ θὰ μᾶς σώσει
βρήκαμε ἀντίδοτο : ὦ Θεία Γνώση,
πιστοὶ δικοὶ σου Ἐμεῖς κ' Ἐκεῖνοι.
(1923)

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΣΑΠΑΚΗΣ

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ*

Φίλε Κύριε Παπάζογλου,

Μου ζητήσατε κάτι για το
λεύκωμά σας. Δυο λόγια για ένα πολιτικό λεύκωμα! Πόση
χαρά, πόση τιμή, πόση συγκίνηση!

Ένας νέος της Πόλης εκδίδει ένα φιλολογικό λεύκωμα!

**) Τὸν τελευταῖο αὐτὸ μήνα, ἡ Πόλη μας εἶχε τὸ εὐτύχημα νὰ δεχθῆ
ἔνθετα ἀπὸ τόσο καιρὸ ἀπουσίας, ἓνα τιμημένο παιδί της: τὴν καλλιτέ-
χνηδα Δεσποινίδα Ἐλενα Χαλκούση, ποὺ πρὶν δέκα χρόνια ἔκαμε ἐλα-
σθὴ στροφή «ἐπ' ἀριστερὰ» στὸ στίβο τῆς πολιτικῆς κοινωνικῆς ἀσθη-
ρότητας, τῆς συντηρητικῆς μπουρζουαζίας καὶ ρίχνοντιαν δόλοφρα στὴν
κοιλίτσα τῆς ζωῆς, ἴσθρια στὸ βωμὸ τῆς Τέχνης. Καὶ μᾶς γνωρᾶ τώρα
μὰ μεσιωμένη καλλιτέχνησα, προικισμένη μὲ χίλια-δύο χαρίσματα.*

*Ἐποφείθηθῆκαμε ἀπὸ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ καὶ τῆς ζητήσαμε συνεργασία
γιὰ τὸ Λεύκωμά μας. Μᾶς τίμησε ἡ διαλεχτὴ μας καλλιτέχνηδα μὲ τὸ
γράμμα τοῦτο ποὺ δημοσιεύουμε μ' εὐχαρίστηση πολὺ.*

Προσπαθεῖ νὰ συγκεντρώσῃ στὶς σελίδες του ὅ,τι ἡ πολί-
τικη διάνοηση ἔχει νὰ ἐπιδείξει.

Ἡ Πόλη, ἡ παλιὰ Πόλη, ἡ αἰώνια Πόλη, ἡ παντο-
τεινὴ: Νέοι μ' ἐνθουσιασμοὺς ἀνοίγουν τὴν ψυχὴ τους καὶ
τὰ φτερά τους γιὰ καινούργια πετάγματα, γιὰ ἄγνωστα
φτερουγίσματα.

Ἐνα ἡμερολόγιο, ἓνα περιοδικό, ἓνας καλλιτεχνικὸς ὄμι-
λος, μιὰ φιλολογικὴ συντροφιά . . .

Πόσες μακρινὲς καλοθύμητες ἡμέρες ζωντανεύουν μέ-
σα μου . . . Πόσοι δρόμοι κακοὶ ποὺ χωρίσθηκαν σὲ μονο-
πάτια ἀναορίθμητα, ποὺ ἄλλα ὀδηγοῦν σὲ μεγαλοπρεπεῖς
λεωφόρους κι' ἄλλα σὲ ἀδιεξόδους . . .

Ἐνα πασχαλινὸ ἡμερολόγιο φροντισμένο ἀπὸ δυὸ μα-
θητὰς τοῦ Ζωγραφεῖου . . . Ὁ ἓνας σήμερα φημισμένος
καλλιτέχνης σ' ἓνα πρωτοπορειτικὸ θέατρο τοῦ Παρισιοῦ . . .
Ὁ ἄλλος; . . .

Ἐνα περιοδικὸ αὐστηρὰ φιλολογικὸ ποὺ στὶς σελίδες του
φαντάζουν τὰ πιὸ στοχαστικὰ ὀνόματα τῆς πολιτικῆς δια-
νόησης.

Τί ἔγιναν ὅλοι αὐτοί; Οἱ φταγμένοι τότε λογοτέχνες;
Τί ἔγινε ὅλη ἡ σφριγηλὴ νεολαία ποὺ ἀνυπομονοῦσε νὰ
γνωρίσει τῆς φήμης τὴ φαρμακεύτρα γοητεία;

Ἄλλοι χαμένοι μέσα στοῦ πολύβουου Παρισιοῦ τὴν κατα-
λύττα ἀρχορτασιά. Ἄλλοι ναναγισμένοι μέσα στὴν ἄγνονη
ἐλπίδα προσαρμογῆς στὸ Ἑλλαδικὸ περιβάλλο, ἄλλοι, πιὸ
ἐπιτίθειοι, συμβιβάσθηκαν μὲ τὴν καλλιτεχνικὴ τους συνεί-
δηση καὶ μὲ τὸ περιβάλλο, ὅλοι σακατεμένοι ἀπὸ τῆς βιο-
πάλης τῆ ρουτίνα, κάποιοι ἐδῶ, κάποιοι ἐκεῖ, κάποιοι μα-
κριὰ, ξεριζωμένοι ὅλοι, νοσταλγικὰ θυμοῦνται τὰ ὑγρά ἀπο-
γεύματα τῆς Πόλης, τῆς Πόλης ποὺ τοὺς ἔκαμε νὰ αἰσθαν-
θοῦν τὰ πρῶτα κορδιοχτύπια τῆς ἐφήμερης δόξας, τὴν πρῶ-

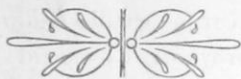
τη λαχτάρα τῶν ἄγνωστων δρόμων, τὸν πρῶτο ἴλιγγο τῆς ἀπροσπέλαστης ἀναβάσεως.

Ἔνας ἀπ' ὄλους αὐτοὺς κι' ἐγώ, εὐλαβικά γυρίζω δέκα χρόνια πίσω, στοὺς παληοὺς ἀβάσταγους καιμούς, ἀναμετρῶ τὸ δρόμο πὺν ἔχω διανύσει καὶ τὸ σαράκι τῆς ἀμβολίας, ὁ μόνος πιστὸς σύντροφος τῆς φιλοδοξίας, μοῦ μεγαλώνει . . . θεριεύει . . .

Καὶ τῆ χρωστάω ὅλην αὐτὴν τὴ σωτήρια συγκίνηση, σὲ σὰς εὐγενικέ μου φίλε, πὺν θυμηθήκατε καὶ μένα στὸ Χριστουγεννιάτικο λεύκωμά σας, στὸ λεύκωμα αὐτὸ πὺν ἀγωνίζεται νὰ κρατήσει στὴ ζωὴ, μιὰν ἐτοιμοθάνατη παράδοση, μιὰ παράδοση πὺν εἶναι τὸ ἀλάθητο σημάδι τῆς πραγματικῆς ἀριστοκρατίας, τῆς μόνης ἄλλως τε γιὰ τὴν ὁποία μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ κανχώμεθα.

Μαροχώρι, 4.12.1931.

ΕΛΕΝΑ ΧΑΛΚΟΥΣΗ

ΗΣΥΧΟ ΣΠΙΤΙ

Ἦσυχο σπίτι, φτωχικό, γεμάτο φῶς, γαλήνη,
μὲ τὴ μικρὴ κληματαριὰ καὶ τὰ ξανθὰ τσαμπιά της,
μὲ τὰ γλυκὰ τ' ἀρώματα πὺν ξαμωλᾶν οἱ κρῖνοι
καὶ μὲ τὴν κόρη πὺν βαθεῖα μὲ πλήγωσ' ἢ γητεῖα της.

Ποθῶ μιὰ σιωπηλὴ ζωὴ κοντά σου νὰ περάσω,
προτοῦ πλακῶσ' ἢ χειμωνιά κι' ἀφανιστοῦν τὰ μῦρα.—
Θέλω κρασάκι ἀπ' τὰ τσαμπιά στὴν κόρη νὰ κερᾶσω
στοῦ γάμου μπρὸς τὴν κάμαρη πὺν ἀνοίξαμε τὴ θύρα.

ΚΩΣΤΑΣ ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΤΕΧΝΗ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

Στὴ Συντροφιά τοῦ «Λόγου» πὺν στὸ 1922 βρισκόταν σὲ ἀληθινὴ καλλιτεχνικὴ ἀνθιση, ἀνῆκε καὶ ὁ νεαρὸς Βακαλόπουλος. Εἶταν ὁ μόνος ζωγράφος ἀνάμεσα στοὺς αἰσθητικούς νέους πὺν πλημμύριζαν κάθε Τρίτη, τὰ σαλόνια τοῦ περιοδικοῦ. Ὁ καθηγητὴς κ. Βασματζίδης τὸν χειραγωγοῦσε, τότε, στὴν Τέχνη. Καὶ ὁ Δάσκαλος ὁ Πράσινος, τὸν ἐμπαίξε σὲ ἀνώτερους κόσμους. Τὸ 1923, δὲν μπόρεσε πιά νάντισταθῆ στὴ διανοητικὴ καὶ ψυχικὴ του ἀνάγκη, νὰ ζήσει σὲ εὐρύτερο περιβάλλον. Καὶ μαρκαρίσε γιὰ τὸ Παρίσι. Ἀπὸ τότε, καθημερινὸ ἀνέβασμα ἢ ζωὴ του. Ζωὴ ὅλο δράση καὶ θέληση. Παρακολουθεῖ, μελετᾶ, συζητεῖ, δοκιμάζει, παράγει. Σ' ὄλους τοὺς κλάδους τῆς Τέχνης.

Καὶ μιὰ μέρα τοῦ περασμένου Ἀπρίλη, στὸ πρόγραμμα τοῦ

Θεάτρου «L'Atelier», ενός από τα πιο απαιτητικά πρωτοποριακά του Παρισιού, είχε την τρανή ικανοποίηση να ιδί το όνομά του, ως σκηνογράφου, πλάι στο όνομα του σκηνοθέτη, ηθοποιού και διευθυντή του ίδιου θεάτρου, του μεγάλου Dullin. Άνεβαζόταν, στη δύσκολη σκηνή, το «Atlas-Hotel» νέο έργο του Armand Salacrou και ο «Βακαλό» είχε δημιουργήσει τις μακέτες των σκηνικών και των κομπουμιών. Σε κάθε άνοιγμα της αυλαίας, το διαλεχτό κοινό, χαιρετούσε με χειροκροτήματα την ωραία αποκάλυψη. Με την ευκαιρία εκείνη, η απαιτητική παριζιάνικη κριτική, ξέσπασε σε ακράτητους επαίνους για το έργο του νεαρού συμπολίτη καλλιτέχνη, αποκαλώντας τον «θριαμβευτή της βραδιάς».

ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΑΛΚΟΥΣΗΣ

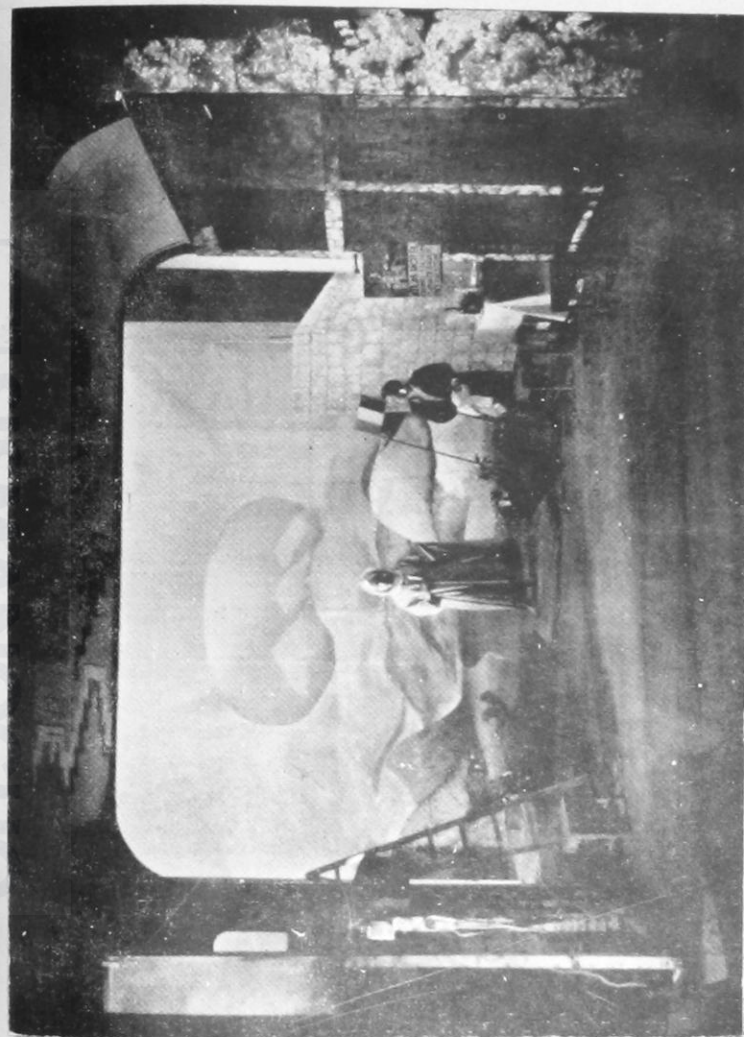
ΑΝ ΕΙΣ' Ο ΠΛΑΣΤΗΣ...

Ἄν εἶς' ὁ πλάστης χούγιαξε κι' ἀπλώσον στὸν ἀέρα
πλάστρα νὰ κάνεις τὴν ψυχὴ, τ' ἄστρα μαργαριτάρια
καὶ στὶς μορφές ν' ἀνθίζουνε— μαγιάτικα μπουμπούκια —
χαμόγελα ποὺ νὰ ἔχουνε τῆς Αἴγλης τὴ μορφή.

Ἄν εἶς' ὁ πλάστης ποὺ μιλᾷν οἱ κυκλαμινιές γιὰ σένα
κάνε τριγύρω σέρονοντας τὸν ξωτικὸ χορὸ τους
Σιλφίδες γλυκοθώριτες, φειδύμαλλες Σειρήνες
νὰ σύρουν μέσ' ἀπ' τὴν καρδιά τοῦ πόνου μου τὸν πέλλο.

ΚΩΣΤΑΣ ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΙΩΡΓΟΥ ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ πρώτη πράξη τοῦ «ATLAS-HOTEL,, (Μαρέττα)

ΑΝ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΗΤΑΝΕ ΣΙΔΕΡΑ...

Ἐνάκατοι κρότοι σφυριῶν ἀντηχοῦνε στὸ παμπάλαιο σιδεράδικο. Τὰ βαρηὰ κτυποῦν τὰ μπασκιά, ποὺ ἰσώνουν τὰ σίδερα, κι' ἡ βαρακοῦλες σβέλτες καὶ γλήγορες, πέφτουν πανωτὲς, μ' ἓνα θόρυβο ποὺ ξεκουφαίνει.

Ἡ φυσσοῦνες κατεβάζουν τὸν ἀγέρα, ποὺ κάμει φλόγα τὴ φωτιά καὶ σπύθα ἄφθονη ποὺ σκορπιέται ἀπότομα, σὰ κοπάδι τρομαγμένων πουλιῶν.

Κι' οἱ σιδεράδες ὀλημερὶς βαροῦν τὰ πυρωμένα σίδερα ! Ὁ ἰδρωτὰς κατακυλᾷ ποτάμι ἀπ' τὰ φλογισμένα τους μέτωπα κι' ἡ καπνιά τοὺς ἔχει κάμει κατάμαυρους σὰν τοὺς θερμοαστάδες τῶν μεγάλων καραβιῶν.

Ἔτσι βγαίνει τὸ καρβέλι !

Χρόνια τώρα ποὺ τὰ πολεμᾷ ὁ μαστοῦ Ἄντωνης.

Ξεμάλλιαρος κι' ἰδρωκοπημένος, βαρεῖ ἀλύπητα τὰ πυρωμένα σίδερα, δίνοντάς τα μὲ θαυμαστή μαστροφσύνη τὶς πιὸ ἀπήθανες καὶ παραδόξες μορφές..

Χρόνια τώρα πὸν τραβᾷ ἀβίαστο, τὸ σκοινὶ τῆς φουστύνας καὶ πὸν ἢ βαρακοῦλα τοῦ κίλωσε τὶς παλάμες τῶν χειρῶν. Τὰ μπράτσα του γενῆξαν σίδερα, γερότερα κι' ἀπὸ κεῖνα πὸν βαρεῖ. Τὰ δάχτυλα, χοντὰ κι' ἀλύγιστα. Τὸ πρόσωπο κατὰμαυρσ ἀπὸ τὴ φλόγα, πιὸ μαῦρο κι' ἀπὸ τὸ ξερὸ φωμί, πὸν μὲ τὸν ἰδρῶτα του κερδίζει. Στ' αὐτιά του, χρόνια τώρα, πὸν βουΐζουν οἱ κρότοι τῶν σφυριῶν καὶ τὰ μάτια του συνηθισμένα ν' ἀντιστέκονται στὶς πιὸ φλογερὸς λάμπες τῶν φουρνέλων.

Μεροκαματιάρις μὲ τὰ χρόνια. Δὲν εἶδε ποτές του προκοπή. Κανένας δὲν διαφέρθηκε γι' αὐτόνα. Ἡ φτώχεια κι' ἢ κακομοιριά μονάχα.

Ὅσο πιότερα κερδίζει τόσο περσεύουν κι' ἢ φτώχειες. Γρουσουζικο μάτι, λὲς καὶ τὸν κυνηγᾷ. Μεγάλη κατάρα! Δεκάρα δὲν τοῦ μένει στὴ μπάντα.

Καμμιά ὑποστήριξη ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους! Ὅλοι τους εἶναι κακοί. Βοήθεια καμμιά κι' ἀπὸ κανένα!

Κορώνει σὰν τὰ σκέπτεται αὐτά. Ὡ! ἄς ἦτανε στὰ χέρια του! Θὰ τοὺς τσάκιζε ὅλους τους, ἀπὸ τὸν μικρότερο ὡς τὸν πιὸ μεγάλο, ὅπως τσακίζει τ' ἀλίγιστα βαριά σίδερα.

Δὲν χρειάζεται λύτση. Ὅλοι τους εἶναι κακοῦργοι κι' ἀσπλαγχνοί. . . Κάνουν τὸν καλὸ γιὰ νὰ σὲ γδείρουν εὐκολώτερα. Νὰ σὲ πνίξουν, νὰ σὲ ρουφίξουν. . .

Ὡ, ἂν οἱ ἀνθρώποι ἦτανε σίδερα. . .

Θὰ τοὺς γάντζωνε μὲ τὴ μασιὰ του καὶ θὰ τοὺς βαροῦσε. Θὰ τοὺς βαροῦσε ἀλύπητα, ἔτσι ὅπως βαρεῖ τὰ σίδερα πὸν σπαράζουν ἀνάμεσα στὴ ντανάλια του καὶ στὸ σβέλιο του σφυρί. Θὰ τοὺς σακάτευε, χωρὶς πόνου, χωρὶς λύτση! Μ' ὅλη του τὴν καρδιὰ καὶ μ' ὅλη του τὴ δύναμη.

Ὡ, ἂν οἱ ἀνθρώποι ἦτανε σίδερα. . .

Ἡ σκέψη αὐτὴ τὸν κάμει νὰ χτυπᾷ μὲ μανία καὶ γληγοράδα τὸ ἄψυχο μέταλλο, ἐνῶ ἢ φαντασία του, χτυπᾷ τοὺς κακοὺς, τοὺς ἄκαρδους. . .

— Νάσου κι' αὐτὴ! Πάρε καὶ τούτη! Πάρε κι' αὐτὴ. . .

Σὲ λίγο, σὰ νὰ τοῦρχεται μιὰ ξαφνικὰ ἰδέα, πὸν τοῦ κάμει ν' ἀχτινοβολᾷ τὸ πρόσωπο ἀπ' τὴ χαρά.

Ἀρπάζει μὲ βία τὸ σίδερο καὶ τὸ χώνει βαθειά, πολὺ βαθειά στὰ κατακόκκινα κάρβουνα. Ὅσο μπορεῖ βαθύτερα.

— Φάε κόλασι καλέ μου! Κόλασι μὲ τὰ οὐλα της. . . . Αὐτὲς εἶναι ἢ καλλίτερες στιγμὲς τῆς ζωῆς του!

Σὰ καμμιά φορὰ τυχαίνει — καὶ συμβαίνει συχνὰ — νὰ τᾶχη μὲ κανένα, τότες εἶναι τὸ μεγάλο πανηγῆρι.

Παίρνει ὕφος Θεοῦ τιμωροῦ!

Χτυπᾷ ὅλες τὶς ἀνομιές. Τὴν ἀδικία δὲν τὴ ἀφίνει ποτές ἀτιμώρητη!

Ἔτσι προέπει νᾶναι ὁ πραγματικὸς Θεός. . .

Ὁ κακὸς θὰ φάη φωτιά, κόλαση! Δὲν τὴ γλυτώνει ποτές. Τὸν τυραννεῖ μὲ τὶς ὄρες! Τὸν πυρώνει, τὸν καβουρντίζει, τὸν χτυπᾷ, τὸν πεθαίνει. . .

Αὐτὲς τὶς μέρες εἶναι ἀμίλητος. Δὲν εἶναι στὰ καλά του. Μιὰ κομάρια τὸν ναρκώνει. Τὸ πρῶτ' δὲν τὸν κάμει καρδιὰ νὰ παρατήρη τὸ κρεββάτι.

Μὲ πολὺ κόπο τὸ πετυχαίνει. Ὅμως τὰ πόδια δὲν τοῦ βαστοῦν τὸ γιγάντιο σῶμα. Τὰ γόνατα εἶναι ἔτοιμα νὰ λυγίσουν. Τὸ κεφάλι καίγεται ἀπ' τὶς φλόγες! Δὲν τὸ αἰσθάνεται! Θαρρεῖς καὶ δὲν εἶναι τὸ δικό του!

Ἡ ξαλάδες, τὸν κάμουν νὰ βλέπει τὰ πράγματα ἀλλήωτικα. Οἱ παλμοὶ χτυποῦν δυνατὰ, δυνατὰ.

Ἄρρωστος γιὰ καλὰ ὁ μιστ' Ἀντώνης.

Θὰ θέλῃ νὰ πλαγιάσῃ μὲ τὶς μέρες. Οὔτε ἐξοχικὸ ἦτανε τὸ σπίτι, μήτε καὶ ὁ ἥλιος τό ἔβλεπε καὶ πολὺ. Ὁ ἀγέρας

δὲν ἦτανε καὶ καθαρὸς. Μὰ πάντα θὰ ξεκουραζόταν κάπως.

Ἔ, πῶς θὰ τῷθελε νὰ ξεκουραστῇ. Χρόνια τώρα πολεμᾷ. Οὔτε λεφτὸ ἀνάπαυσι. Μὰ . . .

Στὴ τσέπι δεκάρα ! Κρέντιτο καθόλου ! Μικροπαῖδια ἀρωστιάρικα κ' ὄρφανὰ πού ἄν δὲν τᾶθρεφε ὁ ἴδιος, θὰ πεθαίναν ἀπ' τὴ πείνα.

Δὲ χορταίνουν μ' ἀγέρα, οὔτε καὶ μὲ ρεμπελιό. Ἄρρωστος ξάρρωστος ἔπρεπε νὰ δουλεύῃ.

Οἱ ἄνθρωποι εἶναι κακοί. Τὴ βοήθειά τους δὲν τὴν εἶδε ποτέ ! Τὶς ἀδικίες τους, πολλὰ φορὲς . . .

Ἔτσι μὲ ξένο κεφάλι, μ' ἀνυπάζου λόδια καὶ μὲ ξαντλημένα χέρια, τραβήξε γιὰ τὸ μεροκάματο.

Ἡ πίκρα ζωγραφισμένη στὸ πρόσωπο καὶ ἡ δίψα τῆς ἐκδίκησης στὰ στεγνὰ χεῖλια.

Ἡ φλόγες τοῦ κορώνουν τ' ἀναμένο ἀπ' τὸν πυρετό κεφάλι. Ἡ σπίθες σκορπιοῦνται μὲ ψιθύρο τριγύρω του κ' ὁ ἴδιος χτυπᾷ μὲ λύσσα τὰ σίδηρα.

Θεὲ μου, τί λάμπες, τί φλόγα, τί κακό !

Μιὰ ζαλάδα τοῦ χτυπᾷ τὸ κεφάλι.

Ἔνας φλογισμένος κατακόκκινος μπερντές. Ὁρμᾶ στὴ φωτιά ! Καμίνι, ζέστη τρομερή. . . Φωτιά, φλόγα, τρομάρα . . . Ἡ κόλασι !

Διάβολοι κατάμαυροι μὲ πύρηνες κατακόκκινες γλῶσσες καὶ πυρωμένα σίδηρα, τρέχουν ἀφηνιασμένοι καὶ χτυποῦν, τρουποῦν, χαλνοῦν δεξιά ζεοβιά. Κι' ὁ ἴδιος δυνατός, πελώριος, ὑπεράνθρωπος τρέχει, χτυπᾷ, τρουπᾷ, σκοτώνει, σαρώνει, χαλνᾷ, σπαράζει . . .

Μὰ τί ζέστη, τί ζέστη ! Τὶ φλόγα, τί κακό ! Ἡ κόλασι !

Χτυπᾷ μὲ λύσσα, μὲ μανία . . .

Τὸ αἷμα ζεστό, ἀναμένο τρέχει ποτάμι ! Τὰ σπλάχνα του κορώνουν ! Μὰ ἐκεῖνος τ' ἀφηγᾷ. Ὁρμᾶ, χτυπᾷ μὲ δύναμι, μὲ λύσσα. Ἡ κόλασι ! ἡ κόλασι !

Φωτιά στὴ κόλασι. Τυραννία τὸ ἀνθρώπινο.

Ψῆσι, κάψιμο, καταστροφή.

Μὰ τί ζέστη, τί καῖλα, τί φλόγα, τί σπίθες . . .

Δὲν ἀντέχει.

Ἡ φλόγες τοῦ ζώνουν τὸ κορμί. Τὰ στήθια του καίγονται. Ψήνουνται τὰ σωθικά του.

Νὰ φύγη, νὰ φύγη, γλήγορα ! Νὰ σωθῇ !

Μὰ δὲν μπορεῖ. Ἀπὸ παντοῦ φωτιά. Ἀπ' ὅλες τὶς μεριές . . . Φωτιά . . . Φωτιά . . . Βοήθεια . . . Καίγομαι . .

Φωτιά . . . Καταστροφή ! Ζεματιστὰ αἷματα τὸν πιτσιλοῦν . . Φωτιά . . . φωτιά . . . βοήθεια . . . πεθαίνω . . .

Μὲ πολὺ κόπο, μὰ πολὺ ἀργά, οἱ φτωχοὶ σιδεράδες, ἔπειτα ἀπ' ἓνα τρομερὸ πόλεμο, κατόρθωσαν νὰ τὸν βγάλουν νεκρό, ἀπ' τὶς φλόγες τὶς φόρτζας.

Σπάρταξε στὶς σπίθες καὶ χτυποῦσε μὲ μανία δεξιά καὶ ζεοβιά, ἐμποδίζοντας τοὺς σιδεράδες νὰ τὸν τραβήξουν ἀπ' τὴ πύρηνη κόλασι.

Ὁ Μαστρ' Ἀντώνης εἶναι πιὰ εὐτυχημένος.

Στὸ καμένο του πρόσωπο, χαμογέλαγε ἡ ἱκανοποίηση.

Ἔχει ἐκδικηθῆ πιά . . .

ΝΙΚΟΣ ΣΚΑΡΜΠΟΥΝΗΣ

Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ

ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΖΩΗΣ

Τοῦ καλοῦ μου φίλου Α. ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ

Κι' εἶναι ἀπὸ ἀλήθειες γεμάτη ἡ ζωὴ μας. Ἀλήθειες πι-
κρές, μὰ πραγματικές, μ' ὄλο τους τὸ κῦρος. Εἶναι ἡ ζωὴ
μας γεμάτη δράματα, πὸν μᾶς γεμίζουν πόνο τὴν καρδιά
καὶ δάκρυα τὰ μάτια.

Σκληρὸς ὁ ἀγῶνας γιὰ τὴ ζωὴ. Τὰ ἐρεΐπια τῆς κοινω-
νίας, τὰ συντρίμια τῆς πόσο δυστυχισμένα, πόσο τρομα-
χτικά! Θέμα γιὰ μυθιστόρημα τὸ κάθε μας βῆμα, σκηνὲς
γιὰ προβολὴ τὸ κάθε τῶν ματιῶν μας ἀντίκρουσμα. Στὸ με-
λανοδοχεῖο μου στριφογυρίζουν μύριες εἰκόνας, πλήθος σκέ-
ψεις. Ξεδιαλέγω μιὰ πὸν βουτῶντας τὴν πέννα μου σ' αὐτὸ
κολῶν σὰ σὲ μαγνήτη πάνω τῆς. Τὴ χαράζω ἀμέσως στὸ

χαρτί. Ἀπλᾶ πράγματα, μ' ἀληθινά. Μαύρη ἢ μελάνη τοῦ
καλαμποιοῦ, μαῦρα κι' αὐτά.

Πρώτη βουτιά τῆς πέννας μου καὶ τελευταία! Ὅχι ξε-
φαντώματα μὲ μυριοφωτισμένα σαλόνια, μὲ κορμιὰ πῦναι
μυρομάγαζα ἐκθέσεως διαμαντικῶν. Ὅχι πρόσωπα μασκα-
ρωμένα. Χαρὰ πουθενά. Πόνος, στεναγμὸς, ἀπελπισιὰ παν-
τοῦ. Ἐνα δωμῆτιο, ὑπόγειο γιὰ τὴν ἀλήθεια. Κοιλὰς «κλαυθ-
μῶνος.» Οἱ τοῖχοι του στολισμένοι μὲ μύριες ραφαηλοχάρα-
κτες ζωγραφιές, καμωμένες μὲ τὸ πινέλο τῆς δυστυχίας, τῆς
κακομοιριάς. Σκηνὲς πὸν θὰ τις ζούλευαν οἱ Roubens καὶ
οἱ Leonardo Davinci. Ἐνας πατέρας ἐτοιμοθάνατος, γύ-
ρω του πέντε ὄρφανά, καὶ μιὰ μητέρα πὸν ἡ τρομερὴ ἀρ-
ρώστια τὴ θανατώνει ἀργοπορημένα. Τίποτε παραπάνω.
Ἄ, ὄχι, ἔεχασα. Ἐχει ἀκόμη καὶ μουσικότητα. Εἶναι μελό-
δραμα. Μελόδραμα πὸν γιὰ μαέστρο του γιὰ συναυλία του
ἔχει τὸν πόνο μὲ τὴ σαγηνευτικὴ του ἀρμονία, τὸν πόνο μὲ
τὰ παιθητικὰ τραγοῦδια τὰ συντονισμένα σὲ μιὰν ἐπτάφωνη
ἀρμονία. Ὁ Bethoven καὶ ὁ Wagner στέκουν παρᾶμερα
καὶ ὄχριοῦν. Ὁ διαβάτης σταματᾷ ἄφωνος στὸ ὕψος τῆς
ἀρμονισμένης τῶν στεναγμῶν συμφωνίας καὶ δάκρυα συγ-
κίνησης τοῦ πλημμυροῦν τὰ μάτια. Μυστήριο τελεσιουργεῖται.
Ἡ φύσι συμπονεῖ τὰ ἐρεΐπια τῆς κοινωνίας. Ἐνώ-
νει μὲ τοὺς στόνους τῆς ἀνέχειας, τῆς ἀπελπισιάς, τῆς φρί-
κης καὶ τὸ ἀγριο βουγγυτό, τὸ τρελλὸ σφύριγμα τοῦ βορ-
ρηᾶ. Ὁ στόνος τοῦ πόνου ἀνεβαίνει, ξεγίνεται ὑπερνοκῶν-
τας τὸ μάνιασμα τῆς φύσης, φτάνει στ' αὐτὰ κάποιου ἀρι-
στοκράτη, μὰ δὲν εἰσδύει καὶ μέσα στὴν καρδιά του. Ποιὸς
τώρα πιὰ πονεῖ στὸν ξένο πόνο, ποιὸς χύνει δάκρυα γιὰ
τοῦ ἄλλου τὴν πληγὴ! Ὅσοι πονοῦνε εἶναι οἱ λεπροί,
ποιὸς τοὺς λεπρούς θὰ πλησιάσῃ! Πόνος ἢ ζωὴ, ἄλλοι στὸν
πὸν τὴν πόρτα του κτυπήσῃ.

Θεσσαλονίκη, Δεκέμβριος 1931.

ΧΑΡΗΣ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ

Εἶνε ὁ μοναδικὸς καλλιτέχνης ζωγράφος τῆς Πόλης μας. Ἔχει στήσει τὸ ἐργαστήρι του σὲ μιὰν εὐρύχωρη σάλα στὸ μαγευτικὸ Καντήκιο. Ἐκεῖ ἐμπνέεται, σπουδάζει καὶ ἐργάζεται μακριὰ ἀπὸ τὸν θόρυβο καὶ τὴν τύρβη τῆς μεγαλοπόλης μας.

Σπουδασε στὴν Πόλη μας καὶ τὴν Φλωρεντία. Ἔκαμε καλλιτεχνικὰ ταξίδια καὶ κατάληξε στὴ γενέτειρα του.

Σὲ κάθε ἐκθεσὴ τῶν συμπατριωτῶν του Τούρκων στὸ Γάλατᾶ Σεραΐ ἢ στὴν Ἄγκυρα, τὴν πρωτεύουσα, στέλνει ἔργα του ἀξιόποσχετα.

Ὁ κ. Χαρῆς Ξανθόπουλος δὲν ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὶς νέες τεχνολογίες. Δὲν ἐργάζεται γιὰ τὴν ἐκκληξὴ καὶ τὴν παραξενιά. Δὲν τοῦ ἀρέσουν οἱ φλόγες πού ἀνάβουν καὶ σβήνουν μονομιᾶς τῶν ροκανιδιῶν. Τὸν συγκινεῖ ἡ καντήλα πού ἓνα ἑσάκι ἀχνόλευκο εὐλαβικὰ δὲν τὴν ἀφίνει νὰ σβήσει.

Ὁ κ. Χαρῆς Ξανθόπουλος εἶνε καταδεχτικός, ἀνοιχτόκαρδος, περιποιητικώτατος ὅπως ὅλοι πού κλείνουν στὰ στήθια, ἀληθινὸ καλλιτέχνη ψυχῆ.

Τελευταῖα τὸν ἐπισκεφθήκαμε — γιὰ ποσοπὴ φορὰ; — στὸ ἐργαστήρι του — ὄαση στὴν πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνική μας σαχάρα.

Ἐργαστήρι γιομάτο σπουδές, γραμμές, χροῶμα, ζωή, ἀγάπη. Ἔργα τελειωμένα πού δὲ φαίνεται καμμιά προσπάθεια ἀπάνω τους. Καὶ ὅμως ἀπάνω ἀπόλα, ὅπως ὁ ἴδιος λέει, ἡ μελέτη, ἡ σπουδὴ.

Ἀπὸ τὰ τελευταῖα ἔργα του ἔχομε νὰ σημειώσουμε τοὺς τέσσερις Εὐαγγελιστὲς τοῦ τροῦλλου τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Κυριακῆς Κοντοσκαλίου. Ἀκόμα καὶ τοὺς τέσσερις πίνακες πού στολίζουν μὲ ἄλλα πολλὰ ἔργα τοῦ καλλιτέχνη, τὴν Πατριαρχικὴ τοῦ Φαναριοῦ Πινακοθήκη — Ναὸς Παμμακαριστου, Ἁγίων Ἀποστόλων, Βλάχ Σεραΐ καὶ Ἁγίου Δημητρίου Ξυλόπορτας πού εἶταν κάποτε Πατριαρχικὲς ἐκκλησιές.

Ἡ «Φ. Π.» παρουσιάζει σήμερα ἓνα ἔργο τοῦ καλλιτέχνη γραμμένο μὲ κάρβουνο — «Ὁ Χριστὸς ἄνθρωπος», ὅπου ὅλος ὁ ἀνθρώπινος πόνος ξεχίνεται στὸ πρόσωπο τοῦ κατάδικου καὶ πιλατευόμενου Μεγάλου Ποιητῆ.

Ὁ κ. Χαρῆς Ξανθόπουλος ξεφεύγει ἀπὸ τ' ἀριστοκρατικὰ ψεῦδη καὶ τὰ ξεπεσμένα ὄνειρα. Ἔρχεται νὰ διερμηνέψει τὸν πόνον τὸν ἀνθρώπινον σὰ μιὰ κραυγὴ τῆς ἀνθρωπότητας πρὸς τὸ σύμπαντο.

Μολαταῦτα τὸ ὀφφίκιο τοῦ πατριαρχικοῦ ζωγράφου δὲν τοῦ δόθηκε. Οἱ ἐν Φαναρίῳ λογαριάζουν πὸς θὰ προσκορύνουν στὴ μετριοφροσύνη τοῦ καλλιτέχνη μας, ἴσως. Αὐτὴ εἶν' ἄλλη ἱστορία.

ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

Ἀνθρώπινες ιστορίες, αἰώνιες κι' ἀνάλλαχτες, πάντα παλιῆς καὶ πάντα καινούργιες.

Ἀνάμεσα στὸ φῶς καὶ στὸ σκοτάδι, οἱ σκέψεις μας κυλῶν δίχως ρυθμό. Ἄλλοι σακάτες στὴν ψυχὴ, κι' ἄλλοι στὸ νοῦ, παλεύουμε γιὰ λαμπερὲς ψευτιές. Παράξενοι κι' ἀχόρταστοι οἱ πόθοι μας, καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ κορμιοῦ, ποὺ μᾶς σκλαβώνουν. Καὶ τὰ πάθη σ' ὅλες τους τὶς μορφές, ἀπ' τὶς χειρότερες ἴσαμε τὶς πιὸ καλές, μᾶς κυβερνᾶνε. Ὅλ' ἡ ζωὴ προσπάθεια γιὰ ν' ἀνεβοῦμε πιὸ ψηλά, ἀκόμα πιὸ ψηλά, ὅσο μπορούμε πιὸ ψηλά. Ὅλ' ἡ ζωὴ προσπάθεια γιὰ ν' ἀνεβοῦμε . . . Καὶ πάντα νομίζουμε πὼς ἀκολουθοῦμε δρόμους ἀπάτητους. Μὰ κάποια μέρα θὰ νοιώσουμε πὼς ποῖν ἀπὸ μᾶς περᾶσαν κι' ἄλλοι, κνηγώντας τὴν ἴδια χίμαιρα. Ὅμως θὰ εἶν' ἀργὰ γιὰ γύρισμα στὰ πίσω . . .

Ἔλα ἔκολλα στὴν ἀρχή, ὅλα ρόδινα, κι' ὁ κάθε δρόμος ἀνοιχτός γιὰ τοὺς σκοπούς μας. Καὶ μιὰ σκέψη μέσα μας: «Ἐγὼ θὰ γίνω μεγάλος στὴ ζωὴ» . . . Σφουρίγματα ἑνὸς ἀγέρορα ποὺ μέσα μας φτυᾶ, ἑνὸς ἀγέρορα ποὺ θὰ κοπάση μὲ τὸν καιρό. Μικροεπιτυχίες, ἐνθουσιασμοί.

Ἔστερα ἡ πρώτη ἀποτυχία, ἡ δευτέρα, ἡ τρίτη. . . «Ἀσήμαντες κακοτυχίες» . . . Τὰ νειῶτα πάντα ἀντέχουν στὶς πρώτες συμφορές. «Ὅλα θὰ σιάξουν μὲ τὸν καιρό» . . .

Μὰ τὰ χρόνια περνᾶν. Ὅλα θαμπώνουν σιγὰ σιγὰ. Ἡ βεβαιότητα χάνεται, ἡ ἀμφιβολία ἀρχίζει. Σπασμένα φτερά. «Ἴσως νὰ φτάσω ἐκεῖ ποὺ θέλω, θὰ προσπαθήσω . . . Ποιὸς ξέρει, ἴσως . . .»

Κι' ὅλα γκρίζα στὸ τέλος. Στερνὴ σκέψη. «Τὸ παιδί μου θὰ γίνῃ μεγάλος στὴ ζωὴ» . . . Καὶ τὸ παραμῦθι ξαναρχίζει.

Ἀνθρώπινες ιστορίες, αἰώνιες κι' ἀνάλλαχτες, πάντα παλιῆς καὶ πάντα καινούργιες.

ΚΟΡΝΗΛΗΣ ΙΩΑΚΕΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΝΕΙΡΟ

Σὲ μιὰ λεῦκα θὰ γύρω ἀπὸ κάτου
Μὲ μισόκλειστα μάτια, κι' ἐκεῖ
Σ' ἀερένια θὰ πιῶ μουσικὴ,
Τὴ χαρὰ τοῦ θανάτου.

Κ' ἡ ψυχὴ μου σὰ μέσ' σὲ τοπᾶζι
Θὰ περνᾶ καὶ παλμοὶ θεῖοι
Θὰ τὴ φέρουν φεγγόβολοι ἐκεῖ,
Ποῦ ποτὲ δὲ βραδιάζει.

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

NEDİM

Η ΕΠΟΧΗ ΤΩΝ ΛΑΛΕΔΩΝ, ΤΩΝ ΣΑΜΟΥΡΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΩΜΑΤΩΝ

Γιὰ νὰ γράφει κανεὶς γιὰ τὸν Νεδίμ, τὸν πιὸ διάσημο Τούρκο ποιητὴ τοῦ 18ου αἰῶνα, πρέπει ἀπαραίτητα νὰ συνταιριάσει τὴ ζωὴ τοῦ ποιητὴ αὐτοῦ μὲ τὴν ἐποχὴν του, ἐποχὴ ἐξαιρετικὴ τῆς τότε Αὐτοκρατορίας. Ἡ ἐποχὴ τῶν λαλέδων (λειριῶν), τῶν σαμουριῶν καὶ τῶν ἀρωμάτων. Περίοδος τῆς ὁμοίας ἢ ἀρχὴ ἀστράφτει ἀπὸ νίκες καὶ θριάμβους καὶ τῆς ὁμοίας τὸ τέλος σβύνει στὸ ὀμιχλώδη χάος τῶν ταραχῶν καὶ πνίγεται μέσα στὸ αἷμα μιᾶς τραγικῆς νύχτας.

Ὁ Σουλτᾶνος, Ἀχμέτ ὁ Γ', κουρασμένος ἀπὸ τοὺς μακρόχρονους πολέμους, ἔστερα ἀπὸ τὴν εἰρήνην τοῦ Πασσάρωβιτς, πειθύμησε νὰποκοιμήσῃ τις φροντίδες τοῦ ὡς ἡγε-

μόνα μὲ τὴ μέθη τῶν διασκεδάσεων καὶ τὴν τρελλὴ χαρὰ. Τὰ αὐτιά του κουρασμένα ἀπὸ τοὺς βρόντους τῶν κανονιῶν, ἀποζητοῦσαν τὸν ψιθυρο κρυσταλλένιων φωνῶν, τὸν ἦχο μουσικῶν ὄργάνων, τὴ γοητεία ὡραίων στίχων. Καὶ ἀντὶ πολεμῶχαρον καβαλλάρηδων, τὰ μάτια του ζητοῦσαν τὸ μάγο σὰ ζαρκαδιοῦ βλέμμα, ποθοῦσαν νὰ χαϊδέψουν ἀφράτους λαιμούς, ἀλαβάστρινες σάρκες πού νὰ στριφογυρίζουν καὶ νὰ σπαρταροῦν στὸ ρυθμὸ τοῦ χοροῦ, βουτηγμένες στὸ μετᾶξι καὶ στὰ πολύτιμα πετράδια.

Ἐνας ἄνθρωπος μπόρεσε νὰ ἱκανοποιήσῃ τις ἀπαιτήσεις τοῦ βασιλῆα πού διψοῦσε γιὰ γλέντι: ὁ βεζύρης του, ὁ περὶφημος Ἰμπραήμ Πασᾶς, ὁ Νέβσεχιρλής. Ἦτανε γυιὸς μάγερα τοῦ παλατιοῦ. Προήχθη ἀπὸ κιατίπης (γραφεὺς) σὲ διευθυντὴ τῶν φυλακῶν, διορίσθη κατόπι μέλος τοῦ συμβουλίου τοῦ Κράτους καὶ τέλος, γινόμενος γαμβρὸς τοῦ σουλτάνου, πῆρε ἀπὸ τὸ χέρι του τὸ μουχοῦρι καὶ ξεπετάχθη ἕνα πρωτὶ Βεζύρης. Εἰρήνη, πλοῦτη, σοφία, τέχνες, γλέντι, ἔτσι συνοψίζεται ἀξέχαστη ἡ βεζυρεία του.

Μαζὺ μὲ τὴν ἀσφάλεια καὶ τὴν ἐσωτερικὴ ἀναδιοργάνωση τῆς χώρας, τὴν ἴδρωση τυπογραφείου, νομισματοκοπείου, ὑποστῆγων ἀγορῶν (παζάρια), μεδρεσέδων, ὁ περινούστατος βεζύρης, ὁ Νταμάτ Ἰμπραήμ, φρόντιζε γιὰ τὴ διασκέδαση τοῦ αὐθέντη του καὶ τοῦ λαοῦ του. Ἀπ' ἄκρη σᾶκρη, στὴν ἀπέραντη Πόλη, κυριαρχοῦσε τὸ ἄκρατο γλέντι. Ἡ Σταμποῦλ μεταβλήθη σ' ἀπέραντον ἀνθόκηπο. Πλήμμυρα τὰ ρόδα, οἱ γυνάκινθοι, τὰ γιασεμιά, οἱ λαλέδες. Ὡ! πρὸ παντὸς αὐτοί. Ἐκατοντάδες τὰ εἶδη τους καλλιεργήθησαν τότε. Καὶ οἱ λαλέδες δώσαν τὸ ὄνομά τους σ' ὀλόκληρη μιὰν ἐποχὴ πού βάσταξε δεκατρία ὀλόκληρα χρόνια. Καὶ χτίσθηκαν τὰ Abad, τὰ ἄντρα, σὰ νὰ λέμε, ἡ ξεστῆς φωλιές, ὅπου τελοῦνταν σὰ σὲ μυσταγωγία τὰ ξεφαντώματα. Ἡ ὄχτης τοῦ γαλανοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ ἀσημένιου Κεράτειου ὡς στοὺς

κόρφους τοῦ Σιλιχταριοῦ ὅπου φειδωτοὶ κυλάνε οἱ δυὸ ποταμοί, ἦσαν κατάσπαρτοι ἀπὸ κιώσκια, παλατάκια, ἀπὸ «γυαλιὰ» λευκὰ σὰν τὰ σεντέφια καὶ κόκκινα σὰν τὸ ρουμπίνι, ὅλα τριγυρισμένα ἀπὸ ἀνθοκήπια γεμάτα ἀπὸ φρούτα καὶ ἀπὸ ἄνθη. Τὰ Ἀμπάτ, τὰ ἀναπαυτήρια αὐτά, ἦσαν κί' ἀπὸ ἓνα κομματί ἐπίγειου παραδείσου. Ἀμέτρητα κί' αὐτά. Σὲ κάθε κόχη τῆς μαγεύτρας πόλης, στὸ Βόσπορο, τὸ Χουαγιούν-Αμπάτ (Μπεμπέκι), τὸ Τσεραγάν-Αμπάτ, τὸ Φεϊζ-Αμπάτ, τὸ Νεσάτ-Αμπάτ (Σκούταρι) μὰ ἀπόλα πιὸ τρανότερο, τὸ περιήρημο Σαὰδ-Αμπάτ, στὸν Κεατχανέ.

Ἐνόκληρη ἢ πρωτεύουσα, σὰ μιὰ Πολιτεία τοῦ ὄνειρου. Παλάτια, κῆποι, θόλοι καὶ μιναρέδες. Ἐπορε νὰ ὑπάρξῃ ἓνας Ἀχμέτ Γ' καὶ ἓνας Ἰμπραήμ Πασᾶς, ἀληθινοὶ διλητάντε, γιὰ νὰ νοιώσουν ὅλη τὴν ἔμορφιά της καὶ νὰ χαροῦν τὰ θελητρά της.

Πόσο ἀνούσια ὅμως θᾶταν ἡ ἀνοιξη χωρὶς τ' ἀηδόνι, τὸ γλέντι χωρὶς τὸ τραγοῦδι! Ἐτσι καὶ ὅλη αὐτὴ ἡ μαγεία μιᾶς ὄνειρῆνας ἐποχῆς τῆς Πόλης θὰ ἔμενεν ἓνα τίποτε, ἂν δὲν ὑπῆρχεν ὁ Ποιητὴς γιὰ νὰ τὴν ψάλλῃ.

Νὰ ὁ ρόλος τοῦ Νεδίμ. Ἐξῆσε στὴν ἐποχὴ αὐτῇ, βουτήχθηκε σύγκορμος στὸν ὠκεανὸ αὐτὸ τῆς χλιδῆς καὶ τῶν ἡδονῶν καὶ μᾶς μετέδωκε σὲ ὠραίους, γλαφυρότατους στίχους, τῇ συγκίνησῃ της.

Τὸ «Ντιβάν» (βιβλίον ποιημάτων) τοῦ Νεδίμ εἶνε ἡ ἐποχὴ αὐτὴ πού ἡ Ἱστορία τῆς Ὀθωμανίας τῆς ἔδωσε τὸ ὄνομα τοῦ λειρίου. Δεκατρεῖς ἀνοιξες ἀνθεστηρίων, δεκατρία καλοκαίρια γλεντιοῦ στὸ εὐωδιασμένο ὑπαιθρο, δεκατρεῖς χεμῶνες σοχπετιῶν μὲ χαλβάδες καὶ μέλι.

Ἦ! ἡ βραδεῖς στὸ Σαὰδ-Αμπάτ! Στὰ γαλήνια μουντοπράσινα νερὰ τοῦ Κερατείου γλυστροῦν ἀθόρουβα τὰ καϊκια, σὰν ἴσκιοι γιγάντιων κύκνων, κουβαλῶντας τὸν Βεζύρη πού φορεῖ τὴ ρόμπα ἀπὸ σατὲν κ' ἔχει τὰ δάχτυλα

φορωμένα ἀπὸ σμαράγδια, — τὸν Βεζύρη, καὶ τὸν τρελλὸ ποιητὴ καὶ συνοδό του, τὸν Νεδίμ.

Γύρω στὸ «Κίση» ἀπλώνονται ἀπέραντοι ἀγροὶ ἀπὸ τυλίπες, λείρια χίλιων χρωμάτων καὶ ὀνομασιῶν, πού κοντά τους ἡ βελούδινη βιολέτες φαίνονται γλωμέρες, πολὺ γλωμέρες καὶ ἄσημες. Ὁ Βεζύρης ἀνεβαίνει μεγαλότροπος τὶς μαρομαρένιες σκάλες κ' οἱ σκλάβοι στὸ πέρασμά του φαίνουν κί' ἀσπάζονται τὴν ἄκρη τοῦ σαμουριῦ του. Σὲ λίγο θ' ἀρχίσῃ τὸ μετζλίσι, ἡ σύναξη, μὲ τὰ σαντούρια, τὰ ντέφια, τὰ τραγοῦδια:

«Neyü santuru rûbaðu deñü tanbur ile çenk
Nagnei bülbül ve kameriye olup hem ahenk...»

Τώρα κί' ὁ Ποιητὴς θὰ ψάλλῃ πάλι κανένα ἀπὸ τὰ ὄμορφα «σαρκῆ» ἢ ἀπὸ τὰ περιήρημα «γαζέλια» του:

«Ἄν ἤμουν ὁ ποδόγυρος τοῦ φουστάνιου σου
νὰ τὸν σηκώσῃ κανεὶς δὲν θὰ μπορούσε..

Κανένας δὲν θ' ἄβλεπε τὴν λευκότη τοῦ λαιμοῦ σου
ἂν ἤμουν ἐγὼ ἡ μαζουά σου πουζαμίσα . . »

Καί, «ἦρθε, τῆς λέει, ἡ ἀνοιξη, ἡ ἐποχὴ πού δίνει ζωὴ στὸ Σαὰδ-Αμπάτ καὶ τὸ κάνει ὀμορφότερο ἀπὸ τὸν παράδεισο. Ἡ τριανταφυλιὰς ἀνοίξανε τοὺς κοντσέδες τους σὰ μυστικὰ παραθυράκια πού σὲ καλοῦνε νὰ πλησιάσῃς γιὰ νὰ ρουφήξῃς τὸ μεθυσιτικὸ ἄρωμα τοῦ μυστηρίου τους. Ἄνεβα νὰ θαυμάσῃς ἀπὸ τὸ λοφίσκο τὸ νειούτσικο αὐτὸ ἄλσάκι πού τὸ στολίζει ἓνα ἀσημένιο χαβουζι . . . »

Καὶ γιὰ νὰ καταφέρῃ τὴ δισταχτικὴ ὁ Ποιητὴς: «Ἐκεῖ ἦταν, λέει, χθὲς καὶ ἡ ἀδελφὴ σου στὴν ἔμορφιά, πού ἀπὸ σένα γλυκύτερη νὰ μὴ γείνη. . . »

Ὅμως σὰν νὰ νοιώθῃ τὰ ταλαντέματά της, ρίχτει τὸ στερνὸ ἀγκίστρι, σὲ μιὰν ὑπέρτατη ἐπίκληση:

«Έλα, κι' ἄς ἔχω ἐγὼ τὸ κοῦμα,
ἐμένα ἄς δείρη ἢ μαμά σου ὅταν τὸ μάθη!».»

Suç benim olsun, beni dövs'in duyarsa maderin..

Γι' αὐτὴν πὺν τόσα θὰ τραβήξῃ ὁ Νεδίμ καὶ πὺν εἶνε μὴ ἀπὸ τίς χίλιες ζωντανές ὁμορμιές πὺν στολίζουν μὲ τὸ νάξι τους τὰ παραδείσια Ἄμπάτ, — κόρες τοῦ Κανκάσου, σκλάβες, γαλαίκες, μὰ καὶ χαμηλοβλεποῦσες πριγκηποῦλες, καὶ ροδομάγουλες εὐρωστές χωρικές — ἔχει νὰ πληρῶση τίς νύχτες του μὲ ἀναστεναγμοὺς καὶ μὲ καρδιοχτύπια :

Hayalında Nedimin Kâri Ah ve Vah dir cana
Atan, anan, senin varsa, mihrü mah tir cana
Ki bir bakışta mihre bir bakışta mahe benzersin !

(Πὺν ὄλο, ψυχή μου, μὲ ἄχ καὶ βᾶχ περνᾶ στὸν ὕπνο του ὁ
]Νεδίμ.

Γονεῖς σου, ἂν ἔχεις, οἴγουρα ὁ Ἥλιος θᾶνε κ' ἢ Σελήνη.
Πὺν μοιάζεις μὴ τὸῦ Φεγγαριοῦ καὶ μὴ τὸῦ Ἥλιου μοιάζεις.)

Σκοπός μου ἐδῶ εἶνε νὰ ἱστορήσω τὸν Νεδίμ καὶ τὴν ἐξαιρετικὴ ἐποχὴ του κι' ὄχι νὰ τὸν κρίνω. Ἄλλωστε ὁ Νεδίμ καὶ ἡ Ποίησή του εἶνε μακρὰ ἀπὸ μᾶς, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ μας καὶ τὴ νοοτροπία της. Σήμερα ἴσως νὰ φαίνεται πολὺ στενὸς ὁ ὁρίζοντας μᾶς ποίησης πὺν ἔχει γιὰ κύρια θέματά της τὸ ρόδο, τὸ ἀηδόνι, τὸ κρασί καὶ τὴν ἐρωμένη. Εἶνε ὅμως ἀναμφισβήτητο πὺς ὁ γλυκόλαος ποιητὴς τῶν λαλέδων, πὺν ἔζησε στὴν Πόλη πρὶν 200 χρόνια, ἀφῆκε τραγούδια πὺν ὡς σήμερα ἀκόμη ἀπαρτίζουν τὸ ρεπερτόριο τῶν ἀνατολίτιζων συναυλιῶν. Οἱ «χανεντέδες» καὶ σήμερα ἀκόμη τραγουδοῦν, συνοδευόμενοι ἀπὸ τὸ οὔτι ἢ καὶ τὸ βιολὶ ἀκόμη, γαζέλια τοῦ Νεδίμ, σὰν αὐτὸ π. γ., πὺν ἢ

μετάφραση τοῦ ἔχει κρατήσῃ ὄλο τὸν πλοῦτο τῶν εἰκότων, ἀλλὰ πὺν μοιραία ὅμως στερεῖται τὴ μουσικότητα καὶ τὴ γλυκύτητα τῶν λέξεων τοῦ πρωτοτύπου :

«Έλα νὰ στήσουμε ξανὰ τίς πρώτες μας ἀγάπες
ἔλα, ὦ φεγγαρόφρουδη, νὰ βροῦμε γνωστὰ γλέντια.
Αἱμάτωσε ἢ καρδοῦλα μου γιὰ ἓνα γλυκό σου βλέμμα
καὶ στὰ μαχαίρια ρίχτηκα γιὰ ἐκεῖνο σου τὸ φροῦδι.
Ποθεῖ ἢ καρδιά τὴ θέρη σου, τὴ γλύκα τῶν φιλιῶ σου.
Ἔλα, ὦ φεγγαρόφρουδη, νὰ βροῦμε γνωστὰ γλέντια.
Τὸν ἀνοιξιᾶτικο χυμὸ τῶν κερασσοχειλιῶν σου,
τοῦ γέλοιου σου τὴ ζάχαρη—ὦ! μὴ, μὴ μοῦ τάρνεισαι!—
γιὰ νὰποκτήσῃ ὁ Νεδίμ θὰ γίνῃ, ναί, κουρμπάνι. . .
Ἔλα, ὦ φεγγαρόφρουδη, νὰ βροῦμε γνωστὰ γλέντια.
Σ' ἐξορκισα στὰ νεύατα σου καὶ μὴ τ' ἀλησμονήσεις.»

Ναί, εἶπα, θὰ ἱστορήσω τὸν Νεδίμ· δὲν θὰ τὸν κρίνω. Τὸ ἴδιο, ἢ παραπλήσιο, κάνω καὶ στὶς ἄλλες σελίδες μου γιὰ τίς φιλογολικὲς φυσιογνωμίες τῆς Τουρκίας. Ἀργότερα, ὅταν θὰ βγοῦν κι' ἄλλοι νὰ ἐνδιαφεροῦν καὶ νὰ ξεφυλλίσουν τὴν ἱστορία τῆς Τουρκικῆς λογοτεχνίας, τότε ἴσως θὰ μποροῦμε νὰ συζητήσουμε, νὰ ξεσκονίσουμε, νὰ διαλέξουμε, μέσα στὸ ἀρθρονο ὕλικὸ πὺν ὑπάρχει. Γιὰ τὴν ὥρα, ὄντας μόνος, μόνον σεοβίρω. Αὐτὸ εἶνε τὸ ἔργο μου.

Πρὶν κλείσω τὸ σημερινὸ μου σημείωμα, θὰ προσθέσω μερικὰ βιογραφικὰ καὶ βιβλιογραφικὰ τοῦ Ποιητῆ μου.

Ὁ Ἀχμέτ Νεδίμ, — νὰ μὴ συγγέεται μὲ ἓνα ἄλλο ἐπίσης ποιητὴ, προγενέστερό του κατὰ 60 χρόνια, τὸν Μεχμέτ Νεδίμ, — γεννήθηκε κάπου στὰ 1673, καὶ πέθανε (χάθηκε κατὰ τὴν ἐκρηξὴ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Πατρῶνα Χαλήλ) σὲ ἡλικία 52 ἐτῶν, στὰ 1725.

Ἡ νεανική του ηλικία, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ οἰκογενειακὸς του βίος, μᾶς εἶνε ἄγνωστοι. Ποιοὶ ἦταν οἱ γονεῖς του; Ἦταν παντρεμένος; Εἶχε οἰκογένεια; Τίποτε βιογραφικὸ δὲν ἐγράφηκε ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του, ἴσως γιατί οἱ σχολαστικοὶ τῆς ἐποχῆς του δὲν ἀνεγνώριζαν τὴν ἀξία του τὴν ποιητικὴ. Διότι, γιὰ τὴν ἐποχὴ του, ὁ Νεδίμ ἦταν ἕνας νεωτεριστὴς, ἕνας δημοτικιστὴς σὰν νὰ ποῦμε καὶ οἱ σοφολογιώτατοι τὸν κρατοῦσαν ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο των.

Πῶς κατοικοῦσε στὸ Μπесиκτάς, ἐκεῖ παρὰ τὰ ὑψώματα τοῦ Φλαμουρακίου (σήμερα ἡ Δημαρχία ἀφιέρωσεν ἐκεῖ καὶ μιὰ λεωφόρο στὸ ὄνομά του) τὸ ξέρουμε ἀπὸ δυὸ στίχους ποὺ συναντοῦμε στὸ Ντιβάν του: Ὁ ἕνας:

Beşiktaşa yakın bir hane viranemiz vardı.

(Πρὸς τὸ Μπесиκτάς εἴχαμε τὸ ρημόσπιτό μας).

καὶ ὁ ἄλλος:

Geçersen semtimizden yolun oğrarsa Beşiktaşa
efendim gel, murūvet kil, senindir bende ve hane

(Ἄν περάσης ἀπὸ μᾶς, ἀπὸ τὸ Μπесиκτάς,
ἔλα, κυρά μου, μείνε, δικό σου τὸ σπῆτι καὶ δούλος σου
(αὐτός μου).

Σὲ ηλικία 38 χρονῶ ἐγινε ἀκόλουθος τοῦ Βεζύρη Ἰμπραήμ Πασᾶ. Ἀπὸ τότε ὁ Νεδίμ στάθηκε ὁ δορυφόρος καὶ ὁ ὑμνητὴς τοῦ αὐθέντη του. Τὰ Kaside καὶ τὰ Gazel του εἶνε γεμάτα ἀπὸ διθυράμβους στὸν περινούστατο Βεζύρη.

Στὰ 45 του χρόνια διορίζεται Ναίτης (εἶδος ὑποδιοικητοῦ) στὸ Μαχμουτ Πασᾶ. Ἐν τῷ μεταξὺν ἐξασκεῖ καθ' ὅλη τὴν νεότητά του τὸ ἐπάγγελμα τοῦ καθηγητῆ. Προσταγὴ τοῦ Βεζύρη μεταφράζει στὴν τότε δημῶδη ὅλα τὰ ἱστορικὰ βιβλία ποὺ εἶχαν γραφῆ ὡς τότε. Ἡ δουλειὰ αὐτῆ τοῦ Νε-

δίμ διάρκεσε 9 χρόνια καὶ 5 μῆνες καὶ εἶνε ὅλη συγκετρωμένη ὑπὸ τὸν τίτλο «Sahaifi el Ahbar» (Ἱστορικαὶ σελίδες).

Ἐγραφα καὶ παραπάνω ὅτι ὁ Ποιητὴς τῶν λαλῆδων ἐξαφανίσθηκε κατὰ τὴν στάση τοῦ Πατρῶνα Χαλίλ (1725), σκοτώθηκε προφανῶς, τὴν ἴδια ἐκείνη ματοκύλιστη μέρα μαζὺ μὴ τὸν κύριό του τὸν Βεζύρη. Ὁ νεκρὸς του ἄγνωστο ποῦ ἐτάφη καὶ ἂν ἐτάφη. Μόνο τελευταία ἀνακαλύφθηκε εἰς τὸ νεκροταφεῖο τοῦ Καρατζᾶ Ἀχμέτ στὸ Σκούταρι ἕνας τάφος, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιτύμβια πλάκα ἀναφέρει τὸ ὄνομα κάποιου Ἀχμέτ Νεδίμ, «δασκάλου καὶ γραμματικοῦ» ποὺ πέθανε τὴν ἴδια μὲ τὸν Ποιητὴ χρονολογία. Εἶνε ἄραγε ὁ τάφος τοῦ Ποιητῆ τῆς Ἐποχῆς τῶν Λαλῆδων; Ἄγνωστο καὶ αὐτό. Ὅπως καὶ νᾶχη ὅμως, οἱ λάτρες τοῦ Νεδίμ διοργανώνουν κάθε χρόνο μνημόσυνο στὸν παρόμοιο τάφο τοῦ σκουταριανοῦ κοιμητηρίου καὶ διαβάζουν ἕνα «γιασίν» στὴν ψυχὴ τοῦ ἀηδονιοῦ ποὺ δυὸ αἰῶνες πρὶν τραγούδησε τόσο γλυκὰ τὸ μεθύσι τῆς ἀγνῆς χαρᾶς.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΣΑΠΑΚΗΣ

SONATE CLAIR DE LUNE

Στό διαλεχτό καλλιτέγνη

ΜΑΡΙΟ ΠΡΑΚΟ

Τὰ μάτια της τ' ἀλλόγοτα πὸν πνίγονται σὲ δμίγλη,
Τὸ δάσος πὸν βρεθήκαμε, ἢ πλαϊνὴ μας λίμνη,
Ἡ πόλις πὸν ἀπλώνεται μακριὰ μέσ' τὴ γαλήνη,
Κάτι παράξενο περιμένονε νὰ γίνη.

— Νὰ ἡ Σελήνη! Νὰ ἡ Σελήνη!

Ξεχέλισμα φωτὸς πὸν γιομίζει μυστήριο,
Πὸν τραβάει τὰ πάντα σ' ἓνα ὄνειρο μαζί του·
Κι' ἀρχινοῦνε νὰ ζοῦνε μπροστά μου ἀχνὰ
Ἀγάματα, Κιόσκια, Συντριβάνια καὶ Βρῦσες
Καὶ ἄσπρα πουλιὰ σὲ γαλήνια νερά,
Καὶ ἄδεντρα μέρη δασῶν καὶ δρυμοί.
Ὅλα χορεύουν μαζί κι' ἀπὸ πάνου
Κυριαρχοῦνε τὰ πλήγτρα τοῦ πιάνου.

Βραδινὴ συμφωνία μὲ ἴσκιους καὶ φῶς,
Μὲ φροῦ φροῦ τῶν νερῶν καὶ ψιθύρισμα τῶν φύλλων,
Στοὺς ὠραίους τοὺς δρόμους πὸν ἀναστήνει τὸ φῶς,
Τοὺς ρεμβασμούς μου μὲ τὴ Σελήνη τυλίγω.

Ὅταν ξεπνήσω πιά θάνατι ἀργά,
Καὶ τὸ φεγγάρι θάχει προχωρήσῃ·
Τὰ μυστικὰ τῶν δέντρων τὰ θροῖσματα
Τὸ πέρασμά της τ' ἀργοπόρο θὰ μοῦ λένε.
— Πλασμένη ἀπὸ βιολεττί ἀστρόφωτο,
Μὲ φεγγαρίσιο φῶς περιλουσμένη,
Χάνεται μέσ' σὲ σιγανὰ φυλλοροῖσματα
Στὶς πυκνωμένες φυλλωσιᾶς ὄνειροπόλα.—

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΟΥΡΕΛΟΣ

© SISIMANOCCLIO
MEGARO

Τοῦ βιβλίου τούτου ἡ ἐκτύπωση τέλειωσε στίς
δεκαπέντε Δεκεμβρίου χίλια ἑνιακόσια τριάντα
ἔνα, σὶ τὴ Τυπογραφεῖα Κεφαλίδου, Γαλατῆς Πόλη.

* Ἡ ὀρθογραφία κάθε κομματιοῦ ἀνήκει σὸν
συγγραφέα του

SIGMANOGILIO
MEGARRO

© MEGARD
SISMANOGLIO